

2. 25

Հանդես ելանք - Եռադասեցան, մամ եկանք
Կրեյնիցեզը.

1/11 ՊԵ.

ГРУЗИНСКИЙ ФИЛИАЛ АКАДЕМИИ НАУК СССР
Инст. языка, истории и матер. культ. им. Марра

Памятники древнегрузинской историографии

Б Е Р И Э Г Н А Т А Ш В И Л И

НОВАЯ ИСТОРИЯ ГРУЗИИ

(«Ахали Картлис Цховреба»)

нач. XVIII в.

I: Груз. текст

с предисловием и под редакцией

И. А. Джавахишвили

MONUMENTS HISTORIQUES GÉORGIENS.

Béri Egnatachvili

Nouvelle Histoire de la Géorgie

I: Texte géorgien

publié par J. Djavakhichvili

ИЗД-ВО ГРУЗИНСК. ФИЛИАЛА АКАДЕМИИ НАУК СССР

Т Б И Л И С И

1 9 4 0

სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი
უნის, ისტორიისა და მაცოდ. კულტურის ინ-ტი ნ. მატის სპს.

ქართული საისტორიო ძეგლები

ე ბ ნ ა ვ ა შ ვ ი ლ ი ბ ა რ ი

ახალი ქართლის ცხოვრება

XVIII ს. დამდ.

I: ტექსტი

ივ. ჯავახიშვილის

შინაწილგამოცემითა და რედაქციით

4398

სსრკ მეცნ. აკად. საქართველოს ფილიალის გამომცემლობა

თ ბ ი ლ ი ს ი

1940

დაიბეჭდა სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის

საქართველოს ფილიალის განკარგულებით

თავმჯდომარე ავად. ნ. მუსსელიძე

წინასიტყვაობა

ცნობილია, რომ ძველი ქართული საერო საისტორიო მწერლობის ძეგლთა კრებული, რომელსაც „ქართლის ცხოვრება“ ეწოდება, გიორგი ბრწყინვალის მეფობის ამბების შემცველი თხზულებით თავდებოდა და ამის აქეთი ხანის საქართველოს პოლიტიკური თავგადასავალის აღწერილობა ამ კრებულში არ მოიპოვებოდა. ეს გარემოება მერმინდელ ქართველ თაობათა წარმომადგენლებს საშუალებას არ აძლევდა თავიანთი სამშობლოს ცვალებადობით აღსავსე, მაგრამ ფრიად საყურადღებო, წარსულის ნამდვილი ვითარება სცოდნოდათ.

ცხადია, თუ რამდენად საზიანო უნდა ყოფილიყო ეს გარემოება ქართველთა ეროვნული თვითშემეცნების და პოლიტიკური შეგნების გაღრმავება-გაძლიერებისათვის: თავის სამშობლოს წარსულის ცოდნა ხომ სახელმწიფოებრივად დაქსაქსულისა და კულტურულად დაქვეითების გზაზე დაშდგარი საქართველოს მკვიდრთათვის უკუღმართი ვითარების გამოსწორებისათვის უაღრესად საჭირო იყო!

ამ დიდი ნაკლის შევსების თაოსნობა, როგორც ვიცით, ვახტანგ VI-ემ იკისრა: საქართველოს მერმინდელი, XIV—XVII საუკუნეების დაუწერელი ისტორიის აღდგენის აუცილებლობა პირველად მთელი სიცხადით სწორედ მან შეიგნო და ქართული საისტორიო მწერლობის ამ ოთხ-საუკუნოვანი ხარვეზის ამოვსებისათვის მუშაო-

ბას შეუდგა. ეს გარემოება თვით ვახტანგის სახელით დაწერილს შევსებულ ქცის ცნობილს შესავალშიც არის აღნიშნული:

„პატიოსანნო და დიდებულნო ქართველნო! უამთავითარებისაგან ქართლსა შინა «ქართლის ცხოვრება» შემცირებულ იყო, ხოლო მეფემან ვახტანგ, ძემან ლეონისამან და ძმისწულმან მეფის გიორგისამან, შევკრიბენ სწავლულნი კაცნი და სხუათა წერილთა და გუჯართაგან და რომელნიმე სხუათა ენათაგანცა გამოვიღეთ და ესრეთ შევთხზენით და აღვწერთ“-ო (Опис. I, გვ. 10).

თუმცა ვახტანგ VI-ის ზემომოყვანილს განცხადებაში ზოგი რამე გარკვევით არ არის გამოთქმული, მაგრამ ძირითადად მაინც მისი არსებითი ნაწილის შინაარსი ნათელია. ამისდა მიუხედავად, XVIII და XIX საუკუნეებში მეთხედამდე მცდარი აზრი იყო გაბატონებული, თითქოს „ქართლის ცხოვრება“ პირველად ვახტანგ VI-ის ბრძანებით და სწორედ მის დროს ყოფილიყოს შედგენილი. თვით ისეთი დაკვირვებულნი და იმდროინდელი ევროპული განათლებით აღჭურვილი მკვლევარიც-კი, როგორც აკად. მ. ბროსსე იყო, თავდაპირველად ამ გაბატონებულმა რწმენამ შეაცდინა. შემდეგში ამ აზრისა და დებულების მცდარობა პირველად მანვე სცნო და საკმაოდ კარგადაც დაასაბუთა.

მარიამ დედოფლისეული ქცის ხელნაწერის აღმოჩენამ 1885 წელს დ. ბაქრაძეს საშუალება მისცა ქცის ტექსტის ზოგადს ანალიზზე დამყარებული ბროსსეს ზემოაღნიშნული მსჯელობა სრულ ჭეშმარიტებად ექცია.

ვახტანგ VI-ის განცხადების შინაარსს რომ ჩაჰკვირვებოდნენ, ის მცდარი აზრი, რომელმაც საქართველოს

ისტორიის კვლევა-ძიებას ასე ავნო, უამისოდაც შესაძლებელი იყო თავითგან აეცილებინათ: განა იქ ნათქვამი არ არის, რომ ქცა უკვე ვახტანგის ხანამდე არსებობდა და მხოლოდ მის დროისათვის ამ კრებულის ხელნაწერები „შემცირებულ იყო“? ამასთანავე მას ისიც-კი აქვს გარკვევით აღნიშნული, თუ სად იყო ასეთი ნაკლებობა საგრძნობი, რომ სახელდობრ „ქართლსა შინა“, — საქართველოს დანარჩენ თემებზე-კი ის სიფრთხილით არაფერს ამბობდა. მართლაც, ცნობილია, რომ ვახტანგ VI-ისაგან შეგროვებულ ქცის ხელნაწერთაგან ძირითადი მხოლოდ სამი-ლა აღმოჩენილა. ამაზე მეტი ცალი ხომ არც ამჟამად მოიპოვება!

უნდა მაინც ითქვას, რომ მცდარი დასკვნა, ვითომც ქცა მთლიანად ვახტანგ VI-ის განკარგულებით ყოფილიყოს შედგენილი, ნაწილობრივ იმ გარემოებითაც იყო გამოწვეული, რომ ვახტანგ VI-ის განცხადების აზრი შუაში დამთავრებული არ არის და მისი მეორე ნაწილი, რომელიც მკითხველს ვახტანგისაგან „სწავლულ კაცთა“ შეყრასა და სხვადასხვა მასალების გამოყენებით „შეთხზვა-აღწერის“ ამბავს მოუთხრობს, უშუალოდ იმ ცნობას მისდევს, რომ ქართლში ქცის ხელნაწერების რიცხვი ძალზე შემცირებული იყო. ვინც საქმის ნამდვილი ვითარება არ იცოდა, შესაძლებელია ეფიქრა, თითქოს ვახტანგ VI-ს, ქცის ძველი ხელნაწერების სიმცირის გამო, „სწავლულ კაცთა“-თვის საქართველოს ისტორიის მთლიანად თავითგან ხელახლად დაწერა დაევალებინოს, ქცის ამ რამდენიმე ცალად გადარჩენილი ხელნაწერის გამოუყენებელივ. მართლაც, არამცთუ სწორედ ასეც მოხდა და ასე დაასკვნეს, არამედ ამავე დროს თავიანთი აზრის დასკვნისას ვახტანგ VI-ის განცხადების პირველი ნაწილის შინაარსიც, რომელშიც ძველი ქცის ხელნაწერების, თუმცა მცირე რაოდენობით, მაგრამ მაინც ქართლშიც-კი

არსებობაა აღნიშნული, თითქოს შეუმჩნეველი დარჩათ და მსჯელობის დროს მხედველობაში არ მიუღიათ.

საკმარისი იყო ვახტანგ VI-ის იმ ცნობას ჩაჰკვირვებოდნენ, რომ „სწავლულ კაცთ“ ნაკლის შესავსებად მასალები სხვადასხვა „წერილთა და გუჯართაგან და რომელნიმე სხუათა ენათაგან“ ნათარგმნი წყაროებითგანაც-კი ამოუღიათ, რომ საქმის ვითარება ცხადი გამხდარიყო: ქცის ძველი, მანამდე არსებული, ხელნაწერების უყურადღებოდ მიტოვება მათ როგორ შეეძლოთ, თუ რომ სხვადასხვა წერილმანი და უცხო მასალების გამოყენებაც-კი საჭიროდ უცვნიათ?! მაშინ ცხადი შეიქმნებოდა, რომ ვახტანგ VI-ეს სწავლულ კაცთათვის საქართველოს ისტორიის აღწერილობაში ძველის უგულველყოფა-კი არ შეეძლო დაევალებინა, არამედ მხოლოდ მისი ნაკლის შევსება.

ქცის უკვე მარიამ დედოფლისეული ხელნაწერის აღმოჩენა მეცნიერებას ამ კრებულის შემადგენელ ნაწილებად გამოყენებული ძეგლების გამოყოფისაცა და მისი თანდათან შედგენის პროცესის გამორკვევის საშუალებასაც აძლევდა. ამავე საკითხების უფრო მეტი საფუძვლიანობითა და შეუმცდარად გადაწყვეტის შესაძლებლობა 1913 წ. აღმოჩენილმა ქცის უძველესმა, XV საუკ. დამლევის, ანა დედოფლისეულმა ხელნაწერმა მოგვცა.

დასასრულ, 1923 წ. აღმოჩენილმა ქცის ერაჯ ჭალა-შვილისეულმა ხელნაწერმა ამ საკითხის საბოლოო დასკვნისათვის უკვე სრულებით მტკიცე საფუძველი შეუქმნა, რათგან ქცის ის სამივე უძველესი ხელნაწერი, რომელნიც ვახტანგ VI-ის დროსვე ყოფილა გადარჩენილი, ნაპოვნი იყო. ამის წყალობით მეცნიერებას ყველაფრის გამორკვევისათვის საჭირო ძირითადი ძეგლები ეხლა უკვე ხელთ ჰქონდა.

უკვე მარიამ და ანა დედოფლებისეული ხელნაწერების

მთელი შედგენილობა სრული უეჭველობით ცხად-ჰყოფდა, რომ ვახტანგ VI-ის განცხადების მეორე ნაწილს შესაძლებელია მხოლოდ ქცის ძველად აუწერელი, XIV — XVII ს., ხანის ისტორიის „შეთხზვა-აღწერა“ ეგულისხმა, ხოლო გიორგი ბრწყინვალის უწინარესი ხანის ისტორიულ მოთხრობაში სხვადასხვა წყაროებითგან ამოღებული ჩანართი ცნობებით შევსების ღვაწლი ჰკუთნებოდა. მაინც იმის გადაწყვეტა დანამდვილებით, თუ როგორი მუშაობა იყო ქცის მეორე ნაწილის დასაწერად გაწეული, ძნელი იყო.

საბედნიეროდ 1906 წ. მ. ჯანაშვილმა აღმოაჩინა ქცის მანამდე უცნობი ხელნაწერი, რომელშიც ამ კრებულის მეორე ნაწილის დაწერის გარემოებისა და შედგენილობა-წყაროების გამოსარკვევად ძვირფასი ცნობები მოიპოვებოდა: იქ ამ ძეგლის თვით ტექსტი სწორედ იმ სახით იყო დაცული, როგორც ვახტანგ VI-ის დავალებით „სწავლულ კაცთ“ შეუდგენიათ.

სამწუხაროდ, ეს ხელნაწერი დაზიანებული აღმოჩნდა: იქ მთელი საუკუნე-ნახევრის ამბავი, 1534 წლითგან მოყოლებული—XVIII ს-ის დამდეგამდე, აკლია და ეს გარემოება ამ ძეგლის ყველაზე მნიშვნელოვანი ხანის წყაროებისა და ღირსების გამორკვევას შეუძლებლად ხდიდა.

1923 წ. ერაჯ ქალაშვილისეული ქცის ხელნაწერის აღმოჩენის შემდგომ, ზემოაღნიშნული დანაკლისიც შეივსო, რათგან იქ ვახტანგ VI-ისაგან მოწვეულ „სწავლულ კაცთა“ ნაშრომის ტექსტი თავითგან მოყოლებული თითქმის ბოლომდის არის დაცული. ამ გარემოებამ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში საკამათოდ ქცეული საკითხის გამორკვევა და ზედმიწევნით გადაწყვეტაც შესაძლებელი გახადა. წინამდებარე წიგნი სწორედ ამ ძეგლის ტექსტის პირველს გამოცემას წარმოადგენს.

უპირველესად ამ ძეგლის სახელწოდებაა გამოსარკვევო-
თავისთავადაც და იმიტომაც, რომ შემდეგში, ამ საის-
ტორიო თხზულებაზე მსჯელობის დროს, მისი მოკლედ
აღნიშვნა იყოს შესაძლებელი. ხელნაწერებში მას სათა-
ური არა აქვს და ამიტომ მისი სახელი სხვა რაიმე გზით
უნდა იყოს გამორკვეული. ამ ძეგლში ბაგრატის მეფო-
ბის ამბავს წინ „სწავლულ კაცთა“ შემდეგი განცხადება
უძღვის: „თუ რაცა იქმნა უამსა მას, ანუ რა ქმნა მეფემ
ბაგრატ, ანუ რაცა იქმნა, ყოველივე ძველის ქარ-
თლის ცხოვრებიდამე აღგვიწერია, ვიდრე მეფის
აღექსანდრესამდე, ქვემო რე დაგვიწერია. ცხოვრება
მეფის აღექსანდრესი და მის უამისა ყოველივე ძველ-
თა გუჯართა და სპარსთა ცხოვრებიდამე აღმო-
გვიწერია“-ო (იხ. აქვე, გვ. 34, § 66). ავტორთა ზემომო-
ყვანილი ცნობითგან ჩანს, რომ ქცის კრებულის იმ პირ-
ველ ნაწილს, რომელიც ანა და მარიამ დედოფლებისეულ-
სა და ჭალაშვილისეულს ხელნაწერებში გვაქვს დაცული,
ისინი „ძველ ქართლის ცხოვრებას“ უწოდებდნენ. ეს გა-
რემოება და ასეთი სახელი ცხად-ჰყოფს, რომ „სწავ-
ლულნი კაცნი“ თავიანთ შედგენილ ნაშრომს „ახალ ქარ-
თლის ცხოვრება“-დ გულისხმობდნენ. ვახუშტი ბატო-
ნიშვილს-კი თვით ეს სახელი „ახალი ქართლის ცხოვ-
რება“ ნახმარი აქვს თავის წყაროების სიაში. იმ
წიგნებს შორის, რომელთაგან თავისი „ქორონიკონები“-
ჰქონდა ამოკრებილი, ის ასახელებს და ამბობს: ამოვიღე
„ქართლის ცხოვრებათაგან ძველთა და ახალთა“-ო (II,
ჩუბ. გვ. 237).

მეორე წინასწარ გამოსარკვევი საკითხი „ახალი ქარ-
თის ცხოვრების“ შემდგენელთა ვინაობა გახლავთ.
ვახტანგ VI-ის ზემომოყვანილი განცხადებითგან ჩანს,
რომ ამ ძეგლის შესათხზველად „სწავლულნი კაცნი“ ყო-

ფილან შეკრებილნი. მაშასადამე, ეს ნაწარმოები კოლექტიურს ნაშრომს უნდა წარმოადგენდეს. მართლაც, ამ ცნობის სისწორე, როგორც უკვე „ძვ. ქართ. საისტორიო მწერლობა“-ში მქონდა აღნიშნული (I, 1916 წ., გვ. 274), თვით ამ ძეგლის ენითაც მტკიცდება. ახალი ქცის მოთხრობაში არაერთგან ავტორები თავიანთ თავზე მართლაც მრავლობითად ლაპარაკობენ, მაგ.: „გიორგი მეფის (იგულისხმება: V, ბრწყინვალის) ცხოვრება, რაც არ სწერია (იგულისხმება: ამ ძეგლში), ამისგან კიდევ (ე. ი. გარდა) ვერა ვპოე-თ. ეს ოდენ გვ-ეუწყა“-ო (აქვე, გვ. 5, § 9), ანდა კიდევ: „ამის ბაგრატიისა და ძისა მისისა კოსტანტინესი დაეწერათ და ვპოე-თ... და ქუემორე რიგსა მისა ზედა და-გუ-იწერია და ესე ამბავნი მის-ზე-მოთნი გუჯართა და სპარსთა და სომეხთა ცხოვრებისა-გან გამოვიღე-თ და აღვწერე-თ. ხოლო მეფისა ალექსანდრესა და ძისა მისისა მეფისა კოსტანტინესი და შემდგომი ძველთა კაცთა და სპარსთა ცხოვრებისა, ქორანიკონთა და გუჯართაგან აღ-გვ-იწერია, ვიდრე მეფისა როსტომისადმდე. ხოლო მეფისა როსტომის-აქათითუით თვალითა მნახველთა და მისთა ომებთა შინამყოფთა კაცთაგან აღ-გვ-იწერია“-ო (აქვე, გვ. 5—6, § 10).

მაგრამ ამავე ძეგლის „ახალი ქცის“ ჯანაშვილისეულს-ხელნაწერში, რომელსაც ჩვენს გამოცემაში და აქაც სიმოკლისათვის B ხელნაწერი ეწოდება, ჯანაშვილისეული ხელნაწერისაგან განსარჩევად, რომელიც A ხელნაწერად არის სახელდებული, რამდენსამე ადგილას კიდევ უცნობი პირის შემდეგი შინაარსის 1779 წ. მინაწერები მოგვეპოვება: „[ა]მას ქვემო ამ წიგნში ყველა სწორედ არ უწერიათ. ღნ მიუტეოს ეგნატაშვილს ბერს იმდენი შურით და მტერობით სიცრუე“-ო (იხ. აქვე, გვ. 1, §1, შენ. 2), — ან კიდევ დაზიანებული მინაწერი: „ეგნა-

ტაშვილს მტერობა უმგარი (sic) სიცრუე იმას რომ იმერთა და კახთა“... (აქვე, გვ. 47, § 89, შენ. 1).

1779 წ. ამ ორივე მინაწერითგან ჩანს, რომ „ახალი ქცის“ აღმწერ-შემთხველად იმ დროს ეგნატაშვილი ბერი ითვლებოდა. ცხადია, რომ ასეთი რწმენა ან წერილობითს ცნობაზე, ანდა ზეპირს გარდმოცემაზე უნდა ყოფილიყო დამყარებული. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ვახუშტი ბატონიშვილს თავის საისტორიო ნაშრომში ეგნატაშვილი ბერი არსად მოხსენებული არა ჰყავს. მისი ქვემომოყვანილი სიტყვებითგან ჩანს, რომ ახალ ქცას ის კოლექტიურ ნაწარმოებად სთვლიდა. შკიტხველთათვის „უწყებულება“-ში ვახუშტი ამბობს: „აღუწერიათ ცხოვრებაცა სახელითა ლევანის ძისა მეფისა ვახტანგისათი, რომელი არა საგონებელ არს მის მიერ, განა, ოუმცა ბრძანებითა მისითა არს, არამედ მას თვით არლარა განუხილავს ვითარება მისი“-ო (ქცა, II ნიწილი, ჩუბ. გვ. 2, ჭიჭ. 4).

მაინც ცნობა ეგნატაშვილის ავტორობის შესახებ რომ მცდარი არ არის, ამას „ახალი ქცის“ 25 თავში შემდეგი ცხადად ტენდენციური ჩანართიც ამჟღავნებს. ბაგრატ V დიდის შესახებ იქ ნათქვამია: „მაშინ გაგზავნა ჩინებულნი და სარწმუნო აზნაური რუს ეგნატაანტაგანი (sic), საიდუმლოდ მიუწერა მეფემან ბაგრატ ძესა თუისსა გიორგის“, თემურ-ლენგის სპითურთ ტყვეობითგან ვბრუნდები საქართველოში, და მიხვდით ქართული ჯარითურთ, რომ მტრის ეს ლაშქარი გავწყვიტოთო (იხ. აქვე, გვ. 13).

ამრიგად, ერთი მხრით უცილობელია, რომ „ახალი ქცა“ ვახტანგ VI-ისაგან შეყრილ „სწავლულ კაცთა“ მიერ შედგენილი კოლექტიური ნაშრომია, რაც ამ ძეგლის ენითაც მტკიცდება, — მეორე მხრით 1779 წ. მინა-

წერში ამ საისტორიო ნაწარმოების ავტორად ეგნატაშვილი ბერია დასახელებული და ამის დამადასტურებელი ზემოაღნიშნული კვალიც ამავე ძეგლში მკაფიოდ მოჩანს. ამ ორი თითქოს ერთიმეორის საწინააღმდეგო დასკვნის შეთანხმება მხოლოდ იმ გზით შეიძლება, თუ, როგორც უკვე ჩემს 1923 წ. მოხსენებაში მქონდა აღნიშნული, დავასკვნით, რომ „ახალი ქცა“ მართლაც ვახტანგ VI-ის მიერ მოწვეული „სწავლულ კაცთა“ კომისიის კოლექტიურს ნაშრომს წარმოადგენს და რომ ამ კომისიის ერთ წევრთაგანად და „ერთ-ერთ ავტორად ეგნატაშვილი ბერიც ითვლებოდა. ის ან კომისიის მეთაური და ხელმძღვანელი იქნებოდა, ან მისი მდივანი და საერთო ნამუშავარი“ და კვლევა-ძიების აღმწერელი“ (იხ. „ახლად აღმოჩენილი ქართლის ცხოვრება“: ტფილ. უნივ. მოამბე, 1923., წიგნი III, გვ. 195).

კოლექტიური ნაშრომობის გამო „ახალი ქცის“ მოთხრობის ენაც-კი ნაირნაირია: ზოგან უფრო სამწერლობო, ზოგან მეტად პროვინციული ენით არის დაწერილი. საკუთარი სახელების მართლწერის ერთგვარობაც-კი ამ თხზულებაში დაცული არ არის.

ამ ნაშრომის სხვადასხვა ნაწილის შინაარსიც ერთმანეთისაგან ღირსებითაც განსხვავდება. ზოგი, მეტადრე XV საუკ. ამბების შემცველი ნაწილი, დიდი შეცდომებით არის სავსე, ზოგი-კი შედარებით უკეთესად არის მოთხრობილი. უეჭველია, ასეთ შემთხვევებში მოსათხრობი ხანისათვის წყაროების შედარებით: სიმცირე-სიუხვესა და ღირსებასაც ჰქონდა მნიშვნელობა, მაგრამ საფიქრებელია, რომ ეს ამა-თუ იმ ნაწილის დამწერის ცოდნანიჭხეც უნდა იყოს დამოკიდებული.

თუმცა „ახალი ქცის“ შემდგენელ „სწავლულ კაცთ“ ერთი ხელმძღვანელი და მეთაური, ეგნატაშვილი

ბერი, ჰყოლიათ, მაგრამ,-ან ეგების იმიტომ, რომ მას ისტორიაში სათანადო განსწავლულობა და ნიჭი ვერ აღმოაჩნდა, ანდა იქნებ რაკი ვახტანგ VI-ის მეფობაში დატრიალებული დიდი პოლიტიკური უბედურების შედეგად, ეს ნაშრომი დაუმთავრებელი და განუხილველ-განუმართავი ღარჩა: ვახტანგ მეფეს საქართველოდან რუსეთში მოუხდა გახიზნვა და ამ საქმისათვის შველა უკვე აღარ შეეძლო.

საფიქრებელია, რომ უკანასკნელი გარემოებავე უნდა ჰქონდეს ვახუშტსაც ნაგულისხმევი, როდესაც „ახალი ქცის“ მისგან შემჩნეულ-აღნიშნული მრავალი „წინააღმდეგნი და უსწორებლობანი“ მას იმის შედეგად აქვს აღიარებული, რომ „თუმცა ეს ძეგლი (ვახტანგ მეფის) ბრძანებითა... არის“ დაწერილი, მაგრამ „მას თვით არღარა განუხილავს ვითარება მისი“-ო. ამ განცხადებითგან ჩანს, რომ „ახალი ქცა“ ამრიგადვე დაუმთავრებელი და გაუმართავი, ჰავხელად დაწერილი სახით, ჰქონია ამ სახელოვან ქართველ ისტორიკოსსაც ხელთ, როდესაც ის თავის კრიტიკულს საისტორიო თხზულებას სწერდა.

„ახალი ქცის“ მრავალი ნაკლი უკვე ვახუშტ ბატონიშვილმა შეამჩნია და აღნიშნა, მაგრამ ამ ნაწარმოებს მისგან დასახელებულსა და შესწორებულ შეცდომებზე გაცილებით მეტიც მოეპოვება. გასაკვირველი არც არის: ოთხი საუკუნის პოლიტიკური თავგადასავლის ისტორიის აღდგენა საერთოდ ეხლაც-კი ადვილს ამოცანას არ წარმოადგენს, მით უმეტეს საქართველოს თავგადასავლის, რომელსაც მტრების შემოსევის დროს წერილობითი ძეგლებისა და საბუთების მომეტებული ნაწილი დაეღუპა. ასეთ გარემოებაში შეუძლებელია პირველ ცდას ბევრი ნაკლი არ ჰქონოდა, მაგრამ ამ ძეგლის წესიერი შესწო-

რება-გამართვისათვის რომ ვახტანგ VI-ეს დასცლოდა, უეჭველია, თუ ყველა არა, ზოგი უფრო ტლანქი შეცდომები მაინც თავითგან აცილებული იქნებოდა.

უნდა ითქვას, რომ **ზემოაღნიშნულის** გამო იმ სახით, როგორც „ახალმა ქცა“-მ ჩვენამდის მოაღწია, საქართველოს ისტორიაში განუსწავლელ მკითხველს ამ ძეგლის ცნობებით სარგებლობისას უაღრესი სიფრთხილე სჭირდება. შესაძლებელია გადაჭრიო ამაზე მეტიც ითქვას; უკომენტარებოდ და თითოეული ცნობის მკაცრი კრიტიკული განხილვისა და აწონდაწონის გარეშე, ამ თხზულების მონათხრობის გამოყენება სიხიფათოა.

რაკი „ახალი ქცის“ შინაარსის კრიტიკულ გარჩევას იმდენად დიდი ადგილი უნდა დაეთმოს, რომ ამ ძეგლის ტექსტთან ერთად მისი მოთავსება შეუძლებელია, ამიტომ ეს განხილვა ცალკე წიგნად მიქნება გამოქვეყნებული, აქ-კი მხოლოდ ზოგადად უნდა იყოს ეგნატაშვილი ბერისა და „სწავლულ კაცთა“ ნაშრომის ღირსება-ნაკლი აღნიშნული.

XIV—XVI ს. ს. ამბების მოთხრობა „ახალ ქცა“-ში უცხო საისტორიო თხზულებებითგან და ნაწილობრივ ქართული წყაროებისა და საბუთებითგან ამოღებული ცნობების მიხედვით არის შედგენილი. ბუნებრივია, რომ, ამ ხანის ქართული ისტორიული მასალების სიმცირის გამო, ეს ნაწილი ღირსებით ამ თხზულების ყველაზე მდარე გამოსულიყო და მის დამწერთ მრავალი შეცდომები შეჰპარვოდათ.

ლუარსაბ I-ის მეფობითგან მოყოლებული მოთხრობისათვის, სპარსულ და ქართულ წყაროებს გარდა, „ძველთა კაცთა“ ზეპირი გარდმოცემაც არის გამოყენებული (იხ. აქვე, გვ. 6, § 10). ეს გარემოება ამ ნაწილს უფრო მეტ მნიშვნელობასაც ანიჭებს და უფრო საგულის-

ხმოდაც ჰხდის, რათგან აქ მაშინდელი ამბების იმდროინდელი ქართული პოლიტიკური აზროვნობა-შეფასება გვაქვს აღბეჭდილი.

„ახალი ქცის“ მთელი უკანასკნელი ნაწილი როსტომის გამეფებიდან მოყოლებული ბოლომდე, „სწავლულ კაცთა“ განცხადებით, „თუთ თვალითა მნახველთა და მისთა ოშებთა შინა მყოფთა კაცთაგან“ ნაამბობის თანახმად არის აღწერილი (აქვე, გვ. 6, § 10). ამიტომაც ამ ძეგლის უკანასკნელი ნაწილი ყველაზე მნიშვნელოვანად უნდა იქმნეს ცნობილი იმავე მოსაზრებით, რომელიც ლუარსაბ I-ის დროისა და მერმინდელი ხანის ამბების მონათხრობზე გვქონდა აღნიშნული.

ამ ორი უკანასკნელი ნაწილის ღირსება თავის დროზე ვახუშტსაც შეუგნია და მას თავის საისტორიო თხზულებაში „ახალს ქცა“-ში შეტანილი მოღვაწეთა და ვითარების ზოგადი დახასიათება და პოლიტიკური მსჯელობა არაერთგან გამოუყენებია.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ისტორიოგრაფიის შესწავლისათვისაც ზოგადად, მეტადრე XVI—XVII ს. ს. ისტორიისათვის, ამ ძეგლს თავისი მნიშვნელობა ყოველთვის შერჩება.

„ახალი ქცის“ ტექსტი, როგორც აღნიშნული გვქონდა, ორ ხელნაწერში გვაქვს დაცული. ორივე საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებას ეკუთვნის. ერთი მათგანი A (Q 207), საქ. სახ. მუზეუმის ახალი ფონდითგან) **ერაჯ ქალაშვილისეულს ქცის ხელნაწერს წარმოადგენს.** ამ ხელნაწერს ყდა დაზიანებული აქვს: არც ყუა აქვს და ყდაც დაშლილია, ორივე, ყდის ზევითიცა და ქვეითი ფიცარიც ხელნაწერს მოშორებული აქვს. იგი ქალაღზეა დაწერილი, ქალაღდის ზომა 30×19, ხოლო ნაწერის 20×13 სანტ. უდრის. ტექსტი in folio არის ნაწერი და თი-

თოეულ გვერდზე 16 სტრიქონია მოთავსებული. A ხელნაწერი სამი ნაწილისაგან შესდგება: თავი და ბოლო 1731 წ. არის დაწერილი, შუა ნაწილი-კი ძველი ქუცის ხელნაწერს წარმოადგენს. ამ ნაწილს თავში 5 რვეული აკლია და მეექვსე რვეულით იწყება, მისი ბოლო-კი 35-ე რვეულით თავდება და ბასილი ეზოს-მოძღვრისაგან დაწერილი თამარის მეფობის ისტორიის იმ ამბის მოთხრობაზე სწყდება, სადაც რუკნადინის შემოსევისათვის მზადებაზეა საუბარი.

ჭალაშვილისეული A ხელნაწერის ეს ძველი ქუცის ტექსტი, როგორც უკვე 1923 წ. მოხსენებაში მქონდა აღნიშნული, პალეოგრაფიულად XVI—XVII ს. ეკუთვნის, ხოლო თავში დანაკლისი 5 რვეული და ბოლოში დართული ნაწილი, რომელსაც რვეულების რიცხვალნიშნულობა თავისი აქვს, სულ 42 რვეულს შეიცავს, რომელთაგან უკანასკნელი რვეული დამთავრებული არ არის.

A ხელნაწერის დასაწყისი 5 რვეულისა და ბოლო 42 რვეულის გადამწერის ვინაობაცა და გადაწერის დროც პირველ ფურცელზეა აღნიშნული. იქ სახელდობრ სწერია: „ესე მე ერაჯ ჭალაშვილს დამიწერია ესე წიგნი და რუსულადაც დავსწერე ესე არს რომელი ითარგმანება რუსულისა ენითა ღირს არ (sic) და ჭეშმარიტი სწერია ეგე ქორონიკონი (sic): ჩუღა: — თვესსა ივლისსა კო: — ერაჯ ჭალაშვილი დათუნას ძე არს“. ამას მისდევს ძველი რუსული დამწერლობით გამოყვანილი: „Герасим Давидич Лесников я писал сей (sic) книга“ შემდეგ უკვე მერმინდელი მეღნითა და ხელით სწერია: В память Платону Иоселиани от Григорія Шадинова *
21 мая 1871 года“.

შემომოყვანილით უცილობლად მტკიცდება, რომ A ხელნაწერის დასაწყისი 5 რვეული 1731 წ. 29 ივლისს

XVII

Handwritten notes in red ink at the bottom of the page, including a star symbol and some illegible text.

ყოფილა ერაჯ კალაშვილისაგან გადაწერილი. ამ ხელნაწერის მესამე, „ახალი ქცის“ შემცველი, ნაწილის გადამწერის ვინაობისა და დროის განსაზღვრას ერთგვარად ის გარემოება აძნელებს, რომ, როგორც უკვე ჩემს წინასწარ მოხსენებაში მქონდა აღნიშნული, „უზარმაზარი ბოლოდანართი ერთი ხელით არ არის ნაწერი, არამედ სამი, სულ ცოტა ორი, განსხვავებული ხელი მაინც გვხვდება. ერთი იწყება იქვე, სადაც ქცის ძველი ნაწილი სწყდება და ქცის გაგრძელების დასაწყისამდე, ანუ 24-ე რვეულის უკანასკნელ ფურცლამდე, მცირეოდენ, ალბათ შემთხვევითი მიზეზებით წარმოშობილ, განსხვავებას გარდა, ერთი, შედარებით უნოს მოკლებული, ხელით დაწერილად მოჩანს. შემდეგ, 24-ე რვეულის უკანასკნელი ფურცლის ზურგითგან მოყოლებული ხელი უფრო ლამაზი და ნაწერიც უკეთესი ხდება და ასე ამ ხელითაა 36-ე რვეულამდე დაწერილი. 36-ე რვეულითგან მოყოლებული ხელი კვლავ იცვლება და ნაწერიც თანდათან სულ უფრო და უფრო აჩქარებით, გაკრული ხელითა და უშნოდ არის გამოყვანილი 43-ე რვეულამდე, ანუ ქცის გაგრძელების ბოლომდე, შესაძლებელია ეს 36—43 რვეულების ხელი იმავე პირის ხელი იყოს, რომელმაც 25—35 რვეულები დასწერა, მხოლოდ ჩქარი და დაუდევარი წერის გამო იყოს დაუშნოვებული.

საბედნიეროდ ამ ხელნაწერის მესამე ნაწილის გადამწერის ვინაობაზე მისი მესამე რვეულის უკანასკნელ გვერდზე ტექტისავე ხელით წითურად რუსულადაცა ძველი დამწერლობით და ქართულადაც გამოყვანილი ცნობა მოგვეპოვება. იქ სწერია: „Господи помилуй насъ: Господи, Исусе: Христе Боже нашъ Помилуй насъ: Герасимъ Давидичъ писалъ сеи: книга: ესე წერილი რუსულ ახლ არხ. მე ერაჯ კალაშვილს დამიწერია: ესე სწერია:

Я Герасимъ Давидичъ писалъ сѣи книга: Лесни-
ков:—მაშასადამე, ამ ხელნაწერის მესამე ნაწილიც, თუ
მთლიანად პირადად მისგან არა, მაინცდამაინც ერაჯ
ჭალაშვილის თაოსნობით ყოფილა იმავე 1731 წ. გად-
მოწერილი.

შემდეგ ეს A ხელნაწერი როგორღაც გიორგი შადი-
ნოვს ჩაჰვარდნია ხელში და მას 1871 წ. 21 მაისს იგი
პლატონ იოსელიანის სათვის მიუერთებია სახ.
სოფრად. როგორ აღმოჩნდა ამის შემდეგ ეს ხელნაწერი
საქ. სახ. მუზეუმის წიგნსაცავში, სადაც პირველად ვნა-
ხე, გამორკვეული არ არის.

ამრიგად ირკვევა, რომ „ახალი ქცა“ ერაჯ ჭალა-
შვილისეულს A ხელნაწერში ჩვენ ამ ძეგლის შედგე-
ნის ათი წლის შემდგომ შესრულებული გარდმონაწე-
რის სახით გვქონია დაცული. ეს გარემოება ფრიად
მნიშვნელოვანია და რაკი ეს ნაშრომი მხოლოდ ამ A
ხელნაწერში გვაქვს თითქმის ბოლომდის შერჩენილი,
ამიტომ მას ამჟამად ნუსხა-დედნის ოდენი მნიშვნელობა
ენიჭება, თუმცა იგი ნამდვილად გარდმონაწერს უნდა
წარმოადგენდეს.

B ხელნაწერი, რომელშიც აგრედვე დაცულია „ახალი
ქცა“, საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებაშია
დაცული № S/4730, რომელშიც შესულია ყოფ. წერა-
კითხვ. გამ. საზ. ფონდითგან. ეს ხელნაწერი მ. ჯანა-
შვილს 1906 წ. მწიგნობარ გივი მაისურაძისაგან შეუ-
ძენია. მისი აღწერილობა და „ახალი ქცის“ იქ შერ-
ჩენილი ტექსტი მ. ჯანაშვილმა 1907 წ. თავის „ნაშ-
რომი“-ს I წიგნში დაბეჭდა. ხელნაწერი ქალაქდზეა
in folio დაწერილი. მისი ზომა $30 \times 19\frac{1}{2}$ სანტ. უდრის,
ნაწერისა-კი $21\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$ სანტ., თითოეულ გვერდზე
16 სტრიქონია. როგორც მ. ჯანაშვილსაც ჰქონდა
აღნიშნული, ამ ხელნაწერსაც თავი და ბოლო აკლია.

ამჟამად მხოლოდ 412 გვერდია შერჩენილი, თავდაპირველად-კი „დაახლოვებით უნდა 600-მდე ფურცელი“ ყოფილიყო.

ხელნაწერი „გადაწერილია“, მ. ჯანაშვილის დაახასიათებით, „მეტად ლამაზ მხედრულით, მაგრამ სამნაირ ხელით: 376 ფურცლამდე უწერია ერთ კაცს, 410 ფურცლამდე მეორეს და დანაშთენი ორი ფურცელი მესამეს“. აქა-იქ სათაურები და სახელები წითურად არის დაწერილი (იხ. მ. ჯანაშვილის „ნაშრომის“ გვ. 12).

B ხელნაწერის შინაარსიც ორ მთავარ ნაწილად იყოფა: პირველი ნაწილი ძველი ქცის აქა-იქ შემოკლებულ-შევსებულს ტექსტს შეიცავს თავითგან გიორგი ბრწყინვალის დასასრულამდე. ხოლო მეორე ნაწილი, რომელიც იწყება 373 v გვერდითგან, ეგნატაშვილი ბერის „ახალ ქცა“-ს შეიცავს. სამწუხაროდ B ხელნაწერს 410 v გვერდის შემდეგ რვეულები და ფურცლები აკლია და 1543—1696 წ. წ. საქართველოს მთელი თავგადასავალის შემცველი ტექსტი დაკარგულია. ბოლოში შერჩენილია კიდევ მხოლოდ B—ს 411 და 412 ფურცლები.

უეჭველია, B ხელნაწერის თავისა და ბოლოს დაზიანებულობის გამო, მისი დაწერილობის თარიღი არ ვიცით, მაგრამ მაინც ცხადია, რომ იგი XVIII ს. უშაწლებში, მაინცდამაინც სამოცდაათიან წლებამდე უნდა იყოს გადაწერილი, რათგან იქ რამდენიმე ადგილას კიდებებზე (იხ. აქვე) უცნობ პირს 1779 წ. თავისი კრიტიკული შენიშვნები დაურთავს.

„ახალი ქცის“ ტექსტი ამ ორი A და B ხელნაწერების მიხედვით არის აქ დაბეჭდილი იმავე სახით, როგორც დედანშია დაცული. მხოლოდ მისით სარგებლობის გასაადვილებლად მოთხრობა თავებად მაქვს დაყოფილი, მაგრამ ისე-კი, რომ ახალი თავის დასაწყის სიტყვას

შავად დაბეჭდილი რიცხვი უზის წინ. მოთხრობის ერთმანერთზე ხლართივით გადაბმულობის გამო, თავების მუხლებად დაყოფვა ძნელი იყო და ამიტომ თავები მთლიანად არის დატოვებული და თითოეულ გვერდზე მხოლოდ სტრიქონების სათვალავებია აღნიშნული.

„ახალი ქცის“ ენა XVIII ს. სამწერლობო ენის ნორმებს-კი არ მისდევს, არამედ ქართლურ-კახურ სასაუბრო კილოს ანარეკლს წარმოადგენს. ეს გარემოება უეჭველია იმით აიხსნება, რომ მისი შემდგენელი ამერელნი იყვნენ და ეს ძეგლი დაუმთავრებელი და ენის მხრითაც გაუმართავი დარჩა. მის შემდგენელთა სიმრავლის გამო, ცალკეული სიტყვებისა და სახელ-გვარების დაწერილობის ერთგვარობაც-კი არ არის დაცული, მაგ.: შაჰთამაზის სახელი ასეც სწერია, მაგრამ ზოგან შაჰსთამაზ-ადაც (იხ. გვ. 74₂₆, 75_{1-2, 3, 7, 19, 20}, — 76_{7, 15, 17}, — 85₂₄₋₂₅ და სხვაგან) და შასთამაზ-ადაც (გვ. 74₃₀, — 76₂₈, — 77_{1, 10}, — 78_{3, 19, 27, 28} და სხვაგან). აქ ჰს და ს ბგერა ისეთივე ბგერა უნდა იყოს, რომელიც თანამედროვე ქართლურ-კახურ მდაბიო ხალხურ მეტყველებაშიც ისმის და ჰ-სა და ს-ს შუალედს თანხმოვანს წარმოადგენს (იხ. ვ. თოფურიას „ქართლური“: კრებულში „არილი“, გვ. 129—130 და არნ. ჩიქობავას „ფერეიდნულის მთავარი თავისებურებანი“: ტფ. უნივ. მოამბე, VII, 200 და მისივე „გარე-კახეთი დიალექტოლოგიურად“: კრებულში „არილი“, გვ. 66—67).

აღსანიშნავია აგრედვე დამახასიათებელი მოვლენა, რომ ვ-ს მაგიერ უ სწერია და, ისმოდა ამ ხანაშიც, მაგ. თუისი, თუითცა, ბეური, სიტყუა, ძლეუა, ლეუან და სხ. აკად. გვლდენშტედტის ჩანაწერებით მტკიცდება, რომ ასეთი ბგერითი მოვლენა საქართველოში მაშინ უცხოელისათვისაც-კი მკაფიოდ საგრძნობი ყო-

ფილა, მაგ.: ექუსი Ekusi, თექსუმეტი Teksumedi, წუერი Zueri, ძუალი Tsuali, — ფეტუი Petui, კუერცხი Kuerzchi და სხვ. (იხ. Reisen II, 496—500 და შემდეგი).

ქართლურ-კახური დიალექტოლოგიური თვისებები მოთხრობის ენას სხვაც არაერთი ემჩნევა, მაგრამ ამაზე შემდეგს წიგნში გვექნება საუბარი.

რაკი „ახალი ქცა“ დაუმთავრებელი და გაუმართავი დარჩა და A ხელნაწერი ნუსხა დედნად არის ქცეული, ამ ძეგლის გამომცემელს უფლება არ ჰქონდა ამ ნაშრომის ენის გასწორება და გამართვა დაეწყო. მის მოვალეობა იყო ამ კოლექტიური ნაწარმოების კარგი და უპრყოფითი თვისებები ისევე დაეცვა, როგორც ხელნაწერშია აღბეჭდილი: ეს ისტორიკოსს საშუალებას მისცემს ამ საისტორიო ძეგლის გაჩენის პროცესს უფრო ღრმად ჩაუკვირდეს, ენათმეცნიერს-კი XVIII ს. ქართულის საყურადღებო დიალექტოლოგიურს საკვლევო მასალას მიაწოდოს. ამიტომაც ამ გამოცემაში დედნის დაწერილობა მხოლოდ იქ არის აღუნიშნავად შესწორებული, სადაც ცხადი წერითი შეცდომა იყო და ასეთ შემთხვევებსაც აქვე აღვნიშნავ. ამ შეცდომათაგან ნაწილი წერითი შეცდომებია, როცა ერთი ასოს მაგიერ მეორე ასოა, ანდა ასოა გამოტოვებული, ან ზედმეტია, — ნაწილი-კი მეხსიერებითია — ასოთა ადგილგადასმულობითი, მრჩობლ-დაწერილობითი ანდა მხოლოდაწერილობითი შეცდომებია.

წერითი შეცდომები:

A -- ში

83. 551

7414 და 19515

ვხდვ

ჯარა

8610	თოღუას
9110	ჰუერობდენ
9428	შეიქენ
10314	წვანელი
10916	ქეთავან
12229-1231	მიცემთო
12614	უკან და მოვიდა
1771	მადამდი
1793	გარა
1825	ცინისა
18317	გონებისაებრ
18920	განეთესა განსყიდვა
19227	გატენილ კიდი
2005	ზაალა
20118	რიმის
21012	რამათ
21022-23	ია-რალისა

მეხსიერებითი შეცდომები:

A-ში

გვ. 6922	დადიამნა
1004	ერთსა bis
13512	თავი bis
1522	და დასთმო
1564	შაბა და ზან
16024	იოთამ
17722	ესე bis
1812	წაარხვალ
18121	როსტომ მეფისა როსტომის
18219-20	ეგრეთვე იყოლიეს მუტრიბნი და მრავალნი მკეველნი მათცა ეგრეთვე იყოლიეს.
18815	„ძისა ვანტანგისა, თეიმურაზის“ შემდეგ გადამწერს გამორჩენია „ძისა“, რაც ირკვევა გვ. 17015-თან შედარებით.

„ახალი ქცის“ ამ გამოცემას დართული აქვს გეოგრაფულ-ტომობრივი და პირთა სახელების საძიებლები, რომელნიც მეცნ. აკადემიის საქართველოს ფილიალის ენის, ისტორიისა და მატერ. კულტურის აკად. ნ. მარრის სახელობის ინსტიტუტის უმცროსმა მეცნიერმა მუშაკმა მიხ. კახაძემ შეადგინა. მეორე ძათგანი, მისი მეტისმეტი სირთულის გამო, თავითგან ბოლომდე პირადად მაქვს შემოწმებული და შესწორებული.

ამ გამოცემას კომენტარებთან ერთად უნდა ამ ძეგლის ლექსიკონიც ჰქონოდა დართული, მაგრამ, მისი სიდიდის გამო, აქ ვერ მოთავსდა, არამედ კომენტარებთან ერთად, ცალკე წიგნად დაიბეჭდება.

ამ ძეგლის გადმონაწერი ტექსტი ბეჭდვის წინ დედნებს მ. კახაძემ შეაღარა, რომელმაც ამასთანავე კორექტურების გასწორების და საძიებლების შედგენის ტვირთიც იკისრა. ყველა ამისთვის მ. კახაძეს დიდ მადლობას ვუძღვნი. ასევე დავალებული ვარ მეცნ. აკად. საქართველოს ფილიალის გამომცემლობის ტექნიკური რედაქტორის შალვა ჭუმბურიძისაგან, რომელმაც ამ გამოცემის ღირსებას დიდად შეუწყო ხელი, რისთვისაც დიდ მადლობას მოვახსენებ.

ივ. ჯავახიშვილი

ახალი ქართლის ცხოვრება

გეგმა

შემოკლებული და ქარაგმიანი სიტყვების
განმარტება

A = საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერის № Q/207

B = საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერი № S/4730

ა^დ — არამედ

ვ^ა — ვითარცა

ვ^დ — ვითარმედ

კ^დ — კუალად, კვალად

კ^{ოზი} — კათალიკოზი

რ[—] რამეთუ

ქ^{ცა} — ქართლის ცხოვრება

ლ^{თივ} — ღვთივ

ლ^{თისა} — ღვთისა

ლ^{მან}, ლ^{თნ} — ღმერთმან

ხ[—] ხოლო

შავად დაბეჭდილი ხელნაწერებში წითურად სწერია.

A კლ 11

B 373 v

ე გიორგი

1. აქა დაიწყო აღმოცისკრებად ძემან მეფისამან გიორგიმ, რომელი აღეზარდა პაპა-სა მისსა დიდსა ბექას:-ხოლო ესე გიორგი იგი არს, რომელი ამა მეფის ვახტანგს უწინ მისცა ყაენმა მეფობაჲ, ძე დიმიტრი თავდა-დებულისა და ძმაჲ დავით მეფისა და ვახ-ტანგ მეფისა, მეფე მესამეოც და შვიდე ბაგ-რატოანი:--¹

5

ხოლო ესე გიორგი წარავლინა ბექამან ჩო-ფანს თანა და მან მიიყუანა ყაენს წინაშე². ხოლო მან პატივითა შეიწყნარა და წინათვე³ დაუსახვიდა ნიშთა მეფობისათა. ამან ყაენმან წარმოავლინა მოციქული და სთხოვა შვილი, რათა მეფე ყოს. მაშინ მცირე იყო გიორგი. იგიცა მოსცეს და წარმოგზავნეს ურდოსა და ყაენმან მოსცა მეფობაჲ და ტფილისი და უჩი-

10

15

¹ B: ამის შემდგომ შავი, მჭრთალი მელნით და ტე-ქსტისაგან განსხვავებული ხელით სწერია: „ქტს აქეთ ჩ. ტ. დ. წელსა“.

² B-ში აქ მარცხენა კიდეზე უცნობი პირის ხელით სწერია: „[ა]მას ქვემო ამ წიგნში ყველა სწორედ არ უწე-რიათ. ღწ მიუტეოს ეგნატაშვილს ბერს იმდენი შურიით და მტერობით სიცრუე, მაგრა წერილის დაგდება მტე-რობით კეთილი და უმჯობესთაგანი საქმე არ არის“.

³ A წინათთვე.

ნა საზღვარად და საქმის მოურავად დიდი გი-
ორგი და მივიდეს ტფილისსა.

A კდ 12

2. || და ამას წელსა მიიცვალა მთავარი სამ-
ცხისა ბექაჲ, კაცი წარმატებული ყოველსა ში-

5

B 374 r

ნა, სიკეთე აღმატებული საღთო-საკაცობოთა
შინა || საქმეთა და უმეტეს სამართლის მოქმე-

დებითა, ეკლესიათა და მონასტერთა მაშენებ-

ლობითა, სოფლისა კეთილად მორწმუნებითა
და გლახაკთა და ქურივ-ობოლთა უზომოთი
10 მიცემითა.

10

ხოლო საყუარელი მეუღლე მისი იყო გამ-
ცემელ ეპისკოპოზთა, მონაზონთა და ყოვლი-

სა სამღრდელოთა და საეკლესიოსა სოფლისა
ესოდენ, რომელ სადამე ესმინის კეთილი და

15

მოღვაწე და მეცნიერი ეპისკოპოზი, გინა მო-

ნაზონი, წინაშე მისსა მოუწოდის და მოიყუა-

ნის და მრავლითა ნიჭითა და პატივითა ამ-
ყოფის. და სავსე იყო სახლი მისი მონაზონი-

20

თა და ხუცითა. ამას თანა აქუნდა შეწყნარე-

ბულობა ობოლ-ქურივთა და დავრდომილთა.
ხოლო სახლსა მისსა არა დააკლდებოდა სამ-

25

სამი ლოცვა და ამისთვისცა წარუმართა ღთ-

მან დღენი ცხოვრებისა მისისანი: მტერთა
ძლევასა, მშვიდობასა და დაწყნარებასა. მიი-

ცვალა ვითარ სამეოც და ექუსისა წლისა და
დაუტევა გლოვა და მწუხარებაჲ უზომო მკვი-

A კდ 13

თავე || ძეთა მისთა: უხუცესმან სარგის და შე-
დეგმან ყუარყუარე და უმრწემესმან შალვამ.
30 3. ხოლო აღესრულა მესამესა წელსა მეფე

30

B 374 v

დავით¹, გარჯილი სენტა მწარეთა|| მიერ და დაფლეს სამარხოთა მეფეთასა. და დაუტევეს ნაცვლად მისად ძეგ მისი მცირე გიორგი, ორ წელ მეფე ქმნული.

4. შემდგომად ამისსა ინება ყაენმან ამკედრება ქუეყანასა ზედა შამისასა, ციხესა, რომელსა ეწოდება რაბაშანი, რომელი აქუნდა სულტანსა მისრელსა. წარვიდა ყოვლითა ძალითა თვისითა და თანა წარიტანა ლაშქარი დიდი და გარე მოადგა რაბაშანს ხუთ თუე და ვერა ავნო რა და ამისთუის აიყარა და წარვიდა. და ჰყუა ექუსი არწივი დამართული სხვათა მფრინველთა თანა და ავაზათა აქეთ, ესოდენ დიდ იყო ძალი მისი. მოვიდა ყაენი შინა და მიერიდგან არღარა სადა განილაშქრა: დღეთა მისთა იყოფოდა მშვიდობით და ნებიერად ათ-ცამეტ წელ დამპყრობელი ყაენობისა.

5. ხოლო აშან ულჯათ სულტანმან წარმოავლინა მცირე გიორგი მეფედ. და ზაალ მელიქი ვინმე სპარსი ხვარასნელი და ახრუნჩი, მამის ძმაჲ ჩოფანისა, თანა წარმოატანა, რათა

A კდ 14

ყოველი საქართველო|| ერთად შეკრიბონ მეფობასა შინა გიორგისასა. და აჩინეს ამათ მკარგძელი შანზე და ზაქარია ავაგის ასულის ხვაშაქის ნაშობი. მივიდეს ჯავახეთს მიერ კოხტის თავსა და აწვევდეს სარგის და ყუარყუარეს გამოსვლად და არაჲ ინებეს გამოსვლა.

B 375 r

6. ხოლო ამათ ჟამთა შინა იქმნა განდგომილებჲჲ საბერძნეთს და განუდგეს ულჯათ სულტანსა ფარმანის შვილნი და ქალაქი დი-

25
30

¹ B-ში წითურად სწერია.

- დისა კონისა (sic). მაშინ წარავლინა ყაენმან ჩო-
 თან სპითა მისითა საბერძნეთს და თანა წარატა-
 ნა ქართველნი და წარყუა გიორგიცა ჩოფანს.
 ხოლო გოგაზლა, მალუქ, შანშე და ზაქარია
 5 არა წარყუეს თანა. და აიყარნეს და ტფილის
 შევიდეს. და წარიტანეს თანა მეფე გიორგი
 საბერძნეთს. და ვერ წინააღუდგეს ფარმანი-
 ანნი ლაშქართა მათ ერთ წელ. და ყოველნი
 მას შინა მყოფნი ქართველნი მოსცა მეფესა
 10 გიორგის, იახლნეს ჯავახნი და თორელნი, რა-
 ოდენ ჰყუეს, და, სადაცა ილაშქრიან და შეიბ-
 ნიან ციხეთა ზედა, მუნ მკნედ მბრძოლად გამო-
 ჩნდის მეფე გიორგი და მისთანა ყოველნი ქა-
 რთველნი. და ესრეთ მოიმორჩილნა ყოველნი ქა-
 15 განდგომილნი და ურჩნი მისნი და მოქცევასა
 წელიწდისასა მივიდა შინა.
- A კდ 15 7. || და სთვლისა ჟამსა, ვითარ მივიდა ჩოფან
 B 375 † წინაშე ყაენისა და მცირედი || დაყო, ვითარ
 თვეცა ერთ, და მოკუდა ულჯათ სულტანი
 20 და დაუტევა ძე მცირე, ვითარ შვიდისა წლი-
 სა სახელით მუსაით (sic). ხოლო იგი მიასუენეს
 და დაფლეს ქალაქსა მას, რომელსა ეწოდების
 ყორღოლნგი, რომელ მან აღაწენა და განავ-
 რცო უმეტეს თავრეზისა და უწოდა სახლად სულ
 25 8. ხოლო ესმა რაჲ მეფესა გიორგის სიკუ-
 დილი ყაენისა და მის წილ დადგინება მუსა-
 ითისა, წარვიდა ურდოსა. და მივიდა რაჲ
 ურდოსა მეფე გიორგი, განიხარა ჩოფან და
 შეიტკბო სიყუარულითა დიდითა, ვითარცა
 30 შვილი, და მოსცა ყოველი საქართველო და
 ყოველნი მთავარნი საქართველოსანი და შვილ-

ნი დავით მეფისანი და მესხნი, შვილნი ბექასნი. და დაიწყო მთიებმან აღმოკვირვებად, ხოლო მე ენა ვერ მიძრავს საკურველისა და საშინელისა თქმად.

9. ¹ ამის გიორგი მეფის ცხოვრება, რაც არ სწერია, ამისგან კიდევ ვერა ვპოეთ. ეს ოდენ გვეუწყა: ამის გიორგი მეფის ჟამში ჩინგიზ-ყენთა მტერობა აღუჩნდათ და წახდენ, და იმერეთს ნარინ დავითის შვილნიც ერთმანერთზედ აღდგენ. და, რა დრო დაიცა მეფე გიორგიმ, ჰერ-კახთა და სომხითის ერისთავნი, რომელიც ჩინგიზთ მიუდგენ, კახეთს ცივზედ მოაწვივა და ამოსწყუიტა, იმერნი და ამერნი გაიერთა და დაიპყრა ნებისაებრ ყოველივე საქართველო ².

A კდ 16
B 376 r

10. ||| ჟამამდე ³ დ¹თივ გურიგუინოსნისა მეფისა გიორგისამდე, ძისა თავდადებულისა მეფისა დიმიტრისამდე, ეწერათ ცხოვრებანი ქართველთანი. ხოლო ძისა მეფისა გიორგისა, მეფისა ბაგრატისა არლარა წერებულიყო, ვიდრე მეფისა გიორგისა ძისა ბაგრატისამდე. ხოლო ამის ბაგრატისა და ძისა მისისა კოსტანტინესი დაეწერათ და ვპოეთ ძველთა წიგნთა შინა და ქუემორე რიგსა მისა ზედა დაგუიწერია. და ესე ამბავნი მის-ზემოთნი, გუჯართა და სპარსთა და სომეხთა ცხოვრებისაგან გამოვიღეთ და აღვწერეთ. ხოლო მეფისა აღე-

¹⁻² B-ში ეს ¹⁻² შუა მოქცეული სტრიქონები ტექსტის ხელით დაწერილი არ არის.

³ აქეთგან B-ში იწყება მეორე ნაწილის გადამწერის ხელი.

ქსანდრესა და ძისა მისისა მეფისა კოსტანტი-
ნესი და შემდგომი ძველთა კაცთა და სპარს-
თა¹ ცხოვრებასა², ქორანიკონთა და გუჯარ-
თაგან აღგვიწერია, ვიდრე მეფისა როსტომი-
5 სადმდე. ხოლო მეფისა როსტომის-აქათი თუ-
ით თვალითა მნახველთა და მისთა ომებთა ში-
ნა მყოფთა კაცთაგან აღგვიწერია. და, რაოდენ-
ნი საეჭველი იყო, უკმარ ვყავით, ხოლო მარ-
B 376 v თა||ლი აღგუიწერია ცხოვრებისა ბაგრატ მე-
10 ფისითგან: —

11.³ ჟამსა მას ოდეს განაგებდა ღთივ-
გუირგუინოსანი მეფეთ-მეფე ბაგრატ, ეპყრა
ყოველი საქართველო საბ[რ]ძანებელსა თუისსა
ქუეშე, მას ჟამსა იჯდა კათალიკოზი ელიოზ,
15 კაცი საფერი საქმისა.

A კდ 17 12. ||და ჟამსა მას გამოჩნდა კაცი ერთი
თურქეთის ქუეყანასა, სახელით თემურ, ხოლო
ეწოდაცა ლანგი და იყო ესე მკელობელი. და
სპარსთა ენათაგან ლანგ მკელობელსა ეწოდე-
20 ბის, ამად ეწოდა ლანგ-თემურ. და ესე ლანგ-
თემურ იყო გვარათ ჩინციზი, და ამისთვის
ეწოდა ჩინციზი, რომე თურქეთისა ქუეყანისა
მკვიდროანთა იყოფებოდა ქალი ერთი. და
იყო ქალი ესე მრავლისა ერისა და ულუსისა

¹ B + და

² B + და

³ B - ში ზემო და მომდევნო სტრიქონს შუა ეს
სათაურია წითურად ჩაწერილი: „ცხოვრება მეფე
ბაგრატ ბაგრატოვანისა ძე“.

უფროსი, და იქმნა მის ზედა საქმე ესევი-
 თარი: დაორსულდა დედაკაცი იგი, და არა ეს-
 ვა ქმარი. და შეუძნდა საქმე ესე ერსა და ულუს-
 სა მისსა და შეკრბესსრასა მის დედაკაცისასა
 და მიუვლინეს მოციქული და ეს¹ რეთ ეტყო- 5
 დეს: „ვინადგან მთავარ და უფალ ქმნილ ხარ
 ჩვენ ზედა, რასათუის შეამთხვიე თავსა შენსა
 საქმე საკიცხელი“. ხოლო იგი უარ-ჰყოფდა
 და ესრეთ ეტყოდა: „უკეთუ ირწმუნებთ
 სიტყუათა ჩემთა, უწყოდეთ რ ჩემთანა 10
 მამაკაცი არა ყოფილა და არცა მივდგო-
 მილვარ კორციელთა კაცთაგან, და, უკე-
 თუ არა სარწმუნო ხართ, დაადგინეთ ჩემთანა
 მსტოვარნი კაცნი სარწმუნონი || თქუენნი და მე 15
 ცხადად უჩვენო, ვინა მოვალს ჩემთანა“. და დაა-
 დგინეს ერმან და ულუსმან მისმან მცველნი და
 იხილეს მსგავსი ნათლისა კელოვანება ბელია-
 რისა, რომელი მივიდა ღამე დედაკაცისა მის
 თანა და მსგავსმან განისვენა მსგავსისა თანა.
 ვითარცა სცნეს საქმე ესე, ირწმუნეს ერმან და 20
 ულუსმან მისმან, ღამე ყოელ მოვიდოდეს
 დედაკაცისა მის თანა და იყოფებოდა. და იტ-
 ყოდეს: საქმე ესე ჭეშმარიტ არს. და რაჟამს
 მიუდგა დედაკაცი იგი და იშვა მისგან წული,
 აღიზარდა და უწოდეს ყრმასა მას ძედ ნათ- 25
 ლისად და გააკელმწიფეს და ყუეს პატრონად
 თვსად და მიერიდგან უწოდეს ჩინყიზი და
 სწამს მათ ვიდრე მოაქამომდე დიდ გვარად.
 მიერითგან მეფობდენ ძენი მისნი.

A კდ 18

¹ აქედან მოყოლებული B-ს დედანს აკლია ერთი ფურცელ ი.

13. და ესეც ლანგ-თემურ თესლისაგან მათისა იყო და პატრონობდა ულუსსა რომელსამე ზედა. და პოვა ჟამი რამე ნებისა თვისისა და მოკლა მეფე თურქთა და მოსრნა ყოველივე ძენი მისნი და თვით დაიპყრა სრულიად თურქეთი და პატრონობდა ყოველთავე ზედა.

A კე 1

|| და ცხოვრება ამა ლანგ თემურისა ვრცელად (sic) წერილ არს ცხოვრებასა შინა სპარსთასა და სომეხთაცა სხვებრ რადმე აღუწერიათ და, ჭეშმარიტი რომელი არს, ღონ უწყის.

B 377 r

14. და ამიერითგან განძლიერდა ლანგ-თემურ და პოვა ჟამი წარმართებული საქმისა თვისისა და დაიპყრა რომელიმე ქუეყანა და წარემართებოდა საქმე მისი კეთილად, ვითარცა არს ჩვეულება || საწუთოსა ამის სოფლისა. და იყო რჯულითა სუნი.

20

15. წარმოემართა და მოიწია სომხითად. და მოაოხრა სომხითი და ტყუე-ყო და ჭირი დიდი მოაწია მათ ზედა, რამეთუ ვრცელად ცხოვრება მათ ცხოვრებასა მათსა წერილ არს, რამეთუ თუისად მიიმძლავრნა იგინი და ყო საბრძანებელსა ქუეშე თუისსა.

25

16. და წარვიდეს მუნითგან და მიიწივნეს კარსა, დაიპყრნა და მოსრნა ყოველნივე, რამეთუ ვერვის ძალ-ედვა წინა-აღდგომა მისი სიმრავლისაგან სპათასა. და დაიბანაკა და დაიზამთრა მუნვე. და იყო ზამთარი ფიცხელი.

30

ამას ჟამსა შინა მიერთო ათაბაგიცა და პატივსცა დიდად ათაბაგსა.

A კე 2

17. და შემდგომად ზამთრისა || წარმოემართა

B 377 v

ქართლსა ზედა, რამეთუ ესე იყო წადილი მი-
სი. გარდამოვლო აბოცი და მოაოხრა და იავარ-
ყო ყოველივე ქრისტეს აქათ: ჩტჳგ. ჩამოვ-
ლო თრიალეთი და ვერა აღუდგენ წინა, რო-
მელსა აწ საბარათიანოდ უწოდენ, მუნებურნი,
და იგინიც მოსრნა და მკუი||დრნი მის ადგი-
ლისანი. და შემუსრნა სიმაგრენი და ციხენი
მის ადგილისანი.

5

18. და ვითარცა ესმა მეფესა ბაგრატს,
გამაგრდა ციხესა ტფილისისასა. და, რა ესმა
საქმე ესე ლანგ-თემურს, უფროსად განძვინდა
და დაუმძიმდა წინა აღდგომა მეფისა ბაგრა-
ტისა. წარვიდა და მოადგა ციხესა ტფილისი-
სასა, უბ[რ]ძანა სპასპეტთა, სპასალართა და მე-
ბრძოლთა მისთა ყოველთავე ბრძოლა ძლიერი.
და მრისხანებით მიეტეუნეს ციხესა ტფილისი-
სასა. და გამოვიდა მეფე ბაგრატ და სრული-
ად ქართველნი, მიეტეუნეს ურთიერთას. და
ბრძოდეს ქართველნი ფიცხად: და იქმნა იმიერ
და ამიერ ბრძოლა ძლიერი და მოისრა ორგ-
ნითვე სიმრავლე კაცთა ფრიადი. და უფრო-
სად მოსწყდეს სპანი თემურისანი ¹ და ველარა
აღილეს ციხე||ტფილისისა. და შემდგომად ამი-
სა მოიპოვა ლანგ-თემურ ღონე ესევითარი:
და ქმნეს ჩელტები რკინისა და იფარეს სპა-
თა მისთა და სიმრავლისაგან ლაშქართასა
მიეტეუნეს ციხესა და მძლავრებით შემუსრეს
||და აღილეს ციხე. და შეიპყრა მეფე ბაგრატ

10

15

20

25

A კე 3

B 378 r

¹ B: ჯერ სწერია „სპარსთანი“, შემდეგ წაშლილია
და „თემურისანი“-ა ზემოთგან დაწერილი.

და ყოველივე მყოფი ციხესა მას შინა და თუ-
ით დაიპყრა ციხე და ტყუე-ყო მეფე ბაგრატ.
ხოლო დაჰპატიჟა ლანგ-თემურ რჯული მაჰმა-
დისა, ხოლო მეფემან არა უსმინა და ჰყუა
5 პატიმრად.

მაშინ წარვიდა ლანგ-თემურ ყარაიაში
ნადირობად: მოინადირეს, შეექცეს და დახო-
ცეს მრავალი. და მიერთვან წარვიდეს ყარა-
ბალსა და მეფე ბაგრატც (sic) თანა წაიყუანეს
10 პატიმარი, და, ვითარცა მიიწივა ბარდას, და-
ყო მუნ ჟამი რაოდენიმი.

19. მაშინ ლანგ-თემურ ყო ვინმე სარდლა-
თა ერთი მოყმეთა თუისთაგანი რჩეული და
მისცა მას ლაშქარი მრავალი და წარგზავნა
15 შიდა ქართლსა ზედა, რამეთუ თუით ლანგ-
თემურ არა მისრულიყო|| შიდა ქართლსა, და
A კე 4 უბრძანა შემუ'რვა ციხეთა და ქალაქთა, მოს-
რვა პირითა მახვილისათა ყოველთავე მუნ
მკუთიდრთა, მამაკაცისა და დედაკაცისა. და
20 ჟამსა მას იყო ქორანიკონი ქრისტეს აქათ:
ჩ'ტყვ.

B 378 v 20. და მოიწივნეს ლაშქარნი მი||სნი და
იავარ-ყუნეს და მოაოკრეს ყოველივე საქართვე-
ლო, შემუსრეს და დაარღვივეს წმინდა კათო-
25 ლიკე ეკლესია მცხეთისა და მიიწივნეს მუნით
ქუაბთა-ხეუსა და შეიპყრეს მუნ მყოფნი კაცნი,
მამანი და დედანი, მღვდელნი, დიაკონნი და
მონაზონნი და შეამწყუდიეს ტაძარსა წმიდი-
სა ქვაბთა-კევისა ღ'თის მშობელისასა და შეუგ-
30 ზნეს ცეცხლი შინაგან ეკლესიისა და დაწვეს,

რომელიც იყოფებოჯეს ეკლესიასა შას შინა.
და ვიდრე დღეინდელად დღეიძდე იხილვების
შინაგან იატაკსა ზედ ნ წიღისა ეკლესიისასა
და დაწვარნი სახენი მათნი დღესაცვე ზედან
სხენან.

5

A კე 5

და აღიყარნეს მუნითგან და წარვი-
დენ|| ზედა და, სადაცა ვინ იხილეს კაცნი და
შენობა, მოსრეს და აღაოხრეს ყოველ ვე. და
მიიწივნეს რუის[ს]ა და მოიცივეს იგიცა და ია-
გარ-ყუეს და ეკლესია წმიდისა ღთაებისა
ძირითურთ აღმოფხურეს და მოაოხრეს ყოვე
ლივე ქუეყანა.

10

B 379 r

და წარმოვიდეს მუნითგან და ჩამოვლეს
კახეთი|| და იგიცა აღაოკრეს და დაწვეს და
წარვიდეს.

15

21. და იყო მუნ ჟამ რაოდენბე, ხოლო წარ-
ვიდა მუნითგან და მივიდა შაქის. და მიერთნეს
ყოველნივე მკვიდრნი მის ადგილისანი, დი-
დებულნი და მცირენი, კავკასიანი და ლეკნი,
შირვანელნი და გილან-მაზანდარელნი (sic).

20

22. და თანა ჰყუა მეფე ბაგრატ, ტყუედ
პრობილი და კვალად ღონე ჰყოფდა ლანგ-
თემურ მიქცევად მეფისა ბაგრატიისა რჯულსა
ზედა მაჰმადისასა ლიქნითა და მრავალთა ნიქ-
თა ქადებითა. მაშინ გულისხმა-ჰყო წინააღ-
რჩევით მეფემან ბაგრატ და მოიკელოვნა გან-
ძრახვა ესეგითარი და მიჰყუა ნებასა მათსა,
არა გულითა ჰეშმარიტითა, არამედ საქმისა
ამისთუის, რომელი წინამდებარემან სიტყუამან
გაუწყოს. და|| მორჩილ-ექმნა ლანგ-თემურს
და მიიქცა რჯულსა ზედა მაჰმადისასა. მაშინ

25

A კე 6

30

B 379 v
5

ლანგ-თემურ განიხარა სიხარულითა დიდითა და შეიჭკბო მეფე ბაგრატ და პატივსცა დიდად: და უძღუნა საბოძვარი და შესამოსელი საკელმწიფონი, საგებელ-სახ||ურავი, მსგავსი სიდიდისა მათისა, დიდად ითუისა და მრავალსა კეთილს უყოფდა. მაშინ მრავალთა ქართველთა დაუტევეს რჯული თუჩისი და მივიდეს რჯულსა ზედა მაჰმადისასა.

23. ხოლო მაშინ დიდად მწუხარე იყო მეფე ბაგრატ და იტყოდა გულსა შინა თუისსა: „არა ვსცე ძილი თვალთა, არცა განსვენება კორცთა ჩემთა, ვიდრემდის არა ვიძიო მათ ზედა შური“. და საქმე ღმერთს მიანდო. და უმეტესადლა ზრუნვიდა დატეუებისა რჯულისა თუისისათუის და მიდრეკისა ქართველთათუის.

A კე 7

15 მაშინ მოიპოვა ღონე ესევეთარი: ვინადგან (sic) დიდად სარწმუნო უჩნდა ლანგ-თემურს და¹|| მორჩილობდა სიტყუასა მეფის ბაგრატი-სასა (sic), და ჰრქუა ლანგ-თემურს: „ვინათგან (sic) ვსცან კეთილად სიმტკიცე რჯულისა შენისა, აწ მეცა მოქენე ვარ, რათამცა სრულიად მორჩილ-ვყუნე რჯულისა თქუენისა მკვიდრ-

B 380 r

25 ||ნი საქართველოსანი სრულიად. უკეთუ გნებავს მოქცევა მათი სჯულსა თქუენსა ზედა, აწ მომეც სიმრავლენი სპათა თქუენთანი და წარვალ თემთა და სამეფოთა ჩემთა და მოგხადო

¹ A: მქრთალი მეღნით მერმე დაწერილია მე-17 სტრიქონად: „დიდი იგი ყაენი რათა უეჭველად და“, B-ში არ არის.

კაცთა მყოფთა მთის ადგილისათა: მთიულთა, ოსთა, დვალთა, სვანთა, აფხაზთა და ყოველთავე მუნ მყოფთა და მე დავარწმუნებ რჯულსა თქუენსა“.

24. და ვითარცა ესმა ლანგ-თემურს გან- 5
ზრახვა ესე მეფისა ბაგრატიისა, განიხარა სიხარულითა დიდითა და მოსცა საბოძვარი ურიცხვი და სპანი ვითარ თორმეტი ათასი და სარდალი უჩინა და წარმოავლინა მეფე ბაგრატი საქართველოსა ზედა. 10

A კე 8

25. ვითარცა მოიწივნეს კერძოთა და არეთა საქართველოსათა, მაშინ გაგზავნა ჩინებული და სარწმუნო აზნაური რუს ეგნატაანტაგანი (sic)¹ || საიდუმლოდ მიუწერა მეფემან ბაგრატი ძესა თუისსა გიორგის ესრეთ, ვითარმედ „მე მოვალ სპითა ლანგ-თემურისათა და თქუენცა 15
|| შეიყარეთ სპანი საქართველოსანი და მზირად წინა შეგვემთხვიენით ერთსა სიმაგრესა და ვიწროთა გზათა ზედა და მეცა მოვალ თქუენთანა და უქმნათ წინა-უკანა და მოვს- 20
რათ პირითა მახვილისათა და ვიძიოთ შური პირველი, რომელ ჰყუეს მათ ჩვენ ზედა“.

B 380 v

და ყო ეკრე, ვითარცა მიუწერა მამამან მისმან: და შემოიყარნა სპანი საქართველოსანი რჩეულნი და დაუმზირდა გიორგი ერთსა 25
ვიწროთა გზათა და სიმაგრეთა ზედა. რა მიწივნეს მეფე ბაგრატი და სპანი ლანგ-თემუ-

¹ სიტყვითგან „გაგზავნა — ეგნატაანტაგანი“ — მდე A-ში უფრო მჭრთალი მეღნიშნო არის შემდეგში დაწერილი, B-ს არა აქვს.

რისანი, მაშინ მიივლტოდა მეფე ბაგრატ ძისა
 თუისისა თანა. და განეწყუნეს წინა - უკმო (sic)
 და მიეტევენეს ქართველნი, ვითარცა ლომნი,
 და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. მოსრეს და ამოს-
 5 წყუიტეს სრულიად თათარნი. და მოკუდა კა-
 A კე 9 ცი თორ || მეტი ათასი თათართაგანი და არა-
 რა ევნო სპათა საქართველოსათა. და იძიეს
 B 381 r შური პირველი. || და წარვიდა თუისად მეფე
 ბაგრატ და ძე მისი გიორგი გამარჯვებული.
 10 26. და ვითარცა მოიწია ამბავი ესე ლანგ-
 თემურისა, დიდად შეუძნდა და მწუხარე იყო
 საქმისა ამისათურს და დაიბანაკა მუნვე ზამ-
 თარსა მას. და ვითარცა მოიწივა თვე მარ-
 ტისა, შემოიკრიბა სიმრავლე ლანგ-თემურ და
 15 წარმოემართა კუალად ქართლად, განძვინე-
 ბული ფრიად. და დაუტეუა შაქისი და მოი-
 წივა ბარდას და მუნ დაუტეუა ბარგი სამძი-
 მარი, რომელი არა ეკმარებოდა. და დაარჩი-
 ვა მეომარი სპა და თვით წარმოემართა სიმ-
 20 რავლითა ურიცხუთა სპათათა და მოიწია
 მდინარესა ზედა მტკუარსა. და მტკუარსა ზე-
 და გასდუა კიდი ნავებითა და განვლეს მას
 ზედა. მოვიდა შირვანშა და შემოეყარა ჯა-
 რითა ლანგ-თემურს და წარმოემართა საქართ-
 25 ველოსა ზედა.
 A კე 10 მას ჟამსა იყო || გაზაფხულის პირი და ცი-
 B 381 v ოდა დიდათ და || მოსწვიმდა, სთოვდა.
 30 27. და ვითარცა მოიწია ლანგ-თემურ
 საქართველოსა შიგან, დახუდენ მეფე ბაგრატ
 და ქართველნიცა შეყრილნი. და მიეტეუნენ
 ერთმანერთსა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და

მოისრა იმიერ და ამიერ კაცი ურცხვი და
 უფროსად თათარნი ორი ზომა მოისრა ომსა
 მას შინა. და სპათა სიმრავლისაგან თათარ-
 თასა, და მძლე ექმნეს თათარნი, მიიქცეს და
 ივლტეს ქართველნი სიმაგრეთა და ხიზანთა 5
 თუისთა თანა, და რომელიმე შეიპყრეს, და-
 კოცეს და ამოსწყუთეს და ყოველივე მი-ს-
 რეს პირითა მახვილისათა. ხოლო ქართველ-
 თა წინათვე უწყოდენ მოსვლა ლანგ-თემური-
 სა და ყოველივე შელტოლვილ იყუნეს მთასა 10
 კავკასიისასა. და მოჰყუნენ თათარნი თანა,
 შემოვიდეს საქართველოში, მოითარეშეს, მო-
 აოკრეს და დაწვეს წმინდანი ეკლესიანი და
 აღაოკრეს ქუეყნები, და ხიზანი ვერა დააკე-
 ლეს. 15

A კე 11
 B 382 r

და შემდგომად ამისა შეიქცა || ლანგ თემურ
 თუისადვე. და ამისად შემდგომად წარვიდა
 კვალად ყარაბაღსავე, დაყო მუნ ხანი რაოდე-
 ნიმე.

მფე
 გიორგი ¹

28. და ჟამსა ამასვე მიიცვალა მეფე ბაგ- 20
 რატ და დაჯდა მის წილად ძე მისი მეფედ
 გიორგი.

და იყო კოზი ელიოზ. და მიიცვალა კოზი
 ელიოზ და დაჯდა მის წილ კოზი გიორგი.

და² დაიპყრა მეფემ გიორგიმ ყოველი სა- 25
 ქართველო, და იმერნი და ამერნი.

¹ A: წითურად და განსხვავებული ხელით, B-ში არ არის.

² B: ამის ზემოთ სტრიქონებს შუა წითურად სხვა ხელით ჩაწერილია: „ცხორება მეფე გიორგისა, ძო“.

29. და რა ესმა ლანგ-თემურს დაპყრობა საქართველოსი მეფისა გიორგისაგან, იწყინა დიდად ამისთუის, რომე მეფემ ბაგრატ იძი მას ზედა შური, მომსრველმან სპათა მისთამან, 5 ამისთუის დიდად მტერ ექმნა და წარმოგზავნა სარდალი თუისი ყარალათი სპითა მრავლითა მეწინავედ და თუითცა უკანა გამოუდგა. და წარმოემართნეს საქართველოსა ზედა სპითა ურიცხვითა. და გასცა საბოძვარი მრავალი სპათა თუისთა ზედა და დაი- 10 ერთგულა. მოვიდა და დადგა ყარაბაღსა || და აღივსო ყარაბაღი სპითა. და || მოიწია სამძღვარსა ქართლისასა და მიუწერა მეფესა გიორგისა წიგნი და მიუმცნო ესრეთ, ვითარმედ „მე ვარ მეფე შენი და მოვედ ჩემ და და შემომრიგდი (sic) და მოგცემ საბოძვარსა მრავალსა და დიდად პატივგცემ, და უკეთუ არა მორჩილ მექნები, უბრძანებ ლაშქართა ჩემთა და მოვაოკრებ სრულიად ქუეყანასა შენსა“.

30. და ვითარცა მიიწია მოციქული მეფისა გიორგისა წინაშე, და ესრეთ უპასუხა მეფემან გიორგიმ მოციქულსა მას, ვითარმედ „მე მეფისა შენისა უმცირესი არა ვარ და არ- 25 ცა ძალ უც მოოკრება ქუეყანისა ჩემისა და, ვინადგან უთქუამს, უკეთუ არა აღასრულოს საქმე ეგე, იყოსმცა დიაცი და არა კაცი“.

31. წარვიდა მოციქული იგი ლანგ-თემურისა და შიართვა ამბავი ესე და მოახსენა ქება დიდი მეფისა გიორგისა, სიმკნე და სიკეთე მისი და სპითა მისისა. და რა ესმა სიტ-

B 383 r ყუა ესე ლანგ||-თემურსა, განძვინდა დიდად და
ალიყარა და წამოვიდა ლაშქრითა ურიცხვითა.

A კე 13 32. და რა ქსმა მეფესა გიორგის, — || მაშინ
თანა ახლდენ იმერნი და ამერნი და მესხნი და
ყოველივე საქართველო, — ალიყარა იგიცა, წარ- 5
მოვიდა და ეწყუნენ ურთიერთას და იქმნა
ბრძოლა ძლიერი. და იყო ქარი ძლიერი და
აყრიდა მტვერსა პირსა ლაშქარსა ლანგ-თე-
მურისასა და განმკნდეს ძლიერად ქართველ-
ნი და მიეტეუნეს, ვითარცა ცეცხლი თივასა, 10
და მოსრნეს და ამოსწყუიტეს სპანი მრავალ-
ნი ლანგ-თემურისანი ესრეთ, რომე ამისთანა
მარცხი და ზიანი არაოდეს შემთხვევია სპათა
ლანგ - თემურისათა. და შეადრწუნეს დიდად
ლანგ-თემურ და ლაშქარნი მისნი, არამედ 15
სიმრავლისაგან ლაშქართასა ვერლარა დაიძრ-
ნეს და იდგნენ მუნვე. შეწუხდა ლანგ-თემურ
და გამოიძეა თავი, აღუძახა ლაშქართა
თუისთა. მაშინ განმკდენ სპანი ლანგ-თე||მური- 20
სანი და განიწირნეს თავნი და არლარა ძალ-
ედვათ ქართველთა, დიდის ომისა და სიმაშ-
ვრალისაგან განდრკეს ქართველნი და ივლტ-
ოდენ და წარვიდენ მათათა და სიმაგრეთა.

A კე 14 33. ხოლო||ლანგ-თემურ მიადგა ციხე'ა
ტფილისისასა. და განამაგრეს ციხე, რამეთუ 25
იდგნენ რაოდენიმე ქართველნი შინაგან ცი-
ხესა. და მოადგნენ გარე, აღილო ციხე და
გალავნები ციხისა და გარემო სიმაგრენი ყო-
ველივე ქართლისანი. და შეაყენა შიგან სპა-
ნი თუისნი და თუისად იპყრა. შეაყენნა შიგან 30

კაცი ხორასნელნი და თუით აღიყარა და წარვიდა და დადგა მუხრანს. და რაოდენნიცა ნახეს სპათა მისთა ეკლესიანი, ანუ შენობანი, ყოველნივე მოაოკრნეს.

5 34. მაშინ რომელნიმე ქართველთაგანიცა მოუვიდეს. აღიყარა და მიადგა ადგილსა ჯანიბევისასა, რომელი იყო მთავარი ქართლისა, ჩადგა და დაუწყო მოოკრება. და ველარა და-
B 384 r უდგა ჯანიბეგ და მოუვიდა იგიცა. და დად-
10 გა ხანსა რაოდენსამე ლანგ-თემურ და მოა-
ოკრა სრულიად საქართველო. და ენება კელ-
გდება მეფისა გიორგისა და ვერ შეუძლო შეპყრობა მისი.

A კე 15 35. და რაჟამს მოუვიდა ჯანიბეგ, აღი-
15 ყარა მუნითგან, წარვიდა და მივიდა, სადა ჰქონდა ბარგი და სამძიმარი თუისი. მა-
შინცა არავე დასცხრა მოოკრებისაგან საქართველოსა, წარგზავნა ხოჯა შიხალი და
წარატანა თანა სპანი მრავალნი. და ერთს
20 მკარეს, ჯანიბეგის მამულის კერძო, გაგზავნა ამირჯან შა და გაატანა სპა ურიცხვი და
თითო-თითოს მკარესა გააყენა სარდლები და სპანი ურიცხვი და უბრძანა, რაოდენნიცა
ნახონ ურჩი და განდგომილნი თუისნი, ყოველ-
25 ნივე მოსრან და მოაოკრონ ადგილიცა მისი. და უბრძანა ესრეთ: „რომელნიცა შეიპყრობთ მეფესა გიორგისა და მოიყუანს ჩემთანა, მივანიჭებ წყალობასა და საბოძვარსა ურიცხვსა“.

B 384 v და წარვიდენ სპასალარნი და სპანი მისნი
30 და მოაოკრეს ყოველი ქუეყანა და ვერ შეიპ-

A კე 16

ყრეს მეფე გიორგი. და რომელნიმე შეიპყრნეს
ყმანი მეფის გიორგისანი და ჰკითხვიდენ, თუ
სადა არს გიორგი მეფე. ხოლო მათ||არარა
იცოდენ, და ვერა გაიგეს რა მეფის გიორგისა.
შემოიქცენ და მოვიდნენ ლანგ-თემურისა თა- 5
ნა და მოახსენეს ვერ-შეპყრობა მეფისა. და-
ჰმუნდა ლანგ-თემურ დაჰმუნვებითა დიდითა
და აღიყარნეს და წარმოვიდეს მუნითგან და
მოვიდეს ყარაბალად.

B 385 r

36. მაშინ იყო თირ სულთანი ქვეყანისა 10
ჯალაისა, სჯულითა მაჰმადიანი. ოდეს მოვი-
და ლანგ-თემურ ქუეყანასა მისსა, აღუდგა წი-
ნა ესე თირ სულტანი და მრავალი ზიანი უყო
სპათა ლანგ-თემურისათა, და მერმე ვერლარა
დაუდგა, წამოვიდა და მოვიდა მეფესა გი- 15
ორგისა თანა. ხოლო მეფემან გიორგიმ მიუპ-
ყრო ჰატივი დიდი და ჰკითხევდა||და უსმენ-
და თქმულთა მისთა.

A კვ 1

37. და რაჟამს იხილა მეფემან გიორგიმ
მძლავრება ესევეთარი ლანგ-თემურისა, გა- 20
ნიგულა შერიგება და მორჩილება ლანგ-თე-
მურისა. წარავლინა კაცი და|| მოუწოდა კაც-
სა მას, რომელი მოსრულიყო რჯულითა მაჰ-
მადიანი, სახელით ისმაილ, ესე განაგო მო-
ციქულად ლანგ-თემურისა თანა. ხოლო რა- 25
ჟამს შეიგნა საქმე ესე სულთან თაირ, ფრიად
დაუშალა მისვლა და შერიგება ლანგ-თემუ-
რისა თანა. ხოლო მეფემან არა უსმინა და
წარგზავნა კაცი იგი და შესთვალა სიტყუა
მორჩილობისა ესრეთ, ვითარმედ „მოვალ შენ- 30

და და დაგემონები და მორჩილ ვიქმნები შენი,
ვყოთ მშვიდობა და მოგცემ ხარაჯასა“.

5 და რა მივიდა მოციქული ლანგ-თემურისა
თანა და ესმა სიტყუანი ესე, ფრად განიხა-
B 335 v რა და სათნო უჩნდა. გააბრუნა მოციქული
იგი და შეუთვალა ესრეთ, „უკეთუ მოხვიდე
წინაშე ჩემსა და შემოპრიგდე, მეცა მიპატი-
ვებია დანაშაფები შენი“.

38. მაშინ განიზრახა თუისგან და თქუა ეს-
10 რეთ, ვითარმედ მატყუებს მეფე გიორგი და არა
მოვალსო ჩემთანაო. და მაშინ წარმოემართა
A კვ 2 ივანე ათაბაგსა ზედა||ამისთუის, რომ მორჩი-
ლობდა მეფესა გიორგის მორჩილებითა დი-
დითა და რაჟამს ეწყო ლანგ-თემურს მეფე
15 გიორგი, მაშინ ივანე ათაბაგი თან ახლდა,
და ამისთუის დიდად მტერ იყო მისთუის.
და წარემართა ზემო ქართლსა ზედა, ჩადგა
და აღაოკრა ქუეყანა და ამოსწყვიტა მრავა-
ლი სული, დაარღვივნა წმიდანი ეკლესიანი,
20 ხატნი და ჯვარნი. და, რაოდენნიცა შეიპყრა
კაცნი ქრისტიანენი, დაჰპატიუნა სჯული მაჰ-
მადისა და, რომელიცა მორჩილ-ექმნა, თანა
წარიყუანა, და, რომელიცა არა მორჩილ იქ-
მნეს, მოსრა პირითა მახვილისათა.

25 39. გარდმოვლო მუნით და ჩამოდგა მან-
B 386 r გლის||და დადგა თვესა ორსა მუნ. და მოვიდ-
ნენ კაცნი სჯულითა მაჰმადიანი, რომელნი
ესახლნეს სამძღვართა ქართლისათა, რამეთუ,
რაჟამს მოიცილიდინ ქართველნი ლანგ-თემუ-
30 რისაგან, ჩაუდგიან თათართა, რომელნი ესახ-
ლნეს სამძღვარსა ქართლისასა მაჰმადიანი, და

A კვ 3 მოაოკრებდიან. მათ შემოსჩივ||ლეს: „ქართ-
 ველთაგან მრავალი ჭირი გამოგუივლიან,
 რომელნი არიან მახლობელად ჩვენსა ქართ-
 ველნი, მათგან შეგვემთხვივა ჭირი დიდი და
 აოკრება და აწ ამაზედ მოგვეკმარენით.“ და 5
 შეეწყალა ლანგ-თემურს და მოიყუანა სარ-
 დალი ერთი, რომელსა ეწოდა სახელად ამირ-
 შიხ ნურადინ, და უბრძანა სპითა თუისითა
 წარსვლად. და რაჟამს წარვიდა იგი, შემ-
 დგომად ორისა დლისა უბრძანა კვალად სხვა- 10
 სა სპასვეტსა წაჰსვლად და მიშველებად მისა.
 და რა მივიდა იგიცა ადგილთა ქართველთასა,
 რომელნი უკმობდეს თა||თართა და თემთა
 მათთა, და იბრძოდენ დღესა ხუთსა და
 სძლეს სიმრავლისაგან ჯართასა სპათა ლანგ- 15
 თემურისათა. და აღიღეს ადგილნი და ციხე-
 ნი და სიმაგრენი, და ტყუე ვერა მოიკელეს
 და სხვანი შენობანი მის ადგილისანი მოაოკრ-
 ნეს ყოველივე და დაწვეს და წარმოვიდეს
 ლანგ-თემურისა თანა. 20

A კვ 4 40. და ამას ჟამსა შინა მოვიდა ელჩი
 ფრანგისა, რამეთუ შეეპყრათ შვილი კეისრი-
 სა||და მოართვეს იგიცა ლანგ-თემურს. ეტრფია-
 ლა და შეეწყალა შვენიერება და სიჭაბუკე
 მისი და მისცა საბოძვარი და სამეუფო სამო- 25
 სელი და განუტევა თუისსა სამყოფსა.

41. და შემდგომად ორისა თვისა აღიყა-
 რა მანგლისიდგან, და წარვიდა და მივიდა
 კევსა არაგუისასა, შევიდა მას შინა დაამსხ-
 ვრია და მოაოკრა¹ და აღილო სიმაგრენი ყოვე-

¹ A და B მოაო.

ლივე არაგვისა, და კაცი ვერა მოაკელა, დაწ-
ვა და წარმოვიდა: და დაიპყრა ქუეყანა სია-
სი და სხვანი ქუეყანანი მრავალნი. მაშინ
B 387 r არა||ვე დააცხრო გულის წყრომა ქრისტიანე-
5 თა ზედა.

42. ხოლო მეფემან გიორგიმ კვალად და-
იპყრა ქართლი. და რა ესმა კვალად ლანგ-
თემურს, განიგულა წარმოვლინება ლაშქრი-
სა თუისისა. წარმოავლინა ძე თუისი სულ-
10 თან უსეინ, ფ რ მაჰმად ამირ შიხი, აბუბექირ
და თავადთა მისთავანი ჯანშა და თემურ ხა-
ჯა აღბულა, სეიდ ხაჯა, შიხ ალისშვილი და
სხვანი მრავალნი თავადნი და სპანი ურიცხვ-
ნი. და წარმოვიდნენ, მოვიდნენ და მოად-
15 გნენ ერინჯაგსა, რომელ არს ციხე, რამეოჲ
A კვ 5 მა||ს ჟამსა ეპყრა იგი მეფესა ქართლისასა.
და აღგნენ ხანსა მრავალსა და ხანსა რაო-
დენსამე შეწუხდენ ციხესა შინა მყოფნი, გა-
მოვიდეს და დაანებეს ციხე. მოვიდნენ მცველ-
20 ნი იგი ციხისანი და შემოეხვეწნენ. და წარ-
მოიყუანეს ციხისა თავი და უფროღი მეციხოვა-
ნე და მოჰგვარეს ლანგ-თემურს. ხოლო ძენი
ლანგ-თემურისანი წარმოემართნეს ქართლად
A 387 v და მივიდნენ|| მანგლის.

43. და რა სცნა ესე მეფემან გიორგიმ,
წარმოუგზავნა მოციქული, შემოუთვალა ხვეწ-
ნა და მშვიდობის ყოფნა და ითხოვა შერიგე-
ბა და შუამავლობა მამისა მათისაგან. ხოლო
ძეთა ლანგ-თემურისათა უსმინეს და შემოუთ-
30 ვალეს ლანგ-თემურს ხვეწნა ესე მეფისა გიორ-

გისა. ხოლო ლანგ-თემურ უსმინა და ყო მშვი-
დობა და შემოუთვალა ძეთა მისთა და იკმნო
ძენი მისნი. წარმოვიდნენ და მოვიდნენ ლანგ-
თემურისა თანა და ჩამოეხსნენ ქართლსა.

A კვ 6 44. და კვალად წარვიდნენ ძენი ლანგ- 5
თემურისანი ბაღდადსა ზედა, მივიდეს და
აღიღეს ბაღდადი და დაიპყრეს არაბისტანი
მრავალი თემი და აღივსნეს საშოვრითა. და
ინება ლანგ-თემურ-თავრიზის მოდგომა და წარ- 10
მოვიდა სანახავად ციხისა მის, რომელი პირ-
ველ აღიღეს ალინჯა და წარმოემართა
სპითა ჟრიცხვითა და კარვებითა მრავალ-ფე-
რითა, მოვიდა და ნახა ციხე აღბნჯა. და
B 388 r წარვიდა და მივიდა ტბასა გელაქუნსა.

45. და სცნა რა მეფემან გიორგიმ, წარ- 15
მოუგზავნა ძმა თუისი და ძღვენი მრავალი
და მოუმცნო ესრეთ, ვითარმედ „სადაცა გუი-
ბრძანებთ, გილაშქრებთ და ვიქმნებით მორ-
ჩილნი თქუენი. და ამიერითგან დააცხრვე
გულის-წყრომა შენი ჩვენ ზედა“. და შეეწყალა 20
ლანგ-თემურს, აღიღო ძღვენი მისი და მიუმ-
ცნო ესრეთ, ვითარმედ „მიპატივებია დანა-
შავები შენი და ამიერითგან, რომელიცა არი-
ან მაჰმადიანი სამქლვარსა საქართველოსასა,
ნულარა იკადრებთ რბეუად და წყინებად მათ- 25
და და იყოს მშვიდობა ჩვენსა და თქუენს
შუა“. და მუნითგან აღიყარნენ და მივიდნენ
ბარდასა და დადგა მუნ.

A კვ 7 46. და რა გამოჰკდა წელიწადი ერთი, 30
მოივარგა ყოველივე საქმე თუისი ლანგ-თე-
მურ და განიზრახა გულსა შინა თუისსა და

B 388 v

თქუა: „შარშან რომ მეფე გიორგი დამპირდა,
ვნახოთ აღმისრულებს იმ პირობას, თუ არაო.

5

და თუ აღმისრულებს, ესცნა ახლა“. წარ-
მოვიდა და დადგა მანგლისს. და იყო თავადი
ადგილსა მას, რომელსა ეწოდება მარტიან-
ნა, და თავადსა მას ეწოდება სახელად
ესაია. და მას პირობა დაედგა ლანგ-თემური-

10

სათუის მისვლად მის თანა და არღარა მისუ-
ლიყო. და რა მივიდა ლანგ-თემურ¹, შეწუხდა
თავადი იგი და არღარა ჰქონდა ღონე მისვ-
ლის მეტი. და მოაპოვა ღონე ესე და შეეხ-

15

ვებდა ძესა ლანგ-თემურისსა შარუხს და ჩამო-
უშვა შუამავლად. წარვიდა და წარულო ძღვ-
ნად ლარნა მრავალნი და მივიდა ძესა თანა
ლანგ-თემურისასა, ხოლო მან მიიყუანა თავა-

20

დი იგი ლანგ-თემურისა თანა. და რა ნახა
ლანგ-თემურ, უთხრა სიტყუანი წყრომისანი,
თუ ვითარ იკადრე შენ ჩემი ურჩობაო. მა-
შინ მოეკმარა ძე მისი და იპატივა და შეაწ-

A კვ 8

B 389 r

ყალა მამასა თუისსა და უშოვნა ხალათი. და
ჰყუანდა თავადსა მას ასული ერთი და გა-
მართვა ძემან ლანგ-თემურისმან აბუბექირ
და შეირთო ცოლად. და იყუნენ მიერიტვან
მოყუარენი და მიენდო ლანგ-თემურცა.

25

¹ A: ლანგ-თემურს.

ლობა. და მოუვიდენ გარემონი თავადნი სომ-
ხითისა, სამცხისა და კარისა.

48. და რა სცნა ესე მეფემან გიორგიმ,
წარმოუვლინა ძმა თუისი კოსტანტინე ძღვნი-
თა მრავლითა და მიუმცნო სიტყუა მდაბალი 5
მორჩილებისა. და იამა დიდად ლანგ-თემურს
და შეიწყალა. და წარვიდა მუნითგან მკარესა
მას ქურთისტანისასა და დაიპყრა ქურთის-
ტანი.

49. და მაშინცა არავე დააცხრო ბოროტმან 10
აჰან¹ გულის წყრომა თუისი ქართლსა ზედა
და სწადოდა ქუეყანა გასათათრებელად, და
იგონებდა ძვირსა და ბოროტსა ქართლსა-
თუის და უფროსად მეფის გიორგისათუის,
B 389 v ჯაგრისა მის||თუის, რომელი უყო მეფემან ბაგ- 15
რაჲ. ხოლო წარმოგზავნა პირველად პატრო-
ნი შირვანისა სახელად შიხ ბარაიმ. ესე წარ-
A კვ 9 მოგზავნა, რა||თა შეიტყოს გამოსავალი სა-
ქართველოსა გლეხისა და ბეგარა და სარგო
მეუისა გიორგისა. და თუითცა წარმოვიდა 20
და მოვიდა კარს.

50. და რა სცნა ესე გიორგი მეფემან, წარ-
მოუგზავნა კაცი იგი სახელად ესაია, რომე-
ლი იყო თავადი სომხითისა, და მოუმცნო
ესრეთ, ვითარმედ „რომელიცა პირობა მო- 25
გვიცემია, ყუელა აღგვისრულებია და ურჩობა
არა გვიქნია რა და, რომელსაცა ამიერითგან
გვიბრძანებთ, არა ურჩ გექმნებით. და აწ ის-
მინეთ აჯა ჩვენი და შეიწყალეთ ქუეყანა ესე

¹ B+ამან —

ჩვენი, ნუ მოხვალ და ნუცა წაახტენთ ქუე-
ყანასა ამას, რამეთუ მოსავლისა პირი არის,
და, თუ ახლა თქვენ მოხვალთ, წაკდება სუ-
ლად ქუეყანა ესე“. რამეთუ თავადი ესე ესაია
5 იყო ყმა მეფისა გიორგისა, წარგზავნა ესე და
ფეშქაშიცა გაატანა მეფემან.

B 390 r

და რა მიაართვა || ფეშქაში, არა აღილო
ლანგ-თემურ, რამეთუ სწყრებოდა ფრიად და
შეუთვალა ესრეთ, ვითარმედ „უკეთუ გინდა
10 წაუკდენლობა ქუეყანისა ამის, მოდი ჩემთანა
და გათათრდი. და თუ გასთათრდები, არცა

A კვ 10

გთხოვ || ხარკსა და მოგცემ კელ-შეუალად ქუე-
ყანასა მაგას და სხვასაცა მრავალსა საბოძ-
ვარსა. და უკეთუ არა გათათრდები, დაიდუ

15

ხარკი ჩემი და მოდი ჩემთანა და მოგცემ ქუე-
ყანასა მაგას. და, როგორც განუტეუე შვილი
კეისრისა, ეგრეთვე შენცა არას გავნებ და
განგიტეუებ მშვიდობით, რამეთუ იგიცა შენის
სჯულისა იყო. და უკეთუ არა მოხვალ, და-

20

ვასრულებ ჯა[ვ]რსა ჩემსა შენზედა და ქუეყანა-
სა შენსა ზედა, ანუ დავასრულო ცხოვრება
შენი და ქუეყანაცა. და უკეთუ მოხვიდე, მი-

25

ფიცავს თავსა მაჰმადისასა, რამეთუ უკეთესი
პატივი მოგცე შენ კეისრისაგან და მშვიდო-
ბით განგიტეუო, და უკეთუ არა, მიეცნენ ძე-
ნი და ასულნი შენნი ტყუეობად“. და რა

B 390 v

წა||ვიდა მოციქული, ლანგ-თემურ განიზრახა
თუისაგან: „ესე უწყი, აღიდებენ მოსავალსა
და განიგულვენ სიმაგრეთა და არღარა მოვ-

30

ლენ ჩემთანა“. და ამისთვის არა უსმინა ხვეწ-
ნა მეფისა გიორგისა და წარემართა სპითა

მრავლითა, რამეთუ სწადოდა მიზეზით შეპყ-
რობა მეფისა გიორგისა.

A კვ 11

51. და რა სცნა||საქმე ესე მეფემან გიორ-
გიმ, დაიხიზნა ყოველივე ქართველი და მოიძ-
კეს მოსავალი და წარიღეს თუისთა თანა. წა- 5
ვიდა ლანგ-თემურ და ჩადგა შიდა ქართლსა
და იდგა ხანსა რაოდენსამე და ველარა მოახე-
ლეს რა, მისჭირდა და წარმოვიდა.

52. და მოადგა ციხესა ბირთუისისასა. და
იყო მაშინ ციხისთავად სახელით ნაზალ და 10
ოცდაათნი თავადნი ჩინებულნი და სხვანი მრავ-
ალნი აზნაურნი და მსახურნი ქართლისანი.
და მაშინ სპანი ლანგ-თემურისანი ზარობდენ
ციხისა მისგან, რამეთუ მრავალგზის მრავალი
ჭირი ენახათ ქართველთაგან და, ვითარცა 15
კან||ჯარი ლომთაგან, ეგრეთ თრთოდენ ქართ-
ველთაგან, რამეთუ ერთი ქართველი ათსა
მათგანსა წარიქცეუდა და იცოდნენ ციხისა
მის სიმაგრე და საზრდელთა სიმრავლე.

B 391 r

მაშინ, განმზრახთა თვისთა თანა, არჩივა 20
ლანგ თემურ და ცდილობდენ, თუ რამ ეყო
ციხისა მისთუის. ესრეთ ურჩივეს მათ, რამე-
თუ იციან სულად ყოველმა კაცმან, უკეთუ
შემოადგება ლანგ-თემურ ციხესა რომელსამე,
არა მოეშვების||რომე არა აღილოს, და დაას- 25
კუნეს შემოდგომა ციხისა მის და აღება. მა-
შინ მიუდგნენ სპანი ლანგ-თემურისანი ციხე-
სა მას და გამოვიდნენ სპანიცა ციხოსანნი და
შემოუტივეს სპათა ლანგ-თემურისათა. ჰყუან-
და ლანგ-თემურს უკან ჯარი დამალული და 30
უკმოეცაღნენ თათარნი. მაშინ მიეტეუნეს ცი-

A კვ 12

- B 391 v ხოსანი და მოსწყუთიტეს და უყუეს მრავალი ზიანი. მაშინ დიდაღგანძვინდა ლანგ-თემურ და ბრძანა ორისავ კუთხის ციხის აგება. და თუით მიადგა კარსა ციხისასა და მუნცა 5 ბძანა აგება ციხისა. და რა გამოვიდა კუირა ერთი, და შეიგნეს დიდათ სიმაგრე ციხისა და ვერა აღება შინაგან ციხისა მის და უშიშრობა ციხოვანთა. და იყო მუნ კლდე ერთი და მუნითგან პოვეს მცირე რამე აღსავალი. 10 მაშინ იყო სპათა ლანგ-თემურისათა კაცი ერთი, სახელად ბეგიჯაგ, მისრელი და მან მოიკელოვნა და აღვიდა ღამე მალვით შინაგან ციხისად, აღიყუანა თხა ერთი და დაკლა მუნ ამისთუის, რომე ესე შვეტყრ ქართველთა ციხოვანთა, რომე შემოპარულან ციხესა ამას¹ ლაშქარი ლანგ-თემურისანი. და მაშინ იყუნენ ქართველნი უშიშრად. მაშინ უჩვენა კაცმან მან აღსავალი ციხისა. მაშინ განიხარა ლანგ-თემურ და ბრძანა კელოვანებით დაწნა კიბისა ბანბისა და აბრეშუმისა. და 20 აგზავნეს კაცი იგი პირველ-აღსრული და მან კაცმან მოაბა წვერი ერთი კიბისა ადგილსა მაგარსა მის კლდისასა. და ღამე შეუიდა ჯარი ლანგ-თემურისა და აღავსო ციხე იგი ჯარითა. და მაშინ წარვიდა ზოგირამე ჯარი და განულო ციხის კარი ლანგ-თემურს და სპათა მისთა. და რა სცნეს ქართველთა საქმე ესე, მაშინ შეებნენ გულ-მესისხლედ და ბრძოდეს თავ გამომეტებით. და იყო ბრძოლა ძლიერი.
- A კვ 13
15
20
B 392 r
25

¹ A და B იმისი.

და მოსწყვიტეს ჯარი ლანგ-თემურისანი მრავალნი, და ბოლოს დარჩა გამარჯვება ლანგ-თემურს სიმრავლისაგან ლაშქართასა და ალილო ციხე იგი. და მოართვეს მრავალნი დიდებულნი, აზნაურნი დარჩენილნი ლანგ-თემურს და წარკვეთნეს ყოველთავე თავნი, და ციხის თავსა მას, რომელსა ეწოდა¹ ნაზალ, მასცა წარკვეთა თავი, და ცოლი მისი მისცა მპყრობელსა შირვანისასა. და ციხისა ამის ამღებსა მისცა წყალობა მრავალი, და შეაყენა ჯარი თუისი ციხესა მას შინა და დაუყენა ციხისა მის თავად სახელად მაჰმად, დაუყენა მცველნი მრავალნი. და უბრძანა გარეშემოთა წმიდათა ეკლესიათა დარღვევა და მოოკრება და, რაოდენიცა პოვონ, მოსვრა და სრულიად ამოწყუეტა. და წარვიდა მიერთგან და არღარა შესძინა ლანგ-თემურ მოსულად საქართველოსა შინა.

53. და მოვიდა კვალად მეფე გიორგი და დაიპყრა სამკვიდრო თუისი ქართლი და იყო უშიშრად.

54. და დაასრულა ლანგ-თემურ მოოკრება ქართლისა და წარვიდა სხვათ ქუეყანისა დაპყრობად. და ქმნა მრავალნი საქმენი დიდძალნი ლანგ-თემურ, რომლისა ცხოვრება მისი ვრცელად წერილარს ცხოვრებასა შინა სპარსთასა, ხოლო ჩვენ აღვწერეთ ყოველივე მოსვლა მისი ქართლად და აოკრება ქართლისა, რომელი არასადა მოწყუენილ არს ქართლსა

¹ B+ეწოდა —

ზედა ქირი ესე-ვათარი, რაოდენი ამან მოა-
წივა.

55. ხოლო, შემდგომად წარსვლისა ლანგ-
თემურისა, კვალად დაიპყრა ქართლი მეფემან
5 გიორგიმ. და ამა ლანგ-თემურ დაიპყრა
ქურთისტანი, ინდოეთი, სპარსეთი, შირაზი,
ადრაბაგანი და დაიჭირა ბურსას მჯდომი
ხონთქარი, რომელსა სახელად ეწოდებოდა
ბაიაზით.

10 ესე იყო თესლი ოსმანისა და, შემდგომად
მაჰმადის გამოჩენისა, გამოჩნდა კაცი ერთი
ოსმან სახელითა და სჯულითა სუნი. ამან იწ-
ყო მეკობრობა, განიმრავლა მრავალი საქონე-
15 ლი მეკობრობითა და მით შემოიყარა მრავა-
ლი კაცი. და დაიპყრა არაბისტანი და ტახ-
ტად ჰქონდა ბურსა და დაჯდა მუნ. და ვიდ-
რე ბაიაზით ხონთქარადმდე ძეთა მისთა ეპყ-
რათ ბურსა. და ესე ბაიაზით ხონთქარი დაი-
20 ქირა ლანგ-თემურ და ჩასვა რკინის || ყაფაზა-
ში და რკინის ყაფაზით ატარებდა, და თემი მი-
სი ლანგ-თემურ დაიპყრა. და კეისარმანც მოარ-
თო ძღვენი და მისცა ხარაჯა ლანგ-თემურს.

B 393 v

A კვ 16

და დაიპყრა || რუსეთი, წარმოვიდა და მოვიდა
თურქისტანში და მუნ მოკუდა და ბოროტი
25 იგი ბოროტად წარწყმდა.

56. და მაშინ განუყო ძეთა თუისთა თემ-
ნი და ქუეყანანი: რომელსამე მისცა ინდოეთი,
რომელსამე ხორასანი და რომელსამე ადრა-
ბაგანი. და მიერითგან ველარა შესძინეს ძეთა
30 მისთა ქართლად მოსვლა, რამეთუ იყო ურ-
თიერთას შინა შური და კდომა და დაიწყო

ქართლმა შენობა. და ხანსა რაოდენსამე უკან მოკუდა მეფე გიორგი.

მ^ეფე და-
ვით¹
ო*

57. და დაჯდა მის წილ ძე მისი დავით: ქრისტეს აქათ: ჩ^რტნე: მას ჟამსა იჯდა კ^ოზი ბასილი. და იმეფა კეთილად აჰან დავით მე- 5
ფემან ხანსა რაოდენსამე შინა მშვიდობით და მოკუდა.

მ^ეფე ალექ-
სანდრე²
ოა.**

58. და დაჯდა მის წილად ძე მისი ალექსანდრე ქრისტეს აქათ ჩ^რტნიბ: და || ამავე ჟამსა შინა იჯდა კათალიკოზი ბასილივე და მოკუ- 10
და კ^ოზი ბასილი და დაჯდა დორათეოზ. და იმეფა კეთილად აჰან ალექსანდრემ მშვიდობით და ხანსა რაოდენსამე უკან მოკუდა.

B 394 r

მ^ეფე გიორ-
გი³
ობ.***

59. და დაჯდა მის წილად ძე მისი გიორგი ქრისტეს აქათ: ჩ^რტჟე: — ამა ჟამსა შინა იჯ- 15
და კ^ოზი გიორგი და მოკუდა კ^ოზი გიორგი და დაჯდა კ^ოზი || ელიოზ. და მოკუდა კ^ოზი ელიოზ და დაჯდა მიქელ და მოკუდა კ^ოზი მიქელ და დაჯდა დავით. და იმეფა აჰან გიორგი მეფემ კეთილად და მშვიდობით და ხანსა რაო- 20

A კ^ზ 1

¹ B: ამის ქვევით იმავე ხელით: „ტყუილია. ეს დავით მეფე არც ყოფილა, არც შობილა.

* B-ში: ო —

² B. იმავე ხელით კიდევ ამ სათაურის ქვევით: „ეს ალექსანდრე ძე იყო გიორგისა ძისა ბაგრატისა. აჰან ააშენა მცხეთა.

** B-ში: ოა —

³ B. იმავე ხელით კიდევ ამის ქვევით სწერია: „ტყუილია“, ეს მეფე არ ყოფილა, არც შობილა“.

*** B: ობ —

მ¹ ფე ალე-
ქსანდრე¹
ოგ*

დენსამე შინა მოკუდა. და დაჯდა მის წილად
დე მისი ალექსანდრე ქრისტეს აქათ: ხ¹უიბ:.

5 60. და იყო მას ჟამსა შინა კ¹ოზი დავით
და მოკუდა კ¹ოზი დავით და დაჯდა ელიოზ.
მოკუდა ელიოზ კ¹ოზი და დაჯდა თეუოდორე
და მოკუდა კ¹ოზი თეუოდორე და დაჯდა შიო.

10 B 394 v 61. და ამა ალექსანდრე მეფემან მატა სხვა-
თა მეფეთა ქართლისათა სიკეთითა, რამეთუ
იყო კაცი მეცნიერი და მოშიში ღ¹თისა და
ელმოღა გული მოოკ¹რებისათუის² წმიდისა კა-
თოლიკე ეკლესიისა, და არა ჰქონდა ღონე
აღშენებისა, ამისთვის რომე ქუეყანა ლანგ-
თემურისაგან მოოკრებული იყო, საუნჯე
15 არღარა ჰქონდა. მოიპოვა ღონე ესევეთარი
და დაზდვა იმერთა და ამერთა, ზემო ქართლ-
სა და კახთა კომლზედ ექუსი შაური. ყო-
ველს წელიწადს ამა მალს გამოართვემდა და
ამით იწყო შენებად მცხეთისა და რუის ღ¹თაე-
ბისა საყდრისა. და დაშვრებოდა დიდად და
20 ხანსა რაოდენსამე შინა აღასრულა და შეამკო
A კ¹ზ 2 ყოვლითა¹ სამკაულითა და შესწირნა სოფელ-
ნი და აგარაკნი იმერთა და ამერთა, ზემო

¹ ამის ქვეით B-ში სწერია: „ეს კიდევ უფრო მე-
ტად ტყუილია და ცილი: არაოდენ ამ ქნსა ქვეშე ეს
კაცი არა ყოფილა. ზემო მეფე ალექსანდრე სწერია
იმან აღაშენა მცხეთა.

* B:ღ —

² B-ში ამ გვერდის ქვეითა კიდევ სწერია იმავე
ხელით: „კათალიკოზები და წილიწადთ რიცხვი აშ-
ლით არის. ვახუშტი ბატონისშვილის წერილი უფრო
შეიწყნარება, თუმცა თავისი სახლის სირცხვილები არა
დაუფარავს-რა და მეტიც უწერია“.

ქართლსა და კახთა. და იმეფა კეთილად და მშვიდობით და ხანსა რაოდენსამე შინა გარდაიცვალა ამიერ სოფლით.

მ¹ფე ვახტანგ ოღ.¹ 62. და დაჯდა მის წილად ძე მისი ვახტანგ ქრისტეს აქათ: ჩუით:; მას ჟამსა იჯდა კ¹ოზი შიო. 5

გიორგი მეფე ოგ² B 395 r 63. და მოკუდა ვახტანგ მშვიდობასა შინა და არა ესვა ძე და დაჯდა მის წილად ძმა მისი გიორგი ქრისტეს აქათ: — || ჩუ¹მე:; და იჯდა ამას ჟამსა შინა კ¹ოზი დავით. 10

64. და ამას ჟამსა შინა განრისხნა ღ¹თი ქრისტიანეთა ზედა და დაიპყრა კოსტანტინოპოლი ოსმალთა ქრისტეს აქათ:; ჩ¹უმე:; ხოლო² შემდგომად სიკვდილისა ლანგ-თემურისა, კვლავ დაიპყრეს ხვანთქრის ბაიაზითის ძეთა სამკუთიდრო მამული თუისი და მიერითგან გაძლიერდენ და იწყეს ბრძოლა კოსტანტინოპოლისა და დაიპყრეს კოსტანტინოპოლი. და ცხოვრება მათი ვრცელად წერილარს ცხოვრებასა მათსა. და ჟამსა ამას ოსმალნი ებრძოდეს კოსტანტინოპოლის. 15 20

A კ¹ზ 3 და სპარსთა შინა იყო ურთიერთას შ¹ური და კდომა. და იყო საქართველო მშვიდობით და მოსვენებით.

მ¹ფე ბაგრატ⁴ 65. და მოკუდა მეფე გიორგი და დაჯდა მის წილად ძე მისი ბაგრატ. და ამა შეფისა 25

1 B: ოღ --. B: ამის ქვეით იმავე ხელით: „ეს ძე იყო ალექსანდრესი, რომელმანც მცხეთა აღაშენა“.
2 B: ოგ —. B: იმავე ხელით ამის ქვეით სწერია: „ე ეც ალექსანდრეს ძე იყო“.
3 B: +ხოლო —
4 B: ამავე ხელით ამის ქვეით „ესეც ტყუილა, კეშმარიტად არ ყოფილა ეს მეფე გიორგის ძედ“.

B 395 v

ბაგრატიისა ჟამსა შინა წარმოავლინა ყეენმან
უზუნ-ასან სპა თუისი, რამეთუ ესე უზუნ-ასან
ყეენი იყო თესლი თურქმანისა. და შეკდგო-
მად გარდავლენისა ლანგ-თემურისა ძეთასა,
5 ამან დაიპყრა თავრიზი და მრავალნი სხვა
||ნი თემნი და მრავალი ოკრება და ჭირი
შეამთხვია თემთა სოფხითისათა. და ქართლსა
ზედაცა მოაწიეს სპათა მისთა.

10 66. და, თუ რაცა იქმნა ჟამსა მას, ანუ
რა ქმნა მეფემ ბაგრატ, ანუ რაცა იქმნა, ყო-
ველივე ძველის ქართლის ცხოვრებიდამე აღ-
გვიწერია, ვიდრე მეფის ალექსანდრესამდე,
ქვემორე დაგვიწერია. ცხოვრება მეფის ალექ-
სანდრესი და მის ჟამისა ყოველივე ძველთა
15 გუჯართა და სპარსთა ცხოვრებიდამე გარდმო-
გუიწერია: —

სახელითა ღვთისათა ვიწყოთ ცხოვრება
ბაგრატიის მეფობისა: მკ¹

A კ^ზ 4

20 67. იყო² მეფობასა შინა მეფეთ-მეფისა ბაგ-
რატიისასა კ^ოზი დავით ქრისტეს აქათ: ჩ^{უნე}:,
და იყო ჟამსა ამას შინა დიდი მოსვენება
ქრისტიანეთა ზედა. და ამისა ჟამსა³ შინა იყო
ყაენი ასანბეგ მორჭმული, ორისავე საყეენო-
სა მპყრობელი. არაო||დეს დარბეულიყო

¹ A-ში ეს სათაური არ არის, მაგრამ ერთი სტრიქონი დაუწერელია და საფიქრებელია, რომ ამ ალაგას უნდა წითურადვე ყოფილიყო ეს სათაური დაწერილი.

² A: ყო.

³ A და B: ჟამსა bis.

25 ქართლი დიდისა თეიმურის¹ უკანის და
შენობა და გამოსვენება იყო²: ამას ჟამსა ში-
B 396 r ნა არა იყო ხარაჯა, არცა მალი || ქართლსა ში-
ნა, არამედ განთავისუფლდეს ყოველნი სამ-
ყოფნი და არენი ქართლისანი მონებისაგან 5
თურქთასა. ესე მეფე ბაგრატ იყო მორჭმული,
სახელოვანი. ამას ჰქონდა ქართლი, სომხითი
და ჰმონებდენ პიტიახნი (sic) ლორის, კახეთისა,
შირვანისა და სამცხისა და ჰყუეს იმერელნი,
ოდიშარნი, გურიულნი (sic), აფხაზნი, ჯიქნი, 10
სვანნი, მთიულნი, კავკასიანნი.

68. ამას შინა უკუდგნეს დადიანი, გურიელი
და უკუიტანნეს ოდიშარნი და აფხაზნი, შეი-
ყარნეს ერთად და არლარა მსახურებდეს ბაგ-
რატ მეფესა. იწყინა მეფემან და შეიყარა და 15
მივიდა და დადგა ცხენის-წყალზედა. იქით
ისინი მოდგეს რაზმითა და შეიბნეს. იპრიან-
ნა ლ^ათმან და გაიქცნენ დადიანი, ოდიშარნი.
დაკოცეს და დაატყუევეს და ამოსწყუიტნეს
ქართველთა (sic), მიჰყუნეს თანა, ჩაუდგნენ შიგა, 20
დაწვეს და დააქცივეს ციხენი, სიმაგრენი. მობ-
რუნდეს გამარჯვებულნი და წარმოიყუანეს
თანა ტყ^ა || უე, მძეუალი. ამაზედ არლარა ჰქონ-
B 396 v
A კ^ა 5 და თავი კელ^ა || თა მეფესა.

69. შეიყარა ყენი უზუნ ასან, მოვიდა სომ- 25
ხითს, და მეფე ლიხთ იქით იყო, ქართველ-
ნი თან იახლნენ. მოადგეს ბარათიანთა და
ორბეთისა ძირსა. დიდათ კარგათ დახუდეს

¹ A და B: თეიმურაზის.

² A და B: „შენობა გამოსვენება“.

ბარათიანნი: დამაგრდენ და ვერა უყუეს რა.
მოვიდეს ტფილის და აღიღეს. და თუით ყე-
ნი მუხრანს დადგა. აღივსო ქართლი ლაშქ-
რითა, მოაოკრეს სრულიად ქართლისა ადგი-
5 ლი. იკმო ყეენმან ბარათიანნი, მიინდვნა¹,
ნახნა და შეიწყალნა: მოსცნა მრავალნი და
აღავსნა პირთამდინ. ამას ზედან ლ^ათმან იზ-
რიანა, იწყინა ამოწყუეტა საქრისტიანოსა: შე-
ედვა ყეენსა სენი სასიკუდინე, აიყარა და წარ-
10 ვიდა. და გამოუშუნა ბარათიანნი შეწყალე-
ბულნი და უღოძნა მრავალნი მოსაცემელნი.

70. ამაზედა კოსტანტინე წარვიდა თათრებ-
შიგან, და სხვამან ვერვინ გაბედნა (sic) ქართ-
ველმან დარბაისელმან წარსულა თათრებში-
15 გან და ბატონის ხლება, — დიდად ერთგულად
და კარგად იყუნენ || ბარათას შვილნი: იგინი-
ვე წარყუნეს თანა და მსახურეს.

71. იზრიანა ლ^ათმან და მოკუდა ყეენი. დააგ-
დეს თათართა ტფილისი და სომხითი. და
20 დაიჭირა მეფემან ბაგრატ, ჩაუკდეს ბარათიან-
ნი, დაიფორაქეს || ელი და დაკოცეს მრავალი
თათარი ყეენისგან შეწყალებულნი.

მას უკანის დაჯდა ყეენად ასანბეგის შვი-
ლი იალუბეგ.

25 72. ამას შინა გამოჰკდა ხანი და სოფელმან
თუისი ბეგარა არ დაიკლო და მიიცვალა მე-
ფე ბაგრატ რაქას. იყო დიდი გლოვა და მწუ-
ხარება სამეფოსა ზედა. აღიღეს და დამარხეს
გელათს, მათსა სამარხოსა შიგან.

¹ A-სა და B-ში მონდვნა.

73. ხოლო შემდგომად გარდაცვალებისა ბაგ-
 მ¹ფე კოს- რატისა, დაჯდა მის წილად ძე მისი კოსტან-
 ტანტინე ტილე (sic) ქრისტეს აქათ:; ჩუ¹ჟა: — ამას
 ოზ¹ ჟამში იყო კ¹ოზი დავით, — და მეფობდა მეფო-
 ბითა კეთილითა. და არღარა იყო წყენა თა- 5
 თართაგან, მოიმორჩილნა იმერელნი, ოდიშარ-
 ნი, აფხაზნი, მსახურებდა ათაბაგი და მორ-
 ჩილებდეს კახნიცა. არა ს. და იყო წყენა ქრის-
 B 397 v ტიანეთა: || იყო მოსვენება და დაწყნარება.
74. მერმე, ვითარცა წესი არს და ჩვეულებ¹ 10
 ეშმაკისა, აღძრნა ეშმაკმან, მოძულეჰან კეთილი-
 სამან, თათარნი ქრისტიანეთა ზედან. და შეკრ-
 ბა სიმრავლე ურიცხვი თურქმანთა და მო-
 მართეს სამცხეს. მოვიდეს და მოდგეს ტა-
 A კ¹ზ 7 შირზედა. მოჰმცნეს || მეფესა ქართლისასა, 15
 რათა ქუემოთ ქართველნი შეუკდნენ სამცხესა.
 და აახლო ყეენმანცა ერთი თავადი და მისი
 ლაშქარი. ჩაუდგეს სამცხეს და იავარ ყუეს
 ქუეყანა მათი. მოადგეს ციხესა ახალციხესა,
 ბრძოდეს დიდხანს და ვერღარა დაუდგნა ლი- 20
 მაგრემან, გატეხეს და დაწვეს ქალაქი და და-
 იპყრეს კელთა მესხნი დარბაისელნი ციხოვანნი.
 და მერმე აიყარნეს და მოადგნენ ციხესა
 და ქალაქსა აწყურისასა. ეზრახ¹ეს ციხოვან-
 თა და უქადეს მშვიდობა და არა დაქცეუა 25
 საყდრისა და ციხისა. ამას ზედა გამოვიდნენ
 და მიენდგნენ.
75. ამას შინა ბრძანა ყეენმან, რათა სომხითი
 B 398 r მოარბიონ. ბარათაშვი || ლი გაუძ ხა და მისი

¹ B: ოზ — B: ამის ქვეით იმავე ხელით „ეს გიორ-
 გი მეფის ძე იყო და არა ბაგ¹რატისა“.

უკეთესი ლაშქარი. მალვით მივიდე¹ და დაეს-
 ხნეს შეუგებრად დმანისს და ქუეშის კეუსა და
 წარმოიღეს ტყუე, ალაფი უამრავი. დაუარდა
 ხმა ბარათიანთა, გარდაუდგეს წინა ცოტას
 5 ლაშქრითა. იპრიანა ლ¹თმან და ასრე გაემარ-
 ჯვათ, რომე ერთისა ქართველისაგან ასი და
 A კ¹ზ 8 ორასი მოიკლა. დაკოცეს და ამოსწყუიტეს || და
 დაატყუევეს და ცოტა რამე გარდმოეხვეწნეს
 ცხენ-კეთილნი. და თავად კარგი კარგად იყო
 10 სულხან ბარათასშვილი: ერთი ასეთი დარბა-
 ისელი მოკლა, ყეენის კარზედ მისთანა არა
 იყო, და სხვის დანაკოცის ანგარიში არა იქმ-
 ნებოდა და, რანიცა გარდაიხვეწნეს, მივიდეს
 ყეენთანა. ერთობ ეწყინა და დაუმძიმდა ლაშ-
 15 ქართა ამოწყუეტა, აჰაზედ აიყარა ყეენი, წარვი-
 და და დაატყუეუა აწყურისა ლ¹თის მშობელი,
 მოქალაქენი და, რანიცა ციხესა შიგან იყო,
 დიადი სული წაასხეს. და წავიდა ყეენი თუისსა¹
 საყეენოსა.
 20 **76.** ამას შიგან გამოჰკდა ც||ოტა ხან¹, და გა-
 B 393 v მოგზავნა ყაენმან ხ¹ლიბეგ და დაუწყო შენო-
 ბა ქაოზიანსა და არჯა-ყალის ციხესა. იწყი-
 ნეს ბარათიანთა და არა დაანებეს: დაუწყეს
 მისარჩელი წყენა და მტერობა. გაგულისდა
 25 ყეენი, აშველა ლაშქარი ხ¹ლიბეგს. შეიყარნენ
 და მოადგნენ ტფილისს, ებრძოლეს მრავალ
 დღე და ვერარა ავნეს, რამეთუ სიმტკიცესა
 ზედა ეგნეს. და იყუის ყოველთა დღეთა ომი,
 და არა იყო ღონე ციხისა წაღებისაჲ.

¹ B: +თუისსა—

A კ^ზ 9 მერმე შეიყარნეს ბარათიანი და შემოუთ-
ვალეს მეფესა კოსტანტინეს და ითხოვეს მის-
გან შეწყუნა. მეფემან გაგზავნა ციციშვილი
ქაიხოსრო და ჯავახისშვილი ჯავახი ცოტათა
აზნაურშვილითა და ლაშქრითა. წაუძღვეს წი- 5
ნა ბარათიანნი, მივიდეს და დაესხნეს ჭანდართა
მდგომთა მონაპირეთა თათართა, გააქცივნეს
და დაკოცნეს ასრე, რომე თუარ მაცნე წავი-
და სადამე, ვერცა ერთი წაუვიდათ. აივსნეს
აბჯრითა, ალაფრითა და ბარგითა პირთამდის. 10

B 399 r ხოლო ვითარცა ესმა ესე ქალაქსა მდგომ-
თა თურქმანთა, უკუეყარნეს ციხესა ტფილი-
სისასა და წავიდეს ჩაღმა. გარდაუდგენ კუმი-
სისა ბოლოსა, შეებნეს წინამავალსა ლაშქარ-
სა, გაექცნეს და დაკოცნეს ასე, რომე თათ- 15
რებსა თავსა სჭრიდენ და ვენაკისა ღობესა
და მარგილზედა აცვემდეს. მერმე გარისხდა
ღთი და მოუკდა ზემოთ ბუსუნი და შუა
შეეყარნეს. და, რაც ბარათიანთა ქაიხოსრომ
ქნა და ჯავახმა, არც წინა გმირთა უქნიათ, 20
ასრე რომე ულუსსა ლაშქარსა ომითა და

A კ^ზ 10 კრმლითა წამოვიდეს და ცოტა ლაშქარი და-
ზიანდა, და თუით მორჩნენ ნებითა და შეწყვე-
ნითა ღთისათა. ამას ზედან თურქმანი ლაშ-
ქარი შერცხვენილი ორბეთისა ძირსა დადგ- 25
ნენ და ეცადნეს თათარნი, და მუდამ ბარა-
თიანთა და ორბეთის-ძირელთა გაემარჯვის.

77. ამაზედა ადგა ხალიბეგ და სხვანი ყეენის
თავადები, მივიდეს და შეეხვეწნეს ყეენსა, რა-
მეთუ გამოჰკდა წელიწადი ერთი. აშველა ლაშ- 30
ქარი, მოიროთო ძალი და წარმოემართა სომ-

B 399 v ხითსა და ორბეთის-ძირზედა. მომართა || ცრ-
ხესა კოჟორისასა, მოადგა გარე. დაუწყეს ომი
და თოფს სროლა, აწყუნდნეს შიგან სოლა-
ლაშვილნი დიდხან. და იყო ომი დიდხან და
5 შეაწუხნა მეტმან თოფის სროლამან და ცოტა
ციხეცა დააქცივეს, და ველარ დაუდგნეს, ამის-
თუნი რამეთუ მეშველი არლარა ჰყუათ. ერთ-
სა ღამესა თოვლმან უკუყარნა და გამოვიდ-
ნენ ციხით, და ციხე დაუგდეს ცარიელი და
10 თუით მიმართეს მთათა და სიმაგრეთა. ხოლო,
ვითარცა გათენდა, ნაზეს თათართა ციხე უკაცუ-
რი, შეუიღეს შიგან და კაცი არა პოვეს, მიჰყუეს
A კ^ზ 11 || კელი და დააქცივეს. ვითარცა ესმა მეფესა
აღება ციხისა, დაუძძიმდა, რამეთუ შეყრილი
15 ნიჩბისის წყალზედ იდგა.

ამას ზედა ადგეს თათარნი და მოადგეს
ტფილისის ციხეს. და იყო ყოველთა დღეთა
ომი და ესროდეს თოფსა, და არა იყო ღონე
წაღებისა ციხისა, რამეთუ მკარი ბარათიან-
20 თაგან ჰქონდა. ეუბნებოდა მეფე კახთა
და არა უშველეს. იმერელნი უკუდგომილნი
იყუნეს და არცარა მესხთ უშველეს, ამის-

B 400 r თუის ომი ვერ გაბედა მეფემან. ადგეს დი||დს
ხანსა ქალაქსა და შეეწყინა ომი თათართა,
25 ციხეს ვერა უყვეს რა. მერმე ჰკაზმნეს ლაშქარნი
და გამოარჩივეს დარბევა ორბეთისა ძირსა¹
აარჩივეს ათას ხუთასი კაცი და სხვა წყრილი
კაცი ლაშქრისა შრავალი და ცისკრისა ჟამსა
შეუგრად (sic) ორბეთის-ძირსა დაესხნეს. და-

¹ A და B: ორბეთისა და ძირსა.

იფორიაქეს და ამოსწყუთეს მთის სოფლები,
განძი, ტყუე, ალაფი ურიცხვი.

- A კ^ბ 12 78. ამას ზედან ესმა ბარათიანთა, და იგინი იყუნეს ენაგეთს და მათთანა იყუნეს ქაიხოს-
რო თურმანის ძე და სხვანი მეფის||ყმები ცო- 5
ტაოდენი. დაგარდა კმა და მომართეს ასე, ვი-
თა ვეფხთა. და წამოვიდა აქეთ სულხან ბა-
რათაშვილი და მისნი ძმანი და აქეთ სხვანი
ბარათიანნი, მოეწიუნეს უკანა, შეიბნეს და
გააქცივნეს და მისჯარნეს კევსა კირკალასა. 10
ასე კოცა დაუწყეს¹, ვითა ქათამთა მართვეთა.
ხოლო მოსცა ლ^თმან ძლეუა ქრისტიანეთა,
დაკოცეს ურიცხვი, რამეთუ არა იყო განცდა
მკუდრისა, სისხლისა რუ დიოდა. რაცა სიკუ-
B 400 v დილსა მორჩეს, კელთა||დაიპყრეს. ერთი ასე- 15
თი თავადი დარჩა ბარათაშვილს მერაბს, რო-
მე ყენის კარზედ მას ვერავინ სჯობდა და მე-
ყუისიცი იყო ყენისა. ასეთი ძლეუა მოსცა
ლ^თმან ბარათიანთა, რომე ერთი ტყუისა დგ-
დაკაციისაგან სამი და ოთხი მუსულმანი მოი- 20
ყუანებოდა ყელ-დოლბანდიანი. რამეთუ პირ-
ველსა ომსა ველარ მოესწრნეს ქაიხოსრო,
ჯავახი, ქავთარ სოლაღაშვილი და სხვანი
დარბაისელები, მოუკდეს უკანა მდეუარნი დარ-
ჩეულნი ჩაღდაულად დიდნი ლაშქარნი. აქათ 25
არცა ამათ დაუგდეს გზა: შეიბნეს ოცი კაც-
ნი, სამასამდი სპასა² თათარსა კმლითა წინა
დაუდგა. იპრიანა ლ^თმან და მორ||ჩეს: და
ორჯელ და სამჯერ ცხენები დაუჭრეს, ჩამოყ-

¹ A და B: დაუწყეს—

² A და B: ისპასა.

რილნი ზედვე შესხდეს. ჩვენი ქართველთაგანი, ერთისა თურმანიძის მეტი, არა დაგვაკლდა: იგიცა ჯარმან ფეკითა გაიტანა. დიდისა ულუსისა ჯარისაგან ცოტანი ჩაღთაულნი მაცნედ წარვიდეს, და სხვა ყუელა კელთა დარჩა.

5
B 401 ᚦ

79. რა ესმა ესე ქალაქს მდგომთა, შეშინდეს და ადგეს და უკუეყარნეს ციხესა, და, თუმცა ბარათიანთა არ გამარჯვებოდა, ძალად ქალაქსაც წაართმეუდენ და ქართლსაც შემოეჭიდებოდენ. ამას ზედან იპრიანა ლთმან, წყალობით მოხედნა ბარათიანთა მოჭირვებასა და მასუკანით თათართა ძალი ველარა უკადრებია და არცა რბეუა: გატყდეს და შეშინდეს შეწეუნითა ღთისათა.

15

80. ესე მეფე კოსტანტინე იყო ძე ბაგრატიისი და იმეფა ამანცა კეთილად, ვითარცა ცხოვრება მისი მოგვითხრობს, და მოკუდა კოსტანტინე მეფე ქრისტეს აქათ:, ჩუდ: (sic).

მფე ალექ-
სანდრე 20
ოც¹

A კ^ზ 14

81. და დაჯდა ძმა მისი ალექსანდრე ქრისტეს აქათ ჩუ^აძს:, და მას ჟამსა იყო კოზი დავით და მოკუდა და დაჯდა ნიკოლოზს. და იმეფა კეთილად, რამეთუ მას ჟამსა||თათართა ძალა არა აქუნდათ, და იმეფა მშვიდობით, და შემდგომად ხანსა რაოდენსამე მოკუდა.

მფე კო- 25
სტანტინე
ოთ²

82. და დაჯდა მის წილად ძე მისი კოსტანტინე (sic) ქრისტეს აქათ: ათას ოთხას ოთხმოცდა თორმეტსა. ამას ჟამსა შინა იჯდა

¹ B: კიდევ ამის ქვევით: „ესეც ტყუილია. არა მჯდარა მეფედ, არც ძმა იყო კოსტანტინესი. ძე იყო, მაგრამ მეფე არ იყო“.

² B ში „ოთ“ — B ამის ქვევით: „ეს არ ყოფილა, [არ]ც შობილა“.

კოზი აბრამ. ამანცა || იმეფა კეთილად, რამე-
თუ მაშინ ათაბაგი ყუარყუარე იჯდა და არა
მორჩილებდა მეფესა კოსტანტინეს (sic).

83. ხოლო ამა ყუარყუარე ათაბაგისა ვაჭარი
მივიდა ქუეყანასა არეშისასა სყიდვად აბრე- 5
შუმისა, და რომელიმე მუნებური ვაჭარი და
ესე ყუარყუარეს ვაჭარი წაიკიდნენ და სძლო
არეშელმან ვაჭარმან და კიდევ გალაკა და აბ-
რეშუმიც წაართვა და ესრეთ კადნიერებით
ეტყოდა: „წარვედ პატრონისა შენისა და აუწ- 10
ყე ჭირი შენიო, და ესე არ მიყოს ბატონმა
შენმაო, დუქანი არ დამიქციოსო და ჩემს
დუქანზედ ყურით არ მიმაკრასო“. და რა ესე
უყუეს ვაჭარსა მას, წარმოვიდა მსწრაფლ და
მოვიდა ათაბაგისად და აუწყა ყუარყუარეს 15
ყოველივე საქმე მისი ვაჭარმან მან.

A კ^ზ 15

და რა ესმა ესე ყუარყუარეს, წარმოვი-
და || განრისხებული ხუთასითა რჩეულითა სპი-
თა, გარდმოვლო ფარავანი და ჩამოვლო დმა-
ნისი. უმასპინძლეს ორბელიანთა და წარვიდა, 20
ჩამოვლო ხუნანი, განვიდა მტკუარსა და მივი-

B 402 r

და არეშს. მი || იძღვანა ვაჭარი სახლსა მის
არეშელისა ვაჭრისსა, შეუკდუნნა კაცნი. გა-
მოიყუანეს კაცი იგი და მიიყუანეს თავის დუ-
ქანზედა და ყურითა მიაჭედეს და წიხლიც 25
უკრა დუქანსა და ეგრეთვე უყო ყოველივე,
როგორც მას ეთქუა. და აბრეშუმიც გამოა-
ტანინა ვაჭარსა მას და წარმოვიდა უშიშრად.

84 და შემოვლო კახეთი, და შემოიარა ყა-
რაიაზედა, შეულო¹ მცხეთაზედა და მივიდა 30

¹ A: შევლო.

შიდა ქართლსა. ხოლო შიდა ქართველთა (sic) არა ინებეს გზისა დანებება. და შეფეჲმან კოსტანტინემ არა უწყოდა საქმე ესე და არცა გამოვლა მისი, და ამისთუის არა ინებეს შიდა ქართველთა უდასტუროდ განტევება მისი. შეიყარნეს გაღმართელნი¹ და გამოღმართელნი ციციშვილები და უფროსად ზაზა ციციშვილი თაობდა. მაშინ დახუდნენ ათაბაგსა და აუწყეს ქართველთა გაუშვებლობა.

10 85. || მაშინ რა ესმა ესე ათაბაგსა, მოუგზავნა
A კ³ 16 მოციქული და შემოუთვალა ესრეთ: „მე თქუ-
ენს მამულში არა წარმიკდენია რაო და თქუ-
B 402 v ენი|| არა მიმაქუს რაო, ჩვენსა და თქუენსა
მტერობა ხომ არა არის რაო, ძმობისა და მე-
15 ზობლობის მეტი, თქუენთან საქმე არა მაქუს
რაო. ჩემს მტერს პასუხი უყავ და ჩემს გზა-
ზედ მივალო. თქუენ რას სამართლით მიდგე-
ბით წინაო“. ხოლო ქართველთა არა უსმინეს
და ეწყუნენ ურთიერთას. იქმნა ბრძოლა ძლი-
20 ერი ქრისტეს აქათ:, ჩუპდ:, თვესა აგვისტო-
სა: იბ: არადეთს, რომელსა გორასა მას მი-
ერ დლითგან ეწოდების სისხლის ჯვარი და
ვიდრე დღეინდელად დღედმდე სისხლის ჯვა-
რად სახელსდებენ. და იქმნა ეგრეთი ომი,
25 რომე ყოველივე საქურველები და საომარი
იარაღები დაამტვრივეს და დაშვრენ იმიერ
და ამიერ ომითა და დაიკოცნენ ორგნითვე
მრავალნი კაცნი, და სძლო ათაბაგმან, ამის-
30 თუის რომ არას ემართლებოდენ და სამარ-
თალი იმისი სჯობდა.

¹ A: გაღმა რთელნი.

- A კ³ 1 მაშინ შალიკაშვილი რომელიმე იჯდა ურსა-
 B 403 r სა კვიცსა ზედა. || იგი შალიკაშვილი¹ და
 5 მაჩაბელი მიხვდენ ერთმანერთსა. შემოს-
 ცა შუბი შა||ლიკაშვილმა და გაუხეთქა კუბო-
 ფარისა² და განავლო მხარსა შიგან. და გარდ-
 მოავდო ცხენიღამა, შეუძახა ესრეთ: „აწ-
 ყურისა ღ¹თის მშობლის მადლმა, თუ ურას
 კვიცს არა ვმჯდარიყავ, შიგ გაგადებინებ-
 დიო“. მაშინ წარმოიჩოქა მაჩაბელმა, გაიკრა
 კრმალს კელი, შემოუკრა ცხენსა, ცხენს თავი 10
 გაუგდებინა და ტახტაზედ დაასო და შესდა-
 ხა მაჩაბელმა: „სპარსმა წმიდა გიორგიმა,
 თუ გარდმოგდებული არ ვყოფილიყავ, შუა
 გაგკუეთდიო“.
- მაშინ სძლია ათაბაგმა და შეიქცნენ ქართ- 15
 ველნი და მრავალნი იქითაც ამოსწყდნენ.
- მაშინ წარვიდნენ მესხნი და ჩამოკდა ათა-
 ბაგი ერთსა ადგილსა, სიახლოვესა ნაომრის-
 სა, მოსასვენად. მაშინ მესხი ამილახორი მოწ-
 ყენით იჯდა ათაბაგ თანა. ჰკითხა ათაბაგმან, 20
 „რასათუის მოგწყენიაო, ნუთუ ომში კაცი
 ვერ იშოვნეო“. მოახსენა ამილახორმა: „მე
 ერთსა კაცსა კრმალი შემოგკარ და სამკლავი-
 ანი კელი გავადებინეო, და, თუ გინდა, წა-
 მოდით და||გიჩვენებო“. წარმოვიდნენ და ნა- 25
 ხეს, სამკლავიანი კელი ძეძვში ეგდო. მაშინ
 A კ³ 2 დას||ჯერდა ათაბაგი და წარვიდა თუისა ად-
 გილსა.

¹ A: „შალიკასშვილი“, მაგრამ „ს“ დასწვრივად გადახაზულია.

² A: ბარისა.

86. და ვითარცა ესმა მეფესა კოსტანტინესა
საქმე ესე, დაუძძიმდა დიდათ, მაგრამ ველა-
რა გააწყო რა, ხანსა რაოდენსამე შინა იმე-
ფა კეთილად და მოკუდა.

მეფე დავით
3¹

87. და დაჯდა მის წილ ძე მისი დავით.
აქა² არღზრა იცვალეზოდა ერისთავნი და
არცა თავადნი: ყოველნივე კეცსა და სანახებ-
სა და თემთა და ადგილთა მკუიდრ ქმნილი-
ყუნენ, და, ვისცა მამულს მისცემდა, მკვიდ-
10 რად მიეცემოდა. და ყოველნივე ძლიერ იყუ-
ნეს: მთავარნი, ერისთავნი და თავადნი.

88. ხოლო ამა ალექსანდრესა და კოსტანტი-
ნესა ჟამში განდგნენ იმერელნი, ოდიშ-რნი
და გურიულნი და არღარა მორჩილებდა ათა-
15 ბაგი, და განდგა კახეთი. რამეთუ თუით ძვე-
ლად ნაწერი რომელიმე ვპოეთ კოსტანტინეს
ცხოვრება, მაშიგან დაგუიწერია, — აღარა შე-
ეწივნენ მოსულასა სპარსეთისა ლაშქართა.

B 404 r

89. ხოლო ესე ვერა ვსცა || ნით, თუ ბატონი
20 იმერეთისა და კახეთისა რომლისა თესლისა-
გან არიან, და ანუ ვითარ უპყრიესთ ქუეყა-
ნანი ივი.

A კ³ 3

ხოლო იმერეთისა რომელთამე თქუეს:
„ოდეს მამა ალექსანდრესი ბაგრატი || მეფე ჩა-
25 ვიდა იმერეთს, მაშინ თუისნი მისნი დაუტეუა
და მიერიტვან ძენი მისნი არიან³. ამა ბაგრატი-

¹ B: „პ“ — B-ში იმავე ხელით: „ეს ჭ-ტია“ (ჭეშმა-
რიტია), მერმე რალაც არის წაშლილი.

² A და B: ქა.

³ B-ში სხვა ძველი ხელით ჩაუმატებიათ: „რომელი-
მე იტყვიან: ძეთაგანი: ნარინ: დავითისანი: იყვნენ“.

სა შემდგომად რაოდენნი მამანი გარდაიკვალ-
ნენ, არა უწყით. ხოლო იმერეთისა მპყრობე-
ლისა ბაგრატის ამბავი ქუემორე დავსწერეთ¹.

ხოლო კახეთისა მებატონეთა მამა იყო
დავით. და ამა დავითის მამა, არა უწყით, თუ
ვინ იყო². ესე დავით დიდოეთიდაჲე ჩამოი-
ყუანეს და კახთა გაიბატონეს. მოკუდა დავით
და დაჯდა ძე მისი ლეუან, და შემდგომად
ლეუანისა ძე მისი ალექსანდრე.

90. ამა კახთა ბატონთა მას ჟამსა ეპყრა: 10
გარდმოდმართი ლეკის მთისა ეპყრა თუშეთი,
ხოლო დიდონი არა მორჩილობდენ ნებისა-
ებრ მისისა, — ზემოთ ფშავი და თიანეთი, სა-
და შეერთუის ფშავის წყალი არაგვსა. მიერთ-
გან ვიდრე არაგვს გაღმართი ხეუ-ძმორამდის 15
(sic). ხეუ||ძმორიდაჲე (sic) გაყოლილი ლილოს
სერამდის, რაოდენის სერსა წყალი გასდის
და გაერთუის მარტყოფის წყალსა გაყოლით
ამართულაჲდე, გაყოლით ვიდრე აჯი-სუმდე,
აჯისუს ვიდრე მტკურის შესართავადმდე, მას 20
ქუემოთი მტკუარს გაღმართი ვიდრე შაქისის
სამძლურამდე.

B 404 v

¹ აქ B-ში 404 r-ზე მარჯვენა კიდეზე იმავე ხელით შემდეგი შენიშვნა სწერია, რომელიც შემდეგ მეღნიტ არის წაშლილ-გათხუბნული ისე, რომ დაწერილი შენიშვნის წაკითხვა ძნელია:

„ეგნატაშვილს

მტერობა უმგარი

სიცრუე იმას

რომ იმერთა და კახთა

² B-ში იმავე ხელით: „რომელთამეთაგან: თქმულ: არს: ძენი: აღსართანისნი: არიანო“.

A კ³ 4

91. ||ხოლო ძესა კოსტანტინესასა, მეფესა და-
ვითს, ეპყრა: აჯი-სუს ზეთ უდაბნონი და სამ⁴
გორს-ქუემოთი, ლილო და ლილოს-ქუემოთი
და ხეტუქმარას-ქუემოთი და არაგუს-აქათი
5 და ფშავის-წყალს-აქათი, გუდა მაყარი
და ხეუ-ხილაკას-აქათი და კასრის-კეეს-აქა-
თი და წედის⁴ მთის გარდმოღმართი
და კუდარო და ჭალის მთას გარდმოღ-
მართი, ერწო და მშვილდაურსა და პე-
10 რანგას გარდმოღმართი, გორას-ძირს-აქა-
თი, ლიჩი, ლოდორა, ქეფინისკევი და ჩხერის
ციხე და მას-ზემოთი ისრე გაყოლით მთის-
აქათი კეობა, ვიდრე დვირამდის,-კოდი-
ანს გარდმოღმართი, ნინოს-კევი რომ ჩამოივ-
15 ლის, — გაღმით სამგორისაკენ, ცივწყაროს
კევ-კევ გაჰყუება, ||გახშული ბარშიამის მთა
ჩამოივლის, ჯანჯლის ცხე სალამოს თავსა,
ბორცვს ზემოთი წაივლის სერ-სერ, სათხე ქუნ-
ციელის თავსა გარდავლითა ხენჭურის თავსა,
20 პალაკაციოს მთამდე, რომელსა თურქნი იეღ-
ლოღდის ეძახიან,-პალაკაციოდამე სერ-სე-
რი ჩამოივლის, კარის სოფლის აქათი ერეუნის
სამძღვრამდის ჩამოყოლით ბანბაკი და ლორე,
ვიდრე ყაზახის სამძღვრამდე, ეპყრა მეფესა
25 ქართლისსა.

B 405 r

A კ³ 5

92. ||ხოლო მპყრობელსა იმერეთისასა: წედი-
სის მთის-აქათი, დიგორის მთის-აქათი,
ლენტეხი და თაკუერი, რომელსა აწ ჰქუიან
ლეჩხუმი, — ცხენის წყალსა ჩაყოლით, გამოღ-
30 მართი და საჯავახოს-აქათი, გაყოლით ფერ-

სათის მთას-აქათი, ვიდრე ქართლის სამძღვრამდის.

93. ხოლო დადიანს ეპყრა: ცხენისწყალს ჩაღმართი, ლეჩხუმს ქვემოთი, სვანეთის¹ მთის გარდმოღმართი, აფხაზეთის ზემოთი.

5

. B 405 v

94. და აფხაზეთი ჯიქეთამდის შარვაშიძეს ეპყრა. და ესე შარვაშიძე მორჩილობდა არა ყოველსავე ბ[რ]ძანებასა დადიანისა||სა.

95. კვალად ეპყრა დადიანს ზღვას შემოღმართი და რიონს გაღმართი.

10

96. ხოლო გურიელსა ეპყრა რიონს გაღმართი საჯავახო, იმას-აქათი გამოსწურივ ღომის ციხეს გარდმოღმართი, ერგე, აჭარა და ქანეთი, რკინის პალოს აქათი.

97. ხოლო ათაბაგს ეპყრა: გურიელის სამძღვარს ზეითი, ფერსათის მთის გარდაღმართი, დვირს ზეითი, აქათ ქართლის სამძღვრამდის, იქით კარის სამძღვრამდის, აზრუმისაკენ გურჯი-ბოღაზს აქეთი.

15

A კ 3 6

98. ხოლო ამას გარდა საქართველონი (sic), რომელნიმე თავისუფალ შექმნ||ილიყუნენ, რომელნიმე სპარსთ მიეტაცნეს, რომელნიმე ხონთქარსა და რომელნიმე ხაზართა (sic).

20

99. ხოლო ამან ძემან ალექსანდრესმა კოსტანტილემ შვა ხუთნი ძენი. სახელები მათ ხუთთა ესე არს: უხუცესსა დავით, გიორგი, ბაგრატი, ალექსანდრე და მეხუთე მონაზონი მელქისედეკი, რომელი იყო კოზი კათოლიკე მცხეთისა. და მოკუდა კოსტანტონე ქრისტეს აქათ: ჩ¹ფდ:—

25

30

¹ A: სავანეთის.

B 406 r
ისივ და-
ვით მფე

100. და დაჯდა ძე მისი და||ვით მეფედ. ამ
ქამში წარმოგზავნა ხონთქარმა სპასპეტი
თუისი ლაშქრითა თუისითა უამრავითა საქართ-
ველოსა ზედა ქრისტეს აქათ:, ჩ`ფიდ:, და
5 ააოკრეს სამცხე, ჩამოვიდეს იმერეთს და დაწ-
ვეს ქუთაისი. და მივიდეს გელათსა და დაწ-
ვეს გელათი და აღიღეს ალაფი მრავალი. და
ვერლარა დაუდგა ბაგრატ მპყრობელი იმე-
რეთისა. და წარვიდენ და შეიქცენ თუისთავე
10 ადგილსა. და შემდგომად შექცეუისა მათისა
ჩამოვიდა ბაგრატ მპყრობელი იმერეთისა და
დაიპყრა კვალად იმერეთი.

A კ 3 7

15

101. ხოლო ეპყრა კახეთი ალექსანდრესა. და
იყო კაცი კეთილი და ესვა ორი ძე. და ძემან
მისმან უხუცესმან გიორგიმ უღალატა მამასა
თუისსა ალ||ექსანდრეს ჭალასა¹ შინა საფურ-
კლისასა და მოკლა მამა თვისი, და ძმასა თვა-
ლები დასწვა. და ამიერითგან უწოდეს ავ-
გიორგი. და იქმნა პატრონი კახეთისა.

20

B 406 v

102. რამეთუ იყო მეჟე ქართლისა დავით
და ამის ქამში იყო კ`ოზი ბასილი. და მოკუდა
ბასილი და დაჯდა კ`ოზი დორათე||ოს. და
იყო ესე დავით კაცი ღმობიერი, მშვიდი და
მოშიში ღ`თისა.

25

103. და აღდგა ავ. გიორგი დავითზედა და
ველარა აღუდგა დავით: სამძღვრამდის იმერე-
თისამდე მოარბეუდის ქართლსა მრავალგზის.
და თუით მეფე დავით შეაპწყვდია ციხესა

¹ A და B: ჯერ ყოფილა „ჭალასა“, მერმე კ ჩ-დ
გადაუსწორებიათ.

ატენისასა, მრავალ დღე ბრძოდა, და ვერ წა-
 ულო ციხე და მიიქცა თუისადვე ადგილსა.
 მაშინ რქუეს ძმათა დავით მეფესა ესრეთ ვი-
 თარმედ „მამათა ჩვენთა კახეთი მიუღეს და
 აწ ქართლისაცა ჰნებავს მიღება, აწ ჩვენცა 5
 აღვდგეთ მისზედა და ვბრძოდეთ მათ“. ხოლო
 მეფემან დავით არა ინება. მაშინ თქუა ძმა-
 მან მისმან უმრწემესმან ბაგრატ: „მომეც მე
 მუხრანი საუფლისწულოდ ჩემდა და დროშა,
 დარაჯად ჩემდა იყოს ერისთავი ქსნისა და 10
 კეობა არაგვისა და შეუიწიო ძალი ქრისტესი
 და თემიცა მისი||იავარ ვყო“. უსმინა ძმამან
 მისმან დავით მეფემან და მისცა ყოველი
 თხოვილი მისი. მოვიდა ბაგრატ და აღაშენა
 ციხე მტვერისა, რომელ არს ციხის ძი- 15
 რის||თავსა, და დადგა მუნ.

A კ 3 8

B 407 r

104. ხოლო, რაჟამს სცნა პატრონმა კახეთი-
 სამა¹ ავ-გიორგიმ, იკმო სპა თუისი, რაოდენ
 ძალ ედგა², ძალითა თუისითა წარმოემართა
 და მოადგა მტვერის³ ციხესა, ადგა ვიდრე 20
 სამ თვემდე. მერმე მიუვლინა კაცი ერთი ავ-
 გიორგიმა და გაუგზავნა ღვინო ერთითა სა-
 ღვინითა და შეუთვალა, ვითარმედ: „ძე ხარ
 მეფისა, ნუ უკუე უღვინობითა მიგჭირდეს, და
 სვი ესე“. და ვითარცა მიაართვეს ბაგრატს 25
 სიტყუა ესე, მას ჰქონდა ორაგული ახალი და
 ღვინისა წილ თეუზი გამოუგზავნა და შემოუთ-
 ვალა: „ხანია რომე დგახარ პირსა ქსნისასა,

¹ A: „კახეთისამან“, მაგრამ „ნ“ შემდეგ წაუშლიათ.

² — ³ A: ² — ³ შუა მოქცეული სიტყვები სტრი-
ქონს ზეით სწერია.

და ვერ გიშოვნია ორაგული, და აწ ესე იკმე
და წარვედ ქუეყანასა შენსა“. და რაჟამს მო-
ართვეს ავ-გიორგის, მიშინ სცნა სიმრავლე
საზრდელისა მათისა. და შესწუხებოდა ჯარი
5 მრავალ დღე დგომისაგან, მაშინ წარვიდა
თემთა თუისთა.

105. და ხანსა რაოდენსამე უკანა შეიყარა
სპათუისი ავ-გიორგიმ და წარმოვიდა დარბეუად
B 407 v ზემო ქართლისა, მივიდა და დაარბია || ზემო
10 ქართლი და დაბრუნდა გამარჯვებულნი და
A კვ 9 წარმო||ემართა. და რაჟამს ესმა ბაგრატს,
მპყრობელსა მუხრანისასა, შეიყარა სპა თუისი
და დაუმზირდა კევსა მას შინა, რომელ არს
ძალისა და ჭაპურს შუა. და ლაშქარნი ავ გი-
15 ორგისანი წინა წარმოვიდენ ნაშოვრისა მის-
თუის, რომელი წარმოელოთ. ხოლო ავ გი-
ორგი მცირითა კაცითა უკანა მოვიდოდა და
მონადირობდა და არავისი ფიქრი ჰქონდა.
და რაჟამს დაუახლოვდა, სადა მდგომარე იყო
20 ბაგრატ, მაშინ შეუტივა გულითა სრულითა
და შეიპყრა ავ-გიორგი და სპანიცა, რომელ-
ნი მისთანა იყუნენ. პატიმარ-ყო ავ-გიორგი
მტვერის ციხესა, რომელ არს მუხრანს, ქრის-
ტეს აქათ: — ჩ'ფიდ: — მაშინ მიუმცნო ძმასა
25 თუისსა მეფესა დავითს საქმე ესე. და რა ესმა
საქმე ესე, განიხარა ფრიად. და ხანსა მცი-
რედსა მოკუდა ავ-გიორგი, და რომელნი იტ-
ყუიან დაარჩევსო და რომელნიმე იტყუიან
თავისის დლით მოკუდაო. აღაშენა მცხეთას
30 მცირე ეკლესია მთავარ ანგელოზისა ჩრდი-

- B 408 r ლოთ||კერძო და მუნ დამარხეს. და მიერთ-
 A კ³ 10 გან იტყუიან კახი ბატონნი, რომე||მცხეთა სა-
 მარხო არისო ჩვენისო.
106. ხოლო, შემდგომად ავ-გიორგის დაჭე-
 რისა, დაიპყრო კახეთი მეფემან დავით. და დარ- 5
 ჩა ძე გიორგისა, რომელსა ეწოდა ლეუან, მცი-
 რედ. და წარმოიყუანა ყრმა იგი დედითურთ
 და დამალა პატივითა სახლსა ჩოლაცაშვილი-
 სა გარსევანისასა, რომელი იყო სახლთ - უხუ- 10
 ცესი, რამეთუ ეყოდა დედასა მისსა. და რა
 სცნა მეფემან დავით, წარავლინა ძმა თურსი
 ბაგრატი და ერისთავი ქსნისა და ამილახორი,
 რათა დასჩხრიკონ კახეთს მსახლობელნი დი-
 დით ვიდრე მცირემდი, რათა იპოვონ ყრმა 15
 იგი. მაშინ წარვიდენ საძებნელად, დასდვეს
 შიში და ზარი ყოველთავე კაცთა ზედა და
 დააფიცეს, რათა არა უწყოდენ ყრმა იგი, თუ
 სადა არს. და ყოველთავე შეჰფიცეს, რომე
 არა ვიცით რაო. შემდგომად მოვიდნენ სახლ-
 სა ჩოლაცაშვილის სახლთხუცესისასა გარსე- 20
 უანისასა. და მოეპოვა გარსევანს საქმე ესე,
 რამეთუ მოიყუა||ნა ყრმა იგი ლეუან მონისა
 თუისისა ძისა მსგავსად და მას დღესა მეღვი-
 ნეთ იმსახურებდა ყრმასა მას, ვითარცა მონა-
 A კ³ 11 სა. და დღესა მეორესა შეფიცა ფი||ციტა სა- 25
 შინელითა ბაგრატს, ვითარმედ: „რაოდენიცა
 თქუნენ ჩემსა სახლში არ იხილენით და რაც
 თქუნენმა თვალმა არ ნახა, იმის მეტი არა
 მყუანდეს, არც დიდი კაციშვილი და არც ცო-
 ტასი“. შეიჯერა ფიცითა ამით. 30

107. და ესენი რა წამოვიდნენ, ბაგრატ და
ერისთავი და ამილახორი, მაშინ ჩოლაყაშვილ-
მა გარსეუან ველარა თავს იდგა სახლსა თუისსა
დაფარვა ლეუანისა და წარმოიკუანა და შეი-
5 კუანა ციხესა მას ოჩონისასა, რომელ არს
თავსა ივრისასა. შემოეხვივნენ ზემოურნი და
გარემონი კახნი და მიერთვნენ ლევანს. წარ-
მოემართა და ჩამოვიდა კახეთად.

108. და ესმა ესე დავითს მეფესა, შეიყარა სპა
10 თუისი და წარემართა კახეთად და გარდავ-
ლო გომბორი და ჩავიდა კახეთად. და შემო-
ეყარნენ კახნი ისრეუე მეფესა დავითს და ვე-
ლარა აღუდგა ლეუან წინა: ივლტოდა¹ და შე-
უიდა ციხესა, რომელ არს თავსა მალნარი-
15 სასა. ხოლო მოიცვა მეფემან გარემონი ციხისა
და დაუწყო ბრძოლა || ძლიერად. მას ჟამსა მო-
ვიდა ოსმალუ და მოეოხრებინა სამცხე. და
ვერავენ წინააღსდგომოდა სამცხესა და მო-
ვიდენ შინა (sic)-ქართლსა და ვერავენ წი-
20 ნააღუდგა ქართველი (sic) ამისთუის, რომე კა-
ხეთს იყუნენ ლაშქრად.

109. ხოლო მეფესა დავითს მოართვეს ამბავი
ესე კახეთს და, რა ესმა ესე, მას ჟამად დაფა-
რა, რამეთუ ციხესა მყოფი ლეუან და დედა მისი
25 შეეჭირვებინა, საქმისა ამისთუის მუნ დგომა
აღარ ეძლო. და წარუვლინა დედასა მისსა
მოციქული ამილახორი და მთავარეფისკოპოზი
და სთხოვა ციხე. და რა ესმა დედასა ლეუა-
ნისასა და მეციხოვნეთა მოსულჳ მოციქული-
30 სა, ღონე აღარა ჰქონდათ და შეწუხებულ-

¹ აქეთგან მოყოლებული B-ს დედანს აკლია.

იყუნენ მიცემისაგან კიდე. მოსულასა მთავარეფისკოპოზისასა აღდგა დედა ლეუანისა შემთხვევად მთავარეფისკოპოზისა, იღუმალ რქუა მთავარეფისკოპოზმა: „მაგრად იყავ, ამაღამე (sic) წავალთ“. რა ესმა დედასა ლეუანისასა, განიხარა და თუისთა ყოველთავე აუწყა და ყოველთა თქუეს სიმაგრე და მიუცემლობა. და რა ესმნეს მოციქულთა||ესე, წარმოვიდენ და მოახსენეს მეფესა დავითს და ესევეითარი ციხის მაგრობა. და ველარა დადგა მეფე [და] წარმოვიდა. 5 10

A კ³ 13

110. და მოვიდა ზემო-ქართლად და შეება ოსმალუს ჯარსა. მისცა ძლეუა ლ¹თმან მეფესა დავითს და ამოსწყვიტა ოსმალუ და გაემარჯვა. და შეიქცა ოსმალუ თუისსავე აღგილად. ხოლო მცირესა ჟამსა უკან გაილაშქრა კახეთად მეფემ დავით. 15

და რაჟამს წამოსულიყო მეფე დავით, გამოსულიყო ლეუან და მისლოდენ კახნი და ექმნა პატრონად მათდა. და იყო ლეუან მაშინ წლისა შვიდისა. და რაჟამს მივიდა მეფე დავით საგარეჯოსა, შემოეყარნენ საგარეჯონი და ამას-აქეთნი კახნი. და წარვიდა მეფე დავით ქისიყსა. და იყო ლეუან მუნ და ახლდა მცირე ჯარი. რა მივიდა მეფე დავით, ეწყუნენ ურთიერთას ქისიყსა. დაუმარცხდა მეფეს დავითს და წარმოვიდა თ¹||უისთა. 20 25

B 409 r

111. ხოლო ლეუან დაიპყრა კახეთი და მოიყუანა ცოლად ასული გურიელისა თინათინ. ამა თინათინისას იტყუიან, სიყრმესა შინა ნახა ჩვენე- 30

¹ B ს აქამდის აკლია.

- A კ³ 14 ბა ესე: „შევირთავს მთავარი ვინმე და მის || ვლასა შენსა ადგილსა, ერთსა“, უჩვენა (sic) ნიშანი და რქუა ესრეთ: «და მუნ იქმნება შინდი თეთრი ერთი. და უშენე მონასტერი ერთი დედასა ღ¹თისასა». ხოლო რაჟამს მოიყუანეს შუა-მთასა და ჩამოაკდინეს განსასვენებელად, და რაჟამს იხილა თინათინ ადგილი იგი, იყო ყოველივე ნიშნეული ჩვენებისა და შინდი თეთრიცა. რაჟამს იქორწინეს, შემდგომად ალასენა ეკლესია შუამთისა და დაადგინა მოძღვართ-მოძღვარი. და შვა ორ ძე: ალექსანდრე და ვახტანგ. და მიიცვალა თინათინ და დაემარხა ეკლესიასა თუისსა შენებულსა. ამისთუის არა დაეფლა ქმრისა მისისა თანა, რამეთუ იყო ლეუან კაცი მეძავი. და შემდგომად ისეა ლევან სხვა ცოლი, ყარა მუსალის შამხლის ასული, || მანცა უშვა ძე სამი: გიორგი, გლიმირზონ და ქაიხოსრო.
- B 409 v

112. ხოლო მეფე ქართლისა დავით იყო თუისთა, ხანსა რაოდენსამე უკანა იქმნა მონოზან და ჰყუანდა სამნი ძენი: ლუარსაბ, დემეტრე და რამაზ. მისცა მეფობა თუისი ძმასა თუისსა უმრ || წემესსა გიორგის. მეფე დავით ხანსა რაოდენსამე უკანა მიიცვალა ქალაქორგი პა¹25 სა ტფილისისასა ქრისტეს აქათ: — ჩ¹ფკზ: —

113 ხანსა რაოდენსამე მეფობდა გიორგი და მას უამსა შინა იყო კ¹ოზი მელქისედეკ. ძმა მისი. ხოლო ამას უამში წარმოუგზავნა კაცი ხონთქარმან მეფეს გიორგის და მპყრობელ-

¹ B: „პა“ —

- სა იმერეთისასა ბაგრატს და მპყრობელსა
კახეთისასა ლეუანს, ვითარმედ „საფლავი ქრის-
ტესი და ადგილნი წმიდათანი სჯულისა
თქუენისანი დაიპყრეს უსჯულოთა და შეაბილ-
წეს, მოვედით სპითა თქუენითა და განაძეთ 5
- B 410 r
ჩილთა ბრძანებისა მათისსა, || განიხარეს და
შეიყარეს სპა და გაემართნენ. და რა მივიდ- 10
ნენ იერუსალიმსა და ესმა მუნამყოფთა მისვ-
ლა ამათი, წარმოუგზავნა კაცი და ესრეთ შე-
მოუთვალა: „უკეთუ სტუმარი ხარო, მაშ მტე-
რობა რა არისო, და სტუმრათ ბეურნი
- A კ 3 16
ხართო, || და უკეთუ ბრძოლად მოსულ-ხართ, 15
მცირენი ხართო“. ხოლო ამათ მიუმცნეს
ბრძოლად მისვლა. რა ესმა მათ საქმე ესე,
გამოვიდნენ და ეწყუნენ ურთიერთას და იქმ-
ნა ბრძოლა ძლიერად. და მოსცა ლთმან ძლეუა
ქართველთა და საფლავმა ქრისტესმა და გაე- 20
მარჯვათ. და მეოტნი შეუიღნენ ქალაქსა შინა
და გაამაგრეს, ხოლო მიჰყუნენ ქართველნი
და აართვეს ციხე და ქალაქი და მოსრნეს
მუნა-მყოფნი მრავალნი ყოველნივე. და განა-
თავისუფლეს ქრისტეს საფლავი და ყოველნი 25
წმიდანი ადგილნი. და მიუმცნეს ხვანთქარ-
სა საქმე ესე და წარმოუგზავნა ხალათი
და წყალობა მრავალი: და მოსცა ქრისტეს
საფლავი, გოლგოთა, ბეთლემი, ჯვარის მო-
ნასტერი და სხვანი მოწინასტერნი ყოველნივე 30
ხონთქარმა მათ სიგლითა მტკიცითა. ხოლო

განიხარა მეფემან გიორგიმ და ბატონმა ბაგრა-
ტ და ლევან და წარმოვიდნენ თვისსა ადგილ-
სა და შოვიდნენ მშვიდლობით გამარჯვებულნი
და განიხარეს.

5 114. და შემდგომად ამისა ათაბაგი ყუარყუა-
რე მიუდგა ხონთქარსა. და რა სცნა ესე მპყრო-
ბელმან იმერეთისამან ბაგრატ, შეიყარა სპა-
A კთ 1 თვისი იმერელნი და მიუგლინა კაცი კახა-
ბერსა გურიელსა და მოჰყუა იგიცა ბაგრატს.
10 გარდავლეს მთა და მიუკდენ ყუარყუარე ათა-
ბაგსა მუჯახეთს (sic) და დახვდა ათაბაგიცა და
შეიბნეს და ეწყუნეს ჟრთიერთას. და იოტნეს
ბანაკნი ათაბაგისნი. და მერიქიფემა კახაბერის
გურიელისამა, ისაკ ართუმელაძემა, ჩამოაგდო
15 ათაბაგი ყუარყუარე, დაიჭირა და მოართვა
გურიელსა, და გურიელმა მოართვა ბაგრატს,
მპყრობელსა იმერეთისასა. დაიპყრა ბაგრატ
საათაბაგო ქრისტეს აქათ:-ჩფლდ:-და გარ-
დებვეწა ოთარი შალიკაშვილი: და წარიყუნა
20 შვილი ათაბაგის ყუარყუა¹ რესი ქაიხოსრო...

A კთ 1 115. მას ჟამსა გამოჩნდა შაჰ ისმაელი ძე
შიხისა. და რაჟამს გამოჩნდა ლანგთემურ და
დაატყუევა შამი, მუნით მოვიდა არდაველს.
მუნ იყო ერთი ვინაჲ შიხი მოქმედი გრძნე-

¹ B-ში ამის შემდეგი ფურცლები დაკარგულია და
დარჩენილა მცირე ნაგლეჯი, რომელზედაც სწერია:

ით ველარ გ.

ყეს შენება: დაიწყეს სიზაგ

წყუიტეს: წაართვეს გურიელსა და თვი

მაშინ ჰპატრონობდა ბაგრატ იმერეთს და ეპყ.

(ნაგლეჯის მეორე მხარეზე:)

. ენ: სცნეს
. თა არლარა წამოვიდნენ რი
. ოვიდა ვახტანგ გურიელთანა ბათომსა:
გურიელი და გურიულნი იქ დახუდენ: ვინაითგან..

ბისა, რომელსა მაჰმადიანი ესეუდენ დიდათ, უჩნდათ სასწაულად მოქმედად (sic).

A კთ 2

მაშინ თქუეს ქება მისი შიხისა ლანგთე-
მურთანა: და თვთ||ნივიდა ხილვად მისდა:
და ქმნა გრძნება რამე წინაშე ლანგთემური- 5
სათა. ხ[~] სათნო უჩნდა ლანგთემურს საქმე მი-
სი: უბ[რ]ძანა, რაკა გნებავს მოგცე. მაშინ
ჰყუანდა ლანგთემურს შამელნი დიდაწულნი
წრავალნი სულნი და სთხოვა შიხმა სიმრავ-
ლენი მათი სიტყუითა ესე-ვითარითა, ვითარ- 10
მედ „შამელნი რომელნი ტყუედ გიყოფიეს, ესე-
ნი არიან მუსურმანი: არა არს ბრძანებული
მაჰმადისა, ვ[~]დ მუსურმანი ტყუე-ყოს მაჰმა-
დიანმა: ესენი მომეც, რათა თავისუფალ ვყო“.
მაშინ ისმინა ვედრება შიხისა ლანგთემურ 15
და მისცა ყოველი დედაწული და ტყუენი იგი:
და უბოძა არდაველი ქალაქი და გარემო
სანახები არდაველისა ყოველივე მისი.

ხ[~] შიხმა განათავისუფლა ტყუენი შამისანი:
რომელიმე დადგა თვსთა თანა და რომელიმე 20
წარვიდა ქუეყანასა შამისასა.

116. ხ[~] გარდაცვალებასა ლანგთემურისასა,
ქუეყანა ერანისა თვთოეულად განიყუენენ: და
დაიპყრეს მის ქუეყანისა მთავართა თვთო-
ეულად და რომელიმე ამბავი მათი ცხოვრე- 25
ბასა სპარსთასა ვრცელად||წერილარს.

A კთ 3

ხ[~] ესე შიხი იყო არდაველს და იყო
ბრძოლა ყოველსა სპარ[ს]ეთსა შინა.

117. ხ[~] ამა შიხის შვილისშვილი მპყრობელმა
შირვანისამან მოკლა. დარჩა ძე ერთი და მან 30
იპყრა არდაველი და იგიცა უკეთურებისათა

თვსითა მოიკლა, რომელი სპარსთა ცხოვრე-
ბასა შინა ვრცელად წერილარს. დარჩა ძე
ყრმა თვისი შვიდისა წლისა შაჰისმაელ და
დაუწყუეს დევნა სასიკუდინედ მეფემა თავრი-
ზისამა. ხ^ნ შაჰ^ქლუ რომელიმე იყუნენ და
წარიყუანეს და დამალეს და, რაჟამს მოიწიფა,
მოიყუანეს და დაიპყრო საჟეფო თვისი
არდაველი. და მიერთგან დაუწყო ბრძოლა
ყოველთავე და ყოველივე სპარსეთი დაი-
პყრო.

118. ჟამსა ამას მონაზონ-იქმნა მეფე ქართ-
ლისა გიორგი. და არა დარჩა ძე თვისი და მისცა
მეფობა ძმისწულსა თვისსა ლუარსაბ[ს], კაც-
სა ღ^ნთის-მოყუარესა, მტერთა ურჯულოთა
მომსრველსა და წყობათა შინა უშიშსა, ქრის-
ტეს აქათ:, ჩ^ნფმბ:,
მ^ნფე ლუ-
არსაბ

119. და ჟამსა ამას მონაზონ-იქმნა ბაგრატ-
ცა, მპყრობელი მუხრანისა, და დარჩა ოთხი || ძე:
ვახტანგ, ერეკლე, არჩილ და აშოთან.

120. და დაიპყრა ქუეყანა ქართლისა
ლუარსაბ. მას ჟამსა იყო კ^ნოზი გერმანე, ტფი-
ლელი დომეტი, მროველი გედევან.

რაჟამს დაიპყრა ქუეყანა სპარსისა (sic)
შაჰისმაელ, ეწადა მოსულა ქუეყანასა ქართ-
ლისასა და მოვიდა აღჯაყალას.

რაჟამს სცნა მეფემან ლუარსაბ მოსულა
შაჰისმაელისა, შეიყარა სიმრავლე სპისა თვისი-
სა და დადგა ტფილის[ს] და გამაგრდა ტფი-
ლისი (sic). და რაჟამს ესმა შაჰისმაელსა
წყობად მოსულა მეფის ლუარსაბისა, წარმო-
ავლინა სარდალი თვისი ყარაფირი ლაშ-

ქრითა მრავლითა და შემდგომად განიზრახა და მიაშველა მისკარბაში ელიასბეგ ლაშქრითა მრავლითა. და შემდგომად განიზრახა თვსგან, ნუ უკუე დაუმარცხდეს ლაშქართა მისთა, თვთცა აღიძრა და წარმოვიდა.

5

121. რა სცნა ესე მეფემან ლუარსაბ, გამოვიდა ტფილისით სპითა თვსითა და მოვიდა ლელესა თელეთისასა და მუნ განაწყო სპა თვსი. და რაჟამს მოვიდა ყარაფირი, ეწყუნენ ურთიერთას და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. ესე-ვითარად ეწყუნენ ქართველნი, რომე სრმკნე მათი სპარსთა ცხოვრებასა დიდად წერილარს. მოისრა ყიზილბაში კელითა ქართველისათა ურიცხვი და სძლიეს ქართველთა და იოტნეს ყიზილბაშნი. და ოტებასა მათსა მოვიდა მისკარბაშიცა ელიასბეგ და ოტებულიცა სპა იგი დააბრუნა და თვსითაცა სპითა კედ შეუტივა ქართველთა. და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, უდიდეს პირველისა და მოსრეს კედ ქართველთა ყიზილბაში ურიცხვი.

10

15

20

122. და ოტებასა ყიზილბაშთასა აღმოვიდა შაჰისმაილ მათსა თელეთისასა, რომელი არს კერძო ტაბახმელეთისათა, გარდმოხედა და იხილა სპა თვსი მოსურელი და ოტებული, და განლაღებულნი ქართველნი მათ ზედა ვა ლომნი. შეწუხნა და უბრძანა სპათა თვსთა ყარა ყოინლუსა. ჩამოვიდეს და შემოუტივეს ყარა ყოინლულა ქართველთა ზურგით კერძოთა. და ქართველნი დამაშვრალ იყუნენ დიდად ომისაგან და იძლივნეს სპა ქართველთა და უკუნიქცენ.

25

30

A კთ 5

123. და წარვიდა მეფე ლუარსაბ ზემო-ქართ-
ლად და ენება კდ შემოყრა ლაშქრისა და
მოსვლა შაჰისმაილზედა. ხ ვერლარა შეუძ-
ლო, რ დაფანტულნი იყუნენ ქართველნი და
5 ჯარი ველარ იშოვნა:

A კთ 6 124. მაშინ წარვიდა შაჰისმაელი და შემოად-
გა ციხესა ტფილისისასა და აღუთქუა ნიჭი
დიდი ციხისთავსა ტფილისისასა. და მოენდო
ციხისთავი და მოსცა ციხე და შეუიდა ციხესა
10 შინა და დაიპყრა თბილისიცა (sic) შაჰისმა-
ელ. და მოაოკრა და შემუსრნა ხატნი და
ჯვარნი კელითა თვსთა და აღაშენა ყურესა
კიდისასა მეჩითი რჯულისა თვსისა, შეიქცა
და წარვიდა თვსა (sic) და დაუტეუა ციხესა
15 მცველნი. ხ უკეთუ არა მიეცა ციხისთავსა
ციხე და მცირესა ხანსა გამაგრებულყო, მო-
ვიდოდა მეფე ლუარსაბ შაჰისმაელზედა (sic)
და, უკეთუმცა ღოსა ენება, შეამთხვევდა
ჭირსა დიდსა.

20 125. ხ შექცეუასა შაჰისმაელისასა, მოვიდა
მეფე ლუარსაბ და კდ დაიპყრა ქართლი.

126. და ამა ჟამსა მოკუდა შაჰისმაელ (sic)
და დაჯდა მის წილად შაჰთამაზ. ხ შაჰისმაილ
(sic) იყო კაცი ჭკუიანი და საესუ ხონჯითა. ამან
25 გამოაჩინა სჯული შიასი და დაუწყო სჯულ-
თა ომანთასა (sic) გინება, და აღამაღლა სა-
ხელი ალიასი და თვთ თავი თვსი ძედ ალი-
სა თქუა. და მიერიდგან ირწმუნეს ყიზილბაშ-
თა ძედ იმამისა, არა ხ მეფობისათვს, არა-
30 მედ ძეობისა მისთვს იმამისა სწამთ სალოცაჲ

A კ^თ 7 ვად და პა||ტივისცემენ მ^ლთაებრ დღეინდელად
დღედმდე.

127. ხ^ნ ძეთა მისთა, რაჟამს გამეფდა მის
წილ ძე მისი შაჰთამაზ, ესე გაძიდრდა ფრიად:
უმეტეს დაიპყრა ქუეყანანი, რომელი დაუშთა 5
შაისმაელს. და ამა ჟამში აელო მეფესა ლუარ-
საბს ციხე ტფილისისა და გაამაგრა თვსად.
და სმენოდა ყარაბაღს მდგომსა შაჰთამაზსა
საქმე ესე და შეეყარა იდუმალ სპა თვისი
რჩეული და წარმოემართა მეფესა ლუარსაბსა 10
ზედა. ხ^ნ მას ჟამსა მოჰკდომოდა მეფესა
ლუარსაბს ძე ყრმა მცირე და წაელო მცხეთა-
სა დასამარხავად და სიყუარულისათვს მეფე
და დედოფალი გაჰყოლოდა. ხ^ნ მას ღამესა
შემოვიდა შაჰთამაზ ტფილისად და, უკეთუმ- 15
ცა არა დაეცუა განგებასა ღ^თისასა მეჟე
ლუარსაბ და არა გაჰყოლოდა ძესა თვსსა,
კელთ დარჩებოდა თვთ დედოფალითურთ.

A კ^თ 8

128. ხ^ნ სცნა მეფემან მოსულა შაჰთამაზისა,
წარვიდა სიმაგრესა, და ჯარი ველარა შემოი- 20
ყარა, ამისთვს შაჰთამაზ||იყო ტფილისად, და
ყოველნი ხიზნად განემზადნეს. ხ^ნ ქალაქი
ტფილისისა დაიპყრა შაჰთამაზ, მო'რა ყო-
ველი დედაწული. და რაჟამსა იხილა
ციხისთავმან ტფილისისამან გულბად, სცნა 25
უგრძნობლად შესვლა შაჰთამაზისა, შეშინდა
მეფისა ლუარსაბისაგან ამისთვის, რომე უგრ-
ძნობლად მოსვლისათვს არა იავარ მყოს, გარდ-
მოვიდა ზემო-ციხით და მოუვიდა შაჰთამაზს.
რა სცნეს ციხის მცველთა საქმე (sic) და წა- 30
ვიდა ციხისთავი, მათგანიცა რომელიმე წარ-

ვინც თვს-თვსად, და რომელიმე მივიდეს შაჰ-
თამაზთანა. და შაჰთამაზ მისცა ნიჭი დიდი
და დაატეუებინა სჯული ქრისტიანობისა და
დაიპყრა ციხე ტფილისისა და გამაგრდა და
5 თვთ წარვიდა ყარაბაღად.

129. და რა სცნა მეფემან კახეთისამან ლეუან,
შეურიგდა იგიცა. და წარვიდა შაჰთამაზ ნახ-
ჩუანს (sic) სომხითისასა და ურჩინი სომხითი-
სანი დაიმორჩილნა.

10 **130.** და მპყრობელი იმერეთისა ბაგრატი იყო
A კ^ტ 9 მაშინ სამცხესა. მოვიდა მასთანა ამა მიზეზი-
სათვის, რომე ოთარი შალიკაშვილი და ძე
ყუარყუარესი ქაიხოსრო რომ ხონთქართანა
წასულიყუნენ და ამათგან ძალი და ზურგი მო-
15 ეცათ, ესეცა ბაგრატი ამისთვის მოვიდა შაჰთა-
მაზთანა, რომე ამისგან ზურგი და ძალი მო-
ეცა.

ბ^ტ თვთ უცალო იყო შაჰთამაზ და ჯარი
ვერ აშველა, მისცა ნიჭი დიდი და გაისტუმრა
20 და თვთ წარვიდა ქუეით. და რა მივიდა ბაგ-
რატი სამცხესა, ოთარ შალიკაშვილისა და
ყუარყუარეს შვილისა ქაიხოსროსათვის ხვან-
თქარს მოეცა ლაშქარი დიდი, სპასპეტად გა-
მოეგზავნა მუსტაფა ფაშა და გამოეტანებინა
25 ზარბაზანი დიდროანნი და მოვიდნენ ზემო
ქართლსა.

და რა სცნა ბაგრატი, შეუთვალა გური-
ელსა. და მოვიდა გურიელი და ეწყუნენ სპა-
სა ხვანთქრისასა. და იქმნა ბრძოლა ძლიერი
და იოტნეს ბანაკნი ოსმალთანი და მოსრნეს
30 და ივლ[ტ]ოდეს ოსმალნი. და მოკლეს მუსტა-

A კ^თ 10 ფა||ფაშა და დარჩათ საგანძური და თოფები მათი.

131. და შემდგომად ამისა წარვიდნენ ხონტ-ქართანა ოთარი შალიკაშვილი და ქაიხოსრო ყუარყუარეს შვილი. და დიდად დაუმძიმდა ხვანთქარსა დამარცხება ჯარისა თვისისა და გამოუსია აზრუმისა და დიარბეჭირის ფაშა და ჯარი ურიცხვი. 5

132. და რა ესმა ბაგრატს მპყრობელსა იმერეთისასა, დაჰპატიჟა მეფესა ქართლისასა ლუარსაბს და დადიანსა და გურიელსა. 10

ხ^ე მეფესა ქართლისასა ლუარსაბს დაღაცათუ არავინ ეშველებოდა უსჯულოთა ზედა, არამედ თვით რაოდენ ძალედვა არა დაზოგის თავი და წარვიდის და მიეშველის, რ^ე ეძვინებოდა საქართველოსათვის, ვ^ა მამასა შვილთათვის, და შეიყარა სპა თვისი და წარვიდა ბაგრატიანა. 15

მაშინ ბაგრატს არა შემოეყარა დადიანი, და მოსულიყო გურიელი ჯარითა თვისითა და შემოეყარნენ იმერელნი და მესხნი. და ხვანთქარის ჯარიც მოსრულიყო||ბასიანს და მივიდნენ ესენიცა. 20

A კ^თ 11

133. მაშინ ქართველთ მოინდომეს მეწინავეთ მისვლა და მესხთ არა თავსიდვეს საქმე ესე ამისთვის, რომე პირველადაცა ჩვენ ვყოფილვართ და რიგი გვაქუს მეწინავეობისაო და აწცა მართებულთა, რომ ჩვენ ვიყუნეთ. ხ^ე ქართველთა არა უსმინეს და მიეტეუნეს ქრისტეს აქათ ჩ^ეფმე. და იქმნა ბრძოლა ძლიერი 30

და მოისრა ორგნითვე. და მესხთა, წინა მისვ-
 ლისათვს ქართველთა ადრიკეს ზურგი და
 არა მიჰყუნენ ქართველთა, და მოკლეს ძე
 გურიელისა ქაიხოსრო. და შემუსრეს ყოვე-
 5 ლივე საქურველი და საომარი ქართველთა
 და არღარა ჰქონდათ საბძოლველი და და-
 მარცხდა¹ ჯარი საქართველოსი და ივლტო-
 დენ და წარვიდენ ყოველნივე თვსთვსად.
 და წარვიდა ბაგრატი იმერეთს და მეფე ლუ-
 10 არსაბ ქართლსა. და მაშინ ჩამოდგნენ ურუმ-
 ნი და, რომელიცა შეიპყრეს, სრვიდენ უწყა-
 ლოდ. და წარვიდა გურიელი თვსად სამყო-
 ვად|| და ყოველივე თვსთვსად წარვიდენ.

A კ^თ 12

134. ხ^წ ურუმნი დადგნენ სამცხეს და დაიპყ-
 15 რეს ციხეები სამცხისა განზრახვითა ოთარ შა-
 ლიკაშვილისათა. ესრეთ ეტყოდა ოთარი: „უკე-
 თუ დაიპყრობთ სიმაგრეთა სამცხისათა, ესე
 ქუეყანა მკუთიდრად თქუნდა იქმნებისო“.

135. და ჟამსა ამას შიგან მესხთა ათაბაგ
 20 ყუეს ქაიხოსრო ძე ყუარყუარესი. და დაემძახლა
 პატრონსა მუხრანისასა და მოიყვანა ცოლად
 აშოთან მუხრანის ბატონისა ასული და ეწო-
 და სახელად დედისიმედი. და იყო ქალი ესე
 გლისპი და შეუპოვარ და ლალი. და რაჟამს
 25 სცნეს საქმე ესე ათაბაგმან და ოთარმა შა-
 ლიკაშვილმან, რომე დაიპყრეს ოსმალთა სი-
 მაგრენი და ციხეები სამცხისანი და ფრიად
 მძლავრობდენ და უსამართლობდენ ქუეყანასა

¹ A დაამარცხდა.

სამცხისასა, მაშინ განიზრახნეს ათაბაგმან და
 ოთარმა საქმე რამე სარგებელი ქუეყანისა
 თვისისა: წარავლინეს მოციქული შაჰთამაზთა-
 ნა და ესრეთ მიუთხრეს, ვითარმედ „ძველიდ-
 გან ქუეყანა ესე სა||მცხისა მკვიდრად სპარსთა 5
 მეფეთა ყოფილარს და აწ, თუცა გნებავსთ,
 გაქუს შეწეუნა და უფლება საქმისა ამის, რა-
 თა თქუენდა იყოს. მოგვეც შეწეუნა და ნურ-
 ღარა აუფლებ ჩემზედა ოსმალთა და თქვენ-
 დავე იყოს ქუეყანა ჩვენი და გმორჩილობ- 10
 დეთ (sic) შენ, ვა პირველ“. ხ⁵ ესმა რა
 ესე შაჰთამაზს, განიხარა და წარმოვიდა სამ-
 ცხედ სიმრავლითა ჯარისათა.

136. და რაჟამს ესმა ესე სულთანს სულეი-
 მანს, წარმოვიდა იგიცა ლაშქრითა მრავლითა 15
 და ესრეთ განიზრახა, ვინათგან შემიორგულდა
 ოთარიცა და ათაბაგიცა და არღარა ნებავს
 უფლება ჩემი მათზედა, აწ მეცა მუნ წარვალ
 და შეუუმუსრავ და იავარ-გყოფ ციხესა მათსა
 რომელ არს ქაჯეთი: და არა მივსცე სპარს- 20
 თა ქუეყანა იგი:

137. და ვა სცნა შაჰთამაზ წარმოსულა
 ხონთქრისა, ვერ ძალედვა წინააღდგომა შა-
 ჰთამაზს სულთან სულეიმანისა, მოიპოვა ღონე
 ესევითარი და შემოუთვალა ოთარსა, ვ⁵დ „ესე 25
 უწყოდე არას კეთილისათვის და არას საქმიითა
 არას ფერობით მე შენ მოუკლავს არ გაგი-
 შვებო“. || და, რა ეს წიგნი ოთარს მოუვიდა,
 ოთარმა სულთანს გაუგზავნა და ესრეთ მიუ-
 წერა: „თქუენცა მიწყრებით და უფროსად ყე- 30
 ენი მიწყრებაო. რა ვქნა აწ მეო, მოსამართ-

ლე ღთი იყოს შუა თქვენსა და ჩვენშიაო“
(sic). და იპრიანა ღთნ და შეიბრაღა სულ-
თანმა და უკუნ-იქცა და არღარა წარვიღა
სამცხეს და შეიქცა თვსად.

5 **138.** ხმპყრობელი იმერეთისა ბაგრატ, რე-
ჟამს შეიქცა საბატონოსა თვსსა, აწვია დადიანი
ლეუან (sic) ჭალასა ხონისასა, უღალატა და
შეიპყრა დადიანი ლეონ (sic) ამის მიზეზისა-
თვს, რომ მაშინ ურუმზედ დადიანმა არ
10 უღაშქრა. და ეს რა შეიპყრა, გაუგზავნა გუ-
რიელსა კაცი და ესრეთ შეუთვალა: „დადიანი
დავიჭირე და კელთ მყავსო, წარვიღეთ
ოღიშს, ვიღაშქროთო, ნახეუარი შენი იყოსო
და ნახეუარი ჩემიო“.

15 და რა ესმა ესე გურიელსა, იფიქრა და
თქუა ესრეთ: „დადიანი შეუპყრია და ოღიშს
დაიპყრობს და მერმე ჩემს ქუეყანასაც წამართ-
მეუსო და სულ გაიერთებსო“, — და ეგრეთაცა
სწადდა ბაგრატს, — და აღარ მიუდგა გუ-
20 რიელი.

A კთ 15 და მეფემანც ასე გასინჯა: არამც გურიე-
ლი და ოღიშარნი გაერთდენო და მერმე ჩემ-
ზედ ბოროტნი გაიზრახონო. დადიანის თვა-
ლების დაწვა სწადოდა, აღარ დასწუა და გე-
25 ლათს სამრეკლოში დაატყუეუა.

სცნა ესე რა ათაბაგმან ქაიხოსრომ დადი-
ანის ტყუეობა, შემოუყენა ჩხეიძე ხოფილან-
დრო, გააპარა იქითგან და მიიყუანა ათაბაგ-
თანა. მოიმკრო ათაბაგმან გურიელი და ჩაიყ-
30 ვანა ოღიშს და გააბატონა.

139. ამას ჟამსა გურიელს გაუწყრა ხონთქარი ამისთვის, რომ მაშინ ბასიანს თუ შენ ბაგრატს არ მოჰყოლოდი, იმდენს ჯარს ვერ ამომიწყუეტდაო ბაგრატ. გამოუსია ჯარი და მოვიდნენ ბათომს და დაუწყეს ციხეს შენება 5
კატარღებითა და ნავეებითა.

შეიყარა გურიელმა სპა თვისი და წარვიდა ოსმალთა ზედა. მოუმართა ღთს კელი და გაემარჯვა: კმელეთიდან (sic) გააგდო და ზღვაში შევიდნენ ნავეებითა და აღუდგა ლელვა და 10
ქოროხს გაღმა გავიდნენ. მაშინ იყო წყალდიდობა და ქოროხს ცხენით ველარ გავიდნენ და მივიდნენ გონიასა და ციხეს დაუწყეს შენება. დაიწყეს სიმაგრე ოსმალთა და 15
ქანეთი ამოსწყუთეს, წაართვეს გურიელსა და თვთ დაიჭირეს.

A კთ 16

140. მაშინ ჰპატრონობდა ბაგრატ იმერეთს და ეპყრა იმერეთი. მიუღინა (sic) კაცი გურიელმა დადიანს ლეონსა და როსტომს: „უკეთუ ამათ მიერ (sic) წამაკდინეს, მასუკან თქვენზედაც მოიწეუა ამათ მიერ დიდი ვნება“. 20

მაშინ დადიანმა შემოიკრიბა სპანი თვისნი და აფხაზნი, წარმოვიდა, რიონის ლიმონში (sic) დაისადგურეს.

სცნა რა ესე ბაგრატ, ვინათგან დადიანმა 25
გურიელს უშველა, უფროსად გაერთებიანო (sic), გაეგზავნა ძმა თვისი ვახტანგ ხუთასის კაცითა შემწედ გურიელისა ესრეთ და ავედრა ამას: „ეცადე, რომ დადიანი გურიელს არ მიეშველოსო“. 30

141. და წარვიდა ვახტანგ და მივიდა საჯა-
 ვახოს და მაშინ შეუთვალა დადიანს, ვ`დ „მე
 ხომ შენი ფიცი (sic) ვარო, ესე უწყოდე (sic),
 რომე ჩემს ძმას ბაგრატს და გურიელს ერთი
 5 პირობა აქუსთ და რაჟამს მოხვალ გურიას,
 A კ`ი 1 დაგესხმიან || თავსა და მოგკულენო“. სცნეს რა
 ესე მეგრულთა, მოშიშართა, არღარა წარმო-
 ვიდნენ რიონითგან. და მივიდა ვახტანგ გუ-
 რიელთანა ბათომსა. როსტომ გურიელი და
 10 გურიულნი (sic) იქ დახუდენ. ვინათგან დადი-
 ანი ველარ მოეშველა, კატარლა და ნავები
 ველარ იშოვნეს და ვერცალა განვიდნენ გალ-
 მა. მაშინ ოსმალთა სცნეს რა ესე, აღაშენეს
 ციხენი და დაიპყრეს ჭანეთი.

15 142. და შემოიქცა ვახტანგ თვსად სამყოფსა.
 და ამას ჟამსა შინა მიიცივალა ბაგრატ. და
 დამარხეს გელათს. და დაჯდა მის წილად
 ძე მისი გიორგი.

20 143. და ეპყრა როსტომს გურია წელსა:,
 ი`ბ:, და მიიცივალა იგიცა და დაეფლა შემოქ-
 მედს. და ესვა როსტომს ძე სამი: და უმრწამესსა
 (sic) ეწოდა გიორგი და დასვეს გურიელად. და
 ერთი დაჯ მისი დადიანის შვილს ჰყუ[ა]ნდა
 ცოლად. და, რა მოკუდა როსტომ გურიელი,
 25 მაშინ განუტეუა ქალი მისი დადიანის შვილ-
 მან და წაართვა ბიძასა თვსსა ცოლი და
 A კ`ი 2 თვთ შეირთო || და განარისხა ღ`თი.

30 144. და გამოკდა ხანი რამე და კ`დ გაერთ-
 დენ გიორგი გურიელი და დადიანი: შეირთო
 ასული დადიანისა გურიელმან. და მცირეთა
 ჟამთა შინა განუტეუა გურიელმანცა ქალი

დადიანისა ამისთვის, რომ პირველ ამისი და
იმისმა შვილმან განუტეუა.

145. სცნა რა ესე გიორგიმ, [მ]პყრობელმან
იმერეთისამან, ვინათგან მტერ-ექმნეს ურთი-
ერთას დადიანი და გურიელი, ამ გიორგის ჰყუა 5
ერთი ქურივი რძალი და მისცა გურიელსა თვისს
ქალის მაგიერად და ესენიცა (sic)... მაშინ
იწყეს შურობად და ლაშქრობად დადიანისა.
და ვერ ეძლო წინააღდგომა მათი დადიანსა,
გარდიხვეწა და წარვიდა სტამბოლს, მივიდა 10
და შეეხვეწა სულთანსა. მაშინ შემწე ეყო
სულთანი დადიანსა და მისცა ჯარი აზრუმისა
და ტრაპიზონისა. წარმოვიდნენ და მოიწივ-
ნეს სატყეპელას.

146. ხ, სცნა რა საქმე ესე გურიელმან, ვი- 15
ნათგან შემწე ეყო სულთანი და გამოგზავნა და-
დიანი დიდის ჯარიითა, მაშინ მოიპოვა ღონე
რამე და იწყო ხვეწნად დადიანისა და წარა-
ვლინა მოციქული და მისცა სისხლად ფლუ-
რი ათასი დადიანსა და შერიგდენ. 20

147. მაშინ გიორგი მპყრობელი იმერეთისა,
ვინათგან ახალი ბატონი იყო, სუსტად ეპყრა
საბატონო თვისი. მაშინ მოიკმო გიორგიმ ჯავახ
ჭილაძე და ულალატა და მოკლა. სცნა ესე გუ-
რიელმან გიორგიმ, დიდად ეწყინა: შერიგდენ 25
დადიანი და გურიელი და აღარა დაანებეს და
ნახეუარი გურიელმა დაიჭირა და ნახეუარი და-
დიანმა. ხ მას ჟამსა შინა დადიანი მოკვდა
ესრეთ, რომე ნადირობაში ჯაიანმა ცხენი შეა-
ძგერა და მო[ა]კუდინა დადიანი. მაშინ დასვეს 30
დადიანად უფროსი ძე მისი გიორგი.

A კი 3

148. სცნა რა ესე გურიელმა გარდმო[ი]ბირა
უმცროსი ძმა მისი მამია, მიიყუანა გურიას
და შერთო დაჲ თვისი ცოლად. მაშინ ულაშ-
ქრა გურიელმა და წარვიდა თვთცა და
5 მივიდეს ზუგდიდს, შეიბნეს და გაემარჯვა
გურიელსა და გარდა[ა]გდეს დადიანი გიორგი
A კ^ი 4 || და დასვეს ძმა მისი მამია დაღანად და თვთ
გურიელი წარვიდა ფკსადვე.

მაშინ დადიანმა გიორგიმ იშოვა ლაშქარი
10 აფხაზისა, ჯიქისა და ჩერქეზისა. და ათხოვა
კ^დ გურიელმა ჯარი სიძესა თვისსა მამიასა და
შეიბნენ. კ^დ გაემარჯვა მამიას და გაექცეს
(sic) გიორგი დადიანი. მაშინ დაუწყო
ლაპარაკი გიორგის მპყრობელსა იმერეთისასა
15 გიორგი დადიანმა და პატრონმა იმერეთი-
სამა პირი მისცა შველისა. და გიორგიმ და-
დიანმა ასე შემოუთვალა: „რადგან ჩერქეზის
ქალი ერთი თქუნ გყავსო და ერთი გური-
ელსაო, მესამე დაჲ გაუთხოვარი, თქუნ რომ
20 ზდით (sic), ეგ მე მომეცითო, თვარამ რით გენ-
დოო“. ბატონმა გიორგიმ გურიელს ჰკითხა, „მი-
ვსცე, თუ ნუო“? გურიელმა ეს უთხრა: „მე იმას
ქალი დაუგდე და სისხლი გამომართვაო, იმან
მე დაჲ დამიგდო და სისხლი მომცესო. და ეს
25 სიტყუა შეუთვალეს გიორგი დადიანსა. დადი-
ანი დაჰყუა სისხლის მიცემას, და თეთრი
არა ჰქონდა, — გარდავარდნილი იყო, — და ხო-
ფი, რაც გურიელს სისხლი მი||ეცა, იმთონის
გ^{რა}ოდ მისცა. და მისცეს მესამე ჩერქეზის
30 ქალი გიორგი დადიანსა, და სამნავ ქუისლნი
შეიქმნენ და დამოყურდენ და მამია დადიან-

მაც ნება დართო: რადგან უფროსი ძმა არის, მისი წესია დადიანობა და მანცა დაანება. მამია დადიანს ლომკაცი ჭილაძისეული და რეუაზისეული დაჰნებეს და შეირიგეს და იქმნა მიერიტვან მშვიდობა სამსა ბატონთა შუა. 5

149. სცნა რა ესე დათულიამ, ბიძამან დადიანისამან, შეიყარა საჯავახოელნი და წარმოვიდა სალალატოდ გიორგი დადიანისა (sic). აგრძნა საქმე დადიანმა და ველარ ულალატა. და წარვიდა თვსად საჯავახოდ დათულია. მაშინ დადიანმა გიორგიმ და ძმამან მისმან მამიამ და ბატონმა გიორგიმ შეუთვალეს გიორგი გურიელსა, მიუწერეს ესრეთ: „რადგან დათულიას ლალატი შეაჩნდაო, აწ შენ მაგას ულალატე და მოკალო და საჯავახო შენ დაიპყარო. 10
A კწი 6 რო. || მაშინ გიორგი გურიელმა ყო ეგრეთ: დაიჭირა დათულია და დაატყუევეს ოზურგეთს და საჯავახო თვთონ დაიპყრა. კდ შეუთვალეს გურიელსა, რომე მოკალო და გურიელმა არა მოკლა, და მასუკან ამათ გაგზავნეს კაცი და მოაშთვეს დათულია. 15

150. ჟამსა ამასა შინა მიიცვალა გიორგი დადიანი და დაიპყრა კდ დადიანმა მამიამა ოღიში და გადადიანდა. მაშინ დაშთა დადიანს ერთი შვილი ვაჟი და ეწოდა ლეუან. და განარისხა ლთი გურიელმა გიორგიმ და წაართვა დედასა მისსა და წარმოიყუანა ყრმა იგი და შხეფთს ციხეში დაატყუეა. და ველარ გასძლო ყრმამან მან ტყუეობა და გალავნიდამ (sic) გარდ- 30

მოვარდა და მოკუდა. და იყო იმერეთისა მპყრობელსა და დადიანსა და გურიელს შუა მშვიდობა და ერთობა.

5
A კი 7 151. და რაჭამს შეიქცა სულთანი სულეიმან, მაშინ შაჰთამაზ ქუეით იყო, უწყუეს ქართ-ველთ მეფე, კახმა ბატონმა და ათაბაგმან რბეუა ადრაბაგანსა და ოკრება.

10
15
20
25
30
მაშინ განუდგა შაჰთამაზს მპყრობელი შაქისა ძე ასან-ბეგისა, სახელით დავრიშ მაჰ-მად. და რაჭამს გაბრუნდა სულთან სულეიმან, შემოიყარა ჯარი ყარაბაღს შაჰთამაზ, რ მორჩილებდა ასან-ბეგ შაჰთამაზს. ხ ძემან მისმან (sic) დავრიშ მაჰმად არღარა მორჩილ ექმნა და უკუდგა. ამისთჳნ შემოიყარა ჯარი შაჰ-თამაზ ყარაბაღს და მიუგზავნა კაცი კახბატონს ლეუანს და ითხოვა მისგან შეწყენა.

152. წარმოვიდა და მოვიდა ლეუან და დაემორჩილა შაჰთამაზს, რ ოდეს მორჩილობდა ასანბეგ დეურში მამადის მამა შაჰისმაილს, 20
მაშინ ეს ლეუან მიუკდა ასანბეგს შაქის (sic) და მოკლა ასანბეგ და მოარბია შაქი. შემდგომად ამისა მოიყუანეს შაჰქელთა (sic) ძე მისი დეურში მაჰმად და დასვეს ბატონად. და მიერ ჟამითგან მტერ იყუნენ ბატონი ლეუან 25
და დეურში მაჰმად. და რა შეიყარნენ ესენი, A კი 8
მაშინ წარავლინა შაჰსთამაზ (sic) ლაშქარი თჳსი შირვანს.

153. რასცნა დეურში მაჰმად, დაესხა თავსა და მოსრა ლაშქარი მრავალი. ხ, სცნა რა ესე 30
შასთამაზ (sic) დეურში მაჰმადისგან საქმე ესე ქრისტეს აქათ:, ჩემგ:, შეიყარა და წარვიდა

შირვანს. რა სცნეს შაქელთა მისვლა შაჰსთამა-
ზისა (sic), შეშინდეს ფრიად. მაშინ მისწერა
შაჰსთამაზ წიგნი დეურით მაჰმადს, ვ დ „მოდო
ჩემთანა და მიპატივებია დანაშაული შენი“. და
მან არა ისმინა და ჯაამაგრნა ციხენი და 5
სიმაგრენი თვისნი და დადგა მტკიცედ.

154. რა ესმა შაჰსთამაზს საქმე მისი, წარავ-
ლინა ბატონი ლეუან და სხვა ხანნი, ორი თვისი
სარდალი და სპა. და, რა მივიდნენ შაჰქის
(sic), მოაოკრეს შენი და უშენი და მოადგნენ 10
ციხესა მას, რომელსა შინა იყო დეურით მაჰ-
მად. ვერლარა ეძლო ხანსა რაოდენსამე გამა-
გრება ციხისა მის და განვიდა ღამე და ენება
იდუმალ განრინება. და რაჟამს განვიდა || დეუ-
რით მაჰმად, სცნა ბატონმა ლეუან, წარვიდა 15
და მიეწია. შეიბნენ და გაემარჯვა ბატონს
ლეუანს: და მოკლეს ლაშქართა ლეუანისათა
დეურით მაჰმად. და მოართვა თავი მისი
ლეუან შაჰსთამაზს. და მისცა მრავალი წყა-
ლობა ბატონს ლეუანს შაჰსთამაზ (sic) და 20
წარავლინა ბატონი ლეუან თვისსა ალაგსა
და თვთ წარვიდა ყარაბაღს.

155. და რაჟამს მივიდა ყარაბაღად, არა
დაცხრა მტერობად მეფისა ლუარსაბისა და მოიქ-
ცა კ დ ტფილისად და ააოკრა ტფილისი და 25
გარემონი ტფილისისანი და აღიღო ციხე ტფი-
ლისისა და შეაყენა მცველნი თვისნი. ხ ლუარ-
საბ[ს] ვერარა უყო და ენება მტერობა ქართ-
ლისა ამისთვის, რ მეფემან ლუარსაბ ჟამსა
თვისსა არცა მონა (sic) ყეენსა და არცა ხონ- 30
თქარსა ამისთვის, რომე, თუცა დამორჩილებო-

A კ ი 9

და, სხვანი ყოველნი მონებდენ და, თუმცა ესეცა დამორჩილებოდა, ქუეყანა გათათრდებოდა და სახარკოდ შეიქნებოდა. ამისთვის მრავალ-
ჯერ ამოსწყვიტა ხვანთქრისა და ყენის || ჯარი მეფემ ლუარსაბ.

A კ^ი 10
5

156. ხ^ი ამას ჟამსა შინა მოიპოვა ღონე ესე შაჰსთამაზ: ეზრახა ათაბაგს ქაიხოსროს და სთხოვა ცოლად ტომისაგან თვისისა. ხ^ი ათა-
ბაგს თვისი არა ჰყუნდა რა, და ენათესავე-
ბოდა ოთარი შალიკაშვილი ათაბაგსა. ამის-
თვის ნებაყოფლობით გამოართვა ქალი და
ნათესავად თვისად გაუგზავნა ყენსა და
ყენმა შეირთო ცოლად.

10

და, რაჟამს შეირთო, ესე იყო საყუარელ
ყენისა, შეიქნა წყობა შაჰსთამაზსა და ათა-
ბაგს შუა. რა სცნა ლუარსაბ მეფემ ათაბაგის
შაჰსთამაზის (sic) დამორჩილება, ეზრახა ლუ-
არსაბ იჯუსა და შერმაზანს, შეიყარა ესენი და
მიუკდა ათაბაგს ქაიხოსროს და წაულო თემი
მრავალი და აუოკრა. ხ^ი ქაიხოსრომ მიუწერა
შასთამაზს (sic), ვითა „მოვიდა მეფე ლუარსაბ
და ააოკრა ქუეყანა ჩემი და ისკანდარ ფაშა
აზრუმისაც მომავალი არის“.

20

A კ^ი 11

157. რა სცნა ესე შასთა||მაზ (sic), შაქისი
რომ დაიპყრა, ჯარი ისეუ (sic) ჰყუნდა მოუ-
შლელად, წარმოემართა. და მოეგება ათაბაგი
ქაიხოსრო წინა, წარუძღვა და მიიყუნა სამ-
ცხედ. ხ^ი შასთამაზ (sic) ძე მისი მირზა-ისმაილ
გაგზავნა კარსა. და მივიდა ისმაილ მირზა და
დაიპყრნა სიმაგრენი და ამოს[წ]ყუიტა კარი
და, რაოდენხი პანი ოსმალნი იყუნენ, განსდევ-

30

ნა. და შეუიდა სამცხეს შასთამაზ და დაიპ-
ყრა ციხენი და განასხნა ოსმალნი. და რომე-
ლიმე განდგომილნი ათაბაგისნი ციხესა შინა
იყუნენ, აღილო ციხე და ტყუე ყუნა და ეკ-
ლესია, რომელი იყო მას შინა, ააოკრა, ხატნი 5
და ჯვარნი დაამტვრივნა (sic). და რაჟამს
სცნეს ომან და შერმაზან, შეშინდენ და
მივიდნენ შასთამაზისა თანა ივჯუზაცა (sic)
მივიდა. და შეაბეზლეს ივჯუშ (sic) და შერ-
მაზან შასთამაზს, ვად ესენი არიან უარისმყო- 10
ფელნი თქუნენი. მოაკულეუინა შასთამაზ
ივჯუშ (sic) და შერმაზან და მამული მათი
მისცა ათაბაგს ქაიხოსროს.

A კვი 12 158. || და რაჟამს განაგო ყოველი საქმე
ზემო ქართლისა, წარმოემართა მეფესა ლუარ- 15
საბზედა, ჩამოვლო თრიალეთი და მოაოკრა.
და წარმოვიდა საბარათაშვილოზედა და იგიცა
ააოკრა. მოვიდა და მოადგა ციხესა ბირთვს[ის]ა-
სა. და ადგა ხანსა მცირესა და, რა სცნა სიმაგ-
რე ციხისა, ეზრაბა ციხეს მყოფთა ბარათიან- 20
თა და აღუთქუა ნიჭი და გამოინდო იგინი.
ხ არღარა დაინდო. რომელიმე ტყუე-ყო
და, რომელნიმე დაადგინნა თვსსა მამულსა
ზედა.

159. ხოლო მეფისა ლუარსაბისა ჩვეულება ეს- 25
რეთ იყუის: უკეთუ ჰყუანდის ჯარი, პირდაპირ
არ დარიდის, რაგინდ რომ დიდი ჯარი იყუის,
და, უკეთუ ჯარი არა ჰყუანდის, დააცალის
და უყურებდის და, სადაც რომ დააკელის
თარეში, ანუ მცირე რამე ჯარი, შემართის 30
და ეწყუის და ბრძოდა ძლიერად და ამოს-

წყუეტდა მცირითა კაცითა ფრიადსა ჯარსა
თათართასა.

A კ^ი 13 160. მაშინ გარდავიდა შასთამაზ || და ჩავიდა
გორსა და აღილო ციხე გორისა და ციხე ვერი-
5 სა და გარემონი ციხენი ყოველივე და მოადგა
ციხესა ატენისასა, რომელ არს თავსა საცივისა-
სა, რ^ე მას შინა დედა ლუარსაბისა და მრავალნი
თავადთა ჯალაბნი და თავადნი იყუნენ, და ამის-
თვს უწყყო ბრძოლა ძლიერად. და ხანსა რაოდენ-
10 სამე შინა აღილო და ტყუე-ყო დედა ლუარ-
საბისა ქრისტეს აქათ:, ჩფ^ნგ:, და მრავალნი
თავადთა ჯალაბნი და მრავალნი სხვა ტყუე-
ნი ყოველნივე ტყუე-ყუნა და წარვიდა. ხ^ე,
რა სცნა მეფემან ლუარსაბ ტყუეობა დედისა
15 მისისა და თავადთა მისთა, განუდგა კუალსა
მისსა, დაეწია უკანა ჯარსა და მოსრნა მრავალნი
ყიზილბაშნი და წაულო მრავალი ბარ-
გნი, ხ^ე დედა თვისი ვერლარა იკელთა.

161. და რა მივიდა ერეუანს შასთამაზ, მაშინ
20 სცნა დედამან ლუარსაბისამან გაუპატივება
თავისა თვისისა და შესვა წამალი სასიკუდინე

A კ^ი 14 და მოიკლა თავი თვისი და || არა შეიმთხვია
უპატიობა თავსა თვისსა.

162. მაშინ მოიქცა მეფე ლუარსაბ მწუხარედ
25 დატყუეებისა დედისა თვისისათვის და ქუეყნის
აოხრებისათვის.

163. ხ^ე შასთამაზცა წარვიდა ადგილსა თვისსა
და ციხე ტფილისისა ეპყრა შასთამაზს და
მაშინ დასვა ყაზახის ადგილსა და შამშადი-
30 ლუსა ხანი თვისი, ხ^ე პირველად ეწოდა რანი
ქუეყანასა ამას. და დასვა სულთანი განძას

ბარგუმათს და შაქის[ს] და უთავა სულთანი
განძისა და ამცნო მათ: „უკეთუ ემტეროს
ლუარსაბ ციხესა ტფილისისასა, რათა ესენი
მწე ექმნებოდეს ტფილისის ციხესა შინა მყოფ-
თა თათართა“.

5

164. და შემდგომად ამის ეძვინებოდა ლუარ-
საბს პერობა ციხისა თათართა მიერ და გარემოს
ქუეყნებისა, შეიყარა სპა და წარმოემართა მას-
ზედა, რაოდენიცა ეპყრათ თათართა კერძონი
საბარათაშვილოსანი, ქუეყანა და ციხე, ყოვე-
ლივე წაართვა და თვთ დაიპყრა თვნიერ
ტფილისის ციხისა.

10

A კი 15

და რა ესმა ესე სულთანს შავერდის || განძი-
სასა, შეიყარა სპა ყარაბაღისა და, რომელიცა
ჩინებულ იყო შასთამაზისა მიერ, ყოველივე
შემოიყარა და წარმოემართა მეფესა ლუარ-
საბსა ზედა. და, რა დაახლოვდენ პირისპირ,
მეფემან ლუარსაბ პირისპირ მინდვრად ომი
არა ინება და მივიდა გარის.

15

165. ხ⁷ ესხნეს მეფეს ლუარსაბს სამ ძე: სვი-
მონ, დავით და ვახტანგ.

20

გაუდგნენ ყიზილბაშნი კუალსა მისსა. მა-
შინ ლუარსაბ მოუძღურებულ იყო დღითა
და ძე თვისი სვიმონ თან მოიყენა. მაშინ
აახლნა სპანი თვისნი სვიმონს და თვთ უკანა
დადგა. და იახლნენ თან ეფისკოპოზნი და
მოხუცებულნი ერისგანნი. მოვიდნენ ყიზი-
ლბაშნი და, რა იხილა ბატონიშვილმა სვი-
მონ და ქართველთა, შემოუტივა, ვა ლომ-
მა ჯოგთა კანჯრისათა. მიეტეუნენ და ბრძო-
დენ ფიცხლად ქართველნი და მოსრეს ყიზილ-

25

30

ბაში ურიცხვი და იოტეს ბანაკი მათი. და
 ივლტოდა სულთანნი შავერდი და სხვანი სპანი
 ყიზილბაშისანი და დაიფანტნენ ტყეთა შინა.
 A კი 16 ხ^ნ მამად (sic) სულთან || დაიარებოდა შეშინე-
 5 ბული ტყეთა შინა. მაშინ იხილა მეფე ლუარ-
 საბ მცირედითა კაციტა მდგომარე. და ულო-
 ნო იქმნა სულთან მამად, ხ^ნ არღარა ჰქონდა
 გზაა (sic) წარსვლისა, შემოუტივა მეფესა
 10 ლუარსაბს. მაშინ განმკდენ ეფისკოპოზნი და
 მკცოვანნი იგი ერისკაც[ნ]ი, რომელიცა ახლ-
 დეს მეფესა, და, ვ^ა იქმნენ წლისა (sic) ოცდა-
 ათისა და მიეტივნენ ყიზილბაშთა და შეიქმნა
 ომი ძლიერი. და იოტნეს ბანაკნი მაჰმად სულ-
 თნისა და მოსრეს მრავალნი მათგანნი.
 15 **166.** და იხილა მეფემან ლუარსაბ მაჰმად
 სულთანნი, მაშინ შუბი გატეხილი ჰქონდა მეფესა
 ლუარსაბს და ყოველი საბრძოლი იარაღი
 დაემტვრია, შეუტია ცხენითა და შეაძგერა ცხე-
 ნი მაჰმად სულთნისა ცხენსა და ქუე დაახეთქა
 20 ცხენ-კაციტურთ. შემდგომად ამისა სხვასა
 A კია 1 || შეუტივა და გზასა ზედა შეხუდა თხრილი
 რაჲ და ჩაუარდა ცხენის ფეკი დანახეთქსა
 (sic) მიწისასა და წაექცა ცხენი მეფესა
 ლუარსაბს. მოუკდა ყიზილბაში ერთი, რო-
 25 ზელსა ერქუა ზაქირ და სცა მახვილი და
 სწყლა სასიკუდინოდ მეფე ლუარსაბ და შეჯ-
 და თვთ მეფის ლუარსაბის ცხენსა და ივლ-
 ტოდა. მაშინ დეუნა დაუწყეს ქართველთა და
 მიეწივნენ და მოკლეს იგიცა და სულთან
 30 მაჰმადცა და რაოდენიცა იხილეს ყიზილბაშნი
 მოსრნეს პირითა მახვილისათა.

167. მაშინ ბატონიშვილი სვიმონ სდეუდა
ციხილბაშთა და სვრიდა(sic) და მიაართვეს ანბავი
(sic) და მოვიდა მამისა თვისისა თანა, ხ^რ ციხილ-
ბაშნი წარვიდნენ განძას.

168. ხ^რ ლუარსაბ იცოცხლა დღენი რაოდენი- 5
მე და მიიცვალა მეფე ლუარსაბ მოწამე, მსგავსი
ვახტანგ გურგასალისა. უკეთუმცა მეფესა ლუ-
არსაბს ესეოდენი ბრძოლა არა ექმნა, ახლა-
მცა||საქართველო ქმნილიყო სრულ სარკინოზ 10
და, რაოდენიცა დღეს სახელნი არიან საქარ-
თველოსანი, ყოველნივე კლმისა (sic) მისისაგან
არიან: რ^ე ესე ლუარსაბ იყო კაცი ბრძენი
და გონიერი, მოშიში ღ^მთისა და მორწმუნე
სჯულიერად, ღვაწლ-მრავალი და ბრძოლასა
შინა მკნე და ახოვანი და მბრძოლი, ლომებრ 15
ძლიერი და სარდალი კეთილი. და აღილო
პატიოსანი გვამი მისი და დაფლეს სამარხოსა
მისსა მცხეთას ღვთივ-აღმართებულსა სვეტსა
ცხოველსა. და იქმნა გლოვა დიდი და მწუხა-
რება ქართველთა მიერ. მიიცვალა მეფე ლუა- 20
რსაბ ქრისტეს აქათ:, ჩფ^იზ (sic):,

A კ^ა 2

მეფე
სვიმონ

169. და დაჯდა მეფედ მამისა მისისა წილად
მეფე სვიმონ და ეკურთხა მუნვე მცხეთას. და
ამას ჟამსა შინა იყო კ^ოზი ნიკოლოზ. და
მოკუდა კ^ოზი ნიკოლოზ და დაჯდა 25
დომენტი.

A კ^ა 3

და მაშინლა დაემძახლა მეფე სვიმონ კახს
ბატონსა ლეუანსა: და მოსცა ბატონმა ლეუან
ქა||ლი თვისი, ნაშობი შამხლის ქალისაგან, და
ყუეს ქორწილი სახელოვანი. და იყუნენ წელსა 30
ხუთსა განსვენებით. და დაიპყრა საქართველო

და პატრონობდა კეთილად, ამისა შემდგომად იწყო ამანცა მტერობა: შემოიყარა სპა თვისი და ჩამოვიდა ციხე-დიდს და მიუმცნო ცოლის ძმასა თვისსა კახის ბატონიშვილს გიორგის, 5 ითხოვა მისგან შეწყენა. და მოვიდა გიორგი ცოლის ძმა მისი და შემოეყარა ციხედიდს.

170. მაშინ სცნეს სპარსთა და წარმოვიდეს მსწრაფლ იღუმალ, რ^ე მაშინ ხუნანი და ვაშ-
ლოვანი და თელეთები აოკრებული იყო. მო-
ვიდენ და დაადგენ იაღლუჯას. მუნითგან 10 წარმოვიდენ იღუმალ, რ^ე მაშინ ტფილისის ციხე თათართ ეპყრა და მათ არა განთქუეს და ლამე წარმოვიდენ. და ვერა აგრძნა მეფემან სვიმონ ამისთვის, რომე ფარეშად გერ-
მანოზის-შვილი ყარაულად იდგა მუხათგვერდს 15 და ის ლამე აღდგომის || ლამე იყო და ასული-
ყო სოფელსა მუხადგვერდისასა: ამისთვის რომ ფარეშად გერმანოზიშვილი იყო, ყარაულად რომ იდგა მუხადგვერდს აღდგომის [ს]ასწა-
ულსა, და წირვას გარდიკდიდა და მერმე 20 წარმოვიდოდა და გზის მცველად დადგებო-
და. ამას შიგან შეეველოთ ყიზილბაშთა და ვე-
რა ეგრძნა ფარეშადს და დაესხნეს მეფესა სვიმონს.

25 მაშინ იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქრისტეს აქათ:, ჩფო:, რ^ე იბრძოდეს ქართველნი მკნედ და მეფე სვიმონ, და მაშინ მოიკლა ძე ბატონის ლევანისა გიორგი და მოსწყდნა (sic) თავადნი და აზნაურნი და მრავალნი მსახურნი.
30 და მოსწყდა (sic) ყიზილბაშნი ორი წილი, მაგრამე ბოლოს იძლივნეს ქართველნი და ივლ-

ტოდა მეფე სვიმონ და სპანი მისნი. ხ^ე ყი-
ზილბაშნი შეიქცენ გამარჯვებულნი და წარ-
ვიდენ თვსად.

A კ^ა 5

და იქმნა გლოვა დიდი ძისათვს|| ბატონის
ლეუანისა და წარიღეს და დამარხეს სამარ- 5
ხოსა თვსსა ალავერდს.

171. და რა იხილა ძმამან მეფისა სვიმონი-
სამან დავით საქმე ესე,- და ესე დავით
იყო კაცი უღ^ეთო, მოყუარე სოფლისა, მეძავი და
მემრუშე, რომლისა გულსა არარა იყო ზრუნვა 10
სულისა და ქუეყნისა ამის, თქმულარს, ვ^ედ მა-
მის სიკუდილშიაც ერივაო (sic) მეფის ლუარ-
საბისაშიაო,- და ამან განსცა ძმა და ქუეყანა
თვსი და წარვიდა ყეენთან და მივიდა შაჰს-
თამაზთან ყაზმინს. და გაჰყუნეს რომელნიმე 15
თავადნი, აზნაურნი და მსახურნი. გათათრდა
და უწოდეს დაუთხან. მუნ დიდად პატივსცა
შაჰსთამაზ და უწოდა ძმად თვსად და ას-
წავლა სჯული მაჰმადისა და გაგზავნა ტფი-
ლისსა და რაოდენი ადგილი ეპყრა საქართვე- 20
ლოსანი. და მოუმცნო სულთანსა განძისასა
შემწეობა მისი. და მოვიდა დაუთხან ტფი-
ლისსა და დაიპყრა ტფილისი.

172. ეძვინებოდა მეფესა სვიმონსა და ყოველ-
სა საქართველოსა საქმე ესე, შეიყარა ჯარი მე- 25

A კ^ა 6

ფემან სვიმონ|| და წავიდა დაუთხანზედა ქრის-
ტეს აქათ:, ჩფ^ეჯჰ:, და მოვიდა მეფე სვიმონ
დიღვამს. და რა სცნა დაუთხან, მოიცა ძალი
ყეენისაგან და, რაოდენი ჯარი ჰყუნდა ტფი-
ლისსა და გარეშემო საქართველოსანი, შემო- 30
იყარა და წარმოვიდა და მოეგება წინა მე-

ფესა სვიმონს დიდვამს. და ეწყუნენ ურთიერ-
თას და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. და მოისრა
დაუთხანისა სპისაგან მრავალი და მისცა
ლთნ ძლეუა მეფესა სვიმონს. და ივლტოდა
5 დაუთხან და შეუიდა ციხესა თბილისისასა (sic).
და მოადგა მეფე სვიმონ გარე და დაიპყრნა
ყოველივე გარემონი და დადგა მრავალხან და
შეაწუხეს და ადგნენ ხანსა რაოდენსამე.

173. და რა შეწუხდა დაუთხან, გაგზავნა კაცი
10 სარდალს უსეინბეგთანა ყარამანლუსა და აუწ-
ყა შეწუხება თვისი და ითხოვა მისგან შეწეუნა.
და რაჟამს ესმა უსეინბეგს, მსწრაფლ წარვიდა.
და ვერა სცნა მეფემან სვიმონ მოსვლა მისი და
შემოვიდა ციხესა ტფილისისასა. დაუდგა იმე-
15 დი დაუთხანს, განიხარა.

A კია 7 174. და, რა სცნა სვიმონ, უკუეცალა, ავიდა
ტაბახმელას. და, რა სცნა დაუთხან საქმე ესე,
განლალდა და განვიდა ბრძოლად. და ეწყუ-
ნენ ურთიერთას ტაბახმელას. შეიქნა ბრძოლა
ძლიერი. და გალომდა მეფე სვიმონ და ქართ-
20 ველნი და მოსრეს სპა დაუთხანისა ურიცხვი
და იოტეს ბანაკი მისი. და შემოადგა ციხესა
მეფე სვიმონ და შეაწუხა დაუთხან. და ეზრა-
ხა სვიმონ მეფესა რომელნი მასთანა ჰყუნეს
25 ქართველნი, ხ მათ არა ინებეს მოსულა მის-
თანა. და სცნა მეფემან სვიმონ სიმაგრე ციხი-
სა და უკუეცალა.

175. და მიუმცნო დაუთხან შაჰსთამაზს საქმე
ესე. მაშინ მოუწერა შაჰსთამაზ ჩერქეზს-შამ-
30 ხალს, სულთანსა შაქისასა, რათა წარვიდეს
ლაშქრითა შაქელითა და ყარაბაღელისათა. და

წარმოემართა შამხალ-სულთანი სპითა მრავ-
ლითა და მოვიდა ქართლად.

176. რა სცნა სვიმონ მეფემან, შეიყარა სპა
თვისი და მოვიდა აწუფის[ს] და ისინი მოვიდეს
ფარცხის[ს]. ხ^ნ წარვიდა კახაბერი ყორღანაშვი- 5
ლი და მიეგება განჯას და მიერითგან მოუძ-
ლოდა იგი || და ეტიკობდა. და ეძვინებოდა ყი-
ზილბაშთა მოსვლა ქართლად, და ამან ყორ-
ღანაშვილმა გაუადვილა და ესრეთ უთხრა:
„სისხლი თქუენი ჩემსა ქედსაო, უკეთუ გევ- 10
ნოსთ რამეო“, და მან წარმოიყუანა.

177. და რა სცნა მეფემან სვიმონ მოსვლა მა-
თი, ფარცხის[ს] ჩავიდა და ეწყო მუნ. და იქმ-
ნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდეს ორგნი-
ვე მრავალი. შეუტივა მეფემან სვიმონ ყიზილ- 15
ბაშსა ერთსა და სცა ოროლი და მოკლა იგი.
და შეუტივა სხვათა და განშორდა სპასა
თვისსა. მაშინ უთხრა კახაბერმან ყორღანა-
შვილმა ყიზილბაშთა, ვ^დ მეფე სვიმონ განშორ-
და სპასა თვისსა, და აცნობა. და, რა სცნეს 20
ყიზილბაშთა, შემოეხვივნენ მეფესა სვიმონს
და შეიპყრეს მეფე სვიმონ და ივლტოდეს
სპანი ქართველთანი.

178. და წარიყუანეს მეფე სვიმონ შაჰსთამაზ-
თანა და, რა მივიდა, შაჰსთამაზ დიდად პატივ 25
სცა მეფესა სვიმონსა და მიანიჭა ნიჭი მრავალი
და ხანსა მრავალსა აიძულა დატეობა სჯულისა.
ხ^ნ მეფემან || სვიმონ არა დაუტეუა სჯული
ქრისტესი და ეგო სიმტკიცესა ზედა, ამისთვის
შეიპყრა და ტყუე-ყო ციხესა ალამუთისასა. 30

179. ხ^ნ ჟამსა ამას შინა, მიიცვალა ბატონი

აკ^ნია 8

აკ^ნია 9

ლეუან, მპყრობელი კახეთისა, წელსა ქრისტეს აქათ.; ჩ^რფოვ:, და დაჯდა მის წილად კახეთს ძე მისი პირმშო ალექსანდრე. ხ^რნაშობნი შამხლის ქალისანი, ელიმიზრონ ძე

5 ლეუანისა და ხოსრო-მირზა, უწინ სვიმონ მეფის მოყურობით გათამამებულნი იყუნენ და განძლიერებულნი არა უმდაბლეს ალექსანდრესა. და მიერთნენ რომელნიმე კახნი და,- რ^რ ჩვეულებაცა არს კახთა,- და მი-

10 ვიდეს თორღუას ელიმირზონ და ხოსრო-მირზა. და, რა სცნა ბატონმან ალექსანდრემ, შეიყარა მანცა სპა თვისი და წარვიდა მათზედა. მივიდა და ეწყუნენ ურთიერთას. და იქნა ბრძოლა ძლიერი და მოისრა ორგნითვე სპანი

15 მრავალნი და მოიკლნეს ელიმირზონ და ხოსრო-მირზა ორნივე ძმანი.

და დაჯდა ბატონი ალექსანდრე. და ჰყუა
A კ^{ია} 10 ნაშობი დედისა თვისისა გ^ლურიელის ქალთან ძმა ერთი და მოკუდა სენითა თვისითა იგიცა

20 და დარჩა ბატონი ალექსანდრე მარტოდ.

180. ხ^რ დაიპყრა დაუთხან საბარათიანო და დაჯდა დმანის კევისა ციხესა ქუეშე.

181. და ცოლი მეფისა სვიმონისა დედოფალი
ნესტანდარეჯან, ასული კახის ბატონისა, იყო
25 კავთის-კეუს და ჰყუა ძე მისი მცირე გიორგი. და რა ნახეს ქსნის ერისთავმა და ამილახორმან, ნესტანდარეჯან დედოფლის ქმარი ალამუტის ციხეში დაატყუევებს და ძმანი მისნი მოსრნა ალექსანდრემ და ალექსანდრეც

30 არ იყო კარგი იმისთვის, ამისთვის რომე არ იყო ნაშობი დედისა თვისისა, ამაზედ დრო

იკეს ამილახორმა და ქსნის ერისთავმან და
შეესივნეს დედოფალს ნესტანდარეჯანს და
აიფორაქეს და წარიღეს საქონელი ყოველივე,
რაცა ჰქონდა, რა დაუთხანსაც არ ენაღვლე- 5
ბოდა. და მიერითგან ითქუა, „ვაი ბატონის
სვიმონის საქონელიო“ (sic), რომელსა აწცა
იტყვიან ქართველნი.

A კ ი ა 11 182. ხ^ნ საჩინო ბარათაშვილი იყო სპასპეტი,
||კაცი ყოვლის კეთილით შემკული და არა-
მორჩილ დაუთხანისა და არცა ყიზილბაშთა, 10
სიყუარულისათვის სვიმონისა. ხ^ნ დღესა ერთსა
მოვიდოდა კოჟურისაკენ და, რა მოვიდა კევის
თავსა გელიყარისასა, მუნ კახაბერი ყორღანა-
შვილი შემოეყარა წინა, რომელმან უწინამდ-
ღვრა ყიზილბაშთა და და[ა]ჭერიანა მეფე სვი- 15
მონ. და რა იცნა საჩინომ კახაბერი ყორღან-
აშვილი, შეიპყრა და გარდააგდო კლდესა
მას გელიყარისასა. და რა მიგორეუდა (sic)
ჩაღმა, იტყუოდა თვთვე ლექსსა ამას: „ყორ-
ღან-ოღლი ქარაფინდა, კელი ჰკრეს და გარ- 20
დაფრინდა“.

183. ხ^ნ კახსა ბატონსა ალექსანდრეს ესვა
ცოლად ასული ამილახორისა და ესხნეს ხუთ ძე:
დავით, ერეკლე, გიორგი, კოსტანტილე (sic),
როსტომ, ასული ერთი ნესტანდარეჯან. ხ^ნ ესე 25
ნესტანდარეჯან მიათხოვა დადიანს მანუჩარს,
ძესა მამიასასა ზითვთა დიდითა. ხ^ნ ძე მისი
ერეკლე გაუ[ა]რშივდა ალექსანდრეს და წარ-
ვიდა სტამბოლს.

A კ ი ა 12 184. და, რა ესმა შასთამაზს წარსვლა მისი 30
სტამბოლს, განრისხდა შაჰსთამაზ და ჰგონებდა

ბატონის ალექსანდრესაგან საქმესა ამას. და წა-
რემართა შასთამაზ სპითა ურიცხვითა ალექსა-
ნდრესა ზედა და მოვიდა შასთამაზ ყარაბაღს.

185. შეწუხდა ბატონი ალექსანდრე. ხ იყო
5 სახლთუხუცესი ჩოლაყაშვილი და მან უთხრა
კახთა და ბატონს ალექსანდრეს, რომე, „რაც ამა-
ზედ ცოდვა იქნას, ყუელასი იყოსო და მე მოვარ-
ჩენ კახეთსაო ამოწყუეტისაგანაო. და მაშინ
მისცეს კელით-წერილი ყოველთავე მკვიდრ-
10 თა კახეთისათა, რაც მაშიგ (sic) ცოდვა იქ-
მნას, ჩვენ[ი] იყოსო. მაშინ განიზრახა ესრეთ:
ქაიხოსრო ათაბაგი მომკუდარიყო და ძე მისი
მანუჩარ მცირე დარჩომილიყო. არა ეძლო
პყრობა ზემოქართლისა მანუჩარს და დედის-
15 იმედი პატრონობდა. ესე არჩია კახმა ბატო-
ნის სახლთუხუცესმა ჩოლაყაშვილმა, რომ დე-
დისიმედი უღთო ქალი არისო და გლისპიო
და მიუმცნოთ ესრეთ: „ვარაზას შასთამაზ ყეენი
A კია 13 მანდ მოჰყავსო, || ნებავს ამოწყუეტა სამცხისაო
20 და ძისა შენისაო მანუჩარის სიკუდილიო, და
მრავალგზის მოგაყივნა ქუეყანასა ზედაო და
თვთონ უნდა ეგ ქუეყანა დაიჭიროსო და მანდ
გაბატონდესო. და დაიჭირე ვარაზა, მოჰკალ
და მერმე შაჰსთამაზ ყეენი ველარ მოვა და
25 გაბრუნდება და წავა და მორჩება ქუეყანაო“.
და რა ესმა დედისიმედსა, დაიჯერა ამის-
თჳს, რომ იყო უჰკო და უმეცარი, გლისპი
და ლთის უშიშარი ქალი იყო. და შეიპყრა
ვარაზა შალიკაშვილი ლალატითა და მოკლა.
30 ესე ვარაზა იყო შვილი ოთარი შალიკაშვილი-
სა და ცოლის ძმა შასთამაზ ყეენისა.

და, რა ესმა შასთამაზს სიკუდილი მისი, გან-
წყრა შასთამაზ და წარვიდა სამცხეს და დაუ-
ტეუა კახეთი. და შეუიდა სამცხეს, მოაოკრა
და ამოსწყუიტა სამცხე და მრავალი ბორო-
ტი შეამთხვია სამცხესა და შემდგომად ამისსა 5
შემოიქცა და წარმოვიდა.

A კ^ა 14

186. მაშინ გაუგზავნა კაცი სულტანს ოსმა-
ლისასა (sic) და მიუწერა ესრეთ: „ვეოთ მშვი-
დობა ურთიერთას რ^ა სჯულითა ვართ მოსაგნი
მაჰმადისანი“, რ^ა მაშინ ბრძოლა იყო მათ 10
შორის. უსმინა სულტანმა და შერიგდენ. მა-
შინ განყუეს ქუეყანანი და დარჩა სულტანს
იმერეთი, ოდიში, გურია ზემო ქართლის სამ-
ძღვრამდი, ქართლისა და კარის სამძღვრამდე,
აბოცისა და ერეუნიისა სომხითი, რომელი (sic) 15
აწ თურქისტანად (sic) სახელსდებენ, ვიდრე
ბაღდადამდე. ხ^ა შაჰსთამაზს დაუგდო ქართლი,
კახეთი, ერეუანი და ქურთისტანს აქათი. და
მშვიდობა ჰყუეს ურთიერთას და მიერითგან იყო
შასთამაზ მოსგენებით, აღარავინ უძლო მტერო- 20
ბად მისად და იყო ხანსა რაოდენსამე გან-
სგენებით.

187. ხ^ა ბატონმა ალექსანდრემ გაუგზავნა ძე
მისი კოსტანტინე (sic) და მრავალი ძღვენი
და თავის-მართლება შეუთვალა, რომე ძე 25
ჩემი ერეკლე ჩემად უნებურად წავიდა სტან-
ბოლსო (sic) და შეეხვეწა და წავიდა. ისმინა
ვედრება ბატონის ალექსანდრესი, შესჯერდა
და წარვიდა ადგილსა თვსსა.

A კ^ა 15

188. და ხანსა რაოდენსამე შინა მოკუდა შას- 30
თამაზ და დაჯდა მის წილ ძე მისი ისმაილ-მირზა.

ამან გამოიყუანა მეფე სვიმონ ალამუტის ცი-
ხიდამე და მოიყუანა მისთანა. და ესე ის-
მაილ-მირზა იყო კაცი მესისხლე და მრავალ-
ნი კაცნი დაკოცნა. და შეიძულეს ყიზილბაშ-
5 თა და რჯულით სუნობასაც ეწამებოდენ და
ექუს თვეს იბატონეს და მოკლეს. და დასვეს
მის წილად ძმა მისი შახუდაბანდა. და ესე
იყო შახუდაბანდა კაცი ულონო და თვალი-
თა ბრმა და ვერა იპყრა მეფობა ყიზილბაშ-
10 თა და (sic) წესისაებრ.

189. ამას ჟამსა შინა გამოვიდა ხონთქრის
ჯარი და თავრეზი, ერეუანი, განჯა და ყარაბა-
ლი და ვიდრე სულთანიამდე დაიპყრეს ყოვე-
ლივე ადგილი ადრაბაგანისა. და ხანსა რაოდენ
15 სამე უკანა გამოვიდა ლალა ფაშა, რომელი
იყო გამსდელი (sic) ხონთქრისა ქრისტეს
აქათ:, ჩ^რფოთ:,

მაშინ დახუდა მანუჩარ ათაბაგი, ძე ქაიხოს-
როსი და დედისიმედისა, — და ამას ესვა ცო-
20 ლად დაჲ სვიმონ მეფისა, — და დახუდა ესე
მანუჩარ ათაბაგი და დაესხა რომელსამე თა-
A კ^რია 16 რეშსა და ნაწყუედსა || ჯარისასა და მოსრა
რაოდენიმე, და მერმე ველარა დაუდგა და
გარდმოვარდა ქართლს თავის სიდედრთანა.

25 ხ^რ ლალა ფაშამ ამოსწყუიტა ყოველი სამ-
ცხე და დაიპყრა ციხე და სიმაგრენი.

190. ხ^რ მიესმა შაჰხუდაბანდას საქმე ესე და
შაჰხუდაბანდის დედამ მოიყუანა, ოთარ შალი-
კაშვილის ქალმან, მეფე სვიმონ, ვ^რა წესი არის
30 ქართველთა დედანი ლეჩაქს მოახვევენ, - და

იგიცა ქართველი იყო, - მანცა ეგრეთვე ყო და
წარმოუგზავნა ლეჩაქი თვისი და მოუმცნო: „მე-
ფე სვიმონ, გწადდეს ლეჩაქი ესე აილყო და
გწადდეს კმალი, ჩვენც მოგვეკმარე და შენს
საბატონოსაცა“. და მისცა ნიჭი მრავალი და 5
სამოსელი სამეფო და წარმოგზავნა თვისსა ქართ-
ლად და წარმოვიდა.

191. რა სცნა დავით, უღონო იქნა, რ^ნ ყიზილ-
ბაშთ იგი გაუშვეს და მეჟეს სვიმონს მოე-
კიდნენ, და ქართველნიც არა ჰყუარობდენ 10
და თვთ მეფესი (sic) სვიმონისა ერჩივნათ.
და ველარც დადგებოდა ქართლსა და ვე-
ლარც ენდობოდა ყი^ნზი[ლ]ბაშთა. და მიეგზავ-
ნა კაცი ლალა ფაშას და მისცა რაოდენი ცი-
ხენი იყუნენ ქართლსა შინა და შეაყენნა მცველ- 15
ნი მათნი და თვთან წარვიდა სტამბოლს ხონ-
თქართანა.

A კ^ნიბ 1

192. ხ^ნ სვიმონ მოვიდა ქართლსა ქრისტეს
აქათ:, ჩფ^ნოთ:, და აილო ციხე გორისა და დაი-
ჭირა ქართლი და სომხითი, საბარათაშვილო 20
და ლორე და ყოველნი სიმაგრენი, თვნიერ ცი-
ხეს გარდა.

193. და შეუშინდა ქსნის ერისთავი და ამი-
ლახორი დედოფლის ურიკოს კადრებისათვის. ხ^ნ
დაუწყუეს ხვეწნა და ქსნის ერისთავმა მიართ- 25
ვა საუპატიოდ მეჯუდის კევი და ახალგორი
და ამილახორს გამოართვეს კარბი და კასპი.
ხ^ნ ყორღანაშვილის კახაბერის ცოლი და შვი-
ლი და სახლეულნი დაიპყრნეს და გარდაყა-
რეს კლდესა გელიყარისასა და იტყოდენ პირ- 30

ველსავე მას ლექსსა. ხ^ნ სხვანი ნათესავნი მის-
ნი ივლტოდნენ და წარვიდეს რომელნიმე ყი-
ზილბაშად და რომელიმე ზემოქართლად.

ხ^ნ დარჩა დაუთხანს მეუღლესა მისა თანა
5 ძე ერთი სახელით ბაგრატი.

A კ^ნიბ 2

194. შემდგომად ამისა ჰქონდა შური კახს
ბატონს ალექსანდრეს, ცოლის ძმები რომ დაუ-
კოცა სვიმონ მეფესა,- და ალექსანდრე დავი-
თის ცოლის ნათესავიც იყო,- ამ ორის საქ-
10 მისათვის ემტერებოდა მეფეს სვიმონს. და რა-
ჯამს იდგა მეფე სვიმონ დიდვამს დედოფლი-
თა სუბათა, მოუკდა კახი ბატონი ალექსანდ-
რე, დაესხა თავსა და თვით მეფე სვიმონ თავ-
კაცად ძლივ გარდაესწრა, საქონელი და, თუ
15 რამე ჰქონდა, ყოველივე აუფორაქა. და სა-
ფარველი ცოლისა, რომელ არს სამოსელი
წვივისა, შუბის წვერზედ მოახვია და ესრეთ
წარიღო. და მეფე სვიმონ წარვიდა ლტოლ-
ვილი და შემოიყარა სპა ქართლისა. და ალექ-
20 სანდრეს დაებანაკებიანა მარტყოფს ზეით, ად-
გილსა ჭოტორსა. და რაჯამს შეყრილი წარ-
მოვიდა მეფე სვიმონ, მიუგზავნა ალექსანდრეს
მოციქული და ესრეთ შეუთვალა: „შენ რომ
შეუტყობრად, ქურდულად მოხველ და თავს
25 დამესხი, მე ხომ მაგას არა ვიქ და, თუ კაცი
A კ^ნიბ 3 ხარ, დამხვდი, ამა-და-ამ დღეს მოვალო.

195. და მივიდა იმავ თქმულსა სიტყუასა
ზედა მეფე სვიმონ ქრისტეს აქათ:, ჩფ^ნპბ:, შეიბ-
ნეს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. და გაემარჯვა
30 მეფესა სვიმონს. და ივლტოდა ალექსანდრე
და კახნი თავადნი სულ ერთპირად კელად

დარჩა მეფესა სვიმონს. და წარმოვიდა გამარ-
ჯვებული მეფე სვიმონ და მოვიდა მცხეთას
და მუნ დააფიცნა კახნი დარბაისელნი ესრეთ,
ვ`დ „ლ`თნ კახს კაცს მი[ს]დღეში ქართველს (sic)
კაცზედ ნუ გაუმარჯოსო. და მისცა ხალა- 5
თები და გაისტუმრა.

196. შემდგომად ამისა გამოვიდა სარდალი
ხვანთქრისა მაჰმად ფაშა და ჩამოვლო ზემო
ქართლი და აიღო გორის ციხე და შეაყენნა
მცველნი შინა, თვთ წარმოვიდა და მოვიდა 10
მუხრანს. დახუდა მუნ მეფე სვიმონ შეყრილი
სპითა თვსითა. ეწყუნენ ურთიერთას და იქმ-
ნა ბრძოლა ძლიერი და ღ`თით გაემარჯვა
მეფესა სვიმონს, და ფაშა ლტოლვილი წარ-
ვიდა და შეეხვეწა ქალაქს ციხეში ქრისტეს 15
აქათ:, ჩფ`პბ:;

A კ`იბ 4

|| ჩამოვიდა მეფე სვიმონ დიდვამს და დად-
გა მუნ, შეჰყარნა თავადნი თვსნი ჯალაბობ-
რივ და წარვიდა თვთ დედოფალით და დარ-
ბაისელნი და დარბაისლის ცოლნიც თან წა- 20
რიყუანნა. წარვიდა, დადგა ტბასა ლილოსასა,
თავსა რომელი არს გორა მაღალი, და თან
ახლდა ჯარი და სპა თვსი. და რაჟამს გა-
მოვიდნენ ქალაქის ციხიდანე მროწეული ურუმ-
თა, გაუსია მეფემა სვიმონ მცირე ჯარი და 25
დაატაცებინა მროწეულნი. და რა იხილნეს
მემროწლეთა, ივლტოდენ და ამცნეს ციხესა
ჩყოფთა ურუმთა და გამოვიდა სიმრავლე ჯა-
რი ურუმთა. და რა იხილა ესე მეფემან სვი-
მონ, თვთცა შემოუტივა სპითა თვსითა და 30.
ეწყუნენ ურთიერთას. და მაშინ უყურებდენ

დედოფალი და დარბაისლის ცოლები და ამოსწყუთი მეფემან სვიმონ ურუმნი და დახოცნეს მრავალნი და ციხის კარამდი მიჰკოცდენ, ამოსწყუთეს, და ციხე ვერა აიღეს.

5 197. || მაშინ გამობრუნდა მეფე სვიმონ გამარ-
A კობ 5 ჯვებული და განისვენა და იხარებდა მცირეთა ჟამთა. და მაშინ¹ კ'დ შეჰყარა სპა თვისი და წარემართა ლორესა ზედა. რა მივიდა, გამოვიდა ფაშა მუნებური და ეწყუნენ ურთიერთას და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და ღ'თით გაემარჯვა მეფესა სვიმონ[ს]. და მოსწყდა ურუმი მრავალი, კაცი ოთხას სამეოცდაცამეტი, ქრისტეს აქათ:, ჩფ'ჰვ:, და აღილო ქუაბები ლორისა, დაიპყრა ლორე, და ციხე მათვე
10 ურუმით ეჭირა.

და გამოვიდა ხანი, მცირედთა ჟამთა შეისვენა და კ'დ შეიყარა და წარმოვიდა და მოადგა ციხესა ლორისასა, დაუწყო ბრძოლა და აღილო ციხე ლორისა აპრილსა ერთსა.
20 და დაიპყრა ლორე და გამობრუნდა მუნითგან, დადგა სახლად თვისსა.

198. და ხანსა რაოდენსამე უკანა გამოვიდა და დადგა ტაბახმელასა. და, რასცნა ასან ფაშამა, რომელი იყო ქალაქის ციხეშიგან, შეიყარა და გამოვიდა, სწადდა თავს-დასხმა
25 მეფისა სვიმონისა. შეიბნენ და იქმნა ბრძოლა || ძლიერი და ღვთ'ით გაემარჯვა მეფესა სვიმონს. და შეუტივა ერთს კაცსა მეფემან სვიმონ და გაიქცა კაცი იგი ძლიერად,
A კობ 6

¹ A: მაშინ და,

გამოუდგა მეფე სვიმონ და ის გაქცეულბ კაცი გარდავარდა კევსა მას ტაბახმელისასა. და ეგრეთ თქმულარს, ვ'დ არა მოკუდა კაცი იგი ცხენ-კაციანად გარდავარდნილი. და მოისრა მუნ ურუმნი ვითარ ხუთასნი.

5

199. მაშინ წარმოვიდა მეფე სვიმონ და მოადგა ციხესა ტფილისისასა და აღილო ციხე ტფილისისა და ქალაქი დაიპყრა თვთან და მოსრა ყოველივე, რაოდენიცა იყუნეს ციხესა ტფილისისასა ურუმნი.

10

200. და რა ესმა ესე ხონთქარსა, წარმოგზავნა ლაშქარი და სარდალი ერთი. წარმოემართა და მოვიდა ლორეს და აღილო ციხე ლორისა და დაიპყრა. მოვიდა და დადგა ხატი-სოფელეს ბოლოს.

15

201. რა სცნა ესე მეფემან სვიმონ, შეიყარა სპა თვისი, მოვიდა და დადგა ხრამის გამოღმა. || მაშინ მოიკელოვნა და მოირთო ელჩად მეფე სვიმონ და მივიდა ფაშასთანა. სვიმონ მეფის მაგიერად წარმოუთხრა სიტყუანი ესრეთ, ვ'დ „სვიმონ მეფემ მოგახსენათ, მეყოფა ამდენის კლმის ქნეუა და ომი ყენის გულისათვისო, თუ გინდათ, თქუენ იყავით ჩემი ბატონი, თუ უნდა ისი. აწ თქუენთვსაც სჯობს და ჩვენთვსაც, შეურიგდეთ და მოვისვენოთ ამდონის ლაშქრობისაგან“.

20

25

მაშინ, რა ესმა ფაშას სიტყუანი ესე, განიხარა და შემოუთვალა ესრეთ, რომე „კარგად შემოგიტვლია და სჯობს, რომ შეურიგდეთო. და წარმოგზავნა მეფე სვიმონ და მოვიდა თვსსა ჯარში. მაშინ მეფე სვიმონ გასჩხრიკა ყოვე-

30

ლივე ძალი, დგომა და საქმე მათი და მოუ-
არა ხატის-სოფლის გორებიდამე ლამე და
დაესხა თავსა ურუმთა, ამოუსწყუიტა. და გა-
ემარჯვა მეფესა სვიმონს და რომელიმე და-
5 კოცეს, რომელიმე შეიპყრეს და რომელიმე
ლტოლვილი წარვიდეს.

A კ^აიბ 8 202. მოვიდა მეფე სვიმონ გამარჯვებული
ტფილის[ს], და შეიყარა || სპა თვისი და მიადგა
დმანისს¹, რ^ა მაშინ დმანისი ეპყრათ ურუმთა, და
10 მოსრნა ყოველნივე დმანისს მყოფნი ურუმნი და
დაიპყრა ყოველნივე გარემონი. და განასხნა
ყოველნივე ურუმნი საქართველოსაგან და თვთ
დაიპყრა, თვნიერ ერთი გორისა და ლორის
მეტი.

15 203. და წარვიდა მანუჩარ ათაბაგიცა თვისსა
ადგილსა და დაიჭირა ზემო ქართლი და საა-
თაბაგო და ველარ შესძინეს ურუმთა მოსულად.

20 204. რ^ა მას ჟამსა ყიზილბაშთ შახუდაბან-
და ყენი გარდევდოთ თავის კელმწიფოთადამე
თავის ყმათა და მის წილად² დაესვათ ძე მისი
შაბაზ (sic). და ამან შაბაზ დაიპყრა თავრიზი და,
რაოდენი აღრაბაგანი იყო, ყოველივე დაიპყრა,
თვნიერ ერეუნისა და ბაღდადისა.

25 205. და ჟამსა ამას შინა გადიდდა მეფე
სვიმონ და მოირკმო ძლიერად: ყენი აძლეულა
მრავალსა და სხვაცა მრავალი ეშოვნა ომითა
და თავისის ქუეყნებიდამ შესდიოდა მრავალი
და [მტერი] არღარა სადა ჰყუანდა, რ^ა კახ-

¹ A: დმანის.

² A: მისწილად.

- A კ^აბ 9 ბატონს || მოესწრა ძე თვისი და ამასაც მოესწრა შვილები. ამისი შვილები და კახის ბატონის შვილი თვთ ეყოდენ ერთმანერთს და ნათესავნი იყუნენ ერთმანერთისა და, რადგან ორისავე ძენი ერთმანერთს არას ეცილებოდენ და იყუნენ სიყუარულითა, მამებმაც მშვიდობა ყუეს და იყუნეს მოსვენებით და თავის მამულის მჭირველნი მშვიდობით. 5
206. და ჟამსა ამას შინა მტერი აღარავინ ჰყუანდა მეფესა სვიმონს, განძლიერდა და იწადა დაპყრობა იმერეთისა, შეიყარა სპა და გაემართა იმერეთსა ზედა. 10
207. ამას ჟამსა მომკუდარიყო პატრონი იმერეთისა გიორგი და ძე მისი კოსტანტინე გაბატონებულიყო, იგიცა მომკუდარიყო და ძმა მისი ლეონ გაბატონებულიყო დადიანს მანუჩარსა და იმას შუა მტერობა იყო. და ამა მანუჩარს ჰყუანდა კახი-ბატონის ალექსანდრეს ქალი ნესტანდარეჯან, რომელი მიათხოვა დიდის მზითვთა და დიდებითა ჰყუანდა მასთან ძე ერთი, რომელსა სახელად ეწოდა ლეონ. შემდგომად შობისა ყრმისა ამის მომკუდარიყო ქალი იგი და შეერთო ათაბაგის ქალი ქურცივი, ცოლ-ყოფილი ვახტანგ გურიელისა, დედა ქაიხოსროსი, რომელი შემდგომად გურიელ იქმნა, და ოდიშს იგი ბატონობდა. და გურიას გიორგი გურიელი მომკუდარიყო და ვახტანგ ძე მისი დამჯდარიყო გურიელად. 15 20
- A კ^აბ 10 || 208. ხ^ა არცა ერთი ემწენ მეფესა სვიმონს ზედა იმერეთის ბატონსა ლეუანს. შეჰყარა, რაოდენ- 25 30

ნნი ჰყუანდა, და დადგა გოფანთოს. და მეფე
სვიმონც წარვიდა მისზედა, შემოიყარა ზემო-
ური იმერლები და მივიდა გოფანთოს. შეიბ-
ნენ მუნ გოფანთოსა და იქმნა ბრძოლა ძლიე-
5 რი. გაემარჯვა მეფესა სვიმონს ქრისტესაქათ:,
ჩფუბ:, და გაიქცა ლეუან, მპყრობელი იმერეთი-
სა, და ივლტოდა. ხ სვიმონ მეფემ დაიპყრა იმე-
რ[ე]თი: რომელთამე მძეული გამოართვა, რომ-
მელიმე ვერა ჩაიგდო კელში. და ქართლისაც
10 ფიქრი ჰქონდა, გორის ციხეში რომ ურუმნი
A კ^აიბ 11 იდგნენ მისგან, || და წარმოვიდა მეფე სვიმონ
ქართლსავე. გარდმოვლო მთა ლიხისა და ჯა-
რიც შემოეცალა, დასტური მისცა.

209. და რა გარდმოვიდა მეფე სვიმონ ქარ-
15 თლას, კ^ად ჩამოვიდა პატრონი იმერეთისა ლე-
უან და დაიპყრა იმერეთი. მაშინ ლეუან და და-
დიანი მღურობდენ ამისთვის, რომე, მეფე სვიმონ
რომ შეება ლეუანს, დადიანი არ მოჰკმარებოდა,
და უწინდელი სამღურავიც იყო. დაუწყო
20 სამღურავი და მტერობა ჩამოვარდა ორთა-
ვეს შინა ესრეთვითარი (sic), რომე აქეთ ეს
შეიყარა და იქით ისი, და შეიბნენ. და გაემარ-
ჯვა დადიანსა და ბატონი ლეუან კელთ დარ-
ჩა, წარიყუანა და პატიმრობაში მოკუდა ამავე
25 ქკოსა:, ჩ^აფუბ:,

210. რა სცნა მეფემან სვიმონ, კ^ად შეიყარა
სპა თვისი და გარდავლო იმერეთი ქრისტეს
აქათ:, ჩფუგ:, ჩავიდა ქუთაისს¹. და ძმისწულ-
სა იმერლის ბატონისასა, ბაგრატს, გაემაგ-

¹ A: ქუთაის.

რებიან ციხე. და მიადგა ციხესა და აართვა ციხე და გამოიყუანა თვთცა. დამძეულა იმერეთი და დაიპყრა თვთ და წარმოვიდა.

A კ^აიბ 12

211. ხ^ა || ლეუან, იმერელი ბატონი. უძეო დარჩა და ძმისა მისისა ძე კოსტანტინესი, როსტომ დარჩომილიყო და სხვა აღარავინ იყუნენ. და დაუწყო როსტომ მანუჩარ დადიანს ლაპარაკი შეწეუნისა და შერიგებისა. და უსმინა დადიანმა და მოვიდა, დააპყრობინა იმერეთი. და მოადგენ ციხესა ქუთაისისასა იმერელნი, შემდგომად ამისა აღიღეს იგიცა. 5 10

212. და, რა ესმა მეფესა სვიმონს საქმე ესე, შეიყარა სპა, გარდავიდა და აიღო ციხე კუარისა, კაცხისა და სკანდა და მოვიდა ქუთაისს¹ და აღიღო ციხე. ხ^ა როსტომ ვერა წინააღუდგა და ივლტოდა და წარვიდა დადიან მანუჩართანა. და წარვიდა მეფე სვიმონ ოდიშზედა, ჩავიდა და დადგა ოფიშკვტს დიდებითა დიდითა და ძალითა მრავლითა. 15

A კ^აიბ 13

213. ხ^ა მანუჩარ დადიანმა მოუგზავნა კაცი და შემოუთვალა: „შეირიგე როსტომ და მეც შენად ყმად ვიქმნები, ამას იმერეთი დაანებე და დაგვიმონე და დაგრჩება ქუეყანა“. რა მოუსმინა || მოციქულობა მეფემ სვიმონ, გაჯავრდა და ასე შეუთვალა: „მოვალ და დამხვდით“. და რა ესმა დადიანს მანუჩარს საქმე ესე, შემოიყარა მანცა ჯარი თვისი და, რომელნიმე იმერელნი გარდაპყოლდენ როსტომს თანა, 20 25

¹ A: ქუთაის,

იგინიცა თანა წარმოიყუანა, მოვიდა, დაესხა
 თავსა გარიჟრაჟზედ მეფეს სვიმონსა. შეჯდა
 მეფე სვიმონ და სპა თვისი: — ხ^რ მეფესა
 სვიმონს ჰყუა ორი რჩეული ცხენი, ერთსა ერ-
 5 ქუა ფალავანი და მეორესა შურდანი. უკეთუ
 შეჯდის ფალავანსა, გაემარჯვებოდა: იცოდა
 და იყო ომში გამოცდილი და მრავალი ომი
 ენახა და გარდახდოდა და შეატყობდა და,
 თუ გაემარჯვებოდა, ფალავანზედ შეჯდებოდა,
 10 და, უკეთუ შეატყუის ომსა და გამარჯვება
 მისკენ არ იყუის, მაშინ შეჯდებოდა შურდან-
 სა და წამოვიდოდა. ხ^რ ესე ყოველივე ზნე
 და საქციელი მისი უწყოდა ერთმან ვინმე
 15 თურქისტანისშვილმა, რომელი იყო შეზდი-
 ლი მეფისა სვიმონისი, და ესე მან უწყოდა.
 A კ^იბ 14 და რაჟამს გაჭირდა ომი და შეატყო მეფე-
 მან, რომე გამარჯვება დადიანს დარჩებოდა,
 მაშინ მოითხოვა, „მარჯათა შურდანი მომგვარე-
 თო. მას ჟამსა მოახსენა თურქისტანისშვილმა:
 20 „მეფევ, წასვლის დრო თუ არ არისო, რას
 თვს მოითხოვე შურდანიო“. წარდგა თურქის-
 ტანიშვილი და თქუა: „აქედამ შუბ-მოუქნეუე-
 ლი არ წავალო. შეუტივა და ჩამოაგდო კაცი
 და იყო გულსრულად დამარცხებულს ომში
 25 თურქისტანისშვილი.

214. ხ^რ მეფე სვიმონ წარმოვიდა მარტო.
 მაშინ მეფე სვიმონ (sic) რომ გარდმოვლო
 კოლიბაურის მთა, მოვიდა ერთი დედაკაცი
 კოლბეურელი და მოახსენა მეფეს სვიმონს
 30 და შეეხვეწა, რომე ჩემი შვილი იახელითო. ხ^რ
 მეფემან ასე უბძანა: „დედაკაცო, მე კაციოთა

მთვრალი ვარო, კაცი არ მეჭირებაო. და
ოღეს დაუმარცხდა¹ მეფეს სვიმონს და წარ-
მოვიდა მარტო, რომ ერთი კაცი აღარ ახლდა,
მიშინ დედაკაცი იგი სთოკნიდა ახოსა. და
A კ¹იბ 15 განგებით მოჰკდა, რომე|| მეფე სვიმონ იმავე 5
დედაკაცს შეეყარა. და იცნა დედაკაცმან და
სცნა, რომ დამარცხებიაო. მაშინ მოახსენა:
„მეფეო, ვეჭობ, მაშინ რომ კაციო მთვრალი
იყავ, გამოგნელებიაო“. და რა ესმა ესე მე-
ფესა, მისცა მადლობა ღ¹თსა და წარმოვიდა 10
მსწრაფლ და გარდმოვლო მთა და მიიწია
ქართლად.

215. ხ¹ შეიბა თურქისტანისშვილი და წარ-
მოვიდა იგიცა. და მეფე მოვიდა კავთისხეუს და
მიადგა ერთისა კაცისა სახლსა, რომელი იყო 15
მდაბალი გლეხი, რ¹ მეფე დამაშვრალ-იყო
და ითხოვა მისგან განსვენება. და გამოვიდა
ქალი ერთი და ვერა იცნა, შეუძღვა და დაა-
ყენა კარგად, რ¹ ქმარი მის ქალისა ლაშქარ-
ში იყო. და რაჟამს მოუშადა სერი და მი- 20
ართვა და იკმია მეფემა, შეატყო არღარა
ნდომა საკმლისა. მაშინ ჰკითხა ანბავი მეფი-
სა და სპისა მისისა, თუ მეფე რა იქნმაო. ხ¹
სვიმონ მეფემ ესრეთ თქუა: „არა უწყი მეფი-
სა, თუ რა იქნა“. და რაჟამს ესმა დედაკაც- 25

A კ¹იბ 16 სა მას სიტყუა ესე, დიდად იწყინა და || იმწუ-
ხარა და იტირა. და შემდგომად ამისა ჰკით-
ხა ქრმისა მისისა, ნიშნეულად ანიშნა, რომე

¹ A: დაუმარცხდა.

ამგვარი და ამისთანა კაცი იყო, და ის რა
იქნაო. მეფემან მისიცა უთხრა, არა უწყიო. მა-
შინ დედაკაცმან უთხრა, რომე „თუ ღთნ იპრი-
ანა და მეფე მორჩაო და ის მშვიდობით არი-
5 სო, ჩემი ქმარიც იმის ჭირის სანაცვლო იყო-
სო და სხვანი, რომელიცა მუჟანანო, იგინი-
ცაო. მაშინ დიდად იამა მეფესა სვიმონსა
სიტყუა ესე ერთგულობისა დედაკაცისა მის-
გან და შემდგომად ხანსა რაოდენსამე დაუწყო
10 წყალობა მეფემან სვიმონ დედაკაცსა მას და
ქმარიცა მოუვიდა და განააზნაურშვილა (sic).
და არიან ახლაც გაკეთებულნი კაცნი იგი,
რომელნი არიან ქულივიძენი.

216. და, რაჟამს სმენოდა ლორეს მყოფთა
15 ურუმთა დამარცხება მეფისა, მას ჟამსა გამო-
A კ ი გ 1 სულიყუნენ ურუმნი ციხილამე და მოერბიათ
კერძონი რამე ქართლისანი და დამდგარიყუნენ
ტაშირზედა და იხარებდენ. მაშინ მეფემან
სვიმონ შემოიყარა ჯარა მცირე, სპა თვისი,
20 რომელიცა დარჩომილიყუნენ ქართლსა შიგან.
წარვიდა მეფე და მიუკდა ლორეს ურუმთა
და გაემარჯვა და ამოსწყუიტა და აღილო ცი-
ხე იგი და გამარჯვებული წარმოვიდა, კდ
დაიპყრა ცახე ლორისა, შემოიქცა და მოვი-
25 და თვისად სახლად.

217. ხანსა რაოდენსამე უკანა წარვიდა
ზემოქართლად და რა მიიწია გორისჯვარს, -
და მას ჟამსა ეჭირა გორის ციხე ურუმთა, - მაშინ
დაჯდა სვიმონ მეფე გორისჯვარსა და დაუწყ-
30 ყო ღვინოს სმა, რ, რა ჟამს დაეტყუებინა
ყენსა სვიმონ მეფე ციხესა ალამუტისასა, მა-

შინ გასწყობოდა თრიაქის ჭამასა და ღვინის
 სმასა და მიერთვან ეწყობოდა თრიაქსა. და
 მაშინცა, გორისჯვარს რომ მივიდა, ჭამა
 თრიაქი და გამხიარულდა. გახედა გორისაკენ
 და ნახა, რომე ახალი მწვანილი ამოსულიყო 5
 და გაზაფხულის პირიც იყო. ოდეს გამხიარულ-
 და, მოუხდა აფიონი, ვა წესია აფიონის
 || მჭამელთაგან მონდომება საჭმლისა რისამე.
 მაშინ ქართველნიცა თანა ახლდენ და თქუა
 მეფემან: „ესე როგორ გეკადრებათ ქართველ- 10
 თა, რომე მე მწვანილი მინდა და თქუენ გო-
 რიდამ მწვანილს არ მომიტანთო“. მაშინ გა-
 ვიდნენ ქართველნი და ჩავიდენ გორის ბოსტ-
 ნებში და დაგლიჯეს მწვანილი. და დაუშინ-
 ნეს ციხიდამე ურუმთა და ისროლეს მრავა- 15
 ლი და ამოსწყუთეს ქართველნი მრავალნი,
 დიდ[ნი] და მცირენი. და მაშინ მოკლეს ბატო-
 ნიშვილი გოჩა, რომელი იყო პაპის ძმისწყუ-
 ლის შვილი მეფისა სვიმონისა, და სხვანიცა
 მრავალნი თავადნი ამოსწყუთეს. და მაშინ 20
 დაგმეს მეფე სვიმონ უჭკუობაზედ, რომ მწვა-
 ნილისათვის ამდენი კარგი კაცი ამოსწყუთეს,
 და ამას ურუმნიცა და ყიზილბაშნიცა დელუ-
 სვიმონს ეძახდენ, რომელი ითარგმანების ხე-
 ლი სვიმონ კელმწიფე. 25

218. ხ, რა ნახა სვიმონ მეფემ საქმე ესე
 ურუმთაგან, ეწყინა და შეიყარა სპა და მცირესა
 ხანსა შემოადგა გორსა და აილო || ციხე და
 მოსრა ყოველი ოსმალი, რომელი იყო ციხესა
 გორისასა. 30.

219. და ესმა რა საქმე ესე ხვანთქარს, იწყინა
 და წარმოავლინა სარდალი ჯათარ თაშა და
 სხვა სპა მრავალი. და მოვიდნენ და დადგნენ ¹
 ნაკიდურის მინდორშია და დაიბანაკეს. მუნ
 5 შეიყარა მეფემა სვიმონცა სპა თვისი და მივი-
 და, დადგა თავსა საღირაშნისასა. და მცირე-
 თა ხანთა შინა წარვიდა თვით მარტო დასახე-
 დავად ჯარისა ათი-ოდენის ცხენოსნითა და
 წარიყუანა თანა ერთი მექანარე. და მივიდა
 10 და გარდადგა თავსა ნაკიდურისასა, რომელ
 არს მცირე ეკლესია, მუნით გამოუჭვრეტდა
 და სჩხრეკდა ჯარსა ოსმალთასა, რომელსა
 იდგა ურუმნი, რათა დასხმოდა თავსა. და, რა
 დახედა, ჰ[რ]ქუა მექანარესა დაძახება ქანარისა,
 15 რათა შეეტყო მეფესა, თუ ვითარ უშიშრად
 არიან. და, რა ესმა კმა ქანარისა ურუმთა, უთუ-
 ოდ მეფე სვიმონ მოვიდაო, დაიწყეს კაზმა
 და შესხდენ ცხენებსა. ხ, რაჟამს იხილა მე-
 ფემ სვიმონ, წარმოვიდა თვისისა ჯარისაკენ.
 20 ოსმალნიცა მის ქანარის კმისაკენ გამოუდგნენ
 A კიგ 4 უკანა. და მოვიდა || ფარცხისსა და მომავალსა
 დახუდა ღია და დაეფლა ცხენი ღიაშიგან. და,
 ვირემ ცხენსა შეჯდებოდა და ანუ გაარჩევდა
 საქმესა მისსა, ამაზედან ოსმალნიცა მიესწრ-
 25 ნენ. და, გაიცნეს რა მეფედ, შემოეხვივნეს
 გარე. და მეფე, ვითა სიკეთესა მისსა ჰფერობ-
 და, ეგრეთ იყო, მაგრამ მარტოობით ველარა
 გააწყო რა და შეიპყრეს მეფე ქრისტეს აქათ:,
 ჩქ:, ხ ძე მეფისა სვიმონისა, გიორგი, ლაშქარ-

¹ A: დადგნე.

თა შინა იყო. და მიერიტვან აღიყარნეს და წარვიდენ და მეფეცა თანა წარიყუანეს და წარვიდეს მსწრაფლ, რ^ე ეშინოდათ ქართველთაგან და ძისა მისისა გიორგისაგან, რომე ამას არ გაგვატანებნო უსიკუდილოდო.

5

220. ხ^ე სცნეს რა ესე ქართველთა და გიორგიმ, გამოუდგა უკანით და სდიეს მოჭირვებით და ვერლარა მიეწივნენ. ხ^ე ურუმნი მივიდეს ლორეს და აღიღეს ციხე ლორისა და შეაყენეს შიგან ჯარი თვისი და წარვიდნენ და წარიყუანეს მეფე სვიმონ და მიიყუანეს სტამბოლს.

10

მ^ეფე გიორგი

221. ხ^ე ძე მისი გიორგი პატრონობდა ქართლსა ზედან და წარგზავნა კაცი¹ სტამბოლს და შეუკვეთა სახსარი მამისა თვისისა. და ეცა თქმულ არს, რომე ხონთქარმა მრავალი წყალობა და დიდება აძლია მეფესა სვიმონსა, რომელ ქართლს ბეგარა დასდგო და მეყმეო, მაგრამ არა ქნა მეფემან. ქართლს ყენის ბეგარა სვიმონ მეფემ დასდგა კუამლის თავს მარჩილი გლეხსა და იმ თეთრითა იყიდდა შვიდს ტყუესა და გაუგზავნიდა ყენსა, — და მიერიტვან დადებულ არს ტყუე ქართველთა ზედა, — და არ დასდგა ხვანთქრისა. და სახსარი შეუკვეთა და გამოგზავნა ძესა თვისსა თანა გიორგისსა კაცი და რაოდენი მათთვის სახსარი ეთქუა, იგი თეთრი სთხოა. და მაშინ გაუგზავნა გიორგიმ საქონელი, რაოდენიცა, ან მამისა დარჩომოდა, და ან თვისი ჰქონდა გრორგის, და ან რაოდენიცა ქართველთა დარ-

15

20

25

A კ^ეიგ 5

¹ A: კაცა.

ბაისელთა ჰქონდათ, ანუ საყდრისა და მონასტრისა იყო საქონელი, ყოველივე გაუგზავნეს. და სანამდის საქონელი ესე მივიდოდა, მანამდი მეფე სვიმონ მო||მკუდარიყო პატიმრობაში და საქონელიც იქ დარჩა.

A კ^იგ 6

5

222. ხ^ნ მეფე გიორგი მოადგა ციხესა ლორისასა და აღიღო ციხე და დაიპყრა ლორე.

223. შემდგომად ამისა მოკუდა მპყრობელი იმერეთისა როსტომ ქრისტეს აქათ:, ჩქიდ:, და არა დარჩა ძე. ხ^ნ მკეველისა ნაშობი ჰყუა ძე ერთი გიორგი და დასვეს მის წილად პატრონად იმერეთისა.

10

224. ხ^ნ მოკუდა დადიანიცა მანუჩარ და ჰყუა მას ძე ერთი სახელად ლეუან, ნაშობი კახის ბატონის ქალის ნესტანდარეჯანისაგან. და ესე ლეუან წარმოეყუანა კახეთს კახს ბატონს ალექსანდრეს, პაპასა მისსა, და გაეზარდა. და, რაჟამს მოკუდა მანუჩარ დადიანი, გამოგზავნეს ოდიშართა კაცი და სთხოვეს იგი და წარიყუანეს, მიიყუანეს და მუნ დადიანად დასვეს და გადალიანდა.

15

20

225. ხ^ნ კახეთს იჯდა ალექსანდრე.

226. მაშინ მოვიდა ყენი შაბაზ ალებად ერეუნისა და იკმო მან მეფე გიორგი და პატრონი კახეთისა ალექსანდრე შველად და ალებად ერეუნისა. და წარვიდენ ორნივე ესენი სპითა ||თვსითა. და სამს კუთხეს თვთან თავისის ჯარით აღდა და ერთს კუთხეს ესენი დააყენა. და, რაჟამს ბ[რ]ძანა ყენმა ერიში (sic), მაშინ უმეტესად ყოველთა ქართველთა მოიჭირვეს და გარდავიდენ გალავნებში და იომეს დიდად

25

A კ^იგ 7

30

და, სანამდრ ყიზილბაშნი შეუდილოდენ, ქართველთა აილეს სიმაგრენი, უჩვენეს ძალი და მოჭირვება ყეენსა და აღილეს ციხე.

227. მაშინ დაიპყრა ერეუანი, და მერმე დაუწყეთ ყეენმან მეფეს გიორგის ლაპარაკი: 5
„რადგან ხვანთქარი ჩემი მტერიც იყო და შენიცაო და ახლა, რადგან მე გავრჯილვარ და აქ მოველო, ლორე ჩემი იყოსო. მაშინ მეფემან გიორგიმ ჯერეთ შორს დაიჭირა, და, რადგან მოჭირვებით სთხოვა, სხვა ღონე აღარ ჰქონდა და დაანება. მაშინ დაიპყრა ციხე ლორისა შაბაზ და შეაყენა ჯარი თვისი ციხესა მას შინა. შეიქცა და წარვიდა თვისსა სამეფოსა. და ესე უყო შაბაზ მეფესა გიორგის მამისა მისისა სამსახურისა და თვისის სამსახურის 10
მ||აგიერად, რ^ე ესე შაბაზ [იყო] კაცი მცბიერი და მოყუარე მზაკუარებისა, მცთუნებელი კაცთა და მარყუარი.

A კ^იგ 8

228. და ვ^ა მოვიდენ მეფე გიორგი და კახი ბატონი ალექსანდრე სამყოფსა თვისსა, მაშინ 20
ინებეს ხილვა და სტუმრობა მეფის გიორგისა ბატონის ალექსანდრეს ძეთა, დავით და გიორგიმ, რ^ე მეფე გიორგის ბიძაშვილნი იყუნენ დედით. და, რა მიიწივნენ, მიეგება მეფე ავლაბარში და შემოუძღვა და დააყენნა. დიდათ 25
იამათ შეყრა ერთმანერთისა და ილხინნეს დღესა რაოდენსამე. და მერმე კ^დ უკმო შიგან თვისსა სერსა ზედა და წარვიდა დავით. ხ^ე გიორგიმ მიზეზყო ღვინის უსმელობა და წყენა ღვინისაგან და არა წარვიდა და წარვიდენ 30
იგინი. მაშინ გიორგიმ მოუწოდა მისთანა მყოფ-

თა კახთა იდუმალ, რ^ა წინათვე განეგუღვ^ა
აღრჩეუით საქმე ბოროტი, შურიტა ბელზებულ-
A კ^აიგ 9 თათა, სიკუდილი ძმისა || თვისსა უხუცესისა
დავითისი. რ^ა ესე დავით იყო კაცი მრისხანე და
5 ამაყი, ხ^ე გიორგი იყო კაცი შვენიერი ხილვითა
და კეკლუცი და ყმათათჳს კეთილი და უხვი.
და ამისთჳს უმეტეს მისდა მიივლტოდა, ვიდრე
დავითისა.

და ჰგონებდა გიორგი, ვ^ად მთვრალ იქნე-
10 ბის ღვინითა იგიცა და მისთანანი კახნიცა და
მაშინ აღასრულებს ხენეშთა გულის ნებასა
თჳსსა. და აუწყა ყოველივე მუნ მყოფთა და
შემოიფიცნა კახნი და იმარჯვებდა ჟამსა მარჯ-
გესა და უთხრობდა ყმათა: „მომყევით და
15 მოვკლავ ძმასა ჩემსა და დავიპყრობ კა-
ხეთსა“.

229. და რა შეიფიცა ყმანი თჳსნი, მაშინ იყო
ვინმე ჩოლაყაშვილი, კაცი ღ^ათის მოშიში, სა-
ხელით ბარამ. ესე წარვიდა მსწრაფლ და აუწყ-
20 ყა ყოველივე დავითს და მოახსენა საიდუმ-
ლოდ, რაცა განეგო მისთვის გიორგის, ძმასა
მისსა. და, რა ესმა საქმე ესე დავითს, მყის
წარმოდგა სერისაგან და წარმოვიდა და გა-
მოჰყუნენ ყოველნივე კახნი. და ვ^ა მოიწია ძმი-
25 სისა (sic) კა || რავსა შინა, მაშინ იხილა გიორგი,
A კ^აიგ 10 რ^ა იჭურვოდა საჭურველითა. მაშინ ჰქუა: „ძმაო,
რას საქმეზედ იჭურვებიო“. და ვერარა სიტ-
ყუა უგო. მაშინ შეიპყრა ძმა თჳსი გიორგი
და რაოდენიცა იყუნენ კახნი შეფიცულნი მის-
30 თანა. და ველარც მეფემან გიორგიმ უსაყუე-

დურა საქმე ესე დავითს ამისთვის, რომ უმართ-
ლე იყო. და წარმოიყუანა ძმა თვისი და თორღას
ციხეში პატიმარ-ყო, და თორმეტნი ყმანი, მის-
ნი შეფიცულნი, ჭოეთის ციხილამე გარდმო-
ყარნა და დაკოცნა, სხვანი შეფიცულნი მისნი
პატიმარ-ყუნა. და თვთ ბატონობა მისი მიუ-
ლო მამასა თვისსა და თვთ გაბატონდა. და
თუესა ექუსსა იბატონა და მოეუღინა (sic) რისხ-
ვა ლთისა მამისა უსამართლობითა და მო-
კუდა.

5

10

230 და კუალად დაიპყრა მეფობა მამამან
მისმან ალექსანდრე და გამოიყუანა ძე მისი
გიორგი ციხილამე, რა არღარა ჰყუანდა ძე მის
მეტე: და ამყოფა თვისთა თანა.

A კიგ 11

231. ხა ამა დავითს ჰყუანდა ცოლად ასული
აშოთან მუხრანის ბატონისა ქეთევან, და
დედისიმედისა, რომელი შემდგომად მოწამე
იქმნა, და ესე ქეთევან იყო გონიერი: და მა-
შინ სცნა, ოდეს მოკუდა ქმარი მისი დავით,
დარჩა კახეთი გიორგის, და ამას ქეთეუანს
(sic) ჰყუანდა ძე ერთი დავითთან, თეიმურაზ,
და შეეშინა ქეთეუანს, ახსოვდა, ოდეს დაიჭი-
რა დავით ძმა მისი გიორგი და დაატყუეუა ცი-
ხესა შიგან, ეშინოდა ქეთეუანს ძმისა მისა
მისთვის და წარგზავნა ყრმა თვისი ყეენთან ში-
შისათვის გიორგისა, რა ეშინოდა გიორგის-
გან, მაზლისა თვისისა, და მისთვის გამოგზავნა
(sic) ყეენთანა და თანა გამოატანა (sic) შერ-
მაზან ჩოლაყაშვილი. და მივიდნენ შაბაზთან,
და შაბაზ, ვა ძე, ეგრეთ შეიტკბო.

15

20

25

30

232. ხ. ამას შააბაზს სწადოდა დაპყრობა
 საქართველოსა და მრავალი ღონე და კერკი
 იკმარა და ცდილობდა, რათამცა დაეპყრა სა-
 ქართველო, და ვერ შეუძლო. მოიპოვა ღონე
 5 ესევეითარი: რომელი მიეცა კახბატონს ალექ-
 სანდრეს ძე თვისი კოსტანტილე¹, ესე გაე-
A კიგ 12 ზარდა შააბაზს და გაეწვართა სჯულსა || ზედა
 მაჰმადისასა. და ამა კოსტანტილეს კელით
 გაუგზავნა ხალათი მამასა მისსა ალექსანდრეს
 10 და გაატანა თანა ჯარი და შირვანელი და
 ესრეთ და[ა]ბარა კოსტანტილეს: „დავით ხომ
 მომკუდარა და სხვა აღარავინ დარჩომილა
 მამის შენის მეტი, წადი და მოკალ მამა-შენი
 და ძმა-შენი, და კახეთიც შენ დაიჭირე“.
 15 **233.** და წარვიდა და წარიტანა ჯარიცა
 თანა. და, რა მიახლოვდა, გაუგზავნა კაცი მამასა
 თვისსა და ესრე შეუთვალა, ვითარმედ „ყენმა
 ხალათი გამოგიგზავნა და მეც დასტური მომ-
 ცა და გამომგზავნა შენად სანახავად“. და რა
 20 მიუვიდა მახარობელი, ესრეთ განიხარა დი-
 დად, რ, მაშინ იდგა გრემს, წარმოვიდა და
 მოეგება ბაზარს ძესსა თვისსა და შეიყარნენ
 მუნა. და მუნ ჩაიცივა ალექსანდრემ ხალათი და
 დიდად განიხარა შეყრა და ნახვა ძისა თვისისა.
 25 და დღესა რაოდენსამე იყუნენ ლხინითა და
 მოსვენებითა.

234. დღესა ერთსა აწვია თვისსა კარავსა მა-
A კიგ 13 მაცა და ძმაცა თვისი და || უთხრა ესრეთ, ვი-
 თარმედ „ყენის საქმე მაქუს“, და დაითხოვნა

¹ A: კოსტანტილეს.

კახნი. და წარვიდენ კახნი კარავად თვსად
და დარჩა მასთანა რუსთველი და ძმა მისი.
და რაჟამს ესრეთ დაახელა, მაშინ დაპირე-
ბული ჰყუანდა ყიზილბაშის ჯარი და შემოც-
ვივდენ კარავშია და უღალატა და დაკოცეს. 5
მაშინ მოკლა მამა და ძმაცა თვსი და რუს-
თველი, ყორჩიბაშიცა ძმა მისი, ქრისტეს
აქათ:, ჩქიე:.

235. ხ რაჟამს აღასრულა ესევეითარი უკე-
თურება, კდ შესძინა¹ უკეთურება უკეთურე- 10
ბასა ზედა: და მაშინ მიუგზავნა რძალსა თვსსა
ქეთეუანს კაცი, რომელ იყო ცოლი დავითის
და დედა თეიმურაზისა, და შეუთვალა, ვდ
„შეგირთავ ცოლად და შენცა მორჩილ-მექ-
მენ, რ ესრეთ არს წესი და ჩვეულობა (sic) 15
სჯულად მაჰმადისასა“.

და რა ესმა საქმე ესე ქეთეუანს, და შე-
წუხნა დიდად: და მოუწოდა რაოდენთამე კახ-
თა და უთხრა საქმე და შეეხვეწა მოდგომასა
საქმესა ამას ზედა. მაშინ მისცეს კახთაცა პი- 20
რობა და შეჰფიცეს, რომე შენს მეტი² ბატო-
ნი ჩვენ არ გვინდაო. და შეიყარნენ და წარ-
ვიდენ და შეეზნენ. || და მისცა ლთნ ძლეუა
ქეთეუანს და განეზარჯვა კოსტანტინესა ზედა:
და მოკლეს კოსტანტინე კახთა და გამოაქ- 25
ცივეს ჯარი ყიზილბაშთა.

236. და, რა გამოაქცივეს ჯარი ყიზილბაში-
სა, მობრთვეს ანბავი ესე შააბაზს. და რა ესმა

¹ A: და კდ შესძინა.

² A: შენგ სმეტი.

საქმე ესე, მაშინ მოიკმო შააბაზ თეიმურაზ, ძე
კახის ბატონისა, რომელი წარეგზავნა დედასა
მისსა ქეთეუანს ყრმა მცირე, და აგინა დი-
დად კოსტანტინეს, დაგმო და ჟთხრა თეი-
5 მურაზს: „კოსტანტინეს დაუკოცია მამა და
ძმა თვისი და აწ იგიცა მოუკლავთ, ახლა
შენთვის მომიცემია კახეთი და წადი ჩაფრად
და დაიჭირე კახეთი“. რ ამისთვის ქმნა საქმე
ესე შააბაზ, რომე დიდად ეშინოდა ქართვე-
10 ლის მეფისაგან, ნუ უკუე კახეთი მან დაიპყრა-
სო, და ამისთვის გამოგზავნა თეიმურაზ ჩაფრად.

237. მაშინ წარმოვიდა თეიმურაზ ჩაფრად
და მოვიდა კახეთს. და მივიდა დედისა თვისისა
თანა. და იქმნა სიხარული დიდი და მხი-
15 რულ-იქმნენ კახნი ფრიად. და გაბატონდა
A კიგ 15 თეიმურაზ, და მაშინ იყო წლისა ცამეტისა.

238. და მას ჟამსა მოკუდა მეფე გიორგი
მ^ეფე ლუ- და დაჯდა მის წილად¹ ძე მისი ლუარსაბ პა-
არსაბ ტარა.

20 და ამას ჟამსა შინა იყო ქართლი ფრიად
გლახაკი და სახმართაგან უღონო: ლაშქრობისა
და ოკრებისაგან პირველად იავარ ქმნილიყო
ურუმთაგან, და უფროსად, სვიმონ მეფე რომ
ურუმთ ტყუედ ჰყუეს, მაშინ გამოიღეს სახსარი
25 მრავალი და არღარა დაზოგეს რა ქართველთა
თავისის ბატონის გამოხსნისათვის. და ამაშა
მეტად გლახაკ და უპოვარ იყო ქართლი, ხ^ე
კახეთი იყო ფრიად მორკმული და მდიდარი.

¹ A: მისწილად.

239. ოდეს მოკუდა გიორგი მეფე, დარჩა ორი ასული შვენიერი და სატრფიალო: სახელი ერთსა ხორაშან, და მეორესა თინათინ. და რაჟამს გამეფდა პატარა ლუარსაბ, მაშინ სთხოა ყვენმა შააბაზ და თვისი ცოლად. და მისცა და 5 თვისი თინათინ და ესვა ცოლად შააბაზს.

A კვიგ 16 240. და მაშინ კეთილად პატრონობდა ბატონი თეიმურაზ კახეთსა. და, რა იქნა წლისა ათხუთმეტისა, მაშინ ითხოვა ქალი გურიელისა და ქნა ქორწილი პატიოსანი დიდად || გამოჩვენებით. და ხანსა რაოდენსამე უკანა მიეცა ძე ორი: სახელი ერთისა მის ალექსანდრე, მეორისა ლეუან. და ამისა შემდგომად მიიცივალა ცოლი ბატონის თეიმურაზისა, ასული გურიელისა. და ყო მწუხარება და გლოვა დიდი ბატონმა თეიმურაზ და სრულიად კახთა და იყუნენ დიდსა ურვასა შინა. 15

241. მაშინ მიესმა საქმე ესე შააბაზს, გლოვა და მწუხარება კახის ბატონისა, წარმოგზავნა კაცი და შემოუთვალა, ვად „მესმა შენი მაგ- [გ]ვარი მწუხარება და შეჭირვება, და წარმოვედ ჩემდა და მნახე და განიხარე და მოგცემ წყალობასა და საბოძვარსა მრავალსა“.

წარვიდა ბატონი თეიმურაზ და მივიდა ყვენთანა. და დახვდა ყენი დიდად კარგად და მისცა მრავალი და გამოიყუანა გლოვისაგან: დიდად ღვინობდენ და შეექცეოდენ. და შემდგომად ხანსა რაოდენსამედ (sic) მიიკმო ბატონი თეიმურაზ საიდუმლოდ და უთხრა ყვენმა ესრეთ, ვად „მეფესა ლუარსაბს 30

A კიდ 1 სთხოვე და მისი ხორაშან || და შეირთე ცო-

ლად, რ⁷ იქმნები ქუისლი ჩემი და მოყუარე
ლუარსაბისა და არლარა იქმნება თქუენსა და
იმას შუა მტერობა და შური“. ხ⁷ მეფემან თეი-
მურაზ უთხრა უარი, რ⁷ ეყოდენ და ნათესავ-
5 ნი იყუნენ, პაპიდაშვილი იყო, და ამისთვის
უთხრა დიდი უარი. მაშინ არა უსმინა შაა-
ბაზ და უწყინა და, რადგან დაუჟინა, ნება
დართო თეიმურაზ და მორჩილ ექმნა და ჩა-
მოჰყუა შერთვასა ხორაშანისასა. და წარმოგ-
10 ზავნა თვსა აღგილსა და მოვიდა თეიმურაზ
კახეთსა. ხ⁷ ყეენმანც მოსწერა ლუარსაბს მოყ-
რობა თეიმურაზისა. და სთხოა ქალი თეი-
მურაზ, და ყეენის სიტყუას ვერცა ლუარსაბ
გარდავიდა და მისცა და თვისი ხორაშან. და
15 წარიყუანა ქალი და ქნა ქორწილი პატიოსანი
თეიმურაზ.

242. ხ⁷ ამა ჟამსა შინა ხონთქარი სულთან
მურად ბაღდადს მოწეუნულიყო და ყირიმის
ჯარი თან ახლდენ (sic). და რაჟამს ხვანთქარს
20 სულთან მურადს ბაღდადის საქმე გაერიგები-
ნათ, მაშინ ყირიმის ჯარისათვს¹ დასტური
მიეცა. მაშინ ერთსა ვისმე თათარხანთათვს
ერჩია, რომე, რადგან წავალთ, ქართლის გზა
დიად კარგი არის და ჩვენზედაც მარჯვე არის
25 და, იმაზედ გავიაროთ და საშოვარიც მრავალი
ვიშოვნოთ და წარვიდეთ უზიანოთ. წარმოემართნენ
ქართლზედ ვითარ სამოცი ათასი კაცი.

¹ A: ჯარისათვ.

243. და მას ჟამსა მეფე ლუარსაბ იდგა
 ქრცხილვანს. და ამ ჟამში გამდიდრებულ იყო
 ქართლს მოურავი სააკაძე გიორგი, რომელი იყო
 მოურავი ტფილისისა, და ესრეთ გამდიდრე-
 ბულიყო, რომე შემდგომად მეფისა იგი იყო. 5
 და ამას უთხრეს ქუეყნის არევის მოყუარეთა და
 მეჩხუბართა კაცთა, ვ^ლ „მეფე სიკუდილს
 გიპირებს, რ^ა სძავს სიმდიდრე და მორკმა
 შენი“. ხ^ო მოურავს რა ესმა საქმე ესე, დაიწ-
 ყო რჩეუა და ლაპარაკი. და მაშინ მიუგზავნა 10
 მეფემან კაცი და შეუთვალა, ვ^ლ „რა გნებავს
 ყოფად, რომე დღითი-დღე არ დასცხრები
 ლაპარაკისაგან და ჩურჩულისაგან“. ხ^ო მოუ-
 რავმან მიუგზავნა მროველი||ავალიშვილი დო-
 მეტი და შეუთვალა ესრეთ, ვ^ლ „სიკუდილსა 15
 და ლალატს მიპირებო და რას მემართლები,
 დანაშაული რა მაქუსო, რომ მიწყრებიო და
 გნებავს სიკუდილი ჩემიო. ხ^ო მეფემან უარ-
 ყო და ფიცით შეიჯერა, ვ^ლ არა „მწადს სი-
 კუდილი შენიო. 20

A კი^ლ 3

244. და ამა ჟამსა შინა მოუვიდათ ანბავი,
 რომე თათარხანი თრიალეთზედ მოვიდაო. მაშინ
 გუნება ვერ დააჯერეს მართლა და გაგზავნეს
 იარალი, რომე წადი და მართალი შეიტყევო
 და გზები შეკარო და ადრე გვაცნობეო ან- 25
 ბავი, თუ მოსულანო. რ^ა მაშინ მეფე იყო სუ-
 ბათ და არავინ ახლდენ, დარბაისელნი ქართ-
 ველნი, რ^ა იყუნენ თავისა, და წარმოვიდა და
 დადგა მეფე ცხირეთს.

მაშინ წარვიდა იარალი და დახერგა გზე- 30
 ბი და ერთსა მოსავალსა ალაგსა დადგნენ

თვთან. და თვთ უგრძობლად თავს წამოად-
გენ თათარხანი და მძინარენი ამოსწყუიტეს
და დაკოცეს, და ერთიცა მათგანი არავინ
განერა.

5 **245.** და წარმოვიდნენ თათარნი და მოვიდეს
A კიდ 4 და დაწვეს მანგლისი და ყუელთა. || და მუნ ყუელ-
თას შეიპყრეს მღდელი ერთი, სახელით თეუ-
დორე, პატიოსანი და მოშიში ღთისა და
ერთგული მეფისა თვისისა. და რა მოვიდენ
10 გოსტიბისა თავსა, დაუწყეს მღდელს თეუ-
დორეს ლანტითა ცემა და ეტყოდენ, ვდ „მიგ-
ვიძელ მეფეზედა“, და სწადდათ სიკუდილი
მეფისა. და მღდელმა გულში ასე თქუა: „ჩემის
ორის დღის სიცოცხლისათვის ამას რატომ
15 ვიქ, აწ მიუძღვე და მეფე მოვაკულევინო და
ქართლიც გააოკრონ, მე რაღა მეშველებაო
და ან ჩემს სულსაო. მაშინ მღდელი წამოუძ-
ღვა და ქუენადრისის გზაზედ ჩამოუძღვა, ერ-
თაწმინდასა და ცხირეთზედ დიად შორს დარჩ-
20 ნენ. და მაშინ სცნეს ყირიმთა, რომ მეფეზედ
შორს იყუნენ, და გააგდებინეს თავი მღდელს
თეუდორეს. და შეირაცხა წმიდათა მოწამეთა
თანა.

246. და რა მოიცვეს ერთაწმიდა, ახალქალაქი,
25 მაშინ წამოხედეს ცხირეთიდამ მეფემან და სპათა
მისთა, რჳ ქრცხილვანიდამ წამოსულიყო მეფე და
A კიდ 5 ცხირეთს მოსულიყო, და ნახეს ჯარისა სიმ-
რავლე. მაშინ თანა ახლდა მოურავი გიორგი და
ციციშვილი ზაზა. მაშინ მოახსენა მოურავმა მე-
30 ფესა, ვდ „ნუ ასჩქარდებითო და ვნახოთ ღთნ,

რა მოახდინოსო“. რ იყო ესე მოურავი კაცრ
გულსრული და კარგი სარდალი, ჭკუიანი და
გონიერი. და წარვიდა მოურავი და რომელი-
მე იყუნენ გარემონი ჯარნი, მოვიდა და შემო-
ეყარა მეფესა და სხვანიცა ბარათიანნი და 5
რომელნიცა იყუნენ მის კერძონი ქართველნი.
შეჰყარა ჯარი თვისი, რამოდენიცა ჰყუნდა,
და ზაზაცა თანა ახლდა. და წარვიდა მოუ-
რავი ყირიმის ჯარზედ და ჩავიდა ნიაბთ ბო-
ლოსა სხერტის ჭალაზედა და მუნ დახუდენ 10
ყირიმნი. მაშინ შეუტივეს (sic) მოურავმან და და-
კოცა ჯარი მრავალი და ყუეს მრავალი მარც-
ხი და ზიანი. ხ ციციშვილმა ზაზამ მოკლა
ერთი დიდი ფაშა და ჩამოკდა, თავსა სჭრი-
და, ამაზედან წამოადგნენ მრავალნი ყირიმ- 15
ნი, და, რა სცნა, ზაზამან მოჰჭილი თავი წვე-
რით კბილში დაიჭირა და მოახტა ცხენსა და
წარმოვიდა. და სხვანიცა მრავალნი სახელნი
ქნეს იმ დღესა. მოვიდენ || და მოართვეს მეფესა
მრავალნი თავნი და ნატყუნავი. 20

A კიდ 6

247. შემდგომად ამისა აიყარნენ თათარხანნი
და წავიდენ საციციანოსაკენ. ხ მისწერეს მეფე-
მან წიგნი ერისთევებსა და მუხრანის ბატონსა
და შიდა ქართლელთა ყოველთავე, რათა შეი-
ყარონ ჯარი თვისი და სურამის ბოლოს და- 25
ხუდენ. ხ ყირიმნი წარვიდენ, მივიდენ დოეს[ს].
და, რა მივიდოდენ, მაშინ ერთი ტერტერა
გორელი, გორიდამ მოვიდოდა თავისთვის
უგრძნობელად. და მიმოიხედვიდა იმიერ და
ამიერ ტერტერა იგი და, იხილა დოესი და 30
ველნი იგი დოესისანი აღვსებული ჯარითა,

და, მაშინ სცნა ტერტერამა, რომე არა იყუ-
ნენ ქართველთაგანი. და სცნა, რომე უსჯუ-
ლოთაგანნი არიან ვინმე და მარბეუელნი ქუეყ-
ნისანი. და მსწრაფლ უკუნიქცა ტერტერა
5 იგი და მიივლტოდა გორისკერძო, განვლო
კიდი მტკუორისა და გარდაყარა ფიცრები კი-
დისა სრულიად და ჩაყარა წყალსა შიგან და
აშალა კიდი და მივიდენ ყირიმნიცა ზედა
მიწეუნით, და დახუდა კიდი აყრილი და
10 შეუძნდათ ფრიად და ველარა გაიარეს კიდ-
ზედა.

A კ იდ 7 **248.** მაშინ დაჰმუნებულნი მიიქცენ და წა-
ვიდენ გზასა საციციანოსასა და შეუღეს საციცი-
ანოსა ზედა, დაწვეს და დადაგეს საციციანო. და
15 წარვიდეს და მივიდეს ბრბონას და დაიბანაკეს
მუნ. მაშინ დააქციეს სახლები, გადვეს კიდი
და გავიდენ მტკუარსა, მივიდენ (sic) და დადგნენ
ტაშისკარის ბოლოს ნახვეტაში.

249. ხ მეფე ლუარსაბ და მოურავი წარმოვი-
20 დენ და მოვიდენ ახალდაბას. მაშინ იყო მტკუა-
რი დიდი, რ თვე იყო ივნისი, და არა იყო ფო-
ნი. მას ღამესა ათივეს ღამე ვედრებითა და ლო-
ცვითა მკურვალითა, და მიანდვეს საქმე ღთსა
და დაასკუნეს შესულა მტკუარშია ფონად და
25 ეგრეთ განვლად მიერ წიალად. და, ვა გათენ-
და, შეუიღეს წყალსა მას შინა, და იყო მაშინ
მტკუარი სავსე და არა ეტეოდა კალაპოტში.
და იყო ღთისა საჯარველი მათზედა და გან-
ვიდეს უვნებელად¹ ესრეთ, რომე არაფერის-

¹ A: უნებელად.

თანა არა წამხდარა რა, არცა კაცი და არც
ბარგი, და ეგრეთ განვიდეს, ვა ძენი ისრაე-
ლისანი ზღვასა მას მეწამულსა. და ჩამოვლეს
იღუმალ მათ და უგრძნობელად მტკურის პირ-
პირ ასე ჩამოვლეს, რომე მათ ყირიმთა||ვერა
უგრძნეს რა, გამოიარეს და მოვიდენ და შე-
მოიყარეს ქართველნი, რომელნი იდგეს სურა-
მის ბოლოს.

A კილ 8

5

250. მაშინ არჩივა მოურავი: „თხრილის
პირს გარეშემო მეთოფები შემოვახვიოთო და
ცხენოსანი მინდვრათ მივიდნეთო. და დაუჯე-
რეს მოურავსა და მივიდენ ეგრეთ, როგორადაც
არჩივა. მაშინ იქმნა ომი დიდი იქით და
აქეთ და დიდად მოჭირვებით და გულსრულად
შეიბნენ, ძველთა გმირთაგანცა ძნელად შესაძ-
ლებელად საგონებელ იყო, რომე, მაშინ. მეფე
და მოურავი და სრულად ქართველნი იბრ-
ძოდენ. და მისცა ლთნ ძლეუა მეფესა ლუარ-
საბს, ვა პირველ აბრაჰამს და გედეონს. და
აღსრულდა წინასწარმეტყუელისა მოსეს მიერ
თქმული ლეუიტელთათჳს¹ ბრძანება უფლისა,
ვდ „ხუთმან თქუნგანმანო წარიქციოსო ასი
და ასმან თქუნგანმან ბეურეული“, და მოცი-
ქულისა პავლეს მიერ თქმული: „ძმანო, ლთის
მოყუარეთა ყოველივე განემარჯვების კეთი-
ლად“. ეგრეთვე ამათ სასოებითა ლთისათა
მიეცა ძლეუა დიდო და ესრეთ განემარჯვათ
ურჯულთა ზედა და მოსრეს სრულიად, ბა-
ნაკი მათი იავარყუეს: რაკ ოდენი ქართლი-

10

15

20

25

A კილ 9

¹ A: ლეუეტელთათჳს.

დამ ეშოვნათ, ტყუე, თუ საქონელი, იგიცა
ყოველივე წამოიღეს და მათიცა მრავალი
წაართვეს. და, რაც ოდენი შეიპყრეს ყირიმ-
ნი, მოსრნეს პირითა მახვილისათა.

5 **251.** კნინლა მცირედი რამე ნეშტი განერნენ.
იხმიეს სივლტოლა და წარვიდნენ მოსაკიდელ-
ზედა ¹ შეშინებულნი და დანქრეულნი. შეუი-
დენ ტყესა და სიმაგრესა მოსაკიდლისასა,
10 არა აქუნდათ ღონე გზის განგებისა. და მა-
შინ ჰპოვებდენ დედანი მოსაკიდლის სოფლი-
სანი ტყეთა შინა დამაღულთა ყირიმთა კაც-
თა, შეიპყრობდენ, მოჰკდიდენ დოლბანდსა
და, თუ რამე ჰქონდათ, წაართმეუდენ, და
კაცთა შეიწყალებდენ და განუტეუებდენ. ესე-
15 თი გამარჯვება მოსცა ღონ ქართველთა: და
შემოიქცნენ გამარჯვებულნი და აღსავსენი
საქონლითა და ჰქონდათ ლხინი და სიხა-
რული.

20 **252.** მაშინ არჩივეს, რაოდენიცა კაცნი დაე-
კოცათ ყირიმთაგანი, დასჭრეს თავები და წარ-
A კვიდ 10 მოუგზავნეს ყეენსა და მიულოცეს გამარჯვება.
და გაუძღვანეს ² წინა გარასპი ფავნელისშვი-
ლი და, რა მივიდა და მიართვეს ყეენსა თავ-
ვები, იამა დიდათ და დაუმადლა მეფესა: გა-
25 მოუგზავნა მრავალი წყალობა და მოულოცა
მანცა გამარჯვება.

253. და ამა შინა უფროსად განმდიდრდა
მოურავი: მოიპოვა ღონე ესე, რცოლი არა

¹ A: მოსავიდელზედა.

² A: სწერია „უძღვნეს“, წინ სხვა, უშნო ხელით
სწერია „გ“.

ესვა მეფესა ლუარსაბს, ყმაწვილიცა იყო, არ-
ჩივა მოურავმა, დაჰპატიჟა მეფესა და დახუ-
და კეთილად და გამოჩვენებით. და სმაშიგან
გაჰხიარულდა დიდად მეფე ლუარსაბ. მაშინ
ჰყუანდა მოურავსა და ერთი მეტად შვენე- 5
რი და კეკლუცი და დააყენა მეღვინეთ თავს
მეფესა. და მოეწონა მეტად დიდად და ეტრ-
ფიალა.

254. მაშინ მოურავს წინათვე განეგულა გულ-
სა შინა, რ^ა წინათ რომ მოურავმა ღალატი 10
დასწამა მეფეს, ჰგონებდა არ დამინდობსო,
ესრეთ განიზრახა, ვ^ად მოეწონება და ჩემი
დიდად მეფესა და ეტრფიალება და მაშინ
მოინდომებს დასა ჩემსა და მივცემ ცოლად,
A კ^აიდ 11 და, უკეთუ არ ინდომ^აებს ცოლად, მაშინ 15
ვინცვინ ჩემნი მოკიდებულნი კაცნი არიან,
უფროსად ყოველნივე მე მომიდგებიან, და მე-
ფეს შეუორგულდებიან¹ და ამით წავახდენო,
და თუ ცოლად შეირთავს, მტერნი ჩემნი
გაუორგულდებიან და მეფეს ჩემის მეტი ღო- 20
ნე არ ექნება, და რა კელთ ჩამომივარდება,
რასაც (sic) მინდა, ვიქო. დაასკუნა რჩეუა ესე.
და იყუნენ ლხინზედა დიდად მხიარულნი და
მოეწონა მეფესა ქალი იგი. დღესა მეორესა
მიუგზავნა კაცი მეფემან და სთხოვა ცოლად 25
და თვისი მოურავსა.

მაშინ მოურავმა მოახსენა ხერხით: „მეფეო,
მე უარ² (sic) ერთი მდაბალი ყმა შენი, და-

¹ A: შეორგულდებიან.

² A: მეუარ.

ლაცხ თუ ჟამისა ამის წყალობითა და თქუენის
მრავლის კეთილის ბოძებითა განმდიდრებულ-
ვარ და დიდ არს სახელი ჩემიო, არამედ მტერ-
ნი ჩემნი დასა ჩემსა დედოფლად არავინ მიიჩ-
5 ნეუს და არცავინ¹ განდომებს თავსა ჩემსა, და-
გიწყებენ ბეზლობასა და გამიწყრომებენ თქუენს
თავსაო.

და ამისი რა მოციქული გაუგზავნა, მაშინ-
A კიდ 12 და კდ აცნობა მოურავმა || დედასაცა მეფისა-
10 სა, კდ კერკით, და შეეხვეწა, რომე „თქვე-
ნი შვილი, მეფე ლუარსაბ, ჩემს დას მთხოვ-
სო ცოლად და მე ჩემის ნებით არ ვაძლეო
და ამაზედ მომეკმარენით, რომ კაის საქმით
მომარჩინოთ“.

15 **255.** მაშინ, სცნა რა საქმე ესე მეფემან, არა
უსმინა და შეირთო და მოურავისა.

ხ^ბ დედა მეფისა იყო ქალი ლიპარტიანისა,
სახელით მარიაჲ. მაშინ, რა სცნა ქორწილი,
დაუძიძიდა დიდათ, მაგრამ ველარა გააწყო რა.
20 და მოიყუანა ქალი ტურფად შვენიერი და
ჰყუანდა თვესა რაოდენსამე.

მაშინ თავადთა და დიდებულთა ქართლი-
სათა და, რომელიცა არა იყო მოურავის მო-
ყუარე, იწყინეს და დაუწყეს ბეზლობა მოუ-
25 რავსა. და ეტყოდეს მეფესა მტერნი მოურა-
ვისანი, ვ^დ „მოურავი კაცი დიდად კარგი
არისო, მაგრამ ჩვენზედ დიდად უმცირესი არი-
სო და მრწემესი (sic) გვართაო. ჩვენ იმათ²
ცოლნი და შვილნი და თავნი ყმად რად მივ-

¹ A: არცავი.

² A: იმათა.

A კვირ 13 ცეთო. და უმეტესად სუფრაჯმან შადიმან ბა-
რათაშვილმა დაუცადებლად დაუწყო ბეზლო-
ბა მოურავსა.

დალაცა თუ არა ენება მეფესა მოურავის
გამომეტება, არამედ დიდად აიძულეს სიტ- 5
ყუითა და ჟამ ყოველ განაზრახებდეს მეფესა
განტეუებასა სულიერისა მის წმინდისა ქორ-
წინებისაგან. და დიდად უარის ყოფასა და
არა რწმუნებასა. წმინდისა სახარებისა ვ'დ
„რომელნი ღ'თნ შეაუღლნა, კაცნი ნუ განა- 10
შორებენ“, და ამისთვის დიდად უბრალო იყო
მეფე და არა სწადოდა განტეუება ღ'თისაგან
მიცემულისა მეუღლისა. დიდად მიაჭირვეს სი-
ტყუითა და დაჰყუა მეფე რჩეუასა მათსა და
ებძანა განტეუება. 15

256. და, რა ამაზედ დაიყოლიეს მეფე, კ'დ
იკადრეს სრულიად ამოწყუთება და გათავება
მოურავისა. და შეატყუეს მეფესა, რომ ყრმა
არისო და რასაც მოვახსენებთ, ვერ ურჩ გვექმ-
ნებაო. კ'დ შესძინეს ბოროტი ბოროტსა ზე- 20
და და მოახსენეს: „ვინათგან დაუტეობ და
დაუგდებ მოურავსა დასა, ესე უწყით, რომე
ამას მოურავი არ დასთმობს, დიდად სახელო-
ვანი კაცი არის, გაგიორგულდება და ბეური
ავი მოჰკდებაო“. მაშინ ურჩიეს ლალატი და 25
სიკუდილი მოურავისა.

A კვირ 14 257. და იდგა მეფე ლუარსაბ მას ჟამსა
წავკისის თავსა. და მაშინ იკმო მოურავი და
აწვიეს, ვ'დ ყარაიას ვინადიირებთო, მოდით და
შეუექცეთო. მაშინლა მსწრაფლ მოვიდა მოუ- 30
რავი უზაროდ და არა უწყოდა საქმე გაგე-

ბული მას ზედა. და სწადდა მეფესა ხვალი-
სა დღე სიკუდილი მოურავისა ღალატითა.

258. დაასკუნეს რა საქმე ესე, არა დაფარა
ღონ საქმე ესე, არამედ იკსნა მეფე ლუარსაბ
5 უბრალოს კაცის სიკუდილისაგან და სისხ-
ლისაგან: და მოვიდა მოურავთანა ფარეშთხუ-
ცესი ხერხეულიძე ბააკა და გაამჟღავნა მეფე.

ბ^ე სცნა რა ესე მეფემან ფარეშთხუცესი-
საგან, რომელ არაოდეს უყოფიეს კაცსა გო-
10 ნიერსა განთქმა საიდუმლო მეფისა თვისისა,
შეიპყრა ფარეშთხუცესი და დააჭრეს ცხვირ-
პირი. და, რაც ოდენ ამას ქუემოთ წერილ არს,
მოთხრა სახლისა მეფისა და აოკრება საქართ-
A კ იღ 15 ველოსი, ყოველივე სიტყუითა || ბააკასითა
15 იქმნა.

259. ბ^ე, სცნა რა მოურავმან საქმე ესე, გარ-
დიხვეწა შიშველა სახურავიანის ცხენითა და
განვლო გზა გელიყარისა და მივიდა ნოსტევს,
აჰყარა ცოლშვილი თვისი და მივიდა დიდგო-
20 რის მთასა. გაჰყუნენ ყმანი თვისნი.

260. ბ^ე გამოუსია მეფემან სპა და მოვიდენ
ნოსტეუს და მოიცვეს ნოსტევი და შეუკ-
რეს გზები ყოელგნით. მაშინ მოურავი შეჯდა
და წარმოვიდა ცოლშვილიანათ მთა-მთა,
25 ჩამოვლო უგზოდ მთები, უგრძნობელად ყოველ-
თა მდეუართაგან და ჩამოვიდა მცხეთას. და
დახუდა საბაჟოს გზა შეკრული და კიდიცა. და
მაშინლა განვლო უგრძნობელად მცველთა და
განვიდა არაგვს ზეით ღამით ადიდებულსა
30 მტკუარსა ცხენის ცურვითა ცოლშვილიანად
უზიანოდ, რომე არარა წახდენია წყლითა.

მაშინ განსრულმან თაყუანისცა მკურვალად
(sic) სვეტსა ცხოველსა ღთივ-აღმართებულ-
სა და წარვიდა არაგვს ერისთვის ნუგზარისასა.

A კვიღ 16 261. ხ^ე ესე ნუგზარ არაგვს ერისთვის მამაპაპა-
თა ამოსწყუიტეს პატრონი კევისა თექთურმა- 5
ნისძე და დაიჭირეს კევი და მიერიტვან მისცა
მეფემან რომელთამე¹ კადა, რომელთამე მთიუ-
ლეთი და რომელთამე ღუშეთი და ანანური
და იქნეს კევისა მის ერისთავად.

და ამა ნუგზარ ერისთვისა ქალი ედგა მოუ- 10.
რავსა. და, რა სცნა ნუგზარ საქმე მოურავისა
და მისვლა მისი სახლად მისა, მიეგება წინა
მისაქციელსა, სოფელსა მუხრანისასა, და წა-
რუძღვა წინა და წარიყუანა სახლსა თვსსა
ღუშეთს. 15

262. და ესე მოურავი იყო კაცი მცდელი და
ილათიანი, და ურჩია ნუგზარს გაყოლა თვსთა
თანა მრავლითა რჩეუითა, საქმისა ჩვენებითა.
და დაუჯერა ნუგზარ ერისთავმანცა და და[ა]ს-
კუნეს წარსულა ყენთანა. და მუნ მეფისა გა- 20
მაგრება არა შეეძლოთ, და გაჰყუა ნუგზარ-
ცა. და წარვიდენ მუნით და განვიდენ ლი-
ლოსა და მუნით გაჰკდეს ყურყუთას მტკუარს
ფონად და განვიდენ და მივიდენ აღჯაყალასა.

A კვიღ 1 263. და, რა ნახეს მისვლა მათი აღჯაყალას 25
მყოფთა თათართა, განიხარეს და მიაპყრეს პა-
ტივი დიდი. ხანსა რაოდენსამე მუნ იყუნენ
და მოურავმა ცოლშვილი იქ დააგდო, და თვთ
წარვიდა შააბაზ ყენთანა. და რა ნახა შააბაზ,

¹ A: რომელმანმე.

განიხარა დიდად, მრავალი ნიჭი და საბოძ-
ვარი უბოძა.

264. მას ჟამსა წარვიდა შააბაზ ალებად
ყანდაარისა, მუნ იახლენ, ბრძოლასა და ციხის
5 ალებაში დიდად კარგად და სახელოვნად იყუნენ.
და მუნით დაბრუნდა შააბაზ და წარვიდა
ბაღდადს. მუნცა თანა ახლდენ, კარგად, მკნედ
და მამაცად იყუნენ და გულოვნად. და რა
გაარიგა შააბაზ მუნებური საქმე, წარმოვიდა
10 და მოვიდა ისპაანს.

265. მაშინ მოურავიცა დაჰპირდა ქართლის
დაჭერასა და კახეთისასა და თვთანც უნდოდა
შააბაზს და დართო ნება შააბაზ წამოსვლისა.

266. და ხანსა რაოდენსამე უკან მოვიდა გან-
15 ჯას უგრძნობლად და უცნაურად მეფისა და კახის
ბატონისა. და, რა მოვიდა განჯას, მოუგზავნა
კაცი კახ-ბატონს თეიმურაზს და შემოუთვალა,
ვღ „შენი შვილი მომეცო. და რა სცნა
საქმე ესე თეიმურაზ, იცოდა, რომ შააბაზ
20 კაცი ხვანჯიანი და დაუნდობარი და ილათი-
ანი იყო, და ესეცა უწყოდა, რომ არც მე
A კ-იე 2 დაბინდობსო, იმასთან|| გაზდილი კაცი ვარო
და არა უნდოდა გაგზავნა შვილისა, რ უწყო-
და, რომ არც შვილს დაინდობდა, არცა მას.
25 მაგრამ დაუჟინეს კახთა და არა დაეხსნენ.
რომ მეტად ძალა უყუეს, მაშინ გაუგზავნეს
ძე თვისი ალექსანდრე, ნაშობი გურიელის ქა-
ლისაგან, და დედაცა თვისი ქეთეუან თან გა-
ატანა ამისთვის, რომე უფრო პატივ დამდებს
30 და არას აწყენს შვილსა ჩემსაო,- და შეეხვეწა
გაუწყრომლობასა.

267. და, რა მივიდა დედოფალი ქეთეუან, სცა პატივი დიდი. და, რა ნახა შვილიშვილი მისი ალექსანდრე, უთხრა: „ძიძა ხომ არა ვარო, ყვენმა, რომ ასეთი პატარა ყმაწვილი გამოუგზავნიაო, რასთვის უფროსი შვილი არ გამომიგზავნაო. თუ ჩემი შერიგება უნდაო, უფროსი შვილი გამოგზავნოსო. და გამოუგზავნა კაცი და სთხოვა უფროსი შვილი. არ უნდოდა კახბატონს თეიმურაზს გაგზავნა უფროსისა შვილისა და დედოფალს ქეთეუანსაც შემოეთვალა, ნუ გამოუგზავნიო. და არა სწაღდა გაგზავნა თეიმურაზს, მაგრამ არ დაეხსნენ კახნი და ეტყოდეს: „არ შენც იქ იყაო, რა დაგიმარცხდაო, ქუეყანასა რასთვის წაახდენინებო? რადგან არ დაეხსნენ კახნი, მაშინ გაუგზავნა უფროსი შვილიცა ლეუან. და, რა მიუვიდა ესეცა, მაშინლა გამოუგზავნა კიდეუ კაცი შააბაზ თეიმურაზს: „რადგან ამისთანა ერთგული კაცი ხარო, შენცა მოდი და მნახეო და მრავალს წყალობას გიზამო“. და, რა მოუვიდა ანბავი ესე, მაშინ ბატონმა თეიმურაზც დააჯერა გული და კახთაც შეიტყუეს, რომ უნდოდა ამოსავარდნელად.

268. მაშინ ეზრახნენ მეფესა ქართლისასა ლუარსაბს, რომე, „რადგან მოყუარენიცა ვართ და სჯობს ქუეყნისათვის, ამ საქმეზე გავერთდეთ, რა შენცა უწყი შააბაზ ყენი საქართველოსათვის ავი არის და მოურავიც ხომ მტერი არის შენი და იმას მოჰყავს ყენი და უნდათ ქუეყნის წახდენა, გავერთდეთ“. და მაშინ გაერთდენ და მისცეს ფიცი მტერიცე ერთმანერთსა.

A კიე 3

A კიე 4

და შემოიყარა თეიმურაზ კახნი და დადგა
მაგრა.

269. და, რა სცნა საქმე ესე შააბაზ, წარმო-
ვიდა¹ თვთ და მოვიდა კახეთს. და შეიყარა თეი-
5 მურაზცა ჯარი და შააბაზ ყეენმ[ა]ც წარგზავნა
სპა თვისი წინა და გარდაუყენა ჟალეთს, და
თვთ შააბაზ მივიდა ბატონს თეიმურაზზედა.
და ვერღარა დაუდგა თეიმურაზ და წარმო-
ვიდა. და მოუკდა წინა გარდაყენებულთა
10 ჟალეთს მდგომთა ყიზილბაშთა, შემოება მკნედ.
მისცა ღ^ათნ ძლეუა, გაემარჯვა ბატონს თეი-
მურაზს: ამოსწყუიტა და მოსრა პირითა მა-
ხვილისათა ყოველნივე. წარმოვიდა და მოვი-
და მუხრა[ნ]ს და შემოეყარა მეფესა ლუარსაბს.

15 270. პირველ თურმე ერჩივა მოურავს შააბაზ
ყეენისათვის ესრეთ, ვ^ად „ქართლში ზამთარ
მიდიო, ხიზანი მთაში ვერ შეუაო და, რასაც გინ-
და, იქო, და, თუმცა მთაში შეუიდენო, თოვლი
A კ^აიე 5 და სიცივე ამოსწყუეტსო. || და ესმინა შააბაზს
20 სიტყუა მოურავისა და მოვიდა თვესა იანვარსა
ხუთსა ქრისტეს აქათ:, ჩქ^აკდ:, და აღილო ციხე
თორღისა შააბაზ და გამოილო ყოველივე
საგანძური კახეთისა. და შემუსრა კელითა
თვისითა წმინდა გიორგი ალავერდისა და
25 შემუსრნა პატიოსანნი ხატნი და ჯვარნი და
შემოსძარცუნა პატიოსანნი თვალნი და მარ-
გალიტი, მისცა მეძავთა, ცოლსა და ხარჭათა
მისთა და ყო სამკაულად მათდა. და შეაგინნა
წმიდანი ეკლესიანი კახეთისანი, და წარმო-
30 ემართა ქართლსა ზედა.

¹ A: წარმოვიდა.

271. მაშინ ინებეს ქართველთა ომი, მაგრამე
ველარა გააწყუეს რა და ვერცა დაუდგენ
სიმრავლისაგან ჯართასა.

მაშინ წარვიდა მეფე ლუარსაბ და კატი-
ბატონი თეიმურაზ იმერეთს. და მოეგება 5
მპყრობელი იმერეთისა გიორგი, ითვისა კეთი-
ლად და მიუჩინა ალაგები და დააყენა.

272. ხ^ნ შააბაზ მოვიდა გორსა და დადგა მუნ.
და წარუგზავნა მპყრობელსა იმერეთისასა
კაცი შააბაზ და შეუთვალა ესრეთ, ვ^ნდ „მო- 10
მეც ეგვევ ორნივე მეფენი და აღგავსებ მრავ-
ლითანიჭითა და საბოძვრითა“. ხ^ნ მპყრობელსა
იმერეთისასა რა ესმა საქმე ესე, გაუგზავნა
კ^ნოზი აფხაზეთისა მალაქია და აბაშიძე ლეუან
მოციქულად და გამოუგზავნა ფეშქაშიცა მრავ- 15
ალი და შემოუთვალა ესრეთ, ვ^ნდ „ამათი
მოცემა ჩემგან არ იქნებისო, და კელმწიფემ
ამდენი წყალობა გუყოს და დაგვდვას პატივი,
რომე ესენი ისეუ შაირიგოს და თვთონ წაბ-
ძანდეს და დაანებოს ამათ ამათი მამული და 20
საბატონო.

და რა მოვიდა კ^ნოზი მალაქია და აბაშიძე
ლეუან, - და თანა ახლდათ ყენის გაგზავნილი
კაცი, - და რა მივიდა, დიდათ პატივსცა
ყენმან და დახუდა კარგად. 25

273. და რა სცნა მოუცემლობა მეფისა და
თეიმურაზისა იმერეთის ბატონის გიორგისა-
გან, ველარა გააწყო რა შააბაზ. და მაშინლა
მოიპოვა კელოვნება და ღონე ილათისა,
რათამცა კერკით მოაგვაროს. და მოიკმო 30

კოზი მალაქია და აბაშიძე ლეუან და შეუთვა-
 ლა ესრეთ ძპყრობელსა იმერეთისასა გიორგის:
 A კოე 7 „რადგან შუა ჩამოსულ ხარო, მე მეფე ლუარ-
 საბთანა არცა რა საქმე მაქუსო და არც-
 5 არას ვემდურვიო და არც მაგის წასახდენად
 მოვსულვარო. ბატონი თეიმურაზ ჩემი მტერი
 არისო, მაგას არც შევირიგებ და არც მინდა.
 მეფეს ლუარსაბს კიდევ შეუირიგებ (sic) და, თუ
 მოვა და შემომრიგდება, წყალობასაც უზამ“.
 10 და, რა მათ ესე სიტყვა დააბარა და გაი-
 სტუმრა, მოიკმო შადიმან სუფრაჯი, რომელი
 იყო გამზდელი ლუარსაბისა, და დაიწყო
 ტირილი შააბაზ ყეენმა და თქუა: „მე მეფეს
 ლუარსაბს როგორ წავახდენო, მეფის სვიმო-
 15 ნის შვილის შვილსა და მეფის გიორგის შვილსა
 მე ავსა და ურიგოს როდის ვკადრებო, მაგ-
 რამ ეს თეიმურაზ მიცდინაო და მომიტყუაო.
 ესე იცოდე, თუ მეფე ლუარსაბ მოვა და
 შემომრიგდებაო, დიდს წყალობას უზამო და
 20 გავამდიდრებო. და მისცა ფიცი საშინელი
 და საფიცარი და იტირა ბეური.

274. და რა ნახა შადიმან ესე ვითარი ტირი-
 ლი და საფიცარი შააბაზისა, მაშინ დააჯერა
 გული, რომ მეფეს ლუარსაბს¹ ყეენი დიდს
 25 წყალობას უზამსო და კიდევ შეირიგებსო,
 A კოე 8 || ამაზედ დიდად დააჯერა გული.

ბ ამს ყოველსავე კერკითა და ილათითა
 იქმოდა შააბაზ. მაშინ გაუგზავნა შადიმან

¹ A: ლუარსაბ.

სუფრაჯი და გაატანა ერთი გულის სანდო
ერთგული ხოჯა ყეენმან და მისწერა წიგნი
და საფიცარი და გაუგზავნა მურასა კმალი.

მაშინდა ჰყუნდა შააბაზს ცოლად და მეფე-
სა ლუარსაბისა და მასცა მიაწერინა წიგნი და 5
იკმო მეფე ლუარსაბ, რ დაატყუა დაცა
მეფისა. და მისცა მრავალი საბოძვარი და
საჩუქარი კოზს მალაქიას და აბაშიძეს ლეუანს
და აღავსო პირთამდი.

275. რა მივიდნენ ესენი შეფესა ლუარსაბსა 10
თანა და გიორგის იმერეთის მპყრობელთანა,
მოახსენეს ანბავი ესე ყეენისაგან დანაბარები და
აუწყეს ყოველივე. და შადიმანც საფიცარი
აჩვენა, და ხოჯამ კმალი მიართვა, და მიარ-
თვეს დისა მისისაგან მიწერილი წიგნი. მაშინ- 15
და დააჯერა გული მეფემან ლუარსაბ და
აემზადა წამოსასულელად.

A კ.იე 9 276. და პატრონმა იმერეთისამა გიორგიმ
შეატყობინა დადიანს ლეუანს და გუ||რიელს მა-
მიას, რომელი იყო ესე გურიელი მამია ძე ვახტანგ 20
გურიელისა. მაშინ მოვიდენ ისინიცა და შეი-
ყარნენ ერთად. ურჩიეს ბატონმან თეიმურაზცა
და სრულიად იმერელთა, რომე ყიზილბაშთ
მრავალი ტყუილი იციანო და დაუნდობარნი
კაცნიც არიანო, არც შენ დაგინდობენო, ნუ 25
წახვალო.

ხ მან არა უსმინა და წარმოვიდა. გაჰმო-
ყუნენ გზასა რაოდენსამე თანა და გამოესალ-
მნენ და დაბრუნდენ, ისინი იქით წავიდენ
და მეფე ლუარსაბ წარმოვიდა და მოვიდა 30
შააბაზ ყეენთანა გორს.

277. და ყეენმა არც იჩემა წინა-მიგებება, არამედ სანადიროდ ცხენს შეჯდა და წინ შემო-
 ეყარა, პატივისცა ლუარსაბს და მოიყუანა
 თვსთა თანა. და დიდად განიხარა¹ ყეენმა შაა-
 5 ბაზ და სცა დიდი პატივი. ხ^ნ ხანსა რაოდენ-
 სამე იყუნენ შექცეუაშიგან, ხ^ნ შემდგომად
 ამისა. თქუა გულსა შინა ყეენმან შააბაზ და ეში-
 ნოდა, ნუ უკუე ქართველთა არავინ გამოუ-
 A კ^იე 10 ცვალოს გულიო და არა აღადგინოს || შფოთიო,
 10 ხანსა რაოდენსამე უკანა შააბაზ ინება წარსუ-
 ლად ტფილისად. და უთხრა მეფესა ლუარ-
 საბს: „წარვიდეთ ტფილის[ს]აო და გილხინოთ
 მუნცაო და შეუქცეთო, შენ მუნ დაგაგდებ
 და მე წავალო. და რა ჩავიდენ ტფილისს,
 15 მუნ რქუა: „წარვიდეთ ყარაიაზედ და ვინა-
 დიროთ და შევიქცეთ ნადირობითა და ლხინი-
 თაო, შენ დაგაბრუნებ და მე წავალო. რა
 მივიდენ ყარაიაში, შემოავლეს ჯელგა დიდი
 და არამიცა თანა ახლდენ. მაშინ არმისათვს
 20 კარავი (sic) და შუაში შემოავლეს თეჯირი,
 და თვთ შააბაზ და ლუარსაბ დაკარდენ და
 მოემზადნენ სასროლად.

278. რ^ნ ესე მეფე ლუარსაბ იყო კაცი შვენი-
 ერი და კეკლუცი და სანახავად სატრფიალო და
 25 არსად გამოსულა ამისთანა შვენიერი და შემ-
 კობილი კაცი, ყოვლისა სამღ^ნთო-საკაცო-
 ბოთ ზნეობით გათავებული და უკლები.

მაშინ მოინადირეს ყარაია. და მოკლა მეფე-
 მან ლუარსაბ კარზედა ცხრამეტი. და, რა ნახა

¹ A: განეხარა.

A კ¹იე 11 ესე შააბაზ, უფროსად აღეგზნა გულსა || მისსა შური მისი და გაუმტერდა, დაღაცათუ პირის-პირ დიდს ქებას ეუბნებოდა და ეფერებოდა, ად გულში დიდად ემტერებოდა და არჩეულა ამისთვის ბოროტსა.

5

279. მაშინ დამან მეფისამანცა გაუგზავნა საიდუმლოდ წიგნი და ასწავა: „ამას ასე გამოჩვენებით, სიკეთით და შვენიერებით ნუ ეჩვენებო, მე ვიცი ამისი ანბავი, რომ შურიანი და ხვანჯიანი კაცი არისო და ეწყინებაო შენი 10 სიკეთე გულშიაო, პირად-კი ვერას გეტყუისო, მაგრამ ერიდე და ფრთხილად იყაო. მაშინ მეფემან ლუარსაბ უთხრა: „აწ რა ვქნა, რაგინდ რომ ავად ვერვენო და კელი შეუწყო, ეს ხომ ვიცი, აღარ გამიშვებსო და, რადგან 15 კი აღარ გამიშვებსო. ისეუ ისეუე კარგად ვერვენებო, ისი სჯობსო.

280. და ქონდა შური დიდი მისთვის იდუმალ. მაშინ უთხრა შააბაზ: „რადგან ამისთანა მონადირე კაცი ხარო და უებრო მშვილდოსანიო, 20 ყარაბალი დიად კარგი სანადირო და შესაქცეული ადგილი არისო და წარვიდეთ იქაცაო და შეუექცეთო, მოვიწადიროთ და ვილხინოთო. და წარიყუანა || მუნცა.

A კ¹იე 12

და ხანსა რაოდანსამე უკანა კ¹დ უთხრა: 25 „გილან-მაზანდარა და მისი გარემონი ქუეყნებიცა კარგი სანადირო არისო, წარვიდეთ მუნცაო და შეუექცეთო.

281. და რა მიიყუანა აშრაფს, მაშინ დაჰპატიჟა სჯული, ხ¹ მან არა უსმინა და არცა 30 უარყო სჯული თვისი. მაშინ განრისხნა შააბაზ და

იგონებდა ბოროტსა მეფის ლუარსაბისათვის:
 და აღუთქმიდა მრავალსა ნიქსა და სიტყუი-
 თა ლიქნისათა, ზაკუით ჰგონებდა ცთუნებად
 და მიქცეუად სჯულსა მისსა ზედან, რეცათუ
 5 დაარწმუნოს ვერაგობითა თვისითა, და ვერ
 მძლე ექმნა, ა^დ ამაო იქმნა სიცბილი მისი
 და ვერ ეწიფა ნებასა გულისა თვისისასა. უმე-
 ტესად აღივსო შურითა, ვ^ა იტყუის დავით:
 „უმზირინ ცოდვილი მართალსა და იღრჭინის
 10 მის ზედა კბილნი მისნი, ხ უფალი ეცინინ
 მას, რ^ე წინასწარ ხედავს მას“ და შექდგომნი
 ამისნი. მაშინ ესმნეს სიტყუანი ესე მძლავრი-
 სა მიერ მეფესა ლუარსაბსა, არად შერაცხა
 A კ^იე 13 რისხვა მძლავრისა, ა^დ ეგო, ვ^ა ანდამატი, და
 15 შეუძვრელ, ვ^ა კლდე, და უშიშ იყო, ვ^ა
 ლომი საყოფელსა თვისსა, — და არა იგონებ-
 და წარმავალსა, ქუეყნიერსა ზრუნვასა, ა^დ
 ზეცად მიმართ აღაფრენდა გულსა და გო-
 ნებასა თვისსა. ვ^ა ორბი ზეაღმფრინვალე
 20 ეთერისა მიმართ, ეგრეთ განახლებად ის-
 წრაფდა და შემოსად სულიერისა სამოს-
 ლისასა და განგდებად¹ თმისა აჰის მოკუ-
 დავის და შემოსად უკუდავისა მის, რომელი
 მოსიეს წმიდათა მკნეთა მოწამეთა, და, წარ-
 25 მომთქმელი სიტყუასა მოციქულისა, ვ^დ
 „გული მითქუამსო განსვლად და ყოფად ქრის-
 ტეს თანა“, განიცდიდა სიმკნესა და ღვაწლსა
 წმინდათა მოწამეთასა და გვრგვნსა და მოსაგე-
 ბელსა მათსა. და უფროსად მობაძავ და სამ-

¹ A: განგებად.

ღ თოდ მოშურნე ქმნილიყო მეფეთა შორის
 წარჩინებულისა და მოწამისა მეფისა არჩი-
 ლისა და ვახტანგისა და იტყოდა მოციქული-
 სა მიერ თქმულსა მას: „უკეთუ მოვკუდე ქრის-
 ტესთჳს, მრწამს, რ^ა მისთანაცა ვსცხონდეთ და, 5
 უკეთუ მან სახიერმან სიკუდილითა თჳსითა
 გჳკსნა ჯოჯოხეთ^{||}ისაგან ქუესკნელისა, ჩვენ-
 ცა თანა-გვაც, რათამცა დავსთხივნეთ სის-
 ხლი მისთჳს და არა ვრიდოთ თავთა ჩვენთა:
 მისთჳს ნეტარ თუმცა ღირს მყოს სახიერმან 10
 მან, რათამცა არა ერთგზის და ორგზის მივ-
 სცე თავი ჩემი სიკუდილსა, ა^ლ მრავალგზის,
 რომელმან მიბრძანა კმითა მით საუფ-
 ლოთა «ნუ გეშინინ რომელთა მოგწყუიდნენ
 კორცნი, ხ^ე სულისა ვერ კელეწიფების მოწ- 15
 ყუედად» და კ^დ, «რომელმან აღმიაროს მე
 წინაშე კაცთა, მეცა აღვიარო იგი წინაშე მა-
 მისა ჩემისა ზეცათასა». ვინადგან იგი ესრეთ
 აღმითქუამს გზრგვინსა მას დაუჭნობელსა და
 მოსაგებელსა, რომელი თვალმან არა იხილა 20
 და ყურსა არა ესმა, ხ^ე გულსა კაცისასა არა
 მოუკდა. და ესეცა უწყი, ვითარმედ სიკუდი-
 ლისა თანამდებ ვართ და უნებელად თანა-მაც
 განსვლა სულისა და განშორება კორცთაგან,
 მეგულვების გარდაცვალება თიკოანთა ამათ 25
 თბეთა და დაკსნად ნასხამთა ამათ და ანა-
 A კ^ე 15 ქუსთა ჩემთა. ნანდვილ^{||}კეთილარს ჩემდა,
 რათა მოსწრაფედ ვრბიოდე ასპარეზს მას
 ზედა ძღეუისასა და მოვაკუდიხო ასონი ქუე-
 ყანისანი და შევიმოსო უკუდავი, ვინათგან 30
 უეჭველად ესე ყოფად არს. რალა ყენება არს:

ჩემდა და არა ვისწრაფი შესვლად ქორწილსა
 სიძისა მის შვენიერისასა და უკუდავისსა? და
 მზა არს ჩემდა მოცემად კელითა თვისითა
 გკრგვნსა მას უბრწნელებისასა. აჰა, ჟამი
 5 შეწყნარებული და დღე სათნო უფლისა“. და უწყ-
 და წინასწარვე არა შეწყალება და
 უღმობელობა მძლავრისა მის შააბაზისა, მა-
 შინ ეუედრებოდა გულითა მკურვალითა და
 ცრემლითა ნაკადულითა და ზედასა ზედა მი-
 10 წეუენითა გარდაიხდიდა დღეთა მარხვითა.

232. კ-დ აიძულა შააბაზ დატეუება სჯულისა
 და არა ისმინა. მაშინდა განუჩინა ტყუეობა
 ციხესა მას, რომელსა ჰქუიან გულაბყალა, და
 მუნ განეგულა აღსასრული მისი.

15 233. მაშინ აუწყა ქართველთა, რომელნიცა
 ჰყუეს თანა, და წარმოუთხრა ყოველივე ანდერ-
 ძი თვისი და უბრძანა ესრეთ: „ესერა დაუტე-
 A კ-იე 16 ობ საწუთოსა ამას||სოფელსა და განგეშორე-
 ბი თქუენგან და წარვალ მეუფისა ჩემისა
 20 ლ-თისა წინაშე, რომლისათვისცა მსუროდა.
 გარნა ნუ დამივიწყებთ და ესე-მებრ სიტყუა
 გეკსენედ და ცრემლით მგოდებდით, რომელ-
 ნიცა ხართ ჩემთანა აღზრდილნი და რომელ-
 ნიმე ხართ გამზრდელნი ჩემნი და ნუ უგულე-
 25 ბელს ჰყოფთ ტკბილად პატრონს ყმურებრ
 მეგობრობასა და სიყუარულსა ჩემსა, რ-
 მნე-
 ბავს თქუენ მიერ, რათა წესისებრ საქართ-
 ველოსა აღუტეოთ ზარი და კმა დაფლვისა
 ჩემისა და ეგრეთ სტიროდეთ ჩემზედა, რ-
 30 ამიერითგან არღარა მეგულვების სმენა კმისა
 თქუენისა, ა-დ მეგულვების სმენა კმისა მას

ანგელოზებრივისა სიხარულისა და ზატიკობისა“.

A კვირ 1¹

284 მაშინ აღუტეუეს ქართველთ კმა რა მათ
გოდებისა და ტირილისა, ვა რაქაელ სტი-
როდა შვილთა თვსთა და არა უნდა ნუგეში- 5
ნის ცემის, და ტიროდენ ზარითა წესსა ზე-
და საქართველოსასა. და თვთ მწოლარე იყო
მეფე ლუარსაბ და მიუტირებდენ ქართველნი
||კმითა საზარელითა და ტირილითა უნუგეში- 10
ნისცემითა, და ეგრეთვე მეფე ლუარსაბ მიუ-
გებდა და მეტყუელებდა სიტყუასა მწარესა
განშორებისა მათისათვს. და ესრეთ აღასრუ-
ლეს წესი ცხედრისა და იყო კმა ტირილისა
და გლოვისა.

285. მაშინ მოუწოდა ეფისკოპოზსა, რომე- 15
ლი ჰყუეს თანა, მღდელთა და დიაკუანთა და
უბძანა მოღება წმინდათა ქრისტეს საიდუმ-
ლოთა კორცსა და სისხლსა ცხოველს (sic) -
მყოფელსა. მაშინ აღიპყრნა კელნი თვსნი ზე-
ცად მიმართ და შემკვალნა თვალნი გონები- 20
სა მისისანი, მგზავსად მწყურნებითა ნეკტა-
რობდა და მცენებელობდა თვალთაგან ნაკა-
დულსა ცრემლთასა, და ნილოსისაებრ რწყუი-
და ორნატთა ჯეჯლთა სულისა თვსისათა და
მეტყუელებდა ფსალმუნსა ამას: „შენთვს მოვ- 25
წყდები ქრისტე ღთო ჩემო, ვა ცხოვარი კუ-
ლადი, და აწ ღირს მყავ ზიარებად წმიდათა
შენთა საიდუმლოთა“, და მაშინლა ეზიარა წი-

¹ ამ რვეულითგან მოყოლებული უფრო მდარე და უშნო ხელით არის დაწერილი.

- A კვიზ 2 შითა და კრძალულებითა. და ოდეს ეზიარა,
 მაშინ || მადლობდა ღმერთსა და იტყოდა: „შენ
 უწყი უფალო ჩემო, იესო ქრისტე, ვითარ
 არცა ანგარებითა, არცა სიმდიდრის მოყუა-
 5 რებითა დაუტეუე მამული და საყოფელი ჩემი
 და ვერცა ვინ შემძლებელ იყო შეპყრობად ჩემ-
 და და ვერცა გამოყუანებად სიმაგრეთა მათ-
 გან, რომელსა მე ვიყოფოდი, არამედ მანქა-
 ნებითა და კელოვნებითა მძლავრისა ამის ბო-
 10 როტიისათა და ზაკუითა ეშმაკისა, მოყუარეთა
 და მსახურთა მისთა, ბოროტთა კაცთათა, წარ-
 მოვედ და მოვედ მძლავრისა ამის. და უფრო-
 სად მწუხარე ვიყავ და მელმოდა გულსა ია-
 ვარ-ყოფა საქართველოსი, შერეუა წმიდათა
 15 ხატთა და ჯვართა და დარღვევა წმიდათა
 ეკლესიათა. და უკეთუმცა ხ მე განვერი კელ-
 თაგან მათთა, მაშინლა განრყუნილ იყო ხელ-
 თაგან მათთა და მოოკრებულ, ვა იერუსალიმი
 ნაბუქოდონოსორის მიერ, ეგრეთვე სუროდა სა-
 20 ქართველოსათვისცა მძლავრსა მას და სწადოდა
 სრულიად იავარყოფა, არამედ აღძრულმან და
 A კვიზ 3 ბრძანებისა შენისა მსმენელმან || ვყავ წინააღ-
 რჩევით საქმე ესე, რომელმან ბრძანე წმინდა-
 სა შინა სახარებასა, ვდ «მწყემსმან კეთილ-
 25 მან დადვის სული თვისი ცხოვართა თვისთა-
 თვსო». და არა ვიქმენ სასყიდლით დადგინე-
 ბულ, რათამცა დაუტეუე ცხოვარი ჩემი და
 ვივლტოდი და მხეცთა განსარყუნელად და
 შესაჰმელ იყო სიწმიდენი და ალაგნი ქართ-
 30 ლისანი, არამედ, მინდობილმა ბრძანებისა
 შენისამა, დავსდევ თავი ჩემი ქვეყანისათვს

და განერა თემო ჩემი მოკრებისაგან. ესე
 ყოველივე შენ უწყი, რ^ა მეცნიერ ხარ გულის
 სიტყუათა და გონებათა. არა მეწყალვის მე-
 ფობა და შარავანდელობა ჩემი, არცა შვენიე-
 რობა, ჰაეროვნება და ახოვნება სიჭაბუკისა 5
 ჩემისა, არცა უებრობა და ყუავილი სიორძი-
 ლისა ჩემისა, არცა კისკასად მორბედობა ას-
 ჰარეზობისა და ქუელ-ყოვილობა (sic) ჰასაკო-
 ბისა¹ ჩემისა, არცა ბრძოლასა შინა მკნეობა
 A კ^ივ 4 და სიმაგრე მკლავისა, და || არცა თეატრონსა შინა 10
 მორბედობა ცხენთა და მსწრაფლმავლობა
 და მარჯვედ სრვა მკეცთა, და უშრომელობა
 მკლავთა და ყოველთავე მოსავთა ჩემთა
 უზეშთაეს ყოფა, არცა დიდება, პატივი და სა-
 ნოვაგენი, მრავალ-ფერი ტაბლანი და გამო- 15
 ჩვენებით ლხინნი და მხიარულითა პირითა
 მეტყუელებანი, ზმანი და მღერანი და მეფობ-
 რივი ცხედარი და ტახტ-გვირგვინოსნებანი. ესე
 ყოველივე დამიტევებიან სიყუარულისა შენი-
 სათვს და აწ გევედრები, მეუფეო, რათა სუ- 20
 ლი, გული და გონება ჩემი შენდა მომართ
 აღამაღლო, რ^ა საშვეებელნი და გემონი სოფ-
 ლისანი არარად შემირაცხიეს, ქუესკნელად
 შთამკდელნი და ამაონი. რ^ა შენდა შვენის დი-
 დება, პატივი და თაყუანისცემა მამისა და ძი- 25
 სა და წმინდისა სულისა, აწ და მარადის და
 უკუნისამდე ამინ.“

286. და ვ^ა დაასრულნა სიტყუანი ესე, მა-
 შინ მიაველინა მტარვალნი თვისნი მძლავრმან

¹ A: ჰასაკობისა.

A კვიზ 5 შაჰაბაზ.¹ და წარგზავნეს იგი ტყუედ ციხესა
 მას გულაბყალაბისასა და მუნ ტყუედ ყუეს.
 და შემდგომად მცირედისა ჟამისა კ'დ წა-
 რაველინა კაცი და მიუმცნო ხანსა მუნ მყოფ-
 5 სა, რომელსაცა ჰყუა პყრობილად მეფე ლუარ-
 საბ, რათამცა მოაშთოს. და, ვ'ა ესმა ხანსა
 მას სიკუდლი მეფისა ლუარსაბისა, დიდად
 მწუხარე იქმნა, რ' ეწყალოდა სიჭაბუკე და
 ახოვნება მისი. და მაშინლა შევიდეს მტარ-
 10 ვალნი და აუწყეს სიტყუანი მძღავრისა შაა-
 ბაზისანი მეფესა ლუარსაბს. და რა ესმა, ეტ-
 ყოდა ფსალმუნსა ამას: „იყავნ სახელი უფ-
 ლისა კურთხეულ ამიერითგან და უკუნისამდე“,
 და ევედრებოდა მრავალ-მოწყალესა ღ'თსა.
 15 შემდგომად ამისა ჰქუა წმინდამან ლუარსაბ
 მტარვალთა მათ „აღასრულეთ ბრძანებული
 თქუენი“. და მოიღეს საბელი მშვილდისა,
 მოაბეს ყელსა და მით მოაშთვეს. და ესრეთ
 სრულ ყო წამება თვისი თვესა (sic) და შეი-
 20 რაცხა წმიდათა მოწამეთა კრებულთა თანა
 და აწ იხარებს სიხარულსა მას მოუკლე-
 ბელსა და გამოუთქმელსა. და აწ სხენან წმინ-
 დანი ნაწილნი მის მეფისა და მოწამის ლუ-
 არსაბისანი მუნ ციხესა გულაბყალაბისასა.

A კვიზ 6

25 287. ხ' დედა ბატონის თეიმურაზისა, ქეთე-
 ვან, და ორნი ძენი თეიმურაზისნი, ალექსანდრე
 და ლევან, გაგზავნა შირაზს და მუნ ტყუედ ყუეს.

288. ხ' რაჟამს უკმოიქცა შააბაზ, ვერცავინ
 დასვა ქართლს ბატონი და ვერცა კახეთსა,

¹ A: შაჰაბ.

რ ამას ლუარსაზს არცა ჰყუანდა შვილი და
არცა ძმა. და მიაბარა შააბაზ კახეთი ნოდარ
ჯორჯაძესა და დავით ასლანის შვილსა, და
ქართლი იყო უბატონოდ, რ თავადნი თვს-
თვსად მკარესა მთავრობდენ და ბატონობდენ 5
ურთიერთას იგინი.

289. ხ ნოდარ და დავით ქნეს ერთგულობა
და ჩამოიყუანეს ბატონი თეიმურაზ იმერეთიდა-
მე და გააბატონეს კახეთშია. და თანა მოჰყუნენ
ბატონს თეიმურაზს¹ არაგვის პირამდი გი- 10
ორგი, იმერეთის მპყრობელი, დადიანი² და
გურიელი. და, რა ჩავიდა ბატონი თეიმუ-
რაზ || კახეთშია, ესენი გამობრუნდენ და წარვი-
დენ იმერეთს, თვსსა სამყოფსა შინა. და
დაჯდა ბატონი თეიმურაზ კახეთს და ბატო- 15
ნობდა.

A კვივ 7

290. და, რა ესმა³ შააბაზს მოსვლა თეიმუ-
რაზისა, განრისხდა, ვა ვეშაპი განძვინებული,
და ალიყულიხან წარმოგზავნა მრავლითა ჯა-
რითა და ესე დავედრა, რათა შეუკრას გზები 20
ყოველგნით და არა წარუვიდეს. და თვთცა
წარმოემართა, რ სწადოდა თვთ მისვლა იმა-
ზედა. და წარვიდა ალიყულიხან და გაჰკრა
არაგუზედა გზები.

291. და, რა ესმა ბატონს თეიმურაზს⁴ საქმე 25
ესე, შეიყარა სპა, მოვიდა და დაესხა თავსა
წიწამურს ზეით, დაესხა ჟამსა შუადღისასა.

¹ A: თეიმურაზ.

² A: დადიან.

³ A: ესმ.

⁴ A: თეიმურაზ.

და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და გაემარჯვა ბატონს თეიმურაზს დიდად. და მისცა ლ^ათნ ძლევა და შუადღითგან მოკიდებული ხოცეს თათარნი, ვიდრე ბინდამდე, გაემარჯვა ბატონს თეიმურაზს და კახთა და გააქცივეს.

A კ^აივ 8 292. და ესმა ანბავი ესე შააბაზს და უმეტე[ს] განძვინდა და წარმოემართა თვთ. და მოვიდა შააბაზ, და ვე||ლარა დაუდგა თეიმურაზ და წარვიდა იმერეთს. და რომელნიმე¹ კახნი აიყარნენ და გაჰყუნენ ცოლშვილიანად თეიმურაზს.

მეფე ბაგრატ 293. ხ^ე შემოვლო კახეთი შააბაზ და მოვიდა ქართლად და დასვა მუნ ქართლში ბატონად ძმის წული მეფის სვიმონისა, ბაგრატი, მაშინ ქრისტეს აქათი, — ჩქითი, — ნაშობი კახის ბატონის გვარის ქალისაგან.

20 294. მაშინ ეზრახა და გაუგზავნა შააბაზ ლეკთა კაცი და შეუთვალა ესრეთ, ვ^ალ: „მნებავს წარმოტყუენვა და იავარ-ყოფა სრულიად სანახებისა ამის, კახეთს მე ავეყრი და, რაც მანდ ხიზანი კაცი და ქალი შემოვიდეს, დაატყუე[ე]თო. და წარვიდა და ჩავლო კახეთი და ამოსწყუიტა. და წავიდა და მოაოკრა, და სხვანი აჰყარნა და თანა წაასხნა. და რომელნიმე ლეკთა ამოსწყუიტეს და დაატყუევეს და რომელნიმე მორჩეს თუშეთს, ფშავს და კევსურეთს, და სხვანი ააოკრეს და ამოსწყუიტეს. და რაცოდენნი (sic) შეიპყრეს, ცოლშვილიანად აჰყარეს და წაასხნეს² || რომელიმე ფე-

A კ^აივ 9

¹ A: რომელნიც.

² A: +და.

რეიდანსა ¹, რომელნიმე ახლანან თანა ² აწცა
წინამძღოლ-მეთოფედ და არიან ვიდრე დღეინ-
დელად დღედმდე მეთოფედ, წინა უძღვებიან
ყენსა. მაშინ შემუსრა, დაამტვრია, რაოდენნი
დაუშთა პირველ, ხატნი და ჯვარნი და წარმო- 5
ილო ნაცარცვი და ნატყუენავი მისი.

295. და დასვა მუნ პატრონად ფეიქარხან
და მოუყენა რომელიმე ჯარი და ელი, და თვთ
წარვიდა განრისხებული და მივიდა ისპაანს.

296. მაშინ გაუგზავნა კაცი შირაზის ხანსა 10
და იკმო ბატონის თეიმურაზის შვილი ალექსან-
დრე და ლევან და, რა მოიყუანა, გამოასაქუ-
რისა ორნივე და ამყოფა თვისთა თანა. და
ერთი ძმა შეიშალა, ლევან, და ისრე იარებო- 15
და შეშლილი, და მეორე, ალექსანდრე, მოკუ-
და. ხ^ნ ქეთეუანისთვის გაგზავნა კაცი და შე-
უთვალა იმამყულიხანს, ვ^ნდ „ქეთევან დედო-
ფალი, თუ გათათრდეს, ნურას აწყენოდა, თუ
არ გათათრდეს, აწამე და სასჯელით მოჰკა- 20
ლო“. ხ^ნ იმამყულიხანს რა ესე ესმა, გამოუბ-
რუნა მოციქული და მოახსენა ესრეთ, ვ^ნდ
„ბერი დედაკაცი არისო და ახლა ეს არ გა-
თათრდებისო“³ და, რას აქნეუთო ამის გა-
თათრებასათ, დაეხსენითო თქვენთვის სირ- 25
ცხვილი არისოთ ამისი სიკუდილი“. ხ^ნ შააბაზ
იწყინა და გაუგზავნა კაცი, ვ^ნდ „არ იქნებისო“.

297. მაშინ იმამყულიხან დაუწყო ლაპა-

¹ A: ფერიასა.

² A: თანაა.

³ A: გათათრდებისო bis.

რაკი ქეთევანს დედოფალს და აუწყა ყენის
 შემოთვლილი და უთხრა, გათათრდიო. ხ^ა
 ქეთეუან არა უსმინა. მაშინ შეიპყრეს და
 დაუჭირეს მხლებლები და წინა გაუთათრეს
 5 და ახლდა თან მღდელი ვინმე იმერელი
 და იგიცა გაუთათრეს. ხ^ბ გაუბეს კელ-
 ფეკი და გააშიშვლეს წმინდა ქეთეუან დედო-
 ფალი და განკურვებულის გაზებით დაუგლი-
 ჯეს¹ ძუძუები და გაკურვებული საჯები ნაგ-
 10 ლეჯს კორცხედან შემოაწყუეს და დაგლიჯეს.
 გააკურვეს ლურსმები და დაუყარეს ქუეშე და
 ზედ გაატარეს, დააწვინეს და შიშველაზედ
 A კ^ივ 11 ზედ შემოაყარეს ლურსმა||ნი გაკურვებული.
 კ^დ განკურვებული შამფურები გაავლეს მუ-
 15 ცელსა და ძუძუ-მკერდ შიგან, განკურვებული
 ქუაბი დაარქუეს თავსა ზედან. კ^დ განკურ-
 ვებულს ქუაბსა შიგან შიგ (sic) ჩასვეს და
 თავსაც დახურეს და შემოაწყუეს გაკურვებუ-
 ლი ბარები შუბლსა ზედა და ახეთქა თავის
 20 კეფა. და ყუეს მრავალი სატანჯველი და ეს-
 რეთ შეუედრა წმინდა სული თვისი უფალსა
 და შეირაცხა წმიდათა ქალწულთა მოწამეთა
 კრებულთა თანა. და მოვიდა სამხილებე-
 ლად ყოველთა და დაადგა ნათელი. ხ^ბ მუნ
 25 დაესწრნენ ფრანგნი და აღიღეს წმინდანი ნა-
 წილნი წმინდისა ქეთევანისნი ფრანგთა და
 წარიღეს თვისთა თანა ნაწილად, ხ^ბ კელი და
 მკლავი ბატონს თეიმურაზს გამოუგზავნეს. და
 ესრეთ სრულ-ყო წამება მისი და ღვაწლი

¹ A: დაგლიჯეს.

A კვი 12 წმინდამან ქეთევან, რომლისა ცხოვრება მისი
ვრცელად წერილ არს მეტაფრასსა||მისსა. და
რომელსა მიწასა ზედან აწამეს, ადგილსა მას
არღარა მოვა მწვანე და ჩანს ადგილი იგი
ესრეთ, ვდ უნახველნი სცნობენ აქა ქმნილა 5
რამეო.

298. ხ^ა დაჯდა ქართლსა ბაგრატ, რომელი
გარდაქცეულიყო სჯულსა მაჰმადისასა. და არცა
იყო ღირსი მეფობისა, და ზურგად განჯის
ხანი და მისნი შემდგომნი ჰყუეს. და მაშინ 10
ამან ბაგრატ ვერ დაუჭირა თავი ქართველ-
სა და ვერცა ეუფლა ქალაქს ზეით ზემო ქარ-
თლსა. და არცა ჰყუარობდენ ქართველნი და
არცარად ახსენებდენ თათრობისათვის და ეძახ-
დენ საბარათაშვილოს ბატონსა და იყოფებო- 15
და ეგრეთ.

299. ხ^ა, რაჟამს იყო ბატონი თეიმურაზ
იმერეთს, მას ჟამსა შეიქმნა სიყმილი დიდი იმე-
რეთს. და მაშინ გაუგზავნა ბატონმა თეიმუ-
რაზ ხონთქარსა კაცი, შეეხვეწა და სთხოვა 20
სარჩო. ხ^ა ხონთქარმა სხვა ველარა გააწყორა
და მისცა გონიასა და ახალციხესა და გარე-
შემო მისსა მამული სარჩოდ. და||სანამდისინ
ხვანთქარის კაცი მოუვიდოდა ბატონს თეი-
მურაზს, ველარ გასძლო იმერეთს, წარვიდა 25
და მივიდა მამია გურიელთან. მაშინ მოვიდა
ხონთქრიდამ კაცი და წარვიდა, მივიდა
ხონთქრიდამ მოცემულს მამულში.

A კვი 13 300. მაშინ იჯდა ათაბაგად ძე მანუჩარ
ათაბაგისა, სახელით მანუჩარ, რომელი იყო 30
ღისწული სვიმონ მეფისა. და დააყენა ოლთის[ს]

ბატონმა თეიმურაზ ცოლშვილი მუნ და მო-
 უყენა გვერცა (sic) კახი სალთხუცესი ნოდარ,
 და თვთ წარვიდა ხონთქართანა შვიდასის
 კაცითა, და, რა ესენი წარვიდენ, მაშინ შე-
 5 ეტყო ყენს ბატონის თეიმურაზისა ხვანთ-
 ქართან წასვლა და მისის ცოლისა და შვი-
 ლის საათაბაგოს დაგდება. მაშინ შემოუთ-
 ვალა ერეუნის ხანს, ამირგუნა-ხანს, და მოს-
 წერა წიგნი ესრეთ: „ბატონი თეიმურაზ ხონ-
 10 თქართან წასულა და მისი ცოლი და შვი-
 ლი საათაბაგოში დაუგდია, შეიყარე ჯარი,
 A კვიგ 14 წადი, დაესხი თავსა, აიფორაქე მისი ცოლ-
 შვილი და საქონელი, და ცოლშვილი აქ გა-
 მომიგზავნე“. მაშინ წარვიდა ამირგუნა-ხან,—
 15 ზამთარი იყო და დიდი თოვლი მთაზედ,—
 გადასთხარა მთა და წარვიდა. ხ^ე მას ღამესა
 სიზმარი ენახა ბატონის თეიმურაზის ცოლს,
 ხორაშანს, ვითამ სიზმარში ყიზილბაშნი თავს
 დასხმოდენ და აეფორაქათ მისი ხიზანი და
 20 საქონელი. და, რა გამოდვიძებოდა ბატონს
 ხორაშანს, ღამესა მასვე აყრილიყო და შესუ-
 ლიყო ოლთისის ქალაქიდამ ციხეში, რაც რამ
 ჰყუანდა და ჰქონდა, იგიცა ყუელა ციხეში
 შეხიზნა, რ^ე უწინ ციხეს დაბლა იდგნენ. და
 25 წარვიდა ამირგუნა-ხან ღამესა მას, მივიდა,
 სადაც ბატონის თეიმურაზის ცოლი და შვილ-
 ნი იდგნენ, იმ სოფელს თავს-დაესხნენ. და
 მოარბია სოფელი იგი და იავარყო და სხვა ვე-
 რა მოაკელა რა, გაბრუნდა და წარვიდა. მაშინ
 30 სცნა ნოდარ სახლთხუცესმა, შემოიყარა ცო-
 A კვიგ 15 ტა რამ საათაბაგოს კაცნი და, რაც, თვთან

ჰყუნდა, იგიცა და გამოუდგა უკანა, მიეწია
ამირგუნა-ხანს, მრავალი კაცი ამოუწყუთა,
თვით გამოაქცივა და იშოვნა მრავალი საშო-
ვარი, გაზობრუნდა და მოვიდა გამარჯვებუ-
ლი ბატონის თეიმურაზის ცოლშვილთანა.

5

301. ხ, რაჟამს მივიდა ბატონი თეიმურაზ
სტამბოლს, მაშინ იჯდა ხონთქარი სულთან
იბრაჰიმ და სცადიდი პატივი ბატონს თეიმუ-
რაზს. და შეეხვეწა ბატონი თეიმურაზ, სთხოვა
ჯარი. ხ მაშინ ყიზილბაშთა და ურუმთ შუა

10

საფიცარი იყო და შერიგებულყუნენ. როდეს
გაეყოთ ქუეყნები, პირობა დაედვათ, რომე
არღარა იყოს ბრძოლა ერთმანერთშია, და
ამისთვის არ აჰყუა ხონთქარი, და მოსცა სარ-
ჩოდ სანჯახები და მრავალი წყალობა უყო

15

და გამოისტუმრა. და წარმოვიდა ბატონი
თეიმურაზ. მას ჟამსა იყუნენ ხონთქრის მა-
მულში მრავალნი ჯალალნი, განდგომილნი
ხონთქრისანი, დახვდენ ბატონს თეიმურაზს
წინა. და ამას ახლდა შვიდასი კაცი, და იგინი

20

A კ ივ 16

იყუნენ ურიცხვნი და მრავალნი, შემოებნენ
ბატონს თეიმურაზს. მისცა ღთნ გამარჯვება
და ბატონს თეიმურაზს გაემარჯვა და ამოს-
წყუთა მრავალი ჯალალი. ერთსა დღესა
შვიდჯერ შეებნენ და შვიდჯერვე ამას გაე-

25

მარჯვა: ასე მოუმართა ღთნ კელი, რომე,
შვიდასი კაცი ახლდა, არც ე[რ]თი არ დაჰკლე-
ბია, და მათი მრავალი ამოსწყუთა. და მო-
ვიდა გამარჯვებული ცოლსა და შვილშია, და
მცირესა ხანსა უკანა წარვიდა გონიას და მუნ

30

იყოფებოდა.

302. და ამა ჟამსა შინა მოკუდა ბატონი საბათიანოსი ბაგრატი, ძე დავითისი, ქრისტეს აქეთ: ¹. და მიესმა შააბაზს სიკუდილი მისი. რა არა ჰქონდა იმედი ფეიქარხან (sic), რომელი იჯდა კახეთს, რათამცა მას კეთილად გაერიგებინა საქმე კახეთისა და საქართველოსი (sic).

A კიბ 1
10
15
20
303. მაშინ მოურავი დიდს ხანს ახლდა შააბაზს გვერდსა და მრავალი ემსახურებინა მოურავსა. და დაანდო გული და წყალობაც მრავალი ექნა, იცოდა, რომ მოურავმა ჩემს || იქით არა იცის რაო. და უბრძანა მოურავს: „მნებავს წარსვლა შენი საქართველოში და თანა წარგატან ყარჩიხა-ხანს სპითა მრავლითა და ძესა ბაგრატიასა, პატარა სვიმონ-ხანს, წარვედ და მივედ პირველად და მოაოკრე სრულიად კახეთი და იავარყავ და მოსარ პირითა მახვილისათჳ ქართლი, აჰყარე ² და ჩამომისხი აქა“. აღუთქუა ნიჭი დიდი და საბოძვარი მრავალი.

304. ამას შინა გაჰმოკდა ხანი მრავალი და იყო მოურავი მუნვე. მას ჟამსა იყო ვინმე ისპაანს ხოსრო-მირზა სახელით, და ესე ხოსრო-მირზა იყო ხარჭისაგან ნაშობი დავით მეფისა, ძმისა დიდის სვიმონ მეფისა. ოდეს წარსულიყო ესე დავით შააბაზ ყეენთანა, მაშინ წარიყუანა წავკისილამე ქალი ერთი და ეპყრა

¹ A: აქ თავისუფალი ადგილთა თარიღისათვის დატოვებული.

² A: ჰყარე.

ხარკად და, ვა მიდგომილ იქმნა დედაკაცი
იგი დავითის მიერ; შვა ძე და უწოდა სახე-
ლად ხოსრო-მირზა. ხ ოდეს წარმოგზავნა
ყენებან დაუთ-ხან საქართველოში, მუნ დაშთა
ყრმა იგი ხოსრო-მირზა და დედა მისი. და იყო 5
ობლად ესე || ხოსრო-მირზა და არავინ იყო
მწედ მისა, თვინიერ დედისა მისის. და შექ-
ნილიყუნენ ორნივე დედა-შვილნი სჯულითა
მაჰმადიანნი და იყოფებოდენ დიდად გლახა-
კად და უღონოდ ყოვლისავე საკმარისაგან. 10

305. მაშინ მოვიდა ესე ხოსრო-მირზა მოუ-
რავთანა და მცირედი რამე მოართვა მოურავსა,
ხ მოურავმან რა იხილა ხოსრო-მირზა, [ა]უღ-
ვა ფერკზედ, დაუცალა ადგილი თვისი, მიი-
ყუნა და დასვა იგი და პატივსცა დიდად. ხ 15
იყო მოურავი მაშინ ყენისაგან დიდად პატივ-
ცემული და მორჩილებდენ სულად ყიზილბაშ-
ნი და გვერდს ახლდენ მრავალნი. იხილეს
რა ყიზილბაშთა ესევეთარი პატივისცემა
ხოსრო-მირზასი, ჰკითხეს მოურავსა: „ვინ არს 20
კაცი ესე, რომელსა ესრეთ დიდად პატივ-
ეცო“. ხ მოურავმან აუწყა მათ, ვდ „ესე არ-
სო ძე დაუთ-ხანისა, პატრონისა ჩემისაო. მა-
შინ სცნეს ყიზილბაშთა ესე და უპყრობდენ
დიდსა პატივსა ხოსრო-მირზას. მაშინ დიდად 25

კეთილსა უყოფდა || ყენი ხოსრო-მირზასა და
მისცა მოურაობა ისპაანისა და ჰყუანდათ ესე
მეტოქად ქართლის ბატონისა.

306. და აემზადა მოურავი, წარმოვიდა
და გამოატანეს მეფე სვიმონ პატარა თანა. და 30
მოვიდენ ქართლსა ლაშქრითა მრავლითა და

A კიზ 2

A კიზ 3

მეფე
სვიმონ

იღუწიდა მოურავი საქმესა მას, რომელ ჰქონ-
და უწყებული ყენისაგან. და ოდეს გამოგ-
ზავნა მეფე სვიმონ ყაენმა, მაშინ მისცა ყენ-
მა ასული ყორჩიბაშისა ცოლად და წარმოა-
5 ტანა თანა. და იყო ქალი ყორჩიბაშის, შვი-
ლისშვილთ ყაენისა, სახელით ჯანბანუმ.

307. და ოდეს მოვიდეს საქართველოშია
და შემოეყარნენ ქართველნი, და, რა ნახეს
ქართველთა ჯარისა სიმრავლე, მაშინ იფიქრეს
10 და თქუეს: „ესე საქმე მიზეზი რამე არისიმდე-
ნის ურიცხვის ჯარისა გამოგზავნა“. ხ^ნ მოუ-
რავმან დაუფარა და შეიჯერა ფიცითა დიდი-
თა, ვ^დ „ამა ჯარისა სიმრავლე საქართველო-
სათჳს არ არის საზიანო, ნურცა რა ფიქრი
15 გაქუსთ, თქუენი საქმე მე დამადეგითო. მა-
შინ დააჯერეს გული ქართველთა, წარვიდენ
და|| დადგნენ მუხრანს.

A კ^იზ 4

308. ხ^ნ გაგზავნეს კაცნი და იკმნეს კახნი.
და შემოეყარნენ კახნი ღართისკარზედა. ქმნა
20 მოურავმა ბოროტი დიდი: გამოავლო ყარჩი-
ხან¹ თეჯირი კარავსა თჳსსა და დაჰპატიჟა, ვ^დ
„მოვიდენ კახნი და ხალათებს მივსცემო. და
შიადგნენ კარსა კახნი, შეიყუანდენ კახთა და
მოსჭრიდენ თავსა, ხ^ნ გარეთ-მდგომთა კახ-
25 თა ეგონათ ხალათის ძლევა და მუნ დასხდო-
მა მათი. მრავალთა მოსვრისა შემდგომად,
სცნეს კახთა საქმე ესე და გაიკრეს კმაღს კე-
ლი, და თათარნივი დაერიდნენ. და გამოიქცენ
კახნი და კნინლა და მცირედნი განერნენ.

¹ A: ყარჩიხან.

309. ხ¹ შემდგომად ამისსა იყვნენ ხანსა რას-
 მე მუხრანსა და იყუნენ მზადებაშია, რ¹ სწადდათ
 აყრა ქართლისა. ჰქონდა მოურავს ჩვეულება,
 წარვიდოდა და მოუტევდა ქორსა. დღესა ერთ-
 სა კ¹დ განვიდა ქორის მოსატევად კევსა ლო- 5
 ჭინისასა¹ და ნახა, რომე ერთი შათირი მო-
 ვიდოდა, და იცნა ყენის შათირობაზედ.
 უკმო მოურავმან შათირსა მას მისგ¹ [ლ]ად მის-
 თანა, ხ¹ შათირმა არ უსმინა, და, ვინათგან
 არა მორჩილ ექმნა შათირი იგი, მიეწია ცხე- 10
 ნითა და შეიპყრა, იძულებით გაჩხრიკა და
 უნახა წიგნი. წაიკითხა და ესრეთ ეწერა ყარ-
 ჩიხა-ხანთანა ყეენისაგან, ვ¹დ „რა ჟამს მოს-
 რათ კახნი, აჰყარეთ ქართლი და წამოასხით,
 ხ¹ მოურავს ულალატე, მოსჰერ თავი და გა- 15
 მომიგზავნი“. და, რა წარიკითხა მოურავმა
 ესე, მაშინ შათირი იგი მოკლა. აღუკდა სიც-
 რუე მისი თხემსა მისსა ზედა, შეწუხდა დი-
 დად და ეძიებდა ღონესა რასმე. მას ჟამსა
 იყო ნუგზარ ერისთავი მოყუარე და მოყ[უ]ასი 20
 მოურავისა. და ეპყრა ძესა მისსა ზურაბს
 ერისთობა (sic), და ცოლი ზურაბ ერისთავსა
 ისპაანს დარჩომოდა, და შვილი პაატა მოუ-
 რავსა მუნ ისპაანს დარჩომოდათ. მაშინ მოუ-
 რავმა უთხრა რჩევით ზურაბს, რომე „მოდ 25
 ქართლს ნუ ამოვსწყუეტოთ, თორემ სულიც
 დაგვეკარგვისო და არც ჩვენ დაგვინდობენო,

A კ¹იზ 5

¹ A: სწერია „ლომანისასა“, შემდეგ გადახაზულია და სტრიქონს ზეით უშნო ხელით დაწერილია: „ლო-
 ჭინისასა“.

A კნიზ 6

მრავლის ლიქნითა და სიტყვის რჩეუითა და მრავლის || ცდილობით დასთმო ზურაბ ცოლი თვისი და მოურაგმა შვილი თვისი პაატა დასთმო.

5 310. მაშინ, ოდეს შეიჯერა ზურაბ მოურაგმან, ურჩია მოურაგმან ყარჩიხა-ხანს, ვ'დ „გავგზავნოთ ანდუყაფარ ამილახორი და ზურაბ ერისთავი და დავიბაროთ სრულიად ქართველნი, დავიპყრათ და გაუგზავნოთ ყეენსა“.

10 მაშინ დაჰყუა ყარჩიხა-ხან და გაგზავნეს ანდუყაფარ ამილახორი და ზურაბ ერისთავი და სხვანი ქართველნი და დაიბარეს ქართველნი და იკმნეს მუნ. ხ' არავინ უწყოდა, თვინიერ მოურავისა და ზურაბ ერისთავის მეტმა. და

15 წარმოვიდა ზურაბ ერისთავი და ამილახორი ანდუყაფარ, დააყენა თვისთა თანა მოურაგმა პაატა ხერხეულის ძე და ძე მისი ავთანდილ, ელია დიასამისე და პაპუნა ვაშაყის შვილი. ხ' ზურაბ და ანდუყაფარ მოვიდნენ და დადგნენ პირსა არაგვისასა. მაშინ გაგზავნეს

20 კაცნი და იკმნეს სრულიად ქართველნი მუნ. და ვ'ა მოვიდნენ || ქართველნი, მაშინ ზურაბ ერისთავმა იდუმალ მოიკმო ქართველნი და უთხრა რა ესრეთ, ვ'დ „ჩვენ შააბაზ ყეენისაგან ასრე გვაქუს დაბარებულობა, რომე

25 კახნი ხომ დავკოცეთ და ქართველნი, ვინცავინ ხართ, აგყაროთ და ყეენს გაუგზავნოთ, და აწ ჩვენ ამას ვარჩეუთ, რომ ქუეყნის გაოკრება სწადიანთ ყიზალბაშთა, და მოდი შევიფიცნეთ, მივიდეთ და ამოვსწყუიტოთ ყიზილბაშნი და ნუ წავაკდენთ საქართველოსა“.

A კნიზ 7

30

ბ^ა ანდუყაფარს არ ენდობოდნენ, რ^ა ცოლად
ჰყუანდა დაჲ სვიმონ მეფის ცოლისა და ნა-
თესავი ყეენისა, და თვთცა მაჰჰადიანის სჯულ-
ზედ მისულიყო და დიდათ იჭირვოდა ყიზილ-
ბაშათავს და დიდად ერთგული იყო. და, რა 5
ესმა ესე ქართველთა, განცვიფრდენ დიდათ
და შეწუხდენ და მისცეს ზურაბ ერისთავსა
პირობა და შეჰფიცეს საშინელად, || რომ „რა-
საც თქუენ გვიბძანებთ, იმას ვიქთო“. და რა
შეიფიცნენ, რადგან არ ენდობოდნენ ამილა- 10
ხორს, დაიჭირეს და ცოლშვილით არშის ცი-
ხეში გაგზავნეს და მუნ დაატყუევეს.

A კ^აიზ 8

311. და მაშინ შეიყარნენ ქართველნი და
ზურაბ ერისთავი, აცნობეს დიდს მოურავსა და
მოვიდნენ გათენების ხანსა, დაესხნენ ყი- 15
ზილბაშთა. ბ^ა მოურავი დიდად სახელოვნად
იყო მას ლამესა: მივიდა მოურავი და მოკლა
თვით შუბითა ყარჩიხა-ხან, და შვილმან მის-
მან მოკლა ავთანდილ ყორჩიბაშის შვილი. და
დაუშინეს, ამოსწყუიტეს ქართველთა სრუ- 20
ლიად¹ ყიზილბაშნი. ესრეთ მასცა ძლევა ღ^ოთნ
ქართველთა და გაემარჯვათ: ამოსწყუიტეს,
გააქცივეს და იქმნა გამარჯვება დიდი. და რა
გაიქცნენ ისინი, მაშინ გამარჯვებულნი ქართ-
ველნი წარვიდენ ფეიქარ-ხან^[ნ]ზედ, რომელი 25
იჯდა კახეთს, რ^ა ამას ფეიქარ-ხანს ჰყუანდა ცო-
ლად ბატონიშვილი ლელა. და უნდოდათ დას-
ხმოდენ თავსა ფეიქარ-ხანს და ისე მოეკლათ,
და ბატონიშვილი ლელა გამოერთმია || თ და
ზურაბ ერისთავისათვის მიეცათ. და, რა წარვი- 30

A კ^აიზ 9

¹ A: „ქართველთა სრულიად ქართველთა“.

დენ, მაშინ იგრძნა ფეიქარ-ხან და წარვიდა გა-
ქცეული. გამოუდგენ და სდივეს ბარდამდი და
ვერლარა მოეწინენ. მაშინ მოარბივეს ქართვე-
ლთა ბარდა და განძა და იავარყუეს და იშოვეს
5 მრავალი, და წარმოვიდნენ და წარმოიღეს.

312. და გაუგზავნეს ბატონს თეიმურაზს კა-
ცი გონიას და იკმეს თეიმურაზ, მოიყუანეს და
კახეთს გააბატონეს.

313. ბ მაშინ განმგეთ ქართლისა დაადგი-
10 ნეს დავით მეფის ძმის შვილის შვილი ქაიხოსრო,
მუხრანის ბატონი, და არც განმგეობითა
ემორჩილებოდენ მათ, არამედ თვის-თვისად
უფლობდენ ქართლის თავადნი.

314. და იყო მაშინ თავი და უფროსი კაცი
15 მოურავი და ყოველნივე ქართველნი მას მორ-
ჩილობდენ, რ თვით ზურაბ ერისთავი და
ვინცავენი დიდი კაცნი იყუნენ ქართლისანი
დიდს მოურავს ქეშიკში უწვებოდნენ და ყმუ-
რად მონებდენ მას.

315. და ამის ჟამსა შინა დაემძახა ზურაბ
20 ერისთავი ბატონს თეიმურაზს. და მისცა ასული
A კიზ 10 თვისი დარეჯან ზურაბ ერისთავსა. ცოლად,
რ ესე ზურაბ ერისთავი გაეზარდა მოურავსა
პატარა ყმაწვილი და იყუნენ ერთმანერთისა-
25 თვინ დიდად ერთგულნი და უწყოდენ, უკეთუ
ესენი ერთმანერთს გაეყრებოდენ, მაშინ წაკდე-
ბოდა საქმე ამათი და ამისთვის მორჩილობ-
დენ ერთმანერთსა.

316. და რა მიესმა საქმე ესე შააბაზს, დაჭე-
30 რა ამილახორისა ანდუყაფარისა და ცოლისა მი-
სისა და ციხეში შეგზავნა, განრისხდა ფრიად
და წარმოავლინა ისახან ყორჩიბაში დიდიითა

მძლავრობითა. წამოვიდენ, მოვიდენ და დაი-
ბანაკეს ალგეთზედა. მაშინ შეიყარნენ ქართ-
ველნიცა და კახი ბატონი თეიმურაზ შეყრი-
ლი კახითა და მოვიდნენ და დადგენ კოჟორ-
ზედა და წარვიდენ ქართველნი.

5

317. და მას ჟამსა შინა ხვანთქარი გას-
წყრომოდა მანუჩარ ათაბაგსა და ველარ დაუდგა
ურუმსა. მაშინ გარდმოვიდა ახალდაბას სამასის
კაციტა. და, რა სცნა საქმე ესე მანუჩარ ათა-
ბაგმან, მაშინ წარმოვიდა სამასისა რჩეულისა

10

A კ^იზ 11

კაციტა || და შემოეყარა. და განიხარეს ქართველ-
თა და კახთა სიხარულითა დიდითა, წარვიდ-
ნენ და მივიდნენ, განთიადს დაესხნენ ყორჩი-
ბაშსა. და შეეტყო მათცა და წინათ თოფხანა
გამოეყენებინა და, რა მივიდნენ ქართველნი,

15

დაუშინეს თოფი და ასეთი კუამლი დადგა,
რომ იმათი ჯარი ველარ დაინახეს. რა გარდი-
ყარა კუამლმა, შეუტივეს ქართველთა და იქმნა
ბრძოლა ძლიერი. და მოისრა ყიზილბაშნი
თოთხმეტი ათასი, ქართველნი და კახნი ცხრა

20

ათასი და მოკუდა¹ ზურაბ ერისთავს ცხრა-
ასი. თავთაგან მოკუდა მაშინ ალათანგი ხერ-
ხეულიძე და მისი სახლისკაცნი შვიდნი და,
ბაადურ ციციშვილი, და კახი დავით ჩოლაყა-
შვილი შვიდი მოკუდა და ცხრა მაჩაბელი და

25

სხვა აზნაურშვილი და მსახური და გლეხი
მრავალი ამოსწყდა. და გაემარჯვა ქართველ-
თა და გაიქცნენ ყიზილბაშნი, და სდიეს ვიდ-
რე გატეხილ-კიდამდე და კოცეს ურიცხვი.
ხ^ე მაშინ ზურაბ ერისთავი შუბლზედ დაკო-

30

¹ A: მოკუდა.

A კ¹იზ 12 დილი იყო, თოფს გარდაეკრა, || და უსუსტდებო-
და გული. მეფემან და მოურავმან და სხვათა
თავადთა ნახეს იგი და მოუცადეს.

318. მაშინ შაბადა-ხან თავისის ჯარითა წინ-
5 წყაროს მდგარიყო და წარმოსრულიყო. და
მოვიდა ნაომარზედა, დახედა და ნახა, რო-
მე ესე მცირედი კაცი ერთს ადგილს შეყრი-
ლიყუნენ და იდგნენ ქართველთაგანი, და იც-
10 ნა შაბადა-ხან, მაშინ შემოუტია და შეექ-
ნათ¹ ბრძოლა ძლიერი, უმეტესი პირველისა.
და ბრძოდენ ქართველნი ფიცხად და მას დღე-
სა ბატონმა თეიმურაზ დაამტურია ყოველი
საბრძოლი იარაღი და აღარა შერჩომოდა რა
და ბეჭდებიცა დაემტვრია კაცზედა, და იმ-
15 დღინდელი მოურავის ნაქმარი ომი და საქ-
მეები პირველთა გმირთაგანცა არა თქმულ-
არს, რაც იმ დღეს მოურავმა სახელი და ომი
ქნა. და ძლიერად შეიბნენ მუნ² აღათანგი ხერ-
ხეულიძე და კახი ასლანის შვილი დავით და
20 ორნივე დაიკოცნენ მუნ. და შემდგომად ამისა
A კ¹იზ 13 ძლიერად შეიბა || მუხრანის ბატონი თეიმურაზ,
ძმა ქაიხოსროსი, და მოკლეს იგიცა მუნ. და,
რა მოკლეს თეიმურაზ მუხრანის ბატონი, და-
იძახეს თეიმურაზ მოკლესო. და მაშინ, რა
25 ესმა ესე ქართველთა, ეგონათ, თუ ბატონი
თეიმურაზ მოკლეს, და მაშინლა დამაშვრალ-
ნი³ ქართველნი ივლტოდენ და გაიქცენ.

¹ A: შექნათ.

² A: მუ.

³ A: დამშვრალნი.

319. ხ⁷ ათაბაგი და ყმანი მისნი დიდად
 მკნედ და ძლიერად ომობდენ. და ნახა ათაბაგმან
 ამირგუნა-ხან, ერევნის ხანი, გამზრდელი თვისი,
 შეუტია და დაჰკრა თავსა თავჯიანსა კრმალი,
 თავჯი გაუპო, თავსა დიდი შეჰკუთა და ჩამო- 5
 აგდო. შემოსძახა ამირგუნ-ხან: „ნამაქათარმო,
 რასთვის მომკლავ, ხომ მე გამიზდიხარო. მაშინ,
 რა ესმა ათაბაგსა, გაუშვა, წარვიდა და ივლტო-
 და. და რა ეს ნახეს ყიზილბაშთა, მაშინლა გა-
 მობრუნდენ და თვთ ყორჩიბაშიცა გამობრუნ- 10
 და და მოვიდა პირველსავე მას ნაომარსა.

A კ⁷იზ 14. 320. ხ⁷ ბატონი თეიმურაზ და ქართველნი
 შეიქცენ თვის-თვისად. და, რა მივიდა მოურა-
 ვი ნოსტევს, მაშინ შემოიყარა, რალაც გარ-
 დარჩომოდა, ჯარი თვისი. და მას ჟამსა გა- 15
 მოსულიყუნენ ქალაქის ციხილამე მარბეველნი
 თარეშნი თათარნი და ლისი მოერბიათ. მა-
 შინ წარვიდა მოურავი, რ⁷ ლისი იმისი იყო
 ბატონის წყალობა. მივიდა მოურავცა სამ-
 ოციის კაცითა და შეება გულ-მესისხლედ და 20
 ამოსწყუიტა. ლ⁷თნ გამარჯვება მისცა და მოს-
 რა კაცი შეიდასი, გააქცია და ამოსწყუიტა
 და ცოლშვილს კაცი უჩინა¹ და სამცხეს გაგ-
 ზავნა, თვით განვიდა, წიწამურის გზები ჩა-
 ხერგა და ღართისკარიც შეუკრა თვით და 25
 მუნ მომავალნი ყიზილბაშნი დაკოცა და ამოს-
 წყუიტა. და ამის ცდაში იყუნენ ყიზილბაშნი,
 რათა ანდუყათარ ამილახორის ცოლი, რომ
 არშას ციხეში იყო, ის ქალი ყენის შვი-
 ლისშვილი იყო, სვიმონ მეფის ცოლის და 30

¹ A: უჩინ.

A კ იზ 15

იყო, და იმისი გამოყუანა უნდოდათ. და და-
უწყეს ზურაბს ლაპარაკი, რომ ის ქალი მოგ-

5

ვეცო. || რ¹ მაშინ ის ქალი არშას ჰყუანდათ,
რომელ არს ციხე კევისა, და დაუწყო ყორჩი-

10

ბაშმა ზურაბ ერისთავს ლაპარაკი: „გზა მო-
მეცო, ჯარს გავეგზავნი და იმ ქალს გამოვიყუან
და წავალ ჩემთვისაო. მაშინ საფიცარი მის-
ცა ზურაბ ერისთავმა, რომ „გზას¹ დაგანებებ
და არას დაგიმარცხებო, შევლით ჩემს მამულ-

15

ზედ შეიარეთო და ჩამოვლით ქსანზედ წამო-
დითო, რომ ჩემს მამულს დიად ძალი დაემარ-
თებაო. მაშინ ყორჩიბაშმან უთავა ჯარს ხო-
სრო-მირზა, რომელი პირველ ვახსენეთ. წარვი-
დენ შეუღეს და გამოიყუანეს ქალი და გარდ-
მოვლეს ლომისა და ენებათ ქსანზედ ჩამოვლა.

20

321. მაშინ პირობა მისცეს ზურაბ ერის-
თავმა, იესე ერისთავმა და მოურავმა გიორგიმ
და ერისთავის ძმამან და შეკრეს ქსანზედ გზები,
დაუხუდენ და ამოსწყუიტეს ასე, რომე იმის-
თანა გამარჯვება არა თქმულარს. მოსრეს ეს-

A კ იზ 16

25

რეთ, რომე ქსანი შეიღება. სისხლითა და სის-
ხლის ფერად დიოდა. და მაშინ კარგად იყო
ხოსრო-მირზა: ხ¹ ქალი ვერ წაართვეს, სხვა-

30

ნი ჯარნი || და სპანი ამოსწყუიტეს და სულად
წაართვეს სალარო და ბარგი. მოვიდა ხოსრო-
მირზა და მოიყუანა ქალი ყორჩიბაშთანა.

322. მაშინ მოურავი წავიდა სამცხეს, ცოლსა
და შვილს მიეპატრონა.

323. წარმოვიდა ყიზილბაშის ჯარი და
მოიცვეს საბარათაშვილო და სომხითი, მოი-
თარეშეს და იყუნენ.

¹ A: გზა.

324. ხანსა რაოდენსამე უკანა გაგზავნა ყორ-
ჩიბაშმა ჯარი მოურავის თავს დასასხმელად. მა-
შინ მოურავი მთაზედ იყო სანადიროდ და გარდ-
მოხელდა და ნახა ყიზილბაშის ჯარი. რ^ა ასპინ-
და ავსილიყო ჯარითა. მაშინ შემოუტყუა მო- 5
ურავმან და მისცა ძლევა ლ^ათნ და ამოსწყუ-
ტა თათრის ჯარი მრავალი, იმათიც დააყ-
რევინა, თვარემ ამათი ვერა წაიღეს რა და
წავიდნენ გაქცეულნი.

325. მაშინ ხერთვისის ციხე და სხვანი რაო- 10
დენნიმე სამცხის ციხენი ყიზილბაშთ ეჭირა,
მივიდა მოურავი და აღიღო ციხე ხერთვისი-
სა და სხვანი ციხეები და შინა-მყოფნი ყოვე-
ლივე ამოსწყუტა. და მაშინ გაგზავნა ქავთა- 15
რის შვილი გიორგი ხვანთქართანა და შეეთ-
ვალა, || ვ^ად: „ესე ციხეები ყიზილბაშთ ეჭი-
რაო და აწ მე წამირთმევიანო, გამოგზავნეთ
ჯარი თქუენი და დააყენეთ ციხეებსა ამას ში-
ნაო. ხ^ა ხონთქარმა დიდად დაუმაღლა და
მრავალი წყალობა გამოუგზავნა და გამოგზავ- 20
ნა ენგიჩრები და დააყენა ციხეებსა მას შინა.

326. ხ^ა ყორჩიბაშმან გაამაგრა ციხე ტფი-
ლისისა და და[ა]გდო მუნ სვიმონ მეფე ქრისტეს
აქათ:, ჩქ^აკ^ას:, და თვით ყორჩიბაში გაბრუნდა,
წარვიდა და წაიყუანა ქალი თანა. და, ვ^ა წარ- 25
ვიდა ყორჩიბაში, სვიმონ მეფე ვერა გამოვი-
დოდა ციხიდანე და ვერცა პატრონობდა
ქართლსა.

327. მაშინ კ^ად მოვიდა მოურავი და ზურაბ
ერისთავმა კ^ად დაიპყრეს ქართლი და დასვეს 30
კ^ად მუხრანის ბატონი ქაიხოსრო უფროსად,

A კი^ა 3 1

და იგინივე პატრონობდენ და უფროსობდენ
ქართლსა.

328. და ამა ჟამში მოკუდა შააბაზ. მაშინ
ხოსრო-მირზა ქართლში რომ კარგად ყოფილი-
5 ყო და ბეურს გარჯილიყო, მისად მაგიერად მიე-
ცათ ყულარაღასობა და იყო ყულარაღასი.
A კნიჰ 2 ხ, რა შააბაზ მოკუდა, მაშინ აირივნენ ყიზილ-
ბაშნი და კარის ბეგლარებს სწადოდათ ერა-
ნის აშლა. ხ ამა ხოსრო ყულარაღასმან გაა-
10 მაგრა კარი და გამოიყუანა შვილი შააბაზისა
შა-სეფი და დასვა ყენად და მოუდგა თვით
და გაუმაგრა კარი და დარჩა დიდად ერთგუ-
ლად ყენზედა. და იყო ყენი მწყალობელი მისი.

329. ხ განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არ-
15 ლარა უღებდა მოურავსა თავსა და სიძეცა იყო
ბატონის თეიმურაზისა, ამისთვინცა დიდობდა.
იწყინა მოურავმან მისი თავს-დაუღებლობა
და ამანც აღარა ახსენა. და ამაში შეექნათ
შური დიდი და მტერობა: ზურაბ ბატონს
20 თეიმურაზს მიუდგა, და მოურავი ქაიხოსროს,
გამგებელსა ქართლისასა, და ქართლი სულად
შემოუყარა ქაიხოსროს მოურავმან. და არა
მორჩილ ექმნეს ესე ორნი ერისთავნი ზურაბ
და ამილახორი იოთამ და იყო განდგომილე-
25 ბა ურთიერთას შორის. ხ წარგზავნა მოურავ-
მა კაცი და ითხოვა შეწევნა იმერეთის მპყრო-
ბელის გიორგისაგან. შემწე ექმნა და წარმო-
სცა გიორგიმ სპანი თვსნი.

A კნიჰ 3 **330.** მაშინ საათაბაგოს საფარ-ფაშა იჯდა,
30 რ, მანუჩარ ათაბაგი ოდეს ქართლად იყო, მაშინ
წარვიდა ხონთქართანა. და შეეწყალებინა ხონ-

თქარსა და მიეცა საათაბაგო თავისის სჯული-
თა, და ოდეს გაბრუნებულყო, მაშინ წინ
დახლომოდა საფარ-ფაშა მანუჩარ ათაბაგსა,
და იყო ნათესავიცა მანუჩარისა. ხ^რ მალვით
მოეწამლა და მოეკლა ათაბაგი და თვით წარ- 5
სულიყო საფარ-ფაშა და გათათრებულყო, და
მოეცა საათაბაგო საფარ-ფაშისათვის. წარმო-
ვიდა და მოვიდა საათაბაგოში. რომელნიმე მა-
შინ თავადნი გათათრებულყოვნენ ათაბაგისანი;
და, რა ესე საფარ-ფაშა მოვიდა, სრულიად 10
გათათრა, რანიცა თავადნი იყუნენ ქრისტე-
ანენი, მიერიტვან იწყეს თათრობა. და ამა სა-
ფარ-ფაშას სთხოვა მოურავმა ჯარი და ათხოვა.

331. მაშინ ბატონი თეიმურაზ და ზურაბ
ერისთავი ერთად იყუნენ დუშეთს სახლსა ზუ- 15
რაბ ერისთვისასა. და შემოიყარა მოურავმა
ჯარი, მოვიდა დუშეთს ბატონს თეიმუ||რაზზედ,
რ^ა იყუნენ კახნი სრულიად მუნ და ზურაბ
ერისთვის ლაშქარი და საამილახორო. და
შეიბნენ ბაზალეთს ფიცხლად ასრე, რომე არა 20
დარჩა კაცი, რომ არ დაიჭრა, და მრავალი
თავადნი დაიკოცნენ და თვით ბატონი თეი-
მურაზც დაიჭრა მას დღესა. და დაუმარცხდა მას
დღესა მოურავსა და თვით მოურავიც დაიჭრა,
წარმოვიდა. ცოლი ქაიხოსროს გამგებელისა, 25
ძმისა მისისა თეიმურაზისა და ძე მათნი იმე-
რეთს გადვიდენ. ცოლი მოურავისა და ძენი მის-
ნი სამცხეს გარდვიდენ, და თვით მოურავი და
ქაიხოსრო გამგებელი ხონთქართან წარვიდენ.

332. და უყო მოურავს ხონთქარმან წყალობა 30
და მისცა სანჯახები. და დააყენა მოურავმან

A. კ^ი 4

ცოლი და შვილი მისი იორამ მუნ სანჯახშია.
ხ^ბ მოურავმან გმო სჯული თვისი და იქმნა
მაჰმადიან და სთხოვა ჯარი ხონთქარსა და
დააპირა, რომ წავალ და დავიჭერ ქართლსაო
და სულ გავათათრებო და დაგამონებ ყმათაო.
5 ხონთქარი მაშინ ყენის გარიგებული იყო
A კ^იპ 5 და უთხრა ხონთქარმან: „ერთი ქუეყანა მაქუსო
გამდგარიო და იმაზედ გავაყენებო და, თუ
იმაზედ გაგემარჯვება და დაიჭერო, მასუკან
10 მაგასაც გავირიგებო. გაგზავნა და გაატანა
აზამ¹ ვეზირი თანა დიდის ჯარითა. რა მივი-
დნენ, მუნცა დიად კარგად იყო მოურავი: შეე-
ბა და გაიმარჯვა.

333. აზამ¹ ვეზირს ხონთქრის და ჰყუანდა
15 ცოლად. და, რა ესე ანბავი მიუვიდა ხონთქარსა,
იამა დიდად და დიდი სახელი და კმა დაუვარდა
მოურავსა. მაშინ იწყინა ხონთქრის დამა, რო-
მელი ედგა ვეზირსა, და მისწერა წიგნი: „რო-
გორი საქმე არის და, ან როგორ გეკადრებაო,
20 სულ მოურავის სახელი მოდის და შენი არაო.
მაშინ უღალატა ვეზირმან: დაჰპატიჟა და და-
ლატით მოკლა მოურავიცა და შვილებიცა და
გამგებელი ქაიხოსრო და, რაცა ჰყუანდა, ყო-
ველივე ამოუწყუთა. ერთი შვილი ახლდა
25 თანა ავთანდილ, მოუკლეს იგიცა. მაშინ² თან
A კ^იპ 6 ახლდა ოგორგასალ და შვილი მისი ბეჟან და
წააყენეს ბეჟან სასიკუდილოდ. მაშინ შეეხვე-
წა და ქრთამი მისცა იასაულს, რომ მაგ ჩემს
შვილს კი ნუ მოკლავ და მე მომკალო, ჩემი

¹ A: ახან.

² A: მაშინ bis.

თავი ანგარიშში გაგეთვლებათ და მაგას ნუ მომიკლავო. მაშინ ისმინა მტარვალმან და არა-
ღარა მოუკლა შვილი, თვთ გორგასალ მოკლა:
თავი მოსჭრა, მიიტანა და ანგარიშში გაარო-
ინა. ბეჟან მორჩა და წარმოვიდა.

5

334. ხ^რ ცოლი მოურავისა და შვილი მისი იორამ დარჩა აზრუმს ქუეყანასა, ხ^რ ძენი მუხ-
რანის ბატონის თეიმურაზისანი და ქაიხოს-
როსანი წარმოვიდნენ იმერეთიდამე და მოვი-
დნენ მუხრანს. რა სცნა ბატონმა თეიმურაზ ამათი
მოსვლა მუხრანს, დაუწყო მტერობა და არა
დაანებეს მუხრანი და იყუნენ ერთის გლახაკის
კაცისას ღარიბად და გლახაკობითა.

10

A კ. იპ 7

335. ამა ჟამსა შინა || უფრო განდიდნა ზურაბ
ერისთავი და არღარა დაუდვა ბატონს თეიმუ-
რაზს თავი და ამას შინა დაუწყო საქმობა სვი-
მონ მეფეს პატარასა. და იყო სვიმონ მეფე ციხესა
შინ ტფილისისასა. და მისცა ზურაბ ერისთავ-
მა საფიცარი დიდი და გამოიყუანა ციხიდამე
და მოუდგა ზურაბ ერისთავი და გააბატონა
და მოუყენა ქართლი. და წამოიყუანა ზემო
ქართლს და მუნ იყოფებოდა. მაშინ სვიმონ
მეფე მამასა ეძახდა ზურაბს და იყო მისი მორ-
ჩილი და არას იქმოდა მის გარდაუალსა.

15

20

25

336. და რა ნახა ბატონმა თეიმურაზ საქმე
და განდგომილება ერისთვის ზურაბისა, მოკლე-
ბულ იქმნა ძალისაგან და არა სადა ქონდა
მისალტოლველი. მაშინ წინა აღრჩეუით განიგუ-
ლა წარსულა ყაენთანა, განემზადა და წარვიდა.
და შთავიდა უფადარს, მუნითგან აღწერა ქარ-

30

ტასა ზედა წარმომთქმელმა ესრეთ: „არ ჯერ
არს განწირვა სიძისა მიერ სიმამრისა, ვინათ-
A კვიპ 8 განწვილი ხართ და სიძე ჩემი. და აწ მე
წარვსრულვარ (sic) ყუენთან, ამიერთგან ვიხი-
5 ლო ერთობა თქუენი და მეფის სვიმონისა“.

337. და ვა ფსმა ზურაბ ერისთავსა სიტყუა
ესე და წარსვლა ბატონის თეიმურაზისა ყაენ-
თანა, განიზრახა თვისაგან: რა ესრეთ იყო წადი-
ლი ზურაბ ერისთავსა, რათამცა ბატონი თეიმუ-
10 რაზ კახეთსა ზედან უფლებდეს, და სვიმონ მეფე
ქართლსა ზედა, და თვითონ¹ ორთავე ზედა კად-
რებდეს და ვერარას მოქმედებდენ, თვინიერ
მისსა, და მოსწრაფე იყო წარმართებასა საქ-
მისა თვისისასა, და, უკეთუ რომელიმე არა იყოს
15 ნებისყოფელი მისდა, იგი მეორე მეტოქად
ეპყრას, და, რომელიცა არს მორჩილ მისდა,
იგიცა იყოს უფალ მისა. და არს საქმე ესე
წინააღმდგომი ბძანებისა ლთისა, ვა იტყუ-
ის: „ვერ კელ-ეწიფების ორთა უფალთა მო-
20 ნებად“.

338. და ვა სარწმუნო იქმნა წარსვლასა
ბატონის თეიმურაზისასა, მაშინ იზრახა ზრახვა
A კვიპ 9 ბოროტი, წარსაწყმედელი თავისა თვისისა, შუ-
რითა ეშმაკისათა, და აღდგა მკულელად მე-
25 ფისა სვიმონისა: და მძინარე სარეცელსა² ზე-
და ლალატად მოკლა იგი, წარკუეთა თავი
და წარსცა ბატონს თეიმურაზს. და აქა დას-
რულდა თესლი დიდის მეფის ლუარსაბისა.
ხა ზურაბ ერისთავმან, რა წარგზავნა თავი

¹ A: თვითო. ² A: მძინარესარეცელსა.

მისი და, მოიყუანა ბატონი თეიმურაზ და უფალყო ქართლსა და კახეთსა ზედა.

339. და ვა გამოჰკდა მცირედი ხანი რამე, მაშინ მოიკსენა ძვირი იგი წახეთის სულთნისა ბატონმა თეიმურაზ, რ მას ჟამსა ოდეს შააბაზ 5 ყენი მოიწია იავარყოფად კახეთისა და მოაოკრა სრულიად კახეთი, მაშინ თანა-მწე ეყო სულთანი იგი წახეთისა და ქმნა მრავალი ბოროტი მან კახეთსა ზედა. ამისთვის იღუმალ მოუწოდა სპათა ქართლისა და კახეთისათა 10 ბატონმა თეიმურაზ, განილაშქრა და წარემართა წახეთსა ზედა. და, ვა მიიწია ალონსა შინა, უბრკვა ცხენსა მას, რომელსა მჯდომარე იყო ბატონი თეიმურაზ, და იქმნა მომტეხელ კელისა, და თვით ვერლარა ეძლო და 15 უთავა ზურაბ ერისთავი და გაატანნა სპანი თანა. და წარვიდენ და მიიწივნეს უგრძნობელად და დაესხნენ თავსა სულთანსა წახეთისასა. და მოსრეს პირითა მახვილისათა ყოველივე მუნ მყოფნი, მოაოკრეს და იავარყუეს 20 ყოველივე სანახები და თემნი სულთანისანი და თვით იგიცა სულტანი შეიპყრეს და მოკლეს. და წარმოიღეს მრავალი ნატყუენავი და იავარი მათი, შემოიქცეს გამარჯვებულნი და მოვიდეს ბატონს თეიმურაზსა თანა. და 25 იამა ბატონს თეიმურაზს და დიდად მხიარულ იქმნა.

340. და ამას შინა გამოჰკდა ჟამი რამე და მოიკსენა პირველი ძვირი ზურაბ ერისთავსა და ჰქონდა შური მისთვის ფრიად და 30 იმარჯვებდა ჟამსა, რათამცა ბოროტი რამე

A კი 10

- შეაჩვენა, და განიგულა სიკუდილი მისი. და არა რიდა სიყვარულსა სიძისსა და არც ქურობასა ასულისა თვისისსა დარეჯანისასა. მა-
- A კ¹ი³ 11 შინ, ბატონი თეიმურაზ [იყო] მუხრანსა || და
5 მუნ ლამოდა ღალატსა ზურაბ ერისთვასა. მაშინ მოუწოდა ბატონმა თეიმურაზ სარწმუნოთა მონათა თვსთა და განუცხადა საიდუმლო გულისა თვისისა, წარმომთქმელმან ესრეთ: „ვინათგან ესრეთ განდიდნა ერისთავი ზურაბ და არავისი ნებაგს უფლება ქართლსა და კახეთსა ზედა და, რომელი უნებს, დააყენებს და, რომლისაცა არა უნებს, რომელსამე მკულელი ექმნების და რომელსამე განაძებს, და აწ მნებაგს სიკუდილი მისი და თქუნ დაიდუმეთ საიდუმლო ესე და, რომელსა მე¹ ჟამსა გამცნო სიკუდილი მისი, თქუნ ნუ ურჩ მექმნებითო. და ესრეთ განამტკიცნა მონანი თვისნი და წარავლინა კაცი და უკმო ზურაბ ერისთავსა. და მოვიდა იგი, იშვებდენ და ლხინობდენ და ვერა აგრძნა ერისთავმა. და დღესა ერთსა მსხდომარე იყუნენ მონანი მისნი, მაშინ წამ-უყუნა ბატონმა თეიმურაზ. ხ⁵ მათ აღი-
- A კ¹ი³ 12 ღეს მახვილები უგრძნობელად ერისთვსა || და
ინაკით მჯდომარესა უღალატეს და მოკლეს.
25 და აღსრულდა ბრძანება უფლის მის ზედა, ვ³დ, „რომელმან აღილოს მახვილი, მახვილითაცა წარწყმდეს“. და იძია შური ბატონმა თეიმურაზ, წარვიდა დუშეთს და წარმოიყუნა ასული თვისი დარეჯან, მოვიდა და დადგა მუხრანს,

¹ A: რომელსამე.

341. მაშინ განიზრახა მხახობა იმერეთის
 მპყრობელისა გიორგის ძის ალექსანდრესათვის,
 რ^ა გიორგის, იმერეთის მპყრობელს, ესხნეს სამ-
 ნი ძენი: ალექსანდრე, მამუკა, და უმრწამესი
 იყო ბერი. და მისცა ასული თვისი დარეჯან, 5
 ცოლყოფილი ზურაბ ერისთვისა, ალექსანდ-
 რეს, იმერეთის მპყრობელის ძესა. იკმო იმე-
 რეთიდამე და მოიყუანა მუხრანს, სოფელსა
 ქინძათსა, და უკურთხა გვირგვინი მცირესა
 ეკლესიასა ქინძათისასა და გარდაიხადა ქორ- 10
 წილი. რ^ა ამა ალექსანდრესა პირველად ედგა
 გურიელის ასული ცოლად, მაშინ დაეწამა ცი-
 ლი რამე ქალსა მას გურიელისა და მისთვის
 იგი განუტევა ალექსანდრემ || და ესე და- 15
 რეჯან ისვა ცოლად. მისცა და წარიყუანა
 იმერეთს.

A კ^ან^ა 13

342. ხ^ე ჟამსა ამას მპყრობელი იმერეთისა
 გიორგი და დადიანი შურად ედგნენ ერთმანერთ-
 სა და იყო კდომა და შური ურთიერთას, აოკრებ-
 დენ ქუეყანასა ურთიერთას. 20

343. მაშინ ბატონმა თეიმურაზ შემოიყარნა
 სპანი თვისნი, წარვიდა და მიუკდა ულიკოსორს
 ლეკსა, რ^ა იგინი უკდებოდნენ კახეთს, ავაზა-
 კობდენ და სვრიდენ კაცთა და ტყუეჰყოფდენ
 და ჰყიდდენ. და ამისთვის შური იძია ბატონ- 25
 მა თეიმურაზ, მიუხდა და გაემარჯვა და მო-
 სრა პირითა მახვილისათა ყოველივე მუნ მკუ-
 იდრნი. და წარმოვიდნენ მუნითგან მძლეუელ-
 ნი მტერთანი, შემოიქცეს კახეთს.

344. და, ვინათგან არღარავინ ჰყუათ ქართ- 30
 ველთა მკვიდრი, არცა მეფე და არცა ძენი მეფი-

სანი, მცირედ ოდენ მორჩილ-იყუნენ კახის ბატონის თეიმურაზისა და ჭმუნვიდენ უმკვიდროებისათვის მეფისა საქართველოსათა, ამისთვის არა მსასოებელნი მკვიდრობისა, არამედ ჟამადმდე მგებელნი საქმისა, ერჩიდეს ლაშქარ-ნადირობასა შინა და არა || რას მზრუნველნი მკვიდრობისამისისათვის, თვინიერ მისა მეტყუელნი: „დღეს არს და ხვალე არაო. და მას ჟამად დაეპყრა ქართლიცა კახს ბატონს თეიმურაზს და ამისთვის ლაშქრობდა, ვინათგან ჰყუა სპათა სიმრავლე, მით მძლავრობდა ყოველთა წინა-აღდგომთა თვისთა და იძია შური პირველი მტერთაგან მისთა.

345. მაშინ კდ მოუწოდა ქართველთა და კახთა, შემოეყარნეს ყოველნივე და წარვიდა წარტყუნვად და მოოკრებად ყარაბაღისა. და, უგრძნობელად თავსა დამსხმელთა, იავარყუეს და მოაოკრეს სრულიად ყარაბაღი, წარმოსტყუნვეს და წარმოიღეს მრავალი ნატყუნავი და შემოიქცეს ძლევა-შემოსილნი, მოვიდეს კახეთს.

346. ხწ ჟამსა ამას იყო გვარეულად უნდილადე, სახელით დაუთ-ხან, და ესე უფლებდა განჯას თვით აღზრდილი ყიზილბაშსა შინა. და იყუნენ ძმანი და სახლეულნი მისნი მრავალ-გვარად ნამსახურნი და ცნობილნი შააბაზ ყეენისა მიერ და იყუნენ თანამდგომნი და ერთგულნი ყეენისა. და ჟყოფდა მრავალსა || კეთილსა შააბაზ ყეენი მათ, არამედ: კდ სძლია ჩვეულებამან მიუნდობელობისა მათისამან და სიბოროტისამან, ვა თქმულ არს: „ჩვეულება

სჯულსა უმტკიცე არსო“ და არსცა.¹ ჭეშმარი-
ტად ჩვეულება მათი სჯულსა მათსა უმტკიცე².
ამან შა-სეფიმ შეიპყრა ძმა დაუთ-ხანისა
და წარკვეთა თავი და შვილსა მისსა დასთხარა
თვალეები და ექუსი ძმისწული მოუკლა. 5

347. და, რა ესმა დაუთ-ხანს საქმე, წარმოვიდა
განჯიღამე და მოვიდა ბატონს თეიმურაზთანა
კახეთს და თანა ჰყუა ჯარი ყაჯრისა ცოლიან-
შვილიანად და დაასახლა იორზედა.

348. და რა ესმა ესე შა-სეფი ყეენსა, ძესა 10
შააბაზისასა, საქმე ესე, იწყინა დიდათ.

მაშინ იყო ვინმე სააკაძე როსტომ, რომე-
ლი აღზრდილიყო ყეენის კარზედა. და იყო
ესე სააკაძე როსტომ კაცი გამორჩენილი და
დიდად პატივცემული ყიზილბაშთაგან. და მის- 15
ცა მას სპასალრობა (sic) და გამოაყენა ქარ-
თლსა ზედა და წარმოატანა თანა ბატონად

როსტომ მფე ქართლისა ხოსრო-მირზა, ძე დაუთ-ხანისა, რომე-
ლი პირველ ვახსენეთ, რა ამა ხოსრო-მირ-

A კიპ 16 ზასმისცა ყეენმა ქართლი და უწოდა როს- 20
ტომ-ხან. და წარმოგზავნეს ორნივე ზოგად³
როსტომ-ხან და როსტომ სპასალარი სააკაძე.

ხ³ კახეთი მისცა სალიმ-ხანს და იგიცა თანა
წარმოატანა. წარმოემართნეს და მოვიდნეს
ხუნანს და დაიბანაკეს მუნ ხუნანს, რომელ არს 25
გატეხილი კიდი.

349. მაშინ ბატონმა თეიმურაზ, სცნა რა
საქმე ესე, შემოიყარა სპანი თვსნი, მოვიდა და

¹ A: არცა.

² A: უმტკიცეა.

³ A: ზოგან.

დადგა საფურცლეს. და მოუწოდა ბარათიან-
თა ცოლშვილიანად და მოასხა მუხრანს და
იყუნენ მუნ. და, რა სცნეს ბარათიანთა მოსუ-
ლა როსტომ მეფისა ხუნანს, დაუტევეს ცოლ-
5 შვილი და წარვიდენ როსტომ მეფესთანა. და,
რა სცნა ბატონმა თეიმურაზ წასულა ბარათი-
ანთი, განრისხნა ფრიად და ინება ცხვირპი-
რის დაკრა ბარათიანთ ცოლშვილისა, ხ^წ ხო-
როშან დედოფალმან აღარ დაანება. და ველა-
10 რა დადგა ბატონი თეიმურაზ მუხრანსა და
არცალა ძალედვა წინააღდგომა როსტომ მე-
ფისა. მაშინ წარვიდა ცოლშვილით იმერეთს
და თანა წარყუენენ რომელნიმე კახნი.

A კ^წით 1

350. და, რა ესენი წარვიდენ, მაშინ ეპყრა
15 მუხრანი ვახტანგს, ძესა თეიმურაზისასა, წარვი-
და ესე ვახტანგ და მივიდა როსტომ მეფესთანა.
და, რა სცნეს ყიზილბაშთა წასვლა ბატონის
თეიმურაზისა, გამოუყენეს უკანა თარეში. ბა-
ტონმა თეიმურაზ და რომელთამე კახთა გარ-
20 და[ა]სწრეს იმერეთს, ხ^წ რომელთამე მოეწივნეს
პერანგაზედა, რომელიმე მოსრეს, რომელიმე
შეიპყრეს და ტყუე ყუეს ხიზანი, წარმოვიდნენ
და მოვიდნენ როსტომ სპასალართანა.

351. ხ^წ იყუნენ მრავალნი და ურიცხვნი ყი-
25 ზილბაშნი, მოიყუანეს და გააბატონეს როსტომ
მეფე ქართლში და შემოეხვივნენ ქართველნი,
ხ^წ სალიმ-ხან ჩაიყუანეს და დასვეს კახეთშია.

352. მაშინ აღაშენეს ციხე გორისა და შეაყე-
ნეს მცველნი და კ^წდ შეაყენეს მცველნი სურამის
30 ციხეშიაცა.

353. მაშინ როსტომ მეფეს მოსცეს მომშვე-
ლებლად ლორის ხანი, ყაზახის ხანი და შამშადი-
ლოს ხანი, ხ^რ სალიმ-ხანს უჩინნეს მომშველებ-
ლად განჯის ჯარი და ყაჯარისა.

A კ^ვით 2

354. || და იყო მეფე როსტომ დიდათ მორ- 5
ჭმული და საქონლით სავსე ამისთვის, რომ ყეენი
აძლეუდა მრავალსა და იყო ყულარაღასი
და ტარულა ისპაანისა. და იყო დიდად მწყა-
ლობელი ყეენი როსტომ მეფისა და უგზავნი-
და მრავალსა.

10

355. ხ^რ როსტომ მეფე აძლეუდა ქართველთა
ლენის ხალათებსა და მცირეზა მისაცემსა, რ^ა
მაშინ ქართველთა არ იცოდნენ კაბა და არცა
ჰყუარობდენ მორთვასა. და ამა მცირედითა
მისაცემითა დაიერთგულნა და შემოიყარნა 15
ქართველნი, რ^ა მაშინ იყუნენ ქართველნი გულ-
წრფელნი და გამოუცდელნი ყიზილბაშის ხერ-
ხისა და ტყუილისაგან, და ესე როსტომ მეფე
იყო კაცი ხერხიანი და ილათიანი და მცდე-
ლი საქმისა. და მას ჟამსა, ვინცავინ ქართველ- 20
ნი იყუნენ ყიზილბაშში დატყუევებული და
გათათრებულნი, ყოველივე წარმოიყუანა ქარ-
თლში და სწადოდათ გაათათრება ქართლისა.
და იყო წესსა ზედა ყიზილბაშისასა და გაა-
რიგა რიგი სახლისა თვისისა ყიზილბაშურად 25
და განაწესა მოკელენი და გამრიგენი თათარ-
თანი და არცა მოშალა ქართველი მოკელე
და იქცეოდა დიდებულად.

A კ^ვით 3

356. და მაშინ მეფეთა ქართლისათა სასახ-
ლე იყო ციხესა შიგან, სადა დგას საყდარი წმი- 30
დისა ნიკოლოზისა, და ამან როსტომ დაუტე-

ვა და მუნ დასვა მიმბაში (sic) ყიზილბაშისა, თვით გამოვიდა და დასახლდა პირსა მტკურისასა ანჩის საყდარსა და სიონს შუა. მუნ ციხეშიაც აღაშენა მეჩიტი აბანოს პირდაპირ და ხეუს გამოღმა და თვისსა სასახლეშიაც აღაშენა მეჩიტი. და კ^დ აღაშენა ბალი იშიტურტუქს ქუემორე და მუნცა აღაშენა მეჩიტი.

357. და ამა ჟამსა შინ იჯდა ერისთვად დათუნა ერისთავი არაგვისა და არა უდებდა თავსა როსტომ მეფესა და ესაქმებოდა ბატონს თეიმურაზს და როსტომ მეფესაც ემსახურებოდა. შეუტყო ჭერკი ესე როსტომ მეფემა, შემოიყარა ჯარი და მივიდა მუხრანს, შეუთვალა დათუნა ერისთავსა: „პირობა მომეცი, რომ ყენთან წახვიდე, მოგიმართავ კელსა და გაგზავნი, თუ არა და, შემოგიკლები და შენს ქუეყანას ავაოკრებო. და არა ძალ ედვა წინა-
A კ^თ 4 აღგომა მეფის როსტომისა და წარმოვიდა მ^{||}ეფესთანა და მოვიდა. ულალატა მეფემ როსტომ
20 და მოსჭრა თავი და გაუგზავნა ყენსა, შემოუთვალა, რომ ეს მჩხუბეუდა ბატონს თეიმურაზთანა, და თვით საერისთოს შეუკდა.

358. მაშინ იყო ძმა დათუნა ერისთავსა ზაალ. შემოიყარა ამან ზაალ ჯარი თვისი და დაუხდა წინა, გაემარჯვა და გამოაბრუნვა. მაშინ გაუგზავნა ზაალ კაცი ბატონს თეიმურაზს და შეუთვალა ფიცი საშინელი და გაუგზავნა მძეუალი და საფიცარი: „მოდო და გაგაბატონებო. რა მიუვიდა ბატონს თეიმურაზს კაცი, მაშინ ვერ ძალედვა ქართლზედ
30 მოსვლა და წარვიდა იმერეთიდანე დვალეთ-

ზედ, გარდმოიარა და მოვიდა ანანურს და მუნ დადგა.

359. მაშინ შემოუჩინეს კაცები და ემტერებოდენ როსტომს მეფესა, მაგრამე ვერსად მოიკელეს: ფთხილობდა და იყო ქალაქის ციხეშია. 5
მაშინდა ერთგულად მოუდგნენ რომელნიმე წვრილნი კაცნი ქართველნი, ციხეში იჯდა და ვერას უმტერებდენ.

A კით 5 **360.** სალიმ-ხან, რომელი იჯდა ქუეყანასა კახეთისასა, მოსაბრუნს, და მუნ აშენებდა 10
სახლსა. და რა ნახეს ესე, რომე როსტომ მეფეს ველარა უმტერეს, მაშინ მიუკდენ სალიმ-ხანს, დაესხნეს თავსა. და თვით სალიმ-ხან გარდაუსწრა, ვერ დაიჭირეს და სხვანი, რომელნიც უმანი მისნი თათარნი მოიკელნეს (sic), დაკო- 15
ცეს და ზოგი დაიჭირეს.

და წარმოვიდა ბატონი თეიმურაზ და დაიჭირა კახეთი. მაშინ კახეთი დამცრობილი იყო და ვერ დადგა როსტომ მეფის შიშით, მივიდა და დადგა ანანურთა და მუნითგან ქართლ- 20
საცა ცდილობდა.

361. ამა ჟამსა შინა ინება როსტომ მეფემა და დადიანმა ერთმანერთის მოყურობა. მაშინ დადიანი ლევან და იმერეთის მპყრობელი ერთმანერთს უკდებოდენ და იყო შური დიდი ერთ- 25
მანერთშია. და ამისთვის მოინდომა დადიანმა როსტომ მეფის მოყურობა და როსტომ მეფე-
მაც ამისთვის მოინდომა დადიანის მოყურო-
ბა, რომე ბატონი თეიმურაზ ამისი მტერი იყო და იმერეთში მაჯრობდა და დადიანს 30
იმისთვის ემტერებინა.

A კ ი თ 6

362. || მაშინ არა ჰყუანდათ რა, რომ ერთმა-
ნერთისათვის მიეცათ. დადიანს ჰყუანდა და,
სახელით¹ მარიაჲ. ესე ესვა ცოლად სვიმონს
გურიელს. ესე მარიაჲ იყო ნაშობი ათაბაგის
5 ქალისა. მაშინ სვიმონ გურიელმან გმო ლთი,
შურითა ეშმაკისათა აღბორგებულმან, მოკლა
მამა თვისი² გურიელი: სარეცელსა ზედა მწო-
ლარეს უღალატა. და, ვა სცნა საქმე ესე ლე-
ვან დადიანმა, მიზეზ-ყო საქმე ესე, შეუთვა-
10 ლა სვიმონ გურიელსა: „ვინათგან ჰყავ საქმე
ეგე ბოროტი, მე ჩემს დას შენ აღარ მოგცე-
მო. შეიყარა დადიანმა ლევან ჯარი და მი-
უკდა ლანჩხუტს³. შეიყარა იქილამ სვიმონ
გურიელმა ჯარი. ესე სვიმონ გურიელი იყო
15 კაცი მკნე და გულოვანი და მივიდა ესეც
ლანჩხუტს, შეიბნენ. და გაემარჯვა ლევან
დადიანსა, შეიპყრა სვიმონ გურიელი და
დასწვა თვალები და გამოართვა და თვისი
მარიაჲ. და დასვა გურიელად ქაიხოსრო, გუ-
20 რიელის სახლისკაცი. და ესე ქაიხოსრო

A კ ი თ 7

|| გურიელი იყო მარიაჲ დედოფლის დედით ძმა.
363. და წარმოუგზავნა როსტომ მეფეს კაცი
და აღუთქუეს ქალის მიცემა. იამა როსტომ მეფე-
სა და აემზადა წარმოსაყუანელად ქალისა. შე-
25 მოიყარნა ქართველნი და წარმოემართა. მაშინ
იყო დადიანი ლევან დიდად მდიდარი საქონ-

¹ A: სახელი.

² A: ამ სიტყვის შემდგომ კიდევ გამეორებულია „მამა“.

³ A: ლანჩხუტს.

ლითა და სპითა. აქედამ როსტომ მეფე წარ-
 ვიდა სპითა მრავლითა და იქილამ დადიანი
 წარმოვიდა შეყრილი და თანა წარმოიყვანა და
 თვისი მარამ, რ^ა მაშინ ეშინოდათ იმერე-
 თის მპყრობელისა გიორგისაგან. და წარმო- 5
 ვიდა სამიქელაძეოზედა, გამოიარა ფოკე, გა-
 მოჰკდა რიონს და ამოვლო საჩხეიძო და მო-
 ვიდა კაკას-კიდსა დადიანი. და წარმოვიდა
 როსტომ მეფეც სამცხეზედ და შეიყარნენ რო-
 სტომ მეფე და დადიანი კაკას-კიდსა და და- 10
 დგნენ პირდაპირ სიახლოესა. მაშინ იმერეთის
 მპყრობელი გიორგი შეიყარა სპითა მისითა
 და წარვიდა იგიცა მათზედა, რ^ა გაუბედა კმა-
 ლი და არა უტევებდა, მივიდა იგიცა სიახ-
 ლოვესა (sic) || მათსა და დადგა. არჩია გიორ- 15
 გიმ და განიზრახა თვისგან¹, წარვალ სუბად
 და დავხედავ ჯარსა მათსა, და წარვიდა. ურ-
 ჩიეს იმერელთ, მარტო ნუ წახვალო, და არა
 დაიშალა. და წარვიდა ათის კაცითა და და-
 ხედა მალლიდამე ჯარსა მას მათსა. და შეუ- 20
 ტყო საქმე ესე დადიანმა ლევან, წარმოგზავნა
 სპანი თვისნი. და ნახეს გიორგი, რომ სუბად
 იყო, შეუტივეს და შეიპყრეს და მ[ი]იყუანეს და-
 დიანთანა. ამ ჟამს იყო ქრისტესაქათი, ჩფ^ალბ.
 ხ^ა დადიანს იამა და გამხიარულდა დიდად და 25
 ტყუე-ყო. ხ^ა მოსცა ქალი როსტომ მეფესა და
 წარმოვიდა როსტომ მეფე და წარმოიყუანა.

364. მაშინ გაბრუნდა დადიანი და წარიყუანა
 გიორგი თანა და დაატყუევა ციხეშია და ჰყუან-

¹ A: თვისგა.

და ტყუეთა. ხ⁷ ძემან გიორგისმან ალექსან-
დრემ დაიპყრა მამისა წილ თვისისა.

365. და, რა წარმოვიდა როსტომ მეფე
მასვე გზაზე, რომელსაცა მისულიყო. მა[ს]
5 ჟამსა თათრად იყო ათაბაგი და არღარა
A კ⁷ით 9 სახელსდებდენ || ათაბაგად, არამედ ოსმა-
ლის ენითა ფაშად სახელდებდენ. და მაშინ
იჯდა ფაშად საფარ-ფაშის ძე, უსუფ-ფაშა.
ამან დაანება გზა როსტომ მეფესა, გარდმო-
10 ვლო ოცხე და ჩამოვიდა ქართლსა და ქნა
ქორწილი კემწიფური და სახელოვანი.

366. მაშინ სთხოვა ალექსანდრემ, ძემან გი-
ორგისმან, დადიანს მამა თვისი და შეუკვეთა
სახსარი. ხ⁷ დადიანმა სთხოვა ჩიხორსა და ჩხარს
15 სომხები სახსრად. აჰყარა და მისცა, რაც შე-
მოუკუთია, და გამოიხსნა მამა თვისი და მო-
იყუანა იმერეთს. და იცოცხლა გიორგიმ ხან-
სა რაოდენსამე შინა და მოკუდა. და დაჯდა
მის წილად ძე მისი ალექსანდრე.

20 367. და მიერითგან მძლავრობდა დიდად და-
დიანი იმერეთზედა: ესრეთ გაუჭირა საქმე ალექ-
სანდრეს, რომე ქუთაის[ს] გალავანი შემოივლო
და იჯდა მას შინა და ვერა წინააღუდგებოდა
დადიანს. ხ⁷ დადიანი მოუკდებოდა ყოელს
25 საუფლოს დღეს, შობასა, ახალწელიწადსა,
ნათლისღებასა და აღდგომასა და აოკრებდა
A კ⁷ით 10 ქუეყანასა იმერეთისასა: რომელსამე || კოცდა და
რომელსამე ტყუე ჰყოფდა და ჰყიდდა და და-
ირჩენდა და თავს დაახსევინებდა.

30 368. და ამას ჟამსა შემოიღო ლევან დადიან-
მა ტყუის სყიდვა და თავის დახსნა, რ⁷ არა იყო

მანამდი. და იყო დადიანი მდიდარ ფრიად
და მორჩილებდენ სრულიად აფხაზნი და
შარვაშიძენი ყმობდენ და ულაშქრებდენ დადი-
ანსა.

369. ხ^რ როსტომ მეფე განდიდნა ფრიად და 5
ვერლარა დააკლეს რა მტრებმან.

370. ამა[ს] შინა გარდაკდა წელიწადნი სამნი.
მაშინ უკუდგნენ არაგვის ერისთავი ზაალ და
ქსნის ერისთავი ბატონს თეიმურაზს და აბატო-
ნებდენ კახეთსა შინა და ესენი ეკერძებოდენ მას. 10
და იყო მას ჟამსა კახეთი გაოკრებული, და
ჩავიდნენ ლტოლვილნი კაცნიცა და რაც მუნ
იყუნენ, მცირედ ოდენ იწყო შენობად და მო-
სახლეობად. მაშინ ზოგჯერ გაუგზავნის ყაენს
ფეშქაში და შეურიგდებოდა ბატონი თეიმურა- 15
ზ და ხან აეშლებოდა, იყო კახეთშია და
ესრეთ ბატონობდა.

A კ^ნით 11 371. მაშინ ბატონმა თეიმურაზ || იზრახა და
განიგულა დაპყრობა დიდოეთისა და სწადდა
იქილამე რუსეთის გზის შოვნა და ზურგის მობ- 20
მა რუსეთის კელმწიფისაგან და მუნითგან
რუსის ჯარის მოსულა, რ^ე ესე იყო წადი-
ლი მისი. შეიყარა ჯარი და წარვიდა დიდო-
ეთზედა, ენება მოქცევა დიდოეთისა. და მი-
უკდა დიდოეთს და აღილო რომელიმე კოშკე- 25
ბი და ალაგები.

372. ხ^რ დიდოთა ითხოვეს შეწევნა ლეკთაგან,
რ^ე მაშინ დიდათ ემტერებოდენ ლეკნი კახთა,
რ^ე ბატონი თეიმურაზ მიჰკდომოდა და მრავალი
ბოროტი შეეჩვენებინა ლეკთათვის, და 30
პირველითგანაც მტერ იყუნენ, ამისთვის მტე-

რობდენ ლეკნი კახთა. მოეშველნენ დიდოთა
და შემწე ეყუნენ. და დახვდენ სიმაგრეშია
ბატონს თეიმურაზს, დაუშინეს საგორავები
ქუა და ისარი და ამოსწყუიტეს მრავალი. და
5 გამოაქცივეს ბატონი თეიმურაზ, და, რომელ-
ნიც ჰყუანდა გამოჩენილი ეფისკოპოზნი, დარ-
ბაისელნი, ყოველივე მუნ ამოსწყუიტეს. და
A კით 12 ჩამოვიდა კახეთს და იტირა ვაი||ეფისკო-
პოზ-დარბაისელ-ამოწყუეტილს.

10 373. ამაში გამოჰკდა ხანი რამე, შეკრეს
პირობა ერისთავმა, იოთამ ამილახორმა, ნოდარ
ციციშვილმა, კოზმა დიასამიძემ ეუდე-
მოზ (sic), გოჩაშვილმა გიორგიმ და ზოგ-
მა რომელმამე ქართველმაცა, ამათ ინებეს
15 განდგომა როსტომ მეფისა. და უფროსლა
კდილობდა კოზი ევდემოზ ამისთვის, რომე
ამისი ძმის ასული დათუნა ბატონი თეიმურა-
ზის შვილს ცოლად ესვა. ამათ გაუგზავნეს ბა-
ტონს თეიმურაზ[ს] კაცი და მისცეს საფიცრე-
20 ბი და პირობა დიდი და იკმეს: „კდ მოდი
ქართლში და გაგაბატონებთო. ამაში ნოდარ
შემოიყარა ჯარი და წარვიდა.

374. რა სცნა საქმე ესე როსტომ მეფემ,
შემოიყარა ჯარი და წარმოემართა იგიცა ნო-
25 დარხედა, მოვიდა და დადგა საჯავახიანოს.
ვა ესმა ნოდარსა წარმოსვლა როსტომ მე-
ფისა, გაიქცა და წავიდა. დევნა უყო როსტომ
მეფემ უკანა. მაშინ ახლდა ნოდარს ორნი ძმანი

A კით 13 || ჩხეიძენი გარდმოვარდნილნი და იყუნენ ნო-
30 დართანა. რა მიეწივა როსტომ მეფე ნოდარს,
გამოუბრუნდენ ორნივე ძმანი ჩხეიძენი, შემო-

ებნენ, იომეს და დაკოცნეს იგინიცა. ხ ნოდარ ივლტოდა და შევიდა ციხესა ატენისასა. მივიდა როსტომ მეფე და შემოადგა გარს და ვერცაღა მუნ გამაგრდა ნოდარ და წარვიდა ზემო ქართლად, რომელ-არს საათაბაგო.

5

375. ხ როსტომ მეფემ აღიღო ციხე, დაამტვრია და წარმოვიდა მუნითგან. და დადგა ცხირეთს და მუნ იკმო დედოფალი მარია და იყოფოდენ მუნ. ხ კოზი ეუდემოზ იყო მუნვე როსტომ მეფესთანა. კდ შეუთვალა ბატონს თეიმურაზს კოზმა, ვდ: „ნოდარ რომ წასულიყოს, მაგისტვის საქმეს რატომ წა[ა]ხდენ და ან რატომ გაბრუნდი?“ მაშინ ბატონს თეიმურაზს შეეყარა ზაალ ერისთავი, მოვიდენ და დადგნენ მუხრანს. კდ გუგუზავნა კოზმა კაცი: „ნუღარ ჰყოვნითო, მოღითო და რაც გინდა გაქნევიებ“.

10

15

376. მაშინ, სცნა რა საქმე ესე მუხრანის ბატონმა ვახტანგ, წარმოავლინა კაცი მსწრაფლ და ამცნო საქმე ესე როსტომ მეფესა. მაშინ დედოფალი წარავლინა გორის ციხეშია და თვითცა უკან ჩამოუდგა და მივიდნენ გორის ციხეშია და მუნ გამაგრდენ.

A კით 14

20

377. ხ ბატონი თეიმურაზ მივიდა უფლისციხესა და ველარა გააწყო-რა, გამობრუნდა და წარმოვიდა. და დახვდა წინა ვახტანგ მუხრანის ბატონი და უყო მრავალი ზიანი. და წარვიდა კახეთს.

25

378. ხ შეიპყრა კოზი ევდემოზ როსტომ მეფემან და წარავლინა ქალაქის ციხეშია და ტყუე-ყო და, ხანსა რაოდენსამე უკანა, მუნ-

30

ვე ციხეში მოაშთობინა. ხ² გაჩაშვილი გიორგი შეიპყრა და დასთხარა თვალები და სხვანი, რომელნიცა იყუნენ როსტომ მეფის ორგულნი, რომელნიმე გაახეიბრა და რომელიმე

5 მამულით¹ გააღარიბა და განაძო თვისის ქვეყნიდამე, თვინიერ ზაალ ერისთვისა და იოთამ ამილახორისა. ხ³ იოთამ ამილახორი, ხან მოუდგებოდა როსტომ მეფესა და ხან ბატონ თეიმურაზს, და, სიტკენაც (sic) დრო

10 დააკელის, იქითგენ იყუს.

379. და ამისგან რა მოიცალა როსტომ მე-
A კ⁴ით 15 ფემა, || შემოიყარა ჯარი ქართველთა და, რომელიცა ყიზილბაშნი იყვნენ მიჩენილი ყენისაგან, იგინიცა შემოიყარა და წარვიდა კახეთს
15 ბატონს თეიმურაზზედა. რ⁵ მაშინ ბატონი თეიმურაზ მალაროს იდგა სუბათა და კახნი თავთავისთვინ იყუნენ, მიუკდა როსტომ მეფე. და დაუწყო სროლა ვიწროებში. ბატონმა თეიმურაზ და, რაც ოდენ შეეძლო, იომა ბატონმა
20 თეიმურაზ. და ველარა დაუდგა როსტომ მეფე, გაიქცა და წარვიდა ტფილისს. და აღარა დევნა უყო ბატონმა თეიმურაზ, იშოვა მრავალი ბარგი მისი, აიკლო და წამოიღო და წამოვიდა და მოვიდა თვისსა სახლსა.

25 **380.** და, რა ნახა ესე ზაალ ერისთავმა და იოთამ ამილახორმა, რომ ველარცა რა ამ დაწარცხებით დააკლეს რა, დაუწყუეს როსტომ მეფეს ლაპარაკი და ხვეწნა: „შეგვირიგე და გვიმსახურეო“. ხ⁶ როსტომ მეფემ ესე უპასუხა

¹ A: მამამულით.

ზაალ ერისთავსა: „უკეთუ წარხვალ ყეენტან, შეგირიგებ და, უკეთუ არა წახვალ, ჩემთან კელი არა გაქუს“. მაშინ დაჰყუა ზაალ ერისთავი: მოიყუანა და შეირიგა. და გაგზავნა ყეენტანა და მისწერა ყეენტანა კაი წიგნები. 5

381. და რა მივიდა ზაალ ერისთავი ყეენტანა, სცა პატივი დიდი და კეთილად მიიჩნია სიტყუითა როსტომ მეფისათა და უყო წყალობა მრავალი: გაუჩინა წელიწადში სამასი თუმანი ჯამაგირი, გაათათრა და გამოისტუმრა ქართლს. და მოვიდა როსტომ მეფესთანა და მიერიტვან იყო ერთგული როსტომ მეფისა. 10

382. და მას ჟამსა იწყო ქართლის წესმა და რიგმან გარდაცვალება და ყოველთავე შეიყუარეს ანგარება და სიმდიდრის-მოყუარება, ჯამაგირი და სოფლის მიცემა ყეენისაგან, და განმრავლდა ტანთ-ცმა ყიზილბაშურად, და საქართველოს დიდებულნი და თავადნი ყეენისაგან განმდიდრდებოდენ და რაყმით იშოვნიდენ მამულებსა. 20

383. და თვით მეფის როსტომის წადილი და ნება ესე იყო, რომ უყეენოდ არავის რა მისცემოდა, და, თუ ვინმე გასაკეთებლად უნდოდა, ყეენს შეეკითხვოდა. და იყო მეფე როსტომ მორჩილი ყეენისა და მოყუარე სჯულისა მაჰმადისასა. 25

384. ამან აღაშენა სახლი ყიზილბაშური, A მ 1 ||კეკლუცად და ტურფად ნაგები, [შემოიღო] მოფენილობა, სმა-ჰამა, გამოჩვენება და კეკელობა. და მიიქცნენ სრულიად წესსა ზედა ყიზილბაშისასა და განმრავლდა სახლსა შინა მისსა 30

სიძვა და არა-წმინდება, ცოდვა იგი სოდომ-
გომორული და მეძაობა და დედათა თანა
აღრეუა.

385. კ^დ ინება სიმაგრე ციხისა და თავი-
5 სუფლობა ციხესა შინა. მყოფთა თათართა: გან-
ძლიერდენ თათარნი და კადნიერებდენ ქართ-
ველთა ზედა. და რომელნიცა იყუნენ ქართველ-
ნი, მოყუარენი წესისა მათისა, მეძავნი და ბილ-
წების მოქმედნი, დიდად პატივსცემდა მეფე
10 როსტომ და ჰკითხეუდა და უსმენდა მათსა,
და, რომელნიცა იყუნენ სიმაართლის-მოქმედნი
და წრფელნი გულითა და ცოდვის მორიდალი,
მათ არას პატივსცემდა და ცუდს კაცს ეძახ-
დენ და შეუძლებელსა.

386. და იყუნენ დღითი-დღე სმასა, გან-
15 ცხრომასა შინა, ხ^ს სულისათვის არარას ზრუნვი-
დენ: მოიყუანა მეჩანგენი და მუტრიბნი. და
აქებდენ ქართველნი დარბაისელნი და მათცა
ეგრეთვე იყოლიეს მუტრიბნი და მრავალნი
20 მკვევალნი და არღარა იყო სირცხვილი სიძვისა
და მეძაობისა.

387. და ქართველთაცა ისწავეს სმა და ჭამა
ყიზილბაშური და დიდათ სირცხვილი უჩნდათ
სერსა ზედა უფლაობა და არა-კეკელაობა:
25 და, რომელსაცა არა შეეძლო ამ წესისა ქმნა
და ულონო იყუნენ მონაგებთაგან, განყიდეს
მამაპაპათაგან დაგდებული მამული და აგა-
რაკები და იცვემდენ ტანთა და სჭამდენ: და
სმიდენ და არარას ზრუნვიდენ შვილისათვის.
30 და ამიერითგან შემოვიდა ზოგ-ზოგან ტყუ-
ის სყიდვა თავადებისაგან და, რომელნიც

A მ²

იყუნენ ობოლნი და ქურიენი, გამოიყუანებდენ
და გაჰყიდდენ და განმრავლდა ცოდვა.

388. ხ^ნ სამღვდელონი ეპისკოპოზნი ამითი
დაიერთგულნა, რომე ყოველთავე ჯამაგირი
განუწესა, თავდაბლად და ტკბილად ექცეოდა. 5
ამისთვის არაღარას ზრუნვიდენ სამღვდელონი
კრებულნი. ხ^ნ ალაშენა || წმინდა კათოლიკე
ეკლესია, მცხეთის გუმბათი და სხვანიცა რომ-
მელნიმე მოოკრებულნი ეკლესიანი ალაშენნა.
და კ^დ ალაშენა გატეხილი-კიდი. 10

389. და იყო სმისა და ჭამისა მოყუარე და გას-
ცემდა [არა] მცირედსა საბოძვარსა სმასა ზედა.
და ამისა ჟამსა შინა არა იყო ზრუნვა სულიერი
ერისკაცთა შორის, ა^დ იყუნეს ფუფნეულ და
კორცთ-მოყუარე, რ^ნ თვით სამღვდელონიცა და 15
მღვდელთ-მთავარნიცა მიდრკეს კეთილისაგან
და აღერივნეს ერთა თანა, გოდებისაებრ იერე-
მიასა, რ^ნ იყუნეს მოყუარე ღვინისა და ზმისა
და შვებისა და განცხრომისა, ემღერდენ
ურთიერთას სიძვა-მრუშებასა და მეძაობასა. 20
ამას შინა მოუძღურდა სჯული და განირყუნა
წესი ეკლესიისა, რ^ნ არღარა ეძიებდენ სული-
ერსა საქმესა; არამედ კორცთათვის ზრუნვი-
დენ ყოველნივე.

390. ხ^ნ რაჟამს მოკლა კ^ოზი დიასამიძე ევდე- 25
მოზ, მაშინ მისცა როსტომ მეფემან || წინასწარ
აღრჩევითა თვისითა და მოწამებითა ყოველ-
თავე საქართველოსა მღვდელთ-მთავართა და
სამღვდელთა დასთა მიერ გამოჩრჩევით[ა] მი-
სცეს კ^ოზობა ურდუბეგაშვილს ქრისტე- 30
ფორეს.

A მ^ნ 3

A მ^ნ 4

391. ესე ქრისტეფორე კოზი იყო კაცი მო-
ყუარე სიმართლისა, მშვიდი, მდაბალი (sic),
გულ-ტკბილი, ყოველთათვის მოწყალე, სი-
წმიდის მოყუარე, სახითა შვენიერ და ღირს
5 ხარისხ-მპყრობელობისა თვისისა, კ'დ აღზდი-
ლი და გამოცდილი საეროსა, სამამაცოსა
ლაშქარ-ნადირობასა შინა. და არა ჰქონდა
გამოცდილობა (sic) წერილითა, მცირედ ოდენ
წურთილ იყო. ხ' განაგებდა კეთილად წმი-
10 დასა კათოლიკე ეკლესიასა.

392. და ამან როსტომ მატა ყოველსა ფეშ-
ქაშსა და მეტადრე ტყუისასა. რაჟამს დაიდვა
სვიმონ მეფემან, ამ წესით იქმოდა: ანუ ძესა
ურიისსა, ანუ ნასყიდსა და ანუ ოსთასა გაგ-
15 ზავნიდა, ხ' ამან გამოიყუანა ქართველთა
A მ 5 გლახთა, აზნაურთა, დიდებულთა || ასულნი და
ძენი და მას გაუგზავნიდა. ამი[ე]რითგან დაიდვა
ესე და ყოველნი მეფენი საქართველოსანი
ესრეთ ჰყოფდენ, ვიდრე მოდღეინდელად
20 დღემდე.

393. მაშინ დაიმორჩილა როსტომ მეფემ
სრულიად ქართველნი და იყუნენ დიდაჲ ერთ-
გულნი, შემოიყარნა სპანი თვისნი, მივიდა და
დადგა საფურცლეს და მუნითგან მოუწოდა
25 ყიზილბაშის ხანებსა, რომელი იყო ყენისაგან
მი[ს]ხედა ჩენილი. მოვიდეს და შემოიყარნენ
იგინიცა და წარვიდა ბატონს თეიმურაზზედა,
რ' მაშინ ბატონი თეიმურაზ იდგა თიანეთს.

394. და ურჩია ბიძინა სუფრაჯმან ბატონს
30 თეიმურაზს, ვ'დ „წარგზავნე ჰე შენი დავით
და მე თანა ვიახლები და რომელნიმე კახნიცა

გამოგვატანე, წარვალთ ქისიყსა და ვემტერებით როსტომ მეფეს იქიღამე, და უსმინა ბატონმა თეიმურაზ და წარგზავნა ძე თვისი დავით.

A მ⁶ 395. ხ, რა ესმა როსტომ მეფესა, მანცა წარ- 5
გზავნა ყიზილბაშის ჯარი იმათზედა, და თვით წარვიდა ბატონს თეიმურაზზედა. და უთავა სარდლად ვახტანგ მუხრანის ბატონი და ზაალ ერისთავი და გაატანა სპანი ქართველთანი. მივიდნენ ესენი უღლისს, იქიღამ ბატონი 10
თეიმურაზ მოვიდა და შეიქმნა ომი და თოფის სროლა ძლიერი.

396. მაშინ ჰკრეს თოფი რეუაზ სახლთხუცესსა ჩოლაყაშვილსა, რომელი იყო კაცი კეთილი და რჩეული სარდალი. ესე იყო ბატონის თეიმურაზის მეწინავე, ამას ჰკრეს თოფი და დაკოდეს სასიკუდინედ. და, რა სცნა სიკუდილი თვისი, არა აშალა ჯარი და მუნ დაუტევა ძენი თვისნი, და თვით გაბრუნდა სახლთხუცესი და მივიდა ბატონს თეიმურაზთანა. 20
მაშინ დალოცა ბატონი თეიმურაზ ესრედ, ვ^დ „მე მოფკუდარვარ (sic) შენის სამსახურისა და ერთგულობისათვის, ჩემი თავი თქუენი ჭირის სანაცლო იყოს“. გამოესალმა და აკოცა კელსა და იტირეს ართავე მრავალი. წარვიდა და 25
მივიდა სახლთხუცესი მუნვე აღგილს, სადაც დაიკოდა, და მუნ მოკუდა.

და რა ნახეს სიკუდილი მისი კახთა, მოეშალა თავი, შეშინდენ და უკუნ იქცნენ და წარვიდნენ, უკუნ იქცა ბატონი თეიმურაზცა 30
და წარვიდა.

397. ხ^ა მუნცა შებმულიყუნენ ყიზილბაშნი და
 დავით, ძე ბატონის თეიმურაზისა, გამარჯვე-
 ბოდა ყიზილბაშთა და მოეკლათ დავით და
 ჯარიცა მისი ამოეწყუთათ. მაშინ ბატონი
 5 თეიმურაზ შეწუხდა დიდათ: არას გზით ღონე
 აღარა ჰქონდა დადგომისა და შემაგრებისა.
 წარმოგზავნა ხორაშან დედოფალი, რომელი
 იყო მამის ძმის შვილის-შვილი როსტომ მე-
 ფისა. ესე მოვიდა როსტომ მეფესთანა და
 10 შემოეხვეწა. ხ^ბ როსტომ მეფემ, რა სცნა მო-
 სვლა მისი, სცა პატივი დიდი და აღუსრულა
 სათხოვარი: დაანება გზა, გაუმძღვანა კ^აოზი
 ქრისტეფორე წინა და ბარგიცა ამათ გარდა-
 უტანა იმერეთსა. ბატონმა თეიმურაზ გაუშვა
 15 კახეთი და ჩავიდა იმერეთს. მოეგება სიძე
 მისი ალექსანდრე, მპყრობელი იმერეთისა,
 A მ⁸ ჩაუძღვა და დააყენა და ისტუმრა კეთილად.
 მაშინ განუმეღავენეს ბატონს თეიმურაზს ძე
 მისი დავით და იქმნა მათ შორის ტირილი
 20 და გლოვა დიდი.

398. ხ^ბ როსტომ მეფემა¹ დაიპყრა სრულიად
 კახეთი და პატრონობდა ქართლსა და კახეთსა,
 გაუგზავნა თავი დათუნასი ყეენსა და მიუ-
 ლოცა გამარჯვება და არღარა ჰქონდა ფიქრი
 25 როსტომ მეფესა, იშვებდა, ლხინობდა.

399. ხ^ა ამა ჟამსა შინ მომკუდარიყო სამცხეს
 უსუფ-ფაშა და იჯდა მის წილად ძე მისი
 როსტომ-ფაშა, ნაშობი მკველისა. მაშინ იქმნა

¹ A: სწერია „მეფემან“, მაგრამ შემდეგ 6 წაუ-
 შლიათ

რისხვა ღმრთისა საათაბაგოსა ზედა, სიმრავ-
 ლისათვის ცოდვათა მათთა: გამოგზავნა კაცო
 ხონთქარმა და დაპატიჟეს სჯული მაჰმადისა
 ცოლსა როსტომ ფაშისასა. ხმ ქალსა მას რა
 ესმა, შეძრწუნდა ფრიად და ზარი დაეცა და 5
 განიგულა სიკუდილი თავისა თვისისა და
 არა დატევება სჯულისა და ენება გარდა-
 ვარდნა თავისა თვისისა კლდესა შინა, და
 არავინ უტევა. კდ განიზრახა მოშობა თა-
 ვისა, და ვერცა იგი აღასრულა, რჳ ჰყუანდათ 10
 შეპყრობილი და სულს იქით ღონე აღარა
 ჰქონდა. და, რა მისჭირდა ქალსა მას, მაშინ
 უთხრა: „უკეთუ ყოველსავე საათაბაგოში
 შინა მყოფსა ქალსა და კაცსა, ყუელაკას
 გაათათრებ, მეცა გავთათრდებიო, და უკეთუ 15
 არა, თავს მოვიკლავო და არა ვიქო. მაშინ
 დაათათრეს ყოველივე და იგიცა გაათათრდა:
 და ყოველთავე მუნ-მყოფთა დაუტევეს სჯული
 ქრისტიანობისა და იქმნეს მაჰმადიან.

400. მიერიტვან იქმნა რისხვა ღმრთისა საათა- 20
 ბაგოსა ზედა: განირყუნა წმიდანი ეკლესიანი,
 შეირია და იავარ-ყუეს ყოველივე უსჯულოთა
 თათართა, დაიპყრეს და ყუეს წმინდანი მონა-
 სტერნი სამროწლედ და ცხოვართა სადგუ-
 რად. და დაუტევეს მნეთა ეკლესიისათა და 25
 სამღვდელთა კრებულთა, ეფისკოპოზთა¹ და
 მოწესგთა კაცთა, საყოფელი თვისი, წარიღეს
 თანა წმინდანი მხატნი და ჯვარნი და ნაწილნი

A მ 10

¹ A: ეს სიტყვა ორჯერ სწერია, მაგრამ პირველი
 „ეფისკოპოზ“ მეღნით არის განივად გადახაზული.

და წარმოვიდეს, რომელნიმე საქართველოსა
შინა, და რომელნიმე გურიას და იმერეთს და
დაემკვიდრნენ იგინი სანახებთა ქართლისათა
და იმერეთისათა, და, რომელიცა დაშთეს მუნ
5 ნეშტნი ქრისტიანენი, იკინიცა მძლავრებით
და იძულებით მიიზიდნეს თვსათ და მცირედ-
მცირედ ვიდრე აქამოჲდე მიდრკეს ქრისტიანო-
ბისაგან და აწ სრულიად არღარა იპოებიან
მუნ მორწმუნეთაგანი, თვინიერ კლარჯეთისა¹
10 მახემთა, რომელ არს ჯავახეთი (sic).

401. ხ[~] როსტომ მეფესა არა ესვა ძე. ფრიად
მზრუნველმან უძეობისამან, წინააღრჩევითა
რომელთამე განმზრახთა თვისთათა, წარავლი-
ნეს კაცი ისპაანს და მოიყუანეს სპარსეთით
15 ძისა ვახტანგისა, თეიმურაზის, ძე ლუარსაბ,
რომელი დაშთა სპარსთა შინა. ესე იყო სჯუ-
ლითა მაჰმადიანი და ესე ისვა ძედ თვისად მე-
ფემან როსტომ. ხ[~] იყო სულელ და ხელ და
A მ[~] 11 აღტაცებულ გონებითა, რომელი არა შეგნის
20 ძეთა მეფისა საქართველოსათა, და ზრდიდენ
და სწურთნიდენ კეთილად და საყუარელ იყო
მეფისა მიერ.

402. ხ[~] ბატონი თეიმურაზ იყოფოდა სანა-
ხებსა იმერეთისასა.

25 403. მას ჟამსა იყო დადიანი ლევან მდიდარი
საუნჯითა ურიცხვითა და სპითა მრავლითა
დიდად მძლავრობდა მპყრობელსა იმერეთი-
სასა ალექსანდრეს: ესრეთ იყოფებოდა ქუთა-
თის[ს], აღმშენებელი ზღუდისა, და მჯდომარე

¹ A: ამის წინ ერთი სიტყვაა ამოფხეკილი.

იყო მას შინა თვით და ძმანი მისნი და თავადნი ჩინებულნი იმერთანი დედაწულითურთ ყოველნივე თანა ჰყუეს გარეშეზღუდვილსა მას შინა შიშისათვის დადიანისა, ო ფრიად მძლავრობდა შურით მკდომი და იავარ-მყოფელი სანახებსა იმერთასა ზემოთა, ქუემოთა. არასადა დაშთა დაბანი და შენობანი და სიმაგრენი, რომელ არა მიემძლავრა. და არარას ჟამსა მოქმედებდა, თვინიერ დღესასწაულსა მას საუფლოსა, შო||ბა-ნათლისღებასა, ახალწელიწადსა. 5

ამათ შინა არა დასცხრებოდა მოოკრებად ქუეყანისა, სრვიდა და ტყუეჰყოფდა მრავალთა და ჰყიდდენ ნაშოვართა ტყუეთა და დარჩენილთა კაცთა. 10

404. ეჰა, რისხვა ღთისა ულხინებელი მოქმედთა ამის ბოროტისათა, რ მან განაწესა ბოროტისა მის მტერისა მიერ წარმოთხეული გესლი იგი იუდაებრივი, რომელმან განყიდა ვეცხლად შემოქმედი და მოძღვარი თვისი. მიერთგან განეწესა განსყიდვა უსჯულოთა-ზედა ტყუეთა ქრისტეს-ნათლისღებისათა და წინააღმდეგობთა ღთისათა კაცთა მყოფთა სანახებთა იმერთა, ოღიშართა და გურიულთასა (sic), რომელი ნუ ყოს ღთნ საქმე ქართლსა ზედა ბოროტი იგი! ხ მუნ უფროსად და უმეტესად განმრავლდა და გარდაემატა ცოდვა იგი ვიდრე დღეისამდე. ჭი ჩემდა, რ თვით მუნ-მყოფნი მღვდელთ-მთავარნიცა და სამღვდლოთაგანნი შეირინნეს ბოროტითა მით სენითა, რ არა იყო||პირველ ლევან დადიანისა 15 20 25 30

A მ 12
 A მ 13

და ალექსანდრესა, ამათთა ჟამთა შინა შემო-
ვიდა წარსაწყმედელად სულთა მათთა, რ^ა ესე
ესრეთ იქმნა და აწ მივლტოდეთ პირველსავე
სიტყუასა ზედა.

5 405. ხ^რ მიიმძლავრა დადიანმან ლეუან სრუ-
ლიად იმერეთი და ვერ ეძლო წინააღდგომა და
შემთხვევა ალექსანდრეს, მპყრობელსა იმიერე-
თისასა, და ვერცა გამოვიდოდა ზღუდისა მისგან.

10 406. ხ^რ მამუკა, უმრწამესი ძმა მისი, იყო
ყრმა¹ ჰასაკად მიწევნული, შვენიერი და ახოვანი,
მსგზავსი მამისა თვისისა, განთქმული რაინ-
დობასა შინა, კისკასად და უებროდ მორბე-
დი, რ^ა კნინლა და ჟამსა მას არა სადა აღზ-
რდილ-არს ესე-ვითარი მოასაკეთაგანი ზნე-
15 სრული და გულოვანი გოლიათებრივი. ესე
მამუკა მცირედითა სპითა თვისითა გამოვი-
დოდა ზღუდისა მისგან, განმსტრობელმან თა-
რეშთამან სპათა მათ დადიანისათა, შეემთ-
ხვივის მზირად მცირედითა სპითა და მრავა-
20 ლი მოსრის და მრავალი დარჩენით შეიპ[ყ]რის
A მ^რ 14 და ტყუე-ყუის და შემოიქცის|| გამარჯვებული
და მსგავსად მათსა ჰყიდდენ დარჩენილთა
კაცთა თათართა ზედა. და, გ^რა კ^რდ მოუკდა
დადიანი და მოაოკრა ქუეყანა, დღესა ერთსა
25 ჩვეულებრივ გაუკდა მცირითა სპითა თარეშსა
დადიანისასა, მიეტეუა მკნედ, და მაშინ წარ-
მოექცა ცხენი სისწრაფისაგან და დაეცა ქუე.
მაშინ შეუტივეს ოდიშართა და შეიპყრეს და
წარიყუანეს და მიჰგვარეს დადიანს, და და-
30 დიანი მზიარულ იქმნა შეპყრობისა მისისათვის.
წარიყუანეს და ტყუე-ყუეს ოდიშს ციხესა შინა.

¹ A: ამის შემდგომ ერთი სიტყვა ამოფხეკილია

407. ხ⁷, რა ესმა ესე ალექსანდრეს, მპყრო-
 ბელსა იმერეთისასა, დაუმძიმდა ფრიად, მოი-
 პოვა ღონე ესევითარი და აწვივა ბატონი თეი-
 მურაზ წარსვლად ოდიშად დადიანსა თანა. ხ⁷
 მორჩილ ექმნა ბატონი თეიმურაზ სიძესა თვისსა 5
 ალექსანდრეს და წარვიდა. და, ვა მივიდა,
 მიეგება დადიანი ლევან წინა, ისტუმრა კეთი-
 ლად, დაუმზადა სერი დიდი და კელმწიფური
 და მხიარულ ექმნეს ურთიერთას ხილვითა, რ⁷
 მეყუისნიცა იყუნეს ეს||რეთ: ძე იყო ლევან 10
 თეიმურაზის მამის დისა. დღესა რაოდენსამე
 უკანა წარმოუთხრა მიზეზნი მისვლისა მისისა
 და მოქენე იყო გამოკნისათვის მამუკასა და
 განტევებად მისა და არღარა შურობად და
 კდომად¹ ურთიერთას. 15

A მ⁷ 15

408. ხ⁷ იყო მუნ წულუკიძე პაატა წუწკი, მკე-
 ლობელი, მეყუისი და თანა-განმზრახი დადი-
 ანის ლევანისა. და ესე, პირველვე განძე[ვე]ბუ-
 ლი² მეფის ალექსანდრესაგან სამყოფთაგან
 თვისთა, ლტოლვილი წარვიდა ოდიშსა და 20
 მიერთო დადიანსა ლევანსა და დიდად მტერ
 იყო იმერეთის მპყრობილსა ალექსანდრესი:
 რ⁷ ენება დადიანს პატივის დადება ბატონის
 თეიმურაზისა და განტევება მამუკასი, ხ⁷ იგი 25
 სავსე შურითა არა უტევებდა. რ⁷ ესრეთ იყო
 დამორჩილებულ დადიანი, რ⁷ არა რას მოქ-
 მედებდა, თვინიერ მისსა, მაშინ მოიმტკიცა
 დადიანი პაატა წუწკმა ენითა მზაკუარითა

¹ A: კმობად.

² A: ამის შემდგომ სწერია „მეფისათა“, მაგრამ
 მელნით არის წაშლილი.

A მ 16 და უარყო დადიანმაცა არა განტევება მამუკასი.
|| აუწყეს¹ ბატონს თეიმურაზსა, მეტყუელთა ეს-
რეთ: „ვერ ეგების ჩვენგან განტევება მისი“. და
5 იყო ხანსა რაოდენსამე მუნ ბატონი თეიმურაზ
და არც ბატონმა თეიმურაზ დაუჟინა და წარ-
მოვიდა, მოვიდა იმერეთს სიძესა თვისსა თანა.

409. მაშინ არავე დასცხრა ბოროტისაგან
10 საქმისა და არცა შეიშინა რისხვისაგან ლ^ათისა:
კ^ად შესძინა შურსა თანა სიკუდილი მართლი-
სა მის, წარავლინა კაცი და დასწვა თვალეზი
მამუკას ციხესა შინა და მოკუდა.

410. ხ^ა ჟამსა მას მოკუდა. და იქმნა დიდად
15 სალმობიერ სენითა სასიკუდინეთა გიორგისა
შვილისშვილი თეიმურაზისა, რომელსა ზდი-
და აღექსანდრე, მოკუდა და მიიცვალა იგი-
ცა და ყუეს გლოვა დიდი და მწუხარება და
აღასრულეს წესი გლოვისა. და იყო მუნ ბა-
20 ტონი თეიმურაზ, ვიდრე შვიდ წლამდე.

411. ხ^ა როსტომ მეფე მეფობდა მშვიდობით,
არარას მზრუნველი, თვინიერ ლხინისა და
შვებისა და მოსვენებისა. და გარდაიკდიდა
A მ^ა 1 || დღეთა თვისთა სიხარულით, ნადირობდა
25 და შეექცეოდა. და მას ჟამსა მოვლო რომე-
ლიმე სანადირონი და იყუნენ ხუნანს², რომელ
არს გატეხილი-კიდი, და თანა ჰყუა ძედ მი-
სა წოდებული ლუარსაბ. მაშინ დაეთხოვა
როსტომ მეფესა ყარაიის სანადიროდ. ხ^ა მე-
30 ფემან დართო ნება და წაჰვიდა. და გაჰყუ-
ნენ თანა ყრმანი, მსგავსნი მისნი, ახალ-მოა-

¹ A: აწყეს.

² A: ხუნას.

საკენი ქართველნი. და, ვა მიიწივნეს მუნ, მოირეკეს ტყე და მოვიდა ჯოგი ირემთა და შეექნათ სროლა ძლიერი. და აღირივნეს ურთიერთას და ისროდენ ურთიერთას ყოველნივე დიდნი და მცირენი, განირყუნეს სანადირონიცა. და სროლასა მას შინა მოხუდა თოფი ლუარსაბს და მოკუდა მუნ. ვა ესმა როსტომ მეფესა, მწუხარე იქმნა და იყო გლოა და ტირილი წესისაებრ.

5

A შა 2

412. მაშინ ბატონი თეიმურაზ იყო მუნვე იმერეთს დიდად გლახაკად, უღონოდ საჭურჭლითა და საზრდელითა, მოუძღურებული წლისა სამოცდა ათისა || და ვერღარა ძალ-ედვა წინა-აღდგომად როსტომ მეფისა ფრიადისა უძღურებისაგან. და დიდათ მოკლებულ იქმნა საზდელთა (sic) და საჭიროთა საკმართაგან.

10

15

413. მაშინ წარგზავნა შვილისშვილი თვისი ერეკლე რუსეთის კელმწიფესთანა, და შეემთხვივნეს წინა ავაზაკნი და მათ მოსრეს პირითა მაზგრლისათა ყმანი ერეკლესნი და კნინდა თვით განერა, რ ერეკლე ყრმა იყო, მათგან მოუწყულელად, და დასტაცეს მკევალნი და ბარგნი. და წარიყუანეს თვით რუსეთს და მივიდა ხელმწიფესთანა. ამაში გამოჰკდა ხანი რამე და თვით ბატონი თეიმურაზცა წარვიდა რუსეთს, რ წლისა იყო სამოცდა თორმეტის¹, მივიდა. და დიდად პატივსცა რუსეთის კელმწიფემა. სთხოვა შეწევნა და ჯარი ქართლზედა. და უთხრა კელმწიფემან მიზეზი:

20

25

¹ A: „სამოცდა თორმეტის“ სტრიქონს ზეით სწერია უშნო, განსხვავებული ხელითა და მეღნიით.

A შა 3 „ჯერეთ მოცლა არა გვაქუსო“. და რა სცნა
ბატონმა თეიმურაზ, რომ შემწე არა ეყო,
ხანსა რაოდენსამე || უკანა დაეთხოვა და წარ-
მოვიდა. და აჩუქა მრავალი კელმწიფემან. ამა
5 ჟამსა შინა დიდად მოუძღურებულყო ბა-
ტონი თეიმურაზ, წარმოემართა და მოვიდა
ასტარხანს.

414. ხა ამა ჟამსა მომკუდარიყო იმერეთს შვი-
ლიშვილი მისი ლუარსაბ, ყრმა კეთილ-მოასაკე,
10 შვენიერი და მკვრეტელთათვის სატრფიალო.
მოუვიდა კაცი ასტარხანს და გაუმჟღავნეს
მუნ და ყო გლოვა მუნ დიდი და მწუხარება.
ხ ერეკლე დაუტეუა რუსეთის კელმწიფესთან.

415. და ამა ჟამსა შინა მომკუდარიყო და-
15 დიანი ლევან. ხ შემოიყარა ალექსანდრემ,
მპყრობელმა იმერეთისამა, ჯარი, ჩავიდა
ოდიშსა. და ვერა წინა აღუდგნენ და დაიპყ-
რა ოდიში და მრავალი ბოროტი მოაწივა
ოდიშსა და იძია შური პირველი, რომელი
20 ყო დადიანმან მათ ზედა, ვა ბძანებს წმიდა
სახარება: „რომლითა საწყაულითა მიუწყოთ,
მოგეწყოსო თქუენ“ და ზედა დაგერაოსო.

A შა 4 || აიკლო საქონელი დადიანისა და საუნჯენი
მისნი ყოველნივე თვით დაიპყრა და ტყუედ
25 ყო მრავალნი ოდიშარნი. მრავალნი იშოვნეს
სრულიად ოდიშიდამ იმერელთა. და გამოარ-
თვა დიდებულთა ოდიშართა შვილები მძეუ-
ლად და თვით დიდებულნიცა შეიპყრა, დაახ-
სნევიანა თავი, ხ ძენი მათნი მძეულად წამო-
30 ასხა. და დასვა მუნ დადიანად ვამიყ, ძმის-
წული ლეუან დადიანისა, და წარმოვიდა

აღექსანდრე ნაშოფრითა მრავლითა და მოვი-
და იმერეთს.

416. ხ^რ განუყო ქუეყანა დადიანს: დაიპყრა
უნაგირას აქეთი აღექსანდრემ და უნაგირას
ჩაღმართი დადიანს მისცა.

5

417. ხ^რ ესე ვამიყ დადიანი იყო კაცი შეუფე-
რებელი სიდიდისა და შეუგვანი. კ^დ იუუნენ
დადიანის ძმისწულები მამუკა და ლიპარიტ:
ესენი არა უდებდენ თავსა დადიანსა და არ-
ცა მორჩილებდენ. რ^ა არა თავს იღვეს დადი- 10
ანობა მისი, წარვიდენ და შეეხვეწნენ ათა-
ბავს როსტომს ფაშასა და კ^დ როსტომ მე-
ფესაცა || დაუწყეს ლაპარაკი და შეწვედ იკმიეს,
რ^ა მარიამ დედოფალი ახლოს ნათესავი იყო
ამათი, და სთხოვეს ჯარი.

15

ხ^რ როსტომ მეფემან გაატანა ავალიშვილი
და ციციშვილები და სხვანი ჯარნი მრავალ-
ნი და როსტომ ფაშამაც გაატანა საათაბა-
გოს ჯარი. წარმოვიდნენ და ჩავიდნენ გურიას
და წაჰყუა გურიელი ქაიხოსრო თანა ჯარი- 20
თა და მივიდნენ ოდიშსა და შემოეყარნეს
ოდიშარნიცა.

20

418. და ვ^ა სცნა საქმე ესე იმერეთის მპყრო-
ბელმა აღექსანდრემ, შემოიყარა სპანი თვისნი,
წარვიდა და განვიდა ცხენის-წყალსა. ხ^რ მი- 25
ქელაძე და კილაძე უწინაც ლევანს დადიანს
ახლდენ და წარვიდნენ და მივიდნენ მამუკასა
და ლიპარისა თანა, და მოვიდნენ იგინიცა. და
შეიყარნენ ბანძას და შეიბნენ მუნ და იქნა
ომი ძლიერი. და გაემარჯვა მპყრობელსა 30
იმერეთისასა აღექსანდრეს და დაკოცნა მრავ-

A მ^ა 6 ვალნი ოდიშარნი თავადნი. და მაშინ დანირ-
ჩინეს || ქართლის თავადები და აზნაურ[ებ]ი
და მესხნი და ყოველთავე და[ა]ხსნევიან თავე-
ბი, და, რომელნიც იყუნენ ოდიშარნი განდ-
5 გომილნი, ყოველივე დაიმორჩილა და მოირი-
გა. და კ^დ შტკიცედ დაიპყრა ოდიში და და-
სვა მუნვე ვამიყ დადიანად. და მიადგა ქაიხოსრო
გურიელსა და ველარ დაუდგა ქაიხოსრო გუ-
რიელი, მოვიდა და შომოეხვეწა იგიცა ალე-
10 ქსანდრეს. და შეირიგა გურიელიცა და მისცა
შვილისშვილი ბატონის თეიმურაზის, ქეთე-
ვან, ცოლად გურიელს ქაიხოსროს და მოიმო-
ყურა.

15 ესე ქაიხოსრო გურიელი იყო კაცი მკნე
და ახოვანი და ბრძოლასა შინა გამოცდილი.

419. ამას შიგან მოვიდა ბატონი თეიმურაზ-
ცა, და მას ჟამსა მიცვლილიყო ბატონი დედო-
ფალი¹ ხორაშან და არღარა ჰყუანდა რა, რ^ე
ერეკლე რუსეთს გაეშვა.

20 420. და ამა ჟამსა მოკუდა მეფე როსტომცა.

421. და ამა როსტომ მეფესა, ლუარსაბის
შვილი რომ მოუკუდა, მას უკან მუხრანის ბატო-
ნის ვახტანგისათვის მოეკიდნა კელი და ეშვი-
7 ლებინა და უყუარდა || როსტომ მეფეს დიდად.

A მ^ა 7 25. და იყო საქმის კელ-გამომავალი, მკნე და ახო-
ვანი და გამაჩჯვებული. მას ჟამსა² მოუძღურ-

¹ A: ეს სიტყვა სტრიქონს ზეით სწერია სხვა
მელნითა და ხელით.

² A: მაჟამსა.

და როსტომ მეფეცა და არღარა ეძლო შემო-
ვლა ქართლისა და მაშინ გაგზავნა ვახტანგ
მუხრანის ბატონი ყეენთანა და მისწერა წიგნი
ყეენს. და უჯერებდა ყეენი დიდად როსტომ
მეფესა და უშოვნა ჯანიშინობა ქართლისა. 5

422. და რა ჩავიდა ყეენთანა ვახტანგ, სცა
დიდი პატივი და დიდად მიიჩნივეს. და შეუ-
კვეთეს სჯული მაჰმადისა, და უთხრა პირვე-
ლად ბევრი უარი, და არღარა¹ და ღონე
ჰქონდა, მაშინ მორჩილ-ეჰმნა. გაათათრეს და 10
წარმოგზავნეს ჯანიშინად ქართლისა და მო-
ვიდა ქართლსა.

423. მაშინ მოუძღურებულ იყო როსტომ მე-
ფე და არღარა ეძლო (sic) და სრულად სარე-
ცელზედ მწოლარე იყო, ლხინობდა და განისვენ- 15
ებდა, ქართლს ესე არიგებდა.

A მ^ა 8 424. ესე ვახტანგ იყო თესლი კოსტანტინე
მეფისა: თვით კოსტანტინედამ || თავი მეოთხე,
რ^ა კოსტანტინემ შვა დავით მეფე, გიორგი, მე-
ფე ალექსანდრე, ბაგრატ და მელქისედეკ კ^აოზი. 20
ამან მეფემ დავით მისცა მუხრანი ძმასა თვის-
სა ბაგრატს. და ამან ბაგრატ² შეიპყრა ავ-
გიორგი, და ამან ბაგრატ შვა ვახტანგ, აშო-
თან, მამა მოწამის ქეთევან დედოფლისა და
დედისიმედისა, რომელი იყო ცოლი ათაბა- 25
გისა, არჩილ და ერეკლე. ხ^ა სამნი ესე ძმანი
უძეო ეგნენ, და ვახტანგ შვა: თეიმურაზ და

¹ A: ამის შემდგომ სწერია: „მოეშვნენ“ მაგრამ
მელნით არის წაშლილი.

² A: ამის შემდგომ ერთი სიტყვაა „შეიპყრტ“,
რომელიც მელნით არის წაშლილი.

ქაიხოსრო, გამგებელი ქართლისა. ხ^რ თეიმურაზ^ს შვა ვახტანგ, რომელსა სპარსთა უწოდეს შანვაზ, და კოსტანტინე.

5 425. ხ^რ როსტომ მეფემა განვლო სოფელი ესე დიდითა შვებითა და განცხრობითა და მაშინ მოუძღურდა სიბერითა და სალმოზიერ იქმნა. ხ^რ ვახტანგ ჯანიშინმა წარავლინა კაცი და ამცნო ყენსა სალმოზიერობა და მოუძღურება მეფისა როსტომისა.

10 A შა 9 ხ^რ მას ჟამსა მოკუდარიყო შა-სეფი ყე-
ე||ნი და დაჯდა მის წილად ძე მისი შააბაზ. ამან შააბაზ წარმოავლინა კაცი და მოვიდა ტფილის[ს] და ნახა როსტომ მეფე მოუძღურებული და სალმოზიერი.

15 426. და ამჟამსა შინა მოკუდა როსტომ მეფე, წაიღეს და დამარხეს ყუმსა.

ხ^რ დედოფალი მარიამ შეიყუანეს ტფილისის ციხეში ქრისტეს აქათ¹ ყენის ბძანებითა.

20 427. მაშინ მოვიდა ზაალ ერისთავი შეყრილი და დადგა ავლაბარში.

მას ჟამსა ეპყრა კახეთი მურთუზლყული-ხანს² და ზაალ ერისთავსა. და მურთუზალყული-ხან³ იმისის ზურგით იდგა: ზაალ ერისთავის

¹ A: „ქრისტეს აქათ“ შემდეგ ადგილია ცარიელი თარიღისათვის.

² A: სწერია „სალიმხანს“, მაგრამ წაშლილია მელნით და სტრიქონს ზეით ეს სახელია უშნო, სხვა ხელით დაწერილი.

³ A: სწერია „სალიმხან“, მაგრამ წაშლილია მელნით და სტრიქონს ზეით იმავე უშნო, გასხვავებული ხელით ეს სახელია დაწერილი.

შეუკითხავი არა იქნებოდა რა კახეთში, რო-
სტომ მეფეს დაედგინა იგი კახეთის გამგებელად
და ეპყრა ზაალი ერისთავსა¹ ერწო-თიანეთი.

428. ხ^რ ქართლსა განაგებდა ვახტანგ, შანაკვაზ
წოდებული, და ესე არიგებდა საქართველოსა. 5

A მ^ა 10

429. ხ^რ თათართა ეპყრა მონასტერი ალა-
ვერდი ციხედ და იყუნენ შიგა და სხვაცა მრავა-
ლი ადგილი კახეთისა დააპყრათ (sic), ბახ-
ტრიანი ციხედ ჰქონდათ. და მრავალი ელი
ცოლშვილით ჩამოსახლდენ კახეთშია და მრავალსა
ბორცოსა უყოფდენ მკვიდრთა კახეთისა-
თა, რ^ე ენებათ სრულიად კახეთი გასათათ-
რებლად და ელის დასახლება. და ყარაღაჯში
მურთუხული-ხან² იჯდა. 10

430. და მა [ს] ჟამსა იდგა ზაალ ერისთავი 15
შეყრილი ავლაბარში, რ^ე ესე ვახტანგ მოყუარე
იყო ზაალ ერისთავისა. ამა ვახტანგის ასული
ზაალ ერისთავს ძის ზურაბისათვის თხოვილი იყო,
არამედ ვერცა მოყურობით მოიყენა და დი-
დად შურობდა და მტერ იყო საქართველოს
გამგების (sic) ვახტანგისა ზაალ ერისთავი. 20

431. ხ^რ, რაჟამს მიიცვალა როსტომ მეფე,
გაგზავნა კაცი ვახტანგ, განმგებელმან საქართ-
ველოსამან, ყეენთანა და სთხოა საქართველოს
ბატონობა. მაშინ ზაალ ერისთავმანცა — ძვინად 25
შურობად მისა, — წარგზავნა მანცა კაცი და

A მ^ა 11

ითხოა თავისუფლად ყოფა თვისი ყეენისაგან,

¹ A: სწერია „თავის მამისა და ბაპის“ და კიდევ
ერთი გაურკვეველი სიტყვა, მაგრამ ისეა მელნით წაშ-
ლილი, რომ აღარ იკითხება.

² A: სწერია „სალიმხან“, მაგრამ წაშლილია
მელნით და სტრიქონს ზეით ეს სახელია სხვა ხელით.

რ¹ ჟამსა მას ფრიად მიემძლავრა საქართველო
ყენსა და ვერვის ძალ ედვა თვითფლობით
პყრობა საქართველოსი, თვინიერ ყენისა.

შანაოზ მ¹ფე 5 432. ხ¹ მოსცა ყენმა ვახტანგს მეფობა საქართველოსი. ამას ჟამსა იყო ზაალ ერისთავი ფრიად განმდიდრებული და ზორკმული საუნჯითა. ამას შინა მოუვიდა ყენისაგან რაყამი და ბატონობა ქართლისა შანავაზს. ხ¹, რა ესმა საქმე ესე, წარვიდა კევსა არაგვისასა, განუდგა და არა მორჩილ ექმნა მეფესა შანავაზს.

A მ¹ა 12 15 20 433. ხ¹ ამა შანავაზ მეფესა ესვა ცოლად ასული ყაფლანისა, სახელით როდამ, ქალი¹ ფრიად პატიოსანი და შემკული ყოვლითავე საქმითა კეთილითა, სრული სწავლითა სამღთოთა და საეროთა, შვენიერი და პირის-წყალი დედათა. ხ¹, ოდეს უბოძა ყენმან ქართლი მეფეს შანავაზს, || მაშინ მოსწერა შერთვა მარიამ დედოფლისა და ვერლარა ურჩ ექმნა ყენსა და არლარა ლონე ჰქონდა, შეირთო მარიამ დედოფალი. და ქმნეს ქორწილი სახელოვანი და ესვა ორივე ცოლად, რ¹ ესხნეს როდამთან ძენი და ასულნი.

25 434. და გაბატონდა შანავაზ. თვით ესე შანავაზ მეფე იყო კაცი საკუირველი, ძლიერი საქმითა და გამარჯვებული. და ამას სჭირდა ოთხნი ესე საქმენი: ბრძენ იყო უპოველი², ბედნიერ იყო საკუირველი, სარდალი და მამაცი უამხა-

¹ A¹ ქარი.

² A: ჯერ სწერია „უპოვარი“, შემდეგ წაშლილია და მერმე ეს სიტყვა დაუწერიათ.

ნაგო, პირად შეუბედავი და გულით მოწყალე უცხოლ.

435. და მისცნა ლტონ ძენი და ასულნი მსგავსნი მისნი: არჩილ იყო უხუცესი. ესე იყო კისკას, შვენიერ, მობურთალი, მოისარი. ყოვლის კაცის¹ ისარზედ ერთი გელის დადება ისარი უგძე ჰქონდა. და არა იყო მსგავსი მისი.

A მ^ა 13

მეორე || შვილი გიორგი ძლიერი გოლიათებრ, სამჯედროთა საქმეთა სრული და გელგამომავალი. ასეთი სიტყუა ჰქონდა, მტერნი მოყურად შეცვალის.

და ალექსანდრე გაეზარდა ყეენსა. ესეთი იყო, რომ ყოველნი ყმანი ყეენისანი, ვა ყეენსა, ეგრეთ პატივს სცემდენ.

ლევან იყო ბრძენი და მეცნიერი, შორამ და მნახავი საქმისა და განსწავლული სამეცნიეროთა წიგნითა.

ლუარსაზ იყო მჯედრობის რიგის მცოდნე და სულუიშან კაცი პატიოსანი. მაგრამ ძმათ სიკეთე ჰფარევდა ასულთაგან: ანუკა ყეენმან ცოლად წაიყუანა და სულ ერანში მისი სიკეთე ასე განფენილიყო, რაც ქალი კარგს იქმონდა რასმე, იტყოდენ, ანუკა ბატონის შვილისაგან უსწავლიაო. და შვენიერი დიდათ თამარი იყო მსგავსი დედისა, მოღვაწე, მართალი || ლტონისა და კაცთ მოსაწონი, მაკეთებელი სამღთოსა და ეკლესიათი.

A მ^ა 14

436. მაშინ, ვა ესმა შანავაზ მეფის განძლიერება და წყალობა ყეენისაგან ზაალ ერისთავსა,

¹ A: კასცის.

ეწყინა ფრიად და ყვენისაგანც გულ-კლებულ
იქმნა და შანაოზ მეფესაც შეუორგულდა, უკუ-
უდგა. და იყოფებოდა დღუშეთსა, ეპყრა მტკი-
ცედ საერისთო და განაგებდა კახეთსაცა. და გუ-
5 ლი უთქმიდა მხოლოდ თვით¹ პყრობად კახეთი-
სა, არა მრწმუნებელი მეფობასა შანავაზისასა.

437. ხ⁻ ჟამსა ამას შინა მიიცვალა მპყრო-
ბელი იმერეთისა ალექსანდრე და მოიყუანეს
დე მისი ბაგრატი, ნაშობი გურიელის ასულისა
10 მიერ, რომელი ცილ-წამებულ იქმნა მემრუშედ-
ესე ბაგრატი იყო ოდიშს, მოიყუანეს იმერელ-
თა და გააბატონეს.

438. ხ⁻ ბატონი თეიმურაზ დაშთა სკანდას
A მ⁻ბ 1 ციხეში²... || კვდა როსტომ ფაშა და დაჯდა
15 ძე მისი ასლან ფაშა. რ⁻ ხონთქარი მათ ჰკით-
ხეუდა და მათის შეკითხულობით იპყრობდა
იმერეთს, და იგინი განაგებდენ და არიგებდენ.
მაშინ წარმოემართა ასლან ფაშა ლაშქრითა
და ჩამოვიდა იმერეთს. ვერვინ წინააღუდგა,
20 წარმოიყუანა თანა ჭუჭუნაშვილი ქეთევან და
დარეჯან, მამიდა და ძმისწული. ესენი წარი-
ყუანა ასლან ფაშამ და დააყენა ოლთის[ს]
პატივითა დიდითა. ხ⁻ ბაგრატი თვალდამწუა-
რი გააბატონა მუნვე იმერეთს.

25 439. და გამოჰკვდა ხანი რამე, მაშინ იმერ-
ლებმა დაუწყეს მეფეს შანავაზს ლაპარაკი და
დადიანმაც, რ⁻ არა მორჩილექმნეს ბაგრატს,
იქიდამ დადიანი მოუკდა და დაიპყრა იმერე-

¹ A: თვი.

² A: ამ მე-11 რვეულს უკანასკნელი ფურცელი მო-
ხეული აქვს.

თი. ხ⁻ მეფე შანავაზ წარვიდა და მივიდა ფცის-
წყალზედა.

A მზ 2 440. და მას ჟამსა ზაალ ერისთავი არა მორ-
ჩილებდა მეფესა შანავაზს და იყო განდგომილ,
ამისთვის ვერღარა წარვიდა იმერეთს. || ხ⁻ ძენი 5
არაგვის ერისთვის გიორგისა ოთარი, ედიშერ
და იასონ¹ ახლდენ მეფეს შანავაზს თანა. ხ⁻
გიორგი, მამა ამ ოთარისა, ძმა იყო ზურაბ
ერისთვისა. ესე გიორგი იყო კაცი ამაყი და
უარშიო და არა მორჩილებდა ძმასა თუსსა. ხ⁻ 10
შეიპყრნა ზურაბ ერისთავმა და ბატონმა თეი-
მურაზ და დაკლებულ-ყო ორთავე თვალთაგან.

441. ხ⁻ ამა გიორგის ესვა ცოლად და შანა-
ვაზ მეფისა და ამა ქალისაგან ჰყუანდა გიორგის
ძენი: ოთარი, ედიშერ, იასონ, პაპუა და და- 15
თუნა. ამათ მოახსენეს მეფეს შანავაზს: „ვინათ-
გან ბიძა ჩვენი ესრეთ თქუენი ორგული და
ურჩი არის და ჩვენთუსაც მრავლის ავის მქნე-
ლი არის, დაგვჩაგრა და ჩვენის სამკვიდროს
მამულის პური არ გვაჭამაო, გვიბოძე დასტუ- 20
რი, წავალთ და მოვკლავთო. ხ⁻ მეფემან შანა-
ვაზ მისცა დასტური და მივიდნენ დუშეთს.

A მზ 3 442. მაშინ უსჯულოთა აგარიანთა მიიმძლავ-
რეს სრულიად კახე||თი და მრავალსა ბოროტსა 25
უყოფდენ მკვიდრთა კახეთისათა, მოაოჯრეს
და განრყუნეს წმინდანი ეკლესიანი. მაშინ
მგზავრი² ვინმე ერთი კახი ხუცესი მარტო

¹ A: ეს სახელი ორჯერ სწერია, მაგრამ პირველი მელნით არის დადაზნული.

² A: მგზავრნი.

მივიდოდა გზასა თვისსა კახეთში, ხ^ნ დამთ-
 ხვევით შეემთხვივნეს გზაზედა მღვდელსა მას
 თათარნი რაოდენნიმე. და შეიპყრნეს (sic)
 უსჯულოთა მათ ხუცესი იგი მტერთა მათ და
 5 მოშურნეთა ქრისტეს სჯულისათა, შეკრეს ხუ-
 ცესი იგი მძლავრებითა და შეამთხვიეს საქმე
 სიბილწისა, რომელ არს ცოდვა სოდომური, და
 განუტეუეს. ხ^ნ წარვიდა ხუცესი იგი და მი-
 ვიდა დუშეთს. ზოგად ისხდენ ზაალ ერისთავი
 10 და ცოლი მისი, დაუჩოქა ხუცესმან და შეს-
 ჩივლა: „შენ ზაალ ერისთავი ხარო და კახე-
 თის გამგებელიო, გააოჯრეს სრულიად კახეთი
 უსჯულოთა აგარიანთა და მე გზაზედ შემიპ-
 ყრეს და შეამთხვივეს საქმე უშვერი და გელ-
 15 შეკრულ განმხრწნეს და ყუეს||ჩემზედა საქ-
 მე სათქმელადაც უშვერი. და აწ ამისი მაგი-
 ერი პასუხი ღ^ნთს შენ მიეც და შენ უნდა გა-
 სცე, ვინათგან შენდა რწმუნებულ არს კახეთი“.
 443. ხ^ნ, რა ესმა საქმე ესე ზაალ ერისთავსა,
 20 დიდად მწუხარე იქმნა. და იყო მას ჟამად
 ზაალ ერისთავი ყენის მომდურავი. მაშინ
 შემოიფიცა ქსნის ერისთავი შალვა და ელის-
 ბარ და კახი სუფრაჯი ბიძინა ჩოლაყაშვილი.
 და შემოიფიცეს მთის კაცნი თუშნი, რ^ნ შალ-
 25 ვა ქსნის ერისთავი სიძე იყო მისი. ამათ გაა-
 ტანა თანა ზურაბ, ძე თვისი, და წარვიდენ
 ღამესა ერთსა. დაესხნენ თავსა სულტანსა
 ბახტრიანს (sic) და ამოსწყუიტეს, და მოსრეს
 ბახტრიანის ციხეში მდგომნი ელნი, და რაც
 30 იყუნენ, მიჰყუნენ იქილამე ჯოცითა, ჩავიდნენ
 ალავერდს და, რომელნიცა მუნ იყუნენ, თა-

A მზ 5 თარნი და ელი, რაც ესახლა, ყოველი მოს-
რეს პირითა მახვილისათა. და ამოსწყუიტეს
დედაწულითურთ და, აკუანში || რომელნიც
ყრმანი იწუნენ, იგინიცა დაჯოცნეს. სადაცა
კახეთს თათარი და ელი ესახლა, ყოველივე 5
ამოსწყუიტეს და არა სადა დაშთა, რომ ყო-
ველივე არ მოკლეს. და რომელნიმე ივლტო-
დეს, წარვადეს და განაძეს: კახეთში თათარ-
ნი აღარსად იპოვებოდენ, თვინიერ ყარაღა-
ჯისა. მაშინ ყარაღაჯს იჯდა მურთუშალი-ხან, 10
და გაემარჯვათ და იშოვეს მრავალი საშოვა-
რი. და განათავისუფლეს კახეთი თათართაგან
და არა სადა იპოვებოდა თათარი. წარმო-
ვიდნენ და მოვიდნენ გამარჯვებულნი ზაალ
ერისთავთანა. 15

444. ხ⁻, ესმა რა ესე ანბავი შააბაზს ყეენსა,
იწყინა დიდათ. მაშინ ყეენმაცა მოსწერა წაჯ-
დენა და სიკუდილი ერისთვისა ზაალისა და,
რომელნიცა ერივნენ თათართ სისხლსა შინა,
იგინიცა დაჯოცეთო. 20

A მზ 6 445. მაშინ ოთარი და მისი ძმები იმარჯვებ-
დენ საქმესა და ცდილობდენ ლალატსა ზაალ
ერისთვისასა. დღესა || ერთსა იყო ზაალ ერის-
თავი ღუშეთს, სუბათ ფანჩატურში იჯდა,
არავინ ახლდა. მოიპოვეს დრო და მივიდნენ. 25
ერისთავი ნარდს შეექცეოდა. მაშინ უღალა-
ტეს ოთარმან და ძმებმან მისმან და მოკლეს
ზაალ ერისთავი, ხ⁻ ძენი მისნი ივლტოდენ და
წარვიდენ სამცხეს. ხ⁻ მეფემან შანავაზ გაუ-

ყენა უკანა კაცები, მოეწივნეს ტბის-ყურზედა, კაცები დაუჯოცეს და ორნი ძმანი, ზურაბ, და ნაბერალი, შეიპყრეს და მოჰგვარეს მეფესა, და მან გაუგზავნა ყეენსა.

5 446. ხ^ნ შალვა ერისთავი და ელისბარ, ძე მისი და სუფრაჯი ბიძინა, ჩოლაყაშვილი არა მივიდეს მეფესა შანავაზთანა, არამედ წარვიდეს ყარალაჯში მურთუხალყული-ხანთანა. მან შეიპყრა და ყეენს გაუგზავნა.

10 ხ^ნ ზურაბ, ძემან ზაალ ერისთავისამან, დაჰყო რამე მცირედი ხანი ისპაანს და მოკუდა. უმცროსი ძმა მისი გაათათრა ყეენმან და ამყოფა თვისთა თანა.

A მ^ბ 7 447. მაშინ, ჩოლაყაშვილი ბიძინა¹ || სუფრაჯი, შალვა და ელისბარ, ესენი მისცეს, მკუდრის პატრონთა, ვ^ა წესი და ჩვეულება არს თათართა, რ^ნ მკულელს ჯელ^{ში} მისცემენ მოსიხარსა, და ყუეს სამართალი ჩვეულებისაებრ მათისა. ხ^ნ დაჰპატიჟეს სჯული მაჰმადისა ბიძინა სუფრაჯს ჩოლაყაშვილსა და შალვასა და ელისბარს. მაშინ დიდად მგნედ გამოჩნდეს სამნივე ესე მოწამენი და უმეტესად ბიძინა ჩოლაყაშვილი სუფრაჯი წადიერად იღუწიდა წამებისათვის: განბასრეს მათ და გინებულ ჰყუეს სჯული მაჰმადის. მაშინ ბიძინა ჩოლაყაშვილი განამგნობდა შალვასა და ელისბარს, და ეტყოდა: „ნუ მოვმედგრდებით და ნუ შეუშინდებით, არამედ მივსცეთ თავი ჩვენი ქრისტესთვის სიკუდილსა, რ^ნ სიკუდილი

¹ A: ბიძინას.

A მზ 8

უნებელად თანა-გვაც და ვერვინ წინააღუდ-
გების სიკუდილსა. აჰა, ჟამი ესე არს შესვლად
სასუფეველსა შინა. ერთჯობით სამთავე
|| აღიარეს ქრისტეს სარწმუნოება და უარ-
ჰყუეს სჯული მაჰმადისა. ხ მათ მახვილებითა 5
დაჰრეს იგინი ასოეულად და დაჯურიტეს რო-
მელიმე თოფითა და რომელიმე მახვილებითა
დაჰრნეს. და აღსასრული სარბიელი წამებისა
მიიღეს და იქმნეს, ე ა სხვანი პირველნი მოწა-
მენი, გვირგვინოსან და აწ იხარებენ ზეცისა 10
სასუფეველსა შინა.

448. ხ, რაჟამს მოკლეს ზაალ ერისთავი, მა-
შინ მისცა ერისთობა ოთარსა მეფემან შანა-
ვაზ და მსაჯულობა საქართველოსი მისცა
ედიშერს, ხ ქსნის ერისთობა მისცეს იესეს. 15
და დაიპყრა მეფემან შანავაზ მტკიცედ სა-
ქართველო და იყუნენ დიდად ერთგულნი
ოთარ ერისთავი, ედიშერ ქართლის მსაჯუ-
ლი, ქსნის ერისთავი იესე და სრულიად ქართ-
ლის დიდებულნი. და დაიერთგულნა სრუ- 20
ლიად ქართველნი და მრავალსა კეთილსა
უყოფდა მათ.

A მზ 9

449. || და ამათ ჟამთა შინა შერიგდენ მეფე
შანავაზ და ვამიყ დადიანი: ამათ განიყუეს
იმერეთი და დაანება ბუჯას გაღმართი და- 25
დიანს ვამიყს, და ბუჯას გამოღმართი თვთ
მეფემ დაიპყრა. და მეფობდა მეფე შანავაზ
სამთავე სამეფოთა: ქართლსა, კახეთსა და იმე-
რეთსა ზედა, ესრეთ განდიდნა და აღემატა
მეფობა და სიმდიდრე მისი საქართველოსა 30
შინა.

450. და განამდიდრნა ყოველრვე მკვიდრნი სამეფოთა თვისთანი: უკეთუ ვინმე იყო გლახაკი და უპოვარი მონაგებთაგან, აღივსნეს (sic) უხვად წყალობითა და საგმართა ბოძებითა მისითა, უკეთუ იყო ვინმე ნაკლულოვან აგარაკთაგან, ანუ მონათაგან, ახუ საჭკრკლეთაგან, ყოველნივე განმდიდრდეს (sic). და გარდაემატათ სიმდიდრე და მორკმულობა მკუიდრთა საქართველოსათა.

10 451. და სადაცა იყო იატაკი მათთა შინა, ანუ ბართა უქმად მყოფი, ყოველივე საგმარად კაცთა შერაცხილ იქმნა: უშენნი აღშენდეს და || მრავალნი დაბანი და დიდ დიდნი თემნი შესძინნა სამეფოსა საქართველოსასა. და სა-
A მზ 10 დაცა იყუნენ თანამდებნი, მოვახშეთაგან განათავისუფლნა.

15 452. და წმინდანი ეკლესიანი ზეშთა აღმატებულ-ყო შესაწირავითა აგარაკთა და ყოველთა სამკაულთა მიერ განაშვენა. გლახაკთა და უღონოთათვის ფედ მოწყალე და ქველის-
20 მოქმედი იყო: ტყუენი გამოვსნილ იქმნეს.

453. ქორივთა და ობოლთა მოწყალე, მართლმსაჯულ და გელის-ანპყრობელ. და იყო ყოველთათვის მოსამართლე და მოწყალე, სსჯავრ-
25 სა შინა პირ-უთნებელ, უქრთამო და სწორის, სამართლის მოქმედ, უხვი, უშურველ-უტყუარ ერთგულთათვის უხვად წყალობის მიმნიჭებელ, ურჩთა და ორგულთა ძლიერად შემოისხველ, დიდებისა და სახელის მეძიებელ, მტერთა მი-
30 მართ უძლეუელ და ახოვნად წინა-განმწყობ, წინააღმდეგომთა თუსთა უშიშრად შემმართველ

A მზ 11 რაზმთა და წყობათა შინა კეთილად || განმზრახი სარდალი, რაინდობათა შინა უებროდ მორბედი და ყოველსავე სამამაცოსა ზნეობასა შინა უსწორო. და ესრედ კეთილად მართებდა (sic) სამთავე სამკვიდროთა სამეფოთა თვისთა და თვით სვე-სრულობით მეფობდა და განაგებდა განსაგებელთა თვისთა. 5

454. და ამა ჟამსა შინა მიიცვალა კროზი ქრისტეფორე, და დასვა მის წილად ბიძაშვილი თვისი დომენტი¹, კაცი სრული საქმითა, რამან მათა სჯულსა და წესსა ეკლესი[ი]ასა: 10

455. ხ ესხნეს ფედ პატიოსნისა და სჯულიერის მეუღლისა თვისისა როდამისაგან ძენი ექუსნი და ასულნი ორნი. სახელი ასულთა მათ ანუკა და თამარი, ხ ძეთა მათ სახელე- ბი: პირმშო და საყუარელი არჩილ, გიორგი, ლუარსაბ, ალექსანდრე, ლევან და სულეიძან. 15

456. აღზარდნა მეფემან ესენი დიდად სახელოვანნი და პატიოსანნი ძენი და ასულნი თვისნი მრავლითა ფუფუნებითა (sic) და ყოვლითა ფუფუნებითა (sic) და საკელმწიფოსა სწავ- 20

A მზ 12 ლითა || და სიბრძნე-მეცნიერებითა. პირველად განსწავლნა. სამლოოთა წერილთა სწავლა-თარგმანებათა და განმარტებათა მიერ, ხ უმეტესად საეროთა და სავაჟკაცოთა მკვდრობითა გამოცდილობითა ყოვლითურთ, სამამაკაცო ზნეობითა ესრედ სახედ, რომე არაოდეს არ აღზრდილ-არს საქართველოსა შინა მათებრივ არცა ძენი მეფეთანი და არცა დიდებულთანი. 25 30

¹ A: დამეოი.

457. რ ჟამთა შინა მეფისა როსტომისასა
 ფ დ მიდრკა ქუეყანა ქართლისა სწავლისაგან
 სამღთოთა წერილთასა, რ კნინლა და თვით
 სამღვდელონიცა კრებულნი და დასნი არლა-
 5 რა მზრუნველ და მეძიებელ იყუნეს სამღთო-
 თა სწავლათათვის, არამედ, უფროსლა და უმე-
 ტეს აღმრჩეულთა საქმეთა მსოფლიოთა და
 გორციელებრთა, მიერ უგმარ და უდებ ყუეს
 სრულიად ღთივ სულიერნი და სამღთონი
 10 სწავლანი, რომელ ესე ფ დ უმეტეს ჯერ-
 A მზ 13 იყო || შეწყნარებად და არა დატევებად.
 ხ ამათ ჟამთა შინა კ დ იწყეს მოქცეუად
 ბოროტისაგან და ქმნად კეთილისა: სწავლად
 და გულს-მოდგინედ წურთად ღთივ სული-
 15 ერთა საქმეთა მოქმედებად. და განშვენდეს
 წმინდანი ეკლესიანი და მონასტერნი და ყო-
 ველნივე წესნი ეკლესიათანი განმრავლდეს სა-
 ქართველოსა შინა მიზეზითა ძეთა მეფისა შა-
 ნავაზისათა, ვ დ ესე სიტყუანი ძველითგან
 20 თქმულარს: „ჟამნი მეფენი არიანო“. და დე-
 დოფალმან მარიაჲ შეამკო ეკლესიანი შესა-
 მოსლითა ხატითა, ჯვარითა და წირვის ია-
 რალითა, ნაკერითა მარგალიტითა და თვალი-
 25 თა. და ედვა ამა დედოფალსა პატივი დიდი
 ყენისაგან და ყოველთა საქართველოსა კაც-
 თაგან და ქალთაგან მთავართა და დიდებულ-
 თაგან, იყო ყოვლითურთ შემკული კეთილი-
 თა, რომლისა მსგავსი თამარ მეფისა შემდ-
 გომად არღარავინ¹...

¹ A: ამაზე წყდება ხელნაწერი და მომდევნო გვერ-
 დებზე არაფერია, თუმცა შემდეგ 5 გვერდია დაუწერელი.

B 411 r

458. ||მაზ¹ სარდალი² და სხვანიცა მივიდეს და დაეგნეს ნაზარალიხანს. ხოლო³ ჟამსა ამას დიდად მძლავრობდეს ლეკნი კახეთს და მტერობდეს ურიცხვითა⁴ ავაზაკობითა და პარვითა, ამისთუისცა განილაშქრეს მათზედა კახეთა. და მისცა ქალბალიხანცა ნება და შეკრბა სრულიად მკუთდრნი კახეთისანი და შეუხდეს ჭარსა. ხოლო ლეკნიცა განეწყუნეს სიმაგრეთა შინა და დიდად იზღვივნეს კახნი ლეკთა მიერ: მოისრნეს მრავალნი თავადნი, აზნაურნი და უფროსად გლეხნი, მოსწყუთიდნე[ს] პირითა მახვილისათა და იოტნეს იგინი და იავარ-ყუეს ზვასტანგი და ქონებანი მათნი, და ესრეთ ოტებულნი წარმოვიდეს:

459. მაშინ ნაზარალიხან განაზრახა ქალბალიხანს და წარგზავნეს წინაშეყეენისა მუხრანის ბატონი პაპუა, ქსნის ერისთავი დავით და სარდალი თამაზ⁵ ძისა თვისისა მამუკათურთ⁶. ხოლო ოდეს შთავიდეს ისპაანს პაპუა მუხრანის ბატონი და თამაზ სარდალი⁷ და ქსნის ერისთავი⁸ ჰყრობილნი წარგზავნეს ქირმანს. ხოლო ქაიხოსროს, ძმის ||წულსა შეფისასა არა კეთილად შემწყუნარებელმან ნაზარალიხან მიუ-

B 411 v

¹ აქეთგან B-ში გვ. 411 V სხვა ხელითა და მელნით გვერდის თავში სწერია: (ვ): ბაგრატიანი.

² B-ში: „სარდალი“ გადახაზულია.

³ B-ში ამ სიტყვის ალაგას ამოგლეჯილია.

⁴ B-ში ამ სიტყვის მართო პირველი სამი ასოა დაცული, დანარჩენი ამოგლეჯილია.

⁵⁻⁶ B-ში ჩამატებულია.

⁷⁻⁸ B-ში კიდევ სწერია.

ლო დაბანი და მამულნი, რომელნიც ეპყრა
 მას, და ამისთვის აღარ დაიმდაბლა თავი და
 წარვიდა წინაშე ყეენისა, რამეთუ თანაშემწე
 აქვნდა ქალბალიხან, და მემანდრიითა და პა-
 5 ტივითა წარგზავნა იგი. და ვითარცა შთავი-
 და ისპანს ქაიხოსრო, განიხარა ყეენმან და
 პატივსცა მამასაცა მისსა და თვით მასცა,
 ხოლო ერეუნის ხანი და ქალბალიხან მოშურ-
 ნე იყვნეს ურთიერთას და ამისთვის განი-
 10 ზრახა ერეუნის ხანმა და მისწერა წიგნი მეფე-
 სა გიორგის, რათა პირობითა და თავდებო-
 ბითა მისითა დაეგოს იგი ყეენსა, რამეთუ
 ეტყოდა, ვითარმედ „არარა ბოროტი გიქმ-
 ნიესო სპათა მისთა ყიზილბაშთა ზედა, ამის-
 15 თვისცა მე ვიყო თავსმდები შენი, რათა არა
 გეყოს შენ ზღვევა, არამედ უფროსად სარ-
 გებელი და წყალობა და მრავალწილად კე-
 თილის ყოფა ყეენის მიერ“. კვალად ამასვე
 პირობასა აღუთქმიდა და დიდად წადიერე-
 20 ბით ეზრახებოდა მეფესა ქალბალიხან და
 ილუწიდა პირითა მისითა დაგებასა ყეენისასა,
 არამედ არა ინებჲ მეფემან მისმიერ, არამედ
 მიერჲდა ერეუნის ხანსა და იქმნა მეგობარ-
 მისსა. ხოლო ერეუნის ხანმა აუწყა ესე ყეენ-
 25 სა და განიხარა სიხარულითა დიდითა შაჰ-
 სულთან უსეინ ყეენმა დაგებად მეფისა გიორ-
 გისა და მისცა ერეუნის ხანსა წყალობად თო-
 ფანგჩილასობა, რომელ არს ყოვლის მეთოფი-
 სა ბატონობა და უფროსობა, და წაიყუანეს
 30 კარსა ზედა ყეენისასა. მაშინ მეფემან გიორ-
 გიმ წარავლინა ზურაბ ზურაბიშვილი ყეენ-

B 412 r

თანა და მივიდა თოფანგჩიალასთანა. და,
ვითარცა შთავიდა ისპაანს, განიხარეს თვით
მან ყეენმა და ყოველთავე დიდებულთა მისთა
შთასვლა მეფის გიორგისა და მსწრაფლ აღუს-
რულეს ყოველივე სათხოველი მეფესა: და მოს- 5
წერეს რაყმები და წყალობა და წარმოგზავ-
ნეს მალემსრბოლი. და მოვიდა იმერეთს სახლ-
სა შინა წერეთლისასა საჩხერეს. და ერეუნის
ნაიბი და სხვანიცა დიდებულნი ყეენის ბძანე- 10
ბითა წარმოგზავნეს, რათა მრავლითა დიდებო-
თა და პატივითა ჯელმწიფურად ჯელისა წარმარ-
თებითა მსახურ-ექმნენ მეფესა და მიაართმი-
დენ შემსგავსებულსა ულუ||ფათა და სანოვაგე-
თა განწესებითა. და განემზადა წარსლვად.

B 412 v

460 მაშინ იყო ვინმე იმერელთ ბატონის ბაგ- 15
რატის ნაბიჭვარი და მას მიერთნეს რომელნიმე
თავადნი იმერეთანი (sic) და აუწყეს ხვანთქრის
ვეზირ-აზამსა და ქრთამითა მოიმაღლეს იგი.
და მისცეს ბატონობა და შთამოიყუანეს იგი
და გააბატონეს, რამეთუ იყო ესე კაცი შეუ- 20
გვარი (sic) და უღირსი ბატონობისა. ხოლო
არჩილ¹ მეფე გარდააგდეს. და მისცა აბაშიძემ
გიორგიმ ცოლად ასული თვისი, ცოლყოფი-
ლი აღექსანდრესი. და წარვიდა არჩილ მეფე
ზრამავას. 25

461. ამასზედა მოუიდა მეფესა გიორგის მე-
მანდარი ყეენისა და გარდავლო მთა და მივიდა
აღს. მაშინ დაუტეუა ქართლს სულაიმან ძმა
თვისი ცოლშვილითა და კოზინიკოლოზ, რა-

¹ B-ში არჩი.

მეთუ ჟამსა ამას შინა გარდაცვალებულიყო.
ამილახორი გივი, კაცი¹ პიტოსანი ყოველი-
თურთ², იმერეთს, და ძემისი ანდუყაფარ და
და ესენი ყუენის ბრძანებითა დააყენეს ქართლს.
5 და წარიყუანა თანა ისპაანს არაგუის ერის-
თავი გიორგი და წარვიდა მეფე და მოართვეს
ყიზილბაშთა არმალანი მრავალი და დიდისა
დიდებითა შთავიდა ისპაანს*..

^{1—2} B-ში ეს სტყვები სტრიქონს ზეით სწვრია
სხვა მეღნიით.

* აქ სწყდება სავსებით B ხელნაწერი.

ს ა ძ ი ე ბ ლ ე ბ ი

I გეოგრაფიული და ტომობრივი სახელების საძიებელი

ა

აბოცი 92, 8915.

აგარიანი უსჯულონი 20323, 20413

ადრაბაგანი 307, 28, 747, 9014, 9622.

ავლაბარი 10724, 19820, 19916.

აზრუმი 4918, 657, 7112, 7623.

აზრუმის ქუეყანა 1637.

ალავერდი 836, 20431.

ალავერდის მონასტერი 1996. იხ. აგრ. წმინდა გიორგი ალავერდისა.

ალამუთის (ალამუტის) ციხე 8530, 8628, 901, 10231.

ალგეთი 1552.

ალი 21328.

ალინჯა 2311, 13.

ალონი 16512.

ამართულა 4719.

ამერნი 514, 1526.

ანანური 1258, 1731, 20.

ანჩის საყდარი 1723.

არაბისტანი 237, 3015.

არაგი 221, 4714, 12429, 14124, 1729, 1778.

არაგვის პირი 14110, 15220.

არაგვის კეობა 5111.

არაგვს გაღმართი 4715.

არაგვის კევი 2129.

არაგუს-აქათი 484.

არადეთის გორა 4421.

არდაველი 5823, 5917, 27, 31, 608.

არეშელი 438, 28.
არეში 4322.
არეშის ქუეყანა 435.
არშის ციხე 15311, 15729.
არჯა-ყალის ციხე 3822 იხ. აღჯაყალა.
ასპინდა 1594.
ასტარხანი 1947, 11.
ატენის ციხე 511, 786, 1792.
აფხაზეთი 496, 12914.
აფხაზეთის ზემოთი 495.
აფხაზი 7210.
აფხაზნი 132, 3510, 13, 377, 6923, 1772.
აღჯაყალა 6025, 12524, 25. იხ. აგრეთვე არჯა-ყალის ციხე.
აშრაფი 13329.
აწუფისი 854.
აწყურის ციხე და ქალაქი 3724.
აწყურის ღრთის მშობელი 3816, 456.
აჭარა 4913.
ახალგორი 9128.
ახალდაბა 11820, 1558.
ახალქალაქი 11624.
ახალციხე 14522.
ახალციხის ციხე 3719.
ახრუნჩი 320.
აჯი-სუ 4719, 20, 482.

ბ

ბაზალეთი 16120.
ბაზარი 11022.
ბათომი 58 შ5შ. 1, 709.
ბათომის ციხე 695.
ბაიაზი 3017.
ბანბაკი 4823.
ბანძა 19529.
ბარათიანნი 3527, 361,5,10, 7720, 1701, 3.
ბარგუშათი 791.
ბარდა 1010, 1417, 2328, 1542, 4.

ბარშიაშის მთა 4816.
ბასიანი 6522, 692.
ბაღდადი 236, 7, 8917, 9623, 11418, 20, 1267.
ბახტრიანის ციხე 1998, 20428, 29.
ბეთლემი 5729.
ბირთუისის ციხე 279, 7718.
ბორცვს ზემოთი 4818.
ბრბონა 11815.
ბურსა 307, 16, 18.
ბუჯას გამომართი 20726.
ბუჯას გაღმართი 20725.

3

განძა 7831, 792, 13, 814, 1544.
განჯა 856, 9012, 12614, 16, 1459, 16824, 1697, 1714.
გარეშემო საქართველოსანი 8330. იხ. აგრ. საქართველო.
გარი 7919.
გატეხილი კიდი 15529, 16926, 18310, 19227.
გელათი 3629, 506, 7, 6824, 7017.
გელაქუნის ტბა 2314.
გელიყარის კლდე 9130.
გელიყარის გზა 12418.
გილან-მაზანდარა 13326.
გილან-მაზანდარელნი 1120.
გოლგოთა 5729.
გონია 14522, 14730.
გონიას ციხე 6913.
გორაჟ-ძირს-აქათი 4810.
გორი 784, 9613, 1034, 11, 13, 28, 11728, 1298, 13131.
გორისკერძო 1185.
გორის ციხე 784, 9119, 939, 9810, 10228, 10328, 29, 17028, 17921, 22.
გორისჯვარი 10227, 1033.
გოსტიბის თავი 11610.
გოფანთო 981, 3, 4.
გრემი 11021.
გუდამაყარი 485.
გულაბყალა 13613.

გულაბყალაბის ციხე 140², 24.
გურია 70⁵, 19, 72², 89¹³, 97²⁶, 188², 195¹⁹.
გურიელის სამცღვარს ზეითი 49¹⁵.
გურიულნი 35¹⁰, 46¹⁴, 189²³.
გურჯი-ბოლაზს აქეთი 49¹⁹.

ღ

დვალეთი 172³¹.
დვალნი 13².
დვირი 48¹³.
დვირს ზეითი 49¹⁷.
დიარბეჭირი 65⁷.
დიგორის მთის აქათი 48²⁷.
დიდგორის მთა 124¹⁹.
დიდი კონის ქალაქი 33⁰.
დიდოეთი 47⁶, 177¹⁹, 23, 24.
დიდოელნი 177²⁷, 178¹.
დიდონი 47¹².
დიღვამი 83²⁸, 84¹, 92¹¹, 93¹⁷.
დმანისი 38², 43¹⁹, 96⁹, 10.
დმანისის კევის ციხე 86²².
დოესი 117²⁶, 30.
დოესის ველნი 117³¹.
დუშეთი 125⁸, 15, 161¹⁵, 17, 166²⁸, 202³, 203²², 204⁹, 205²⁴.

ე

ელი 36²¹, 199⁹, 13, 205¹, 5.
ელნი 204²⁹.
ენაგეთი 41⁴.
ერანი 160⁸, 201²¹.
ერანის ქუეყანა 59²³.
ერგე 49¹³.
ერეუანი 48²², 78¹⁹, 89¹⁵, 18, 90¹², 96²³, 106²⁴, 26, 107⁴, 157³, 212^{8*}
10, 23, 24, 27, 213⁸.
ერთაწმინდა 116¹⁸, 24.
ერინჯაგი (ციხე) 22¹⁵.
ერწო 48⁹.
ერწოთიანეთი 199³.

ვაშლოვანი 828.
ვერის ციხე 784.

ზ

ზემოურნი (კახნი) 546.
ზემოური იმერლები 982, 1896. იხ. აგრ. იმერლები.
ზემო ქართლი 2017, 3215, 22, 529, 10, 5512, 621, 6425, 7715, 8814,
8913, 923, 938, 9616, 10227, 14512, 1795. იხ. ქართლი.
ზრამა 21325.
ზუგდიდი 725.
ზღვას შემოღმართი (იგულისხმება შავი ზღვა) 499.

თ

თავრები (თავრიზი) 424, 239, 345, 604, 9012, 9621.
თათარი 3622, 4127, 1597, 2055.
თათარნი (თატრები) 146, 152, 3, 4, 11, 2030, 2113, 2731, 3612, 14,
19, 375, 12, 397, 15, 26, 4011, 16, 24, 4212, 22, 782, 795, 7, 9, 8212,
1165, 12526, 1424, 15028, 15717, 17315, 1825, 6, 19023, 1996,
2043, 31, 2058, 12, 19, 20616.
თათარხანნი 11422, 11721.
თათრობა 14514.
თაკუერი (აწინდელი ლეჩხუმი) 4828.
თბილისი 6210. იხ. აგრ. ტფილისი
თბილისის ციხე 845. იხ. აგრ. ტფილისის ციხე.
თელეთები 829.
თელეთის მთა 6122.
თელეთის ღელე 617.
თემები 2114.
თემი 3020.
თიანეთი 4713, 18428.
თორელნი 410.
თორღას ციხე 1092, 12821.
თორღუა 8610.
თრიალეთი 94, 7716, 11522.
თურქეთის ქუეყანა 617.
თურქეთის ქუეყანისა მკვიდროანნი 622.

თურქისტანი 3024, 8916.
თურქმანი 343, 3924.
თურქმანნი 3713, 3912.
თურქნი 84, 356, 4820.
თუშეთი 4711, 14225.
თუშნი მთის კაცნი 20424.

0

იალლუჯა 8210.
იელდოღდი 4820.
იერუსალიმი 5711, 13818. იხ. აგრ. ქრისტეს საფლავი.
ივრის თავი 546. იხ. იორი.
იმერეთი 59, 4620, 23, 25, 472, 505, 8, 12, 26, 669, 6917, 18, 7121, 7214,
741, 8913, 9711, 12, 987, 16, 27, 1295, 6, 27, 1302, 13118, 1418, 11,
14, 1429, 14518, 25, 16026, 16126, 1639, 1671, 7, 16, 17 17012, 20,
17231, 17330, 1754, 11, 17617, 21, 18614, 15, 16, 1882, 4, 1906,
1912, 22, 19310, 1948, 16, 1952, 23, 20217, 20, 24, 23, 2035, 20724,
28, 2137, 17, 2143.
იმერეთის სანახები 18823.
იმერეთის ქუეყანა 17627.
იზერელი 1445.
იმერელნი 359, 376, 4021, 4613, 583, 6521, 9928, 17518, 19426, 20211, 25.
იმერნი 513, 1526, 47 შწმ. 1, 1892, 6, 23.
იმერნი და ამერნი 174, 3215, 22.
ინდოეთი 306, 27.
იორი 1699. იხ. აგრ. ივრის თავი.
ისპაანი 12610, 1439; 14822, 15123, 24, 1718, 18814, 20611, 21119, 2126,
2132, 2145, 8.
ისრაელის ძენი 1192.
იშიტურტუქს ქუემორე 1726.

3

კავთის-კეუი 8625, 10114.
კავკასიანნი 1119, 3511.
კავკასიის მთა 1511.
კაკას-კიდი 1758, 10.
კარბი 9127.

კარი 252, 21, 7629, 30.

კარის სამძღვარი 4918, 8914.

კარის სოფელი 4822.

კასპი 9127.

კასრის-კვეს-აქათი 486.

კაცხის ციხე 9914.

კახეთი 512, 1114, 331, 358, 4329, 4615, 20, 474, 5013, 19, 514, 17, 535, 13, 5410, 11, 20, 5517, 28, 861, 3, 888, 10, 893, 18, 10616, 22, 10815, 10920, 11014, 1127, 8, 10, 13, 28, 1138, 11411, 12612, 1284, 23, 29, 14029, 1412, 9, 13, 15, 14211, 19, 21, 1485, 6, 17, 1548, 16410, 1652, 6, 7, 9, 10, 16611, 16723, 29, 16821, 1698, 23, 17027, 17310, 18, 17710, 11, 16, 1788, 17928, 18014, 18615, 22, 19821, 1991, 2, 8, 10, 12, 2024, 5, 20324, 25, 2041, 10, 11, 12, 18, 2055, 8, 12, 20728, 2113, 7.

კახეთის მკვიდრნი 19911, 20325.

კახეთის ქუეყანა 17310.

კახი 1462, 1553, 4, 24, 15619, 20423.

კახი კაცი 934.

კახი ხუცესი 20327.

კახნი 216, 378, 4020, 477 და შგშ. 1, 547, 12, 5519, 868, 9, 886, 933, 1081, 10, 13, 24, 29, 1111, 18, 20, 25, 11215, 11316, 12625, 12713, 15, 22, 1281, 1425, 9, 15018, 19, 22, 23, 27, 29, 15114, 15226, 15512, 20, 16118, 16815, 17013, 19, 1781, 18016, 18431, 18528, 2115, 9.

კახნი თავადნი 9231.

კახნი საგარეჯოს აქეთნი 5523.

კერძონი საბარათაშვილოსანი 7910. იხ. აგრ. საბარათაშვილო.

კლარჯეთი 1889.

კოდიანს გარდმოღმართი 4813.

კოლბეურელი 10029

კოლიბაურის მთა 10028.

კოჟორი 8712, 1554. იხ. აგრეთვე კოჯორის ციხე.

კოსტანტინოპოლი 3312, 17, 21.

კონტის თავი 325.

კოჯორის ციხე 402. იხ. აგრ. კოჟორი.

კუარის ციხე 9913.

კუდარო 488.

კუმისის ბოლო 3913.

- ლანჩხუტი 17413, 16.
- ლეუიტელნი 11921.
- ლეკი 16723.
- ლეკნი 1119, 14217, 23, 17727, 28, 30, 1781, 2113, 8.
- ლეკის მთა 4711.
- ლენტეხი 4828.
- ლენჩხუმს-ქვემოთი 494.
- ლილო 483, 12522.
- ლილოს სერი 4716, 17.
- ლილოს ტბა 9321.
- ლილოს ქუემოთი 483.
- ლისი 15717, 18.
- ლიჩი 4811.
- ლიხთ იქით 3526.
- ლიხის მთა 9812.
- ლომისა 15815.
- ლორე 358, 4823, 9121, 948, 14, 20, 9514, 9613, 10214, 21, 1058, 1067.
1078. იხ. აგრ. ლორის ციხე.
- ლორის ციხე 9418, 19, 9513, 10221, 24, 1059, 1066, 7, 10711.
- ლორის ქუაბები 9413.
- ლორის ხანი 1712.
- ლოჭინის კევი 1515. შ5შ. 1.

ა

- მანგლისი 2025, 2128, 2224, 244, 1166.
- მარტიანა 245.
- მარტყოფი 9220.
- მარტყოფის წყალი 4718.
- მალარო 18016.
- მალნარის თავის ციხე 5414.
- მაჰმადიანი 2031, 591, 13.
- მეგრელნი 707.
- მესხნი 51, 174, 3722, 4022, 4517, 19, 6521, 25, 661, 19, 1963.
- მეწამული ზღვა 1193.
- მეჯუდის კევი 9126.
- მთიულეთი 1257.
- მთიულნი 131, 3511.

მისრული 38, 2811.
მოსაკიდელი 1206.
მოსაკიდლის სოფელი 12010.
მოსაკიდლის ტყე და სიმაგრე 1208.
მტვერის ციხე 5115, 20, 5223.
მტკუარი 1421, 4321, 11817, 20, 24, 12430, 12523.
მტკუარს გაღმართი 4721.
მტკურის პირი 1722.
მტკურის პირპირ 1194.
მტკურის შესართავი 4720.
მტკურის კიდი 1186.
მუსულმანი (მუსურმანი) 4120, 5912, 13.
მუნათგვერდი 8215, 17, 19.
მუნრანი 182, 363, 519, 5212, 23, 9311, 12513, 12814, 15017, 1512,
16310, 11, 12, 1664, 29, 1678, 1702, 10, 15, 17213, 17915, 19721,
21119.
მუჯახეთი 5811.
მშვილდაური 489.
მცხეთა 1025, 31 შ5შ. 2, 3218 და შ5შ. 1, 33 შ5შ. 1, 4330, 4928, 5229
532, 6312, 8118, 23, 932, 12426, 1838.

6

ნაომარი 15711.
ნახვეტა 11818.
ნახჩუანი სოხითისა 647.
ნაკიდურის თავი 10410.
ნაკიდურის მინდორი 1044.
ნიაბთ ბოლო 1179.
ნილოსი 13723.
ნინოს-კევი 4814.
ნიჩბისის წყალი 4015.
ნოსტევი 12418, 22, 15714.

ო

ოდიშარნი 3510, 13, 18, 376, 4613, 6822, 10619, 18923, 19028, 19425,
27, 19522, 1961, 4.
ოდიში 6813, 16, 30, 7324, 8913, 9726, 9917, 1914, 20, 19417, 18, 19,
26, 19521, 1966, 20211.

ოდის ციხე 19031,
ოზურგეთი 7318.
ოლთისი 14531, 20222.
ოლთისის ქალაქის ციხე 14622, 24.
ორბეთის ძირი 3528, 3925, 27, 401, 26, 29.
ოსმალთა ბანაკი 6430.
ოსმალი 10329.
ოსმალის ენა 1766.
ოსმალნი 3313, 20, 6431, 679, 698, 14, 7013, 7631, 772, 10412, 20, 24.
ოსმალუ 5513, 14, 15.
ოსნი 132, 18414.
ოფიშკვტი 9918.
ოჩონის ციხე 545.
ოცხე 17610.

3

პალაკაციო 4821.
პალაკაციო მთა 4820
პერანგა 17021.
პერანგას გარდემოღმართი 489.

ჟ

ჟალეთი 1286, 10.

რ

რაბაშანი 37, 10.
რანი 7830.
რაჭა 3627.
რინი 708, 1757.
რიონს გაღმართი 4910, 11.
რიონის ლიმონი (!) 6923.
რკინის პალაოს აქათი 4914.
რუისი 119.
რუის ლთაების საყდარი 3218.
რუსეთი 3023, 17721, 19318, 23, 26, 27, 19413, 19619.
რუსეთის გზა 17720.

- საათაბაგო 5818, 9616, 1467, 11, 31, 1611, 7, 8, 1795, 1871, 13, 20.
 საამილახორო 16119.
 საბარათაშვილო 7717, 9120, 14515; 15830.
 საბარათიანო 95, 8621, 1481.
 საბაჟოს გზა 12427.
 საბერძნეთი 329, 42, 7.
 საგარეჯო 5522
 საგარეჯონი 5522.
 საერისთო 17222, 2024.
 სავანეთი 49 შ5შ. 1.
 სათხე 4818.
 სამგორი 4815.
 სამგორს-ქუემოთი 482.
 სამიქელაძეო 1756.
 სამცხე 23, 27, 252, 359, 3714, 16, 18, 505, 5417, 18, 6411; 21, 6614, 15,
 27, 671, 5, 12, 684, 7627, 771, 8819, 893, 4, 5, 9025, 15723, 15827,
 16128, 1759, 18626, 20529.
 სამცხის ციხენი 15911.
 სარკინოზი 819.
 სატყეპელა 7114.
 საფურცლე 1701, 18424.
 საფურცლის ჭალა 5016.
 საქართველო 322, 431, 1223, 1310, 17, 24, 147, 24, 29, 1512, 162, 8,
 1817, 2518, 2918, 3323, 503, 667, 819, 10, 31, 8320, 9612, 1102,
 3, 12727, 13627, 1377, 13814, 19, 1486, 13, 1494, 1507, 13, 15231,
 1683, 18118, 18328, 1881, 20, 1995, 20, 23, 24, 2001, 3, 4, 20714,
 16, 30, 2089, 20928, 21017.
 საქართველონი 4920.
 საქართველოს სამძღვარი 2324.
 საქართველოს სამეფო 20814.
 საქრისტიანო (იგულისხმება ქართლი) 368. იხ. აგრ. ქართლი.
 საღირაზნის თავი 1046.
 საყენო 3423.
 საჩხეიძო 1757.
 საჩხერე 2138.
 15. „ახალი ქართლის ცხოვრება“.

საცივის თავი 786.
საციციანო 11722, 11813.
საციციანოს გზა 11813.
საჯავახიანო 17825.
საჯავახო 4912, 701, 7311, 16, 19.
საჯავახოელნი 738.
საჯავახოს აქათი 4830.
სვანეთის მთის გარდმოღმართი 494.
სვანნი 132, 3511.
სვეტიცხოველი 1252.
სიას ქუეყანა 222.
სიონი 1723.
სისხლის ჯვარი 4422.
სკანდა 9914.
სკანდის ციხე 20213.
სომეხნი 526, 89.
სომეხები 17615.
სომხითი 511, 818, 19, 251, 3525, 3619, 3728, 3931, 648, 8915, 9120,
15830.
სომხითის თავადი 2524.
სომხითის თემნი 347.
სპარსეთი 306, 4618, 5928, 609, 18814.
სპარსი ხვარასნელი 320.
სპარსის წმიდა გიორგი 4512.
სპარსის ქუეყანა 6023.
სპარსნი 526, 62, 19, 89, 9 858. 1, 3322, 4922, 827, 18816, 1982.
სრულიად თურქეთი 86. იხ. აგრ. თურქეთი.
სრულიად იმერეთი 1905. იხ. აგრ. იმერეთი.
სრულიად იმერელნი 13123. იხ. აგრ. იმერელნი.
სრულიად საქართველო 1811. იხ. აგრ. საქართველო.
სრულიად ქართველნი 917, 11917. იხ. აგრ. ქართველნი.
სრულიად ქართლი 20719. იხ. აგრ. ქართლი.
სტამბოლი 7110, 8729, 31, 8926, 9116, 10511, 13, 1477.
სულთანია 9013.
სურამის ბოლო 11725, 1197.
სურამის ციხე 17029.
სული 424.
სხერტის კალა 11710.

ტ

ტაბახმელა 8417, 19, 9423.

ტაბახმელეთი 6123.

ტაბახმელის კევი 952.

ტაშირი 3714, 10218.

ტაშისკარი 11818.

ტბის-ყური 2061.

ტფილისი 116, 22, 45, 362, 19, 3826, 5625, 6028, 617, 627, 8, 6315, 21, 23, 7525, 8319, 22, 23, 29, 968, 1154, 13211, 12, 14, 18021, 19813. იხ. აგრეთვე ქალაქი, თბილისი.

ტფილისის გარემონი 7526.

ტფილისის ციხე 910, 13, 16, 23, 1724, 3912, 4017, 627, 637, 644, 7526, 7828, 793, 4, 12, 8211 845, 14, 22, 957, 8, 9, 15922, 16317, 19817.

ტრაპიზონი 7113.

უ

ულიკოსორი 16722.

ულუსის ჯარი 424.

უნაგირას აქეთი 1954.

ურდო 115, 427, 28.

ურია 18414.

ურუმი 689, 1558.

ურუმნი 6614, 9324, 28, 29, 942, 15, 955, 10, 963, 9, 10, 12, 9810, 10215, 16, 21, 10315, 23, 27, 10413, 16, 1058, 11223, 24, 14710.

უსჯულონი (= მაჰმადიანნი) 574, 1182, 11928.

უფადარი 16331.

უფლისციხე 17924.

ულისი 18510.

ფ

ფარავანი 4319.

ფარმანიანი 47.

ფარცხისი 8513, 10421.

ფერეიდანი 14228.

ფერსათის მთა 4916.

ფერსათის მთას აქათი 4830.

ფოკა 1756.

ფრანგნი 14425, 26.
ფშავი 4713, 14225.
ფშავის წყალი 4714.
ფშავის-წყალს აქათი 485.
ფცის წყალი 2031.

ქ

ქალაქი 426, 9, 958. იხ. აგრ. ტფილისი, თბილისი.
ქალაქი 3721. იხ. აგრ. ახალციხე.
ქალაქის ციხე 9315, 24, 9424, 15716, 1723, 1735, 17930. იხ. აგრ. ტფი-
ლისის ციხე.
ქაოზიანი 3822.
ქართველი 3613, 386, 6113, 911, 14511, 16730, 17814.
ქართველი (ქართლელის მნიშვნელობით) 934. იხ. აგრ. ქართლელი.
ქართველნი 43, 9, 519, 919, 127, 15, 143, 30, 155, 8, 179, 21, 22, 26,
185, 2029, 211, 3, 2715, 16, 2814, 17, 27, 3526, 421, 449, 18, 4515, 5720,
22, 6111, 14, 18, 20, 25, 28, 30, 624, 665, 7929, 31, 8028, 8120, 8226,
30, 8420, 25, 8523, 877, 9030, 9110, 1039, 10, 13, 1053, 6, 22, 29,
10630, 1071, 11225, 11527, 1176, 1182, 1197, 12015, 1291, 1328,
13615, 1373, 8, 14513, 1508, 9, 16, 1528, 12, 22, 23, 26, 1536, 13, 22,
24, 1543, 15. 1552, 5, 11, 15, 18, 20, 27, 1568, 11, 25, 27, 15712,
16814, 17026, 17111, 13, 16, 20, 1737, 17425, 18012, 1826, 7, 18, 22,
18415, 22, 1859, 1931, 20721.
ქართველნი (ქართლელნის მნიშვნელობით) 3520, 6524, 28, 662, 3.
ქართველთა ადგილნი 2112.
ქართლი 91, 1415, 1613, 1729, 187, 227, 23, 234, 2511, 13, 2712, 2920,
23, 28, 29, 304, 30, 311, 347, 351, 3, 5, 363, 3715, 429, 491, 17, 5020,
27, 515, 6221, 6510, 12, 6610, 7528, 852, 8, 8914, 17, 9024, 916,
12, 15, 18, 20, 9219, 9812, 14, 10112, 10217, 20, 10512, 17, 18,
11220, 27, 11423, 27, 1153, 11616, 11929, 12222, 12611, 12724,
12816, 30, 13829, 14029, 1414, 14212, 1457, 14818, 14931, 1513,
14, 26, 1549, 13, 17, 15928, 30, 1602, 4, 21, 30, 1624, 16321, 16411,
1652, 10, 16610, 1689, 16916, 18, 20, 17026, 17122, 23, 29, 17230,
17320, 17610, 17821, 18111, 13, 18622, 18924, 1962, 1972, 5, 11,
12, 16, 1981, 1994, 2008, 17, 20728, 21328, 2144.
ქართლის ადგილი 364.
ქართლის მეფენი 328.

ქართლის სამძღვარი 2028, 31.
ქართლის სანახები 1883.
ქართლის ჭუყყანა 6020, 24, 2102. იხ. აგრ. ქართლი.
ქაჯეთის ციხე 6719.
ქეფინის კევი 4811.
ქინძათი, სოფელი 1679, 10.
ქირმანი 21121.
ქისიცი 5524, 26, 1851.
ქვემო (იმერნი) 1896. იხ. აგრ. იმერნი.
ქრისტეანენი (= ქართველნი) 3422, 378, 12.
ქრისტეს საფლავი 572, 20, 25, 28. იხ. აგრ. იერუსალიმი.
ქრცხილვანი 1152, 11626.
ქსანი 5110, 5312, 9123, 15810, 15, 18, 21, 21117, 20.
ქსნის პირი 5128.
ქუაბთა ხევი 1026, 29.
ქუენადრისის გზა 11618.
ქუეშის კეკ 382.
ქუთაისი 9828, 9914, 17622, 18828.
ქუთაისის ციხე 9910, 15.
ქუნცელის თავი 4818.
ქურთისტანი 259, 306.
ქურთისტანის მკარე 258.
ქურთისტანს აქათი 8918.

ღ

ღართისკარი 15019, 15725.
ღოდორა 4811.
ღომანი 151 858. 1.
ღომის ციხე 4912.

ყ

ყაზახი 4824.
ყაზახის ადგილი 7829.
ყაზახის ხანი 1712.
ყაზმინი 8315.
ყანდაარი 1264.
ყარაბაღელი 8431.

ყარაბალი 109, 1518, 1611, 12, 199, 638, 645, 7411, 15, 7522, 23, 7914, 883, 9012, 13321, 16816, 18.

ყარაია 106, 4329, 12329, 13215, 18, 28, 19229.

ყარამანლუ 8410.

ყარალაჯი 11913, 2059, 10, 2068.

ყარა-ყოინლუ 6126, 27.

ყაჯარის ჯარი 1698, 1714.

ყიხილბაში 6113, 20, 7931, 803, 24, 8515, 922, 1114, 27, 15829, 1594, 16824, 17117, 21, 25, 1721, 18117, 30, 18223, 18425, 1856.

ყიხილბაშნი 6121, 6228, 7817, 7922, 27, 8012, 30, 812, 3, 8222, 30, 831, 857, 19, 21, 8710, 15, 904, 9, 9113, 9618, 10323, 1071, 11126, 12810, 13123, 14618, 14710, 14917, 24, 15229, 30, 1534, 15, 21, 15519, 28, 1579, 26, 27, 15911, 16, 1607, 16915, 17017, 24, 18013, 1861, 3, 21214, 2147.

ყირიმი 11418, 21. იხ. აგრ. ყირიმის ჯარი, ყირიმნი.

ყირიმის ჯარი 11418, 21, 1179, 12, 31.

ყირიმნი 11715, 26, 1188, 1195, 1203, 11, 20.

ყოველი საქართველო 430, 613, 1525, 8324, 21025. იხ. აგრ. საქართველო.

ყოველივე საქართველო 514, 1023, 175. იხ. აგრ. საქართველო, ყოველი საქართველო.

ყოველივე ქართველი 274. იხ. აგრ. ქართველი.

ყოველნი ქართველნი 413. იხ. აგრ. ყოველივე ქართველი, ქართველნი.

ყორლოღნი, ქალაქი 423.

ყუელთა 1166.

ყუმი 19816.

ყურყუთა 12523.

შ

შამელნი 598, 11.

შამი 5823, 5919.

შამის ქუეყანა 36, 5921.

შამშადილუ 7829, 1712

შაქელი ლაშქარი 8431.

შაქელნი 751. იხ. აგრეთვე შაქქელნი.

შაქი 7420, 21, 759, 8430.

შაქისი 1117, 18, 1416, 4721, 7624, 791.
შაჰქელნი 7422. იხ. შაქელნი.
შემოქმედი 7020.
შენი და უშენი 7510.
შიდა ქართლი 1015, 16, 276, 441, 4, 11724. იხ. აგრ. ქართლი.
შინა ქართლი 5419, იხ. აგრ. შიდა ქართლი.
შირაზი 306, 14027, 14310.
შირვანელნი 1120.
შირვანი 299, 359, 7427.
შირვანის პატრონი 2516.
შუა-მთა 566.
შუამთის ეკლესია 5610.
შხეფის ციხე 7328.

ჩ

ჩაღთაულნი 424.
ჩერქეზი 7210, 17, 29.
ჩინგიზნი 512.
ჩიხორი 17614.
ჩხარი 17614.
ჩხერის ციხე 4811, 12.

ც

ცივა 513.
ცივწყარო 4815.
ციციშვილები გამოდმართელნი 446.
ციციშვილები გაღმართელნი 446.
ციხე-დიდი 823, 6.
ციხის ძირის თავი 5115.
ცხენის-წყალი 3516, 4829, 19525.
ცხენისწყალს ჩაღმართი 493.
ცხირეთი 11529, 11619, 25, 27, 1798.

წ

წავკიპი 14827.
წავკისის თავი 12328.
წახეთი 1654, 12.
წედისის მთა 487.

წედისის მთის აქათი 4826.

წედისის მთის გარდმოღმართი 487.

წინწყარო 1564.

წიწამურის გზები 15724.

წიწამურს ზეითი 14127.

წმიდათა ადგილნი 573. იხ. აგრ. იერუსალიმი.

წმინდა გიორგი ალავერდისა 12824. იხ. აგრ. ალავერდის მონასტერი.

წმიდისა ნიკოლოზის საყდარი 17130.

ჟ

ჯალის მთა 488.

ჯალის მთას გარდმოღმართი 488.

ჯანდარნი 396.

ჯანეთი 4913, 6915, 7014.

ჯოეთის ციხე 1094.

ჯორჯი 6911, 12.

ჯოჯორი 9221.

ბ

ბახარნი 4923.

ბატისოფელი 9515, 962.

ბენჭურის თავი 4819.

ბერთვისის ციხე 15910, 12.

ბეუს გამოღმა 1724.

ბეუ-ძმორა 4715, 16.

ბეუძმარას-ქუემოთი 484.

ბეუ-ნილაკას-აქათი 486.

ბვარასნელი 320.

ბონის ჯალა 687.

ბორასნელნი 181.

ბოფი 7227,

ბრამის გამოღმა 9517.

ბუნანი 4321, 828, 16925, 1704, 19226.

ვ

ვადა 1257.

ვაკი (მდებარე ძალისა და ჯაპურს შუა) 5213.

კვეი 1255, 6, 9.
კვესურეთი 14225.
კიდის ყურე 6212.
კირკალას კვეი 4110.

ჯ

ჯავახეთი 325, 18810.
ჯავახნი 410.
ჯალაის ქუეყანა 1911.
ჯანიბეგის ადგილი 186.
ჯანიბეგის მამულის კერძო 1820.
ჯანჯლის ციხე 4817.
ჯვარის მონასტერი 5729.
ჯიქეთი 496.
ჯიქი 7210.
ჯიქნი 3510.

ჰ

ჰერ-კახნი 511. იხ. აგრ. კახი.

II. პირთა სახელების საძიებელი ¹

ა

აბაშიძე ლეუან 12914, 22, 1301, 1318.
აბაშიძე გიორგი 21322.
აბრამ კოხი 431-

¹ საძიებელში აღნიშნულია ის გვერდები და სტრიქონებიც, სადაც თუმცა თვით სახელი მოხსენებული არ არის, მაგრამ სადაც ის იგულისხმება.

აბრაჰამი 11919.

აბუბეკირ, ძე ლანგთემურისა 2210, 22.

ავაგი 324.

ავალიშვილი 19516.

ავალიშვილი დომენტი მროველი იხ. მროველი ავალიშვილი.

ავ-გიორგი იხ. გიორგი (ავ-გიორგი).

ავთანდილ იხ. ხერხეულიძე, ყორჩიბაშისშვილი, სააკაძე.

აზამ, ვეზირი ხონთქრისა 16211, 14, 21. იხ. აგრ. ხვანთქრის ვეზირ-
აზამი.

ათაბაგის ქალი, ქურივი, ცოლყოფილი ვახტანგ გურიელისა, დედა
ქაიხოსროსი 9723.

ალექსანდრე მეფე 527, 61.

ალექსანდრე მეფე, ძე მეფისა დავითისი 318—9, 12.

ალექსანდრე მეფე, ძე გიორგისა, ძისა ბაგრატისა 31 შენ. 2, 322, 7,
და შენ. 1.

ალექსანდრე მეფე 33 შენ. 1, 2.

ალექსანდრე მეფე, ძე ბაგრატ მეფისა 3412, 13, 4219, 4612, 24.

ალექსანდრე მეფე, ძე კონსტანტინესი, კახეთის მპყრობელი 4927,
5013, 16, 19720.

ალექსანდრე კახი-ბატონი, ძე კახბატონის ლეუანისა 479, 5611, 863,
7, 11, 17, 20, 29, 8722, 28, 881—2, 4, 6, 8923, 28, 927, 8, 12, 19—20, 22,
30, 10616, 22, 25, 10720, 10912, 1109, 23, 1116.

ალექსანდრე კახი-ბატონის ცოლი, ამილახორის ასული 8723.

ალექსანდრე, ძე თეიმურაზ კახ-ბატონისა 11312, 12627, 1273, 14026,
14311—12, 15.

ალექსანდრე, ძე იმერეთის მპყრობელის გიორგის, სიძე თეიმურაზ
I-ის 1672, 4, 6, 11, 14, 1761, 12, 19, 21. იხ. აგრ. ალექსანდრე
მპყრობელი იმერეთისა.

ალექსანდრე მპყრობელი იმერეთისა, ძე გიორგი მეფისა, სიძე თეი-
მურაზ I-ისა 18616, 18828, 1901, 7, 1911—2, 5—6, 22, 19415—16,
1951, 4, 30—31, 2027—8. იხ. აგრ. ალექსანდრე, ძე იმერეთის მპყ-
რობელისა გიორგისა.

ალექსანდრე, ძე შანავაზ მეფისა 20112, 20917.

ალექსანდრეს ცოლ-ყოფილი, გიორგი აბაშიძის ასული 21324.

ალია 6227.

ალიყულიხან, შაჰბაზის წარმოგზავნილი 14119, 23.

ამილახორი ყუარყუარე, სამცხის ათაბაგი, მესხი 4519, 22.

ამილახორი ანდუყაფარ 1527, 10—11, 15—16, 19, 1531—5, 10—11, 15430.
ამილახორი, სვიმონ მეფის თანამედროვე 8626, 871, 9123, 27.
ამილახორის ასული, კახი-ბატონის ალექსანდრეს ცოლი 8723.
ამილახორი იოთამ 16024, 17811, 1806—7, 26.
ამილახორი გივი 2142.
ამირგუნა-ხანი, ერეუნის ხანი 1468, 14, 25, 1472, 1573, 6.
ამირ შიხ ნურადინ, ლანგ-თემურის სარდალი 217.
ამირ ჯანშა, ლანგ-თემურის სარდალი 1821.
ანდუყაფარ იხ. ამილახორი.
ანდუყაფარ ამილახორის ცოლი, ყეენის შვილისშვილი, სვიმონ მე-
ფის ცოლის და 1531—3, 15430—31, 15728, 15814, 15, 26.
ანდუყაფარ, ძე გივი ამილახორისა 2143.
ანუკა ბატონისშვილი, ასული ვახტანგ-შანავაზ მეფისა, ცოლი ყეე-
ნისა 20120, 23, 20915.
არაგვის ერისთავი იხ. დათუნა, ნუგზარ, ოთარი.
ართუმელიძე ისაკ 5814.
არჩილ მეფე 1352.
არჩილ, უხუცესი ძე ვახტანგ-შანავაზ მეფისა 2014—7, 20916.
არჩილ მეფე 21321, 24, შენ. 1. იხ. აგრ. არჩილ, უხუცესი ძე შანავაზ
მეფისა.
არჩილ, ძე მუხრანის მპყრობელისა ბაგრატისა 6019.
არჩილ, ძე ბაგრატისა, მუხრანის ბატონისა 19726.
ასან-ფაშა 9423.
ასანბეგ ყაენი, ორისავე საყაენოს მპყრობელი 3423—24, 3623.
ასანბეგ მპყრობელი შაქისა 7419—21.
ასანბეგის, შაქის მპყრობელის ძე იხ. დავრიშ-შაჰმად.
ასლან ფაშა, ძე როსტომ ფაშისა, სამცხე-საათაბაგოს მმართველი
20215, 19, 22.
ასლანისშვილი დავით, კახი 1413, 7, 15619.
ალათანგი იხ. ხერხეულიძე.
ალსართანის ძენი 47 შენ. 2.
აშოთან, მუხრანის მპყრობელის ბაგრატის ძე 6019. იხ. ქვევით.
აშოთან მუხრანის ბატონი, მამა თეიმურაზ I-ის დედის ქეთევანისა
და ათაბაგ ქაიხოსროს მეუღლის დედისიმედისა 6622, 10916,
19723.
ახრუნჩი, მამის ძმა ჩოფანისა 320—21.

ბაადურ იხ. ციციშვილი.

ბააკა იხ. ხერხეულიძე.

ბაგრატი, ძე კონსტანტინესი, მპყრობელი მუხრანისა 4926, 5211, 20, 19720, 22, 23.

ბაგრატი, მპყრობელი იმერეთისა 473, 508, 11, 5629, 571, 7, 581, 6-7, 9, 16-17, და შენ. 1, 6017.

ბაგრატი, მპყრობელი იმერეთისა 6410, 15, 20, 27, 659, 18, 19, 669, 685, 19, 692-3, 4, 17, 25, 704, 16.

ბაგრატი, იმერელი ბატონი 21315.

ბაგრატი მეფე, ძე გიორგი მეფისა 520, 21, 6 შენ. 3.

ბაგრატი მეფეთ-მეფე, თემურლენგის თანამედროვე 611-12, 99, 12, 17, 28, 102, 4, 9, 1121, 23, 26, 122, 9, 10, 18, 136, 9, 14, 27, 141, 9, 29, 1520, 163, 2515.

ბაგრატი მეფე, ძე გიორგი მეფისა 3326, 341, 10, 18, 19, 356, 14, 3620, 27, 371.

ბაგრატი მეფე, მამა ალექსანდრესი 4624, 26.

ბაგრატი, უმრწემესი ძმა დავით ქართლის მეფისა 518, 14, 25, 5312, 26, 541.

ბაგრატი, ძმისწული მეფის სვიმონისა, ქართლის ბატონი, კახის ბატონის გვარის ქალის ნაშობი 14213, 1457, 11, 15 (საბარათაშვილოს ბატონად წოდებული).

ბაგრატი, ძე დავითისი, „პატარა“ სვიმონ-ხანის მამა, ბატონი საბარათიანოსი 1482, 15.

ბაგრატი, ძე იმერეთის მპყრობელისა ალექსანდრესი, გურიელის ასულის ნაშობი 2029, 11.

ბაგრატი თვალდამწვარი, იმერეთს გაბატონებული 20223, 27.

ბაგრატი, ძე დაუთხანისა 925.

ბაგრატი, ძმისწული იმერეთის ბატონის ლეუანისა 9829.

ბაგრატიანი მეფე მესამეოცდაშვიდე გიორგი 17.

ბაიაზით ხონთქარი 3017, 18.

ბაიაზითის ხვანთქარის ძენი 3315.

ბარათიანთი იხ. ქაიხოსრო ბარათიანთი.

ბარათიანნი 3620, 384, 391, 6, 28, 413, 9, 19, 428, 11, 1175, 1706, 8.

ბარათაშვილი 3729.

ბარათაშვილი მერაბ 4116.

ბარათაშვილი საჩინო იხ. სიჩინო ბარათაშვილი.

ბარათაშვილი შადიმან, სუფრაჯი იხ. შადიმან სუფრაჯი ბ.რათა-
შვილი.

ბარათაშვილი სულხან, იხ. სულხან ბარათაშვილი.

ბარათასშვილნი 3616.

ბასილი კროზი 315, 10.

ბასილი კროზი 5021, 22.

ბაგიჯავ მისრელი 2811.

ბეჟან, ძე გორგასლისა, გიორგი სააკაძის, მოურავის, მხლებლის
შვილი 16226, 27, 1635.

ბერი, იმერეთის მპყრობელის გიორგის უმრწემესი ძე 1675.

ბექა დიდი 19, 24.

ბექას შვილნი 52.

ბიძინა ჩოლაყაშვილი იხ. ჩოლაყაშვილი ბიძინა.

გ

განძის სულთანი, იხ. სულთანი განძისა.

განჯის ხანი 1459.

გარსევან ჩოლაყასშვილი სალთხუცესი 538—10, 20—21, 542—3.

გარასპი იხ. ფავლენისშვილი.

გედევან იხ. მროველი გედევან.

გედეონი ებრაელთა 11919.

გერმანე კროზი 6021.

გერმანოზიშვილი ფარეშად 8214, 18, 23.

გივი ამილახორი 2142.

გიორგი მეფე, ძე დამიტრი თავდადებულისა და ძმა დავით მეფისა
და ვახტანგ მეფისა, შვილიშვილი დიდი ბექასი 12, 9, 14, 43, 6,
10, 13, 25, 28, 55, 7, 11, 17, 19.

გიორგი მცირე, ძე დავით მეფისა 31—3, 19, 23.

გიორგი მეფე, ძე ბაგრატისა 521, 1522.

გიორგი მეფე, ძე ბაგრატ მეფეთ-მეფისა, თემურლენგის თანამედრო-
ვე 1325, 1525, შენ. 2, 162, 13—14, 21—22, 23, 30, 173, 181, 27,
191—4, 16, 19, 28, 226, 16, 25, 30, 2315, 241, 253, 14, 20, 22, 265,
31, 272, 3, 2919, 312.

გიორგი მეფე, ძე ალექსანდრესი 3114, 19.

გიორგი მეფე, ძმა მეფე ვახტანგისა 337—9, 25, შენ. 2.

გიორგი მეფე, უმრწემესი ძმა ქართლის მეფის დავითისა 5314—15,
23, 26, 29, 577, 581, 6012.

გიორგი მეფე, ძე სვიმონ მეფისა 86²⁵, 104²⁹, 105⁴, 6—7, 11, 24—25, 29
106⁶, 24, 107⁵, 14, 19, 21, 23, 108³⁰, 112¹⁷, 113¹.

გიორგი (ავ-გიორგი), პატრონი კახეთისა, ძე ალექსანდრე კახთა
მპყრობელისა 50¹⁵, 18—19, 25, 51¹⁸, 21, 52³, 8, 14, 16—17, 21, 22,
27, 53⁴, 6, 197^{22—23}.

გიორგი, ძე კახთბატონის ლევანისა 56¹⁷, 82⁴, 8, 28, 83⁴.

გიორგი, მპყრობელი იმერეთისა, ძე ბაგრატ მეფისა, იმერეთის
მპყრობელისა 70¹³, 71³, 5, 21, 23, 72¹⁴, 21, 73¹³, 97¹⁴.

გიორგი, ბატონი იმერეთისა, იმერეთის მპყრობელის როსტომის ძე,
მკველისაგან ნაშობი 106¹¹, 129⁶, 9, 27, 130², 131¹¹, 18, 141^{10—11},
160²⁷, 28, 167², 3, 17—18, 173²⁴, 175¹², 15, 22, 29, 176¹, 12, 17.

გიორგი, ძე კახ-ბატონის ალექსანდრესი 87²⁴, 107^{22—23}, 108⁵, 9, 21,
25, 28, 109²⁰, 26.

გიორგი, ძე ვახტანგ-შანავახ მეფისა 201⁸, 209¹⁶, 213⁴, 5, 12, 26.

გიორგი უმრწემესი ძე როსტომ გურიელისა 70²², 29, 30, 71²⁴, 26,
72¹, 3, 6, 8, 11, 18—19, 21, 28, 73¹³, 17, 20—21, 27, 74², 97²⁷.

გიორგი მეფე 212^{10—11}, 20, 22, 26—27, 30—31.

გიორგი გოჩაშვილი იხ. გოჩაშვილი გიორგი.

გიორგი არაგვის ერისთავი, ძმა ზურაბ ერისთავისა 203⁶, 8, 9, 13, 14,
214⁵.

გიორგი დადიანი 713^{0—31}, 72⁶, 9, 13, 15, 16—17, 25, 30, 73⁹, 12,
23—24.

გიორგი გურიელი, უმრწემესი ძე გიორგი გურიელისა 70²⁹, 71⁵, 6,
15, 24—25, 26.

გიორგი კ'ოზი 15²⁴.

გიორგი კ'ოზი 31¹⁶.

გიორგი იხ. აბაშიძე.

გიორგი სააკაძე, დიდი მოურავი 21, 115³, 9, 13, 116²⁸, 29, 117¹, 3, 8, 11,
118¹⁹, 119⁹, 12, 17, 120²⁸, 121², 5, 9, 10, 26, 27, 122⁹, 16, 23, 24,
25, 26, 123³, 4, 22, 23, 26, 28, 30, 124², 6, 16, 23, 125¹⁰, 11, 16, 28,
126¹¹, 128¹⁵, 20, 148⁸, 9, 11, 12, 22, 149¹¹, 12, 13, 16, 20, 22, 29,
150¹, 11, 20, 151³, 8, 15, 16, 21, 23, 24, 152³, 6, 14, 153¹⁴, 16, 17,
154¹⁵, 18, 156², 15, 17, 157¹³, 18, 19, 158¹⁷, 27, 159³, 5, 12, 29,
160¹⁵, 17, 22, 25, 161¹³, 16, 24, 27, 28, 30, 31, 162², 12, 17, 20, 22.

გიორგი მოურავის, სააკაძის ცოლი 163⁶.

გოგაზლა 44.

გორგასალი, გიორგი სააკაძის მხლებელი 162²⁶, 163³.

გოჩა ბატონიშვილი, მეფის სვიმონის პაპის ძმისწულის შვილი
10318—19.

გოჩაშვილი გიორგი 17813, 1801—2.

გულბად, ტფილისის ციხისთავი 6325.

გურიელი 3512, 4911, 15, 58 შენ. 1, 704, 8—9, 14112. იხ. აგრ. გიორ-
გი გურიელი, ვახტანგ გურიელი, კახაბერ გურიელი, როსტომ
გურიელი, სვიმონ გურიელი.

გურიელი, მამა სვიმონ გურიელისა, მოკლული შვილის სვიმონის
მიერ 1747.

გურიელის ასული, ცოლი იმერეთის მპყრობელის ალექსანდრესი,
დედა ბაგრატ მეფისა, ალექსანდრეს ძისა 16711—14, 2029.

გურიელის ქალი თინათინ, დედა ალექსანდრე კახთა მეფისა და
ვახტანგისა 8618. იხ. აგრ. თინათინ.

გურიელის ქალი, ცოლი თეიმურაზ კახ-ბატონისა, დედა ალექსანდ-
რესი და ლევანისა 1139, 14.

გურიელი ქაიხოსრო, სვიმონ გურიელის სახლისკაცი, მარია დე-
დოფლის დედით ძმა 17419—20.

გურიელი მამია იხ. მამია გურიელი.

ღ

დადიანი 3512, 18, 493, 8, 9, 6511, 19, 702, 10, 23, 29, 715, 8, 9, 12, 16,
18, 20, 26, 27—28.

დადიანი გიორგი 7130—31, 726, 9, 13, 15, 16—17, 25, 30, 739, 12, 23—24.

დადიანი ვამიყ, ძმისწული ლევან დადიანისა 19430—31, 1953, 6, 9, 10,
1967, 20724.

დადიანი ლეონ იხ. დადიანი ლეუან.

დადიანი ლეუან, ძე მანუჩარ დადიანისა და კახთბატონის ასულის
ნესტანდარეჯანისა 10614—16, 20, 13119, 17323, 24, 26, 28, 30, 1742,
8—9, 16—17, 26, 1752, 8, 10, 21, 23—24, 25, 28, 17613, 14, 20—21, 24,
30, 1771, 18825, 1894, 31, 1914, 7, 10, 16—17, 21, 23, 26, 28, 1921,
19414—15, 20, 23, 31, 19526.

დადიანი მანუჩარ 8726, 9716, 17, 9816, 18, 23, 997, 8, 16, 20, 26, 10017,
14111, 20227, 28.

დავით, კახეთის მებატონეთა მამა 474—5, 6—7.

დავით, მეფე ქართლისა, ძე კოსტანტინესი 465, 491, 492c, 501, 20, 23,
25, 26, 28, 517, 5225, 535, 11, 549, 12, 15, 22, 559, 13—14, 17, 18,
21—22, 23—24, 25, 5619, 23, 19719, 21.

- დავით მეფე, იგივე დაუთხან, ძე ლუარსაბ მეფისა და ძმა სვიმონ მეფის 79²¹, 83⁷, 8, 17, 22, 26, 28, 84³, 5, 9, 15, 17, 21, 23, 28, 86²¹, 87⁴, 10, 92⁴, 148²⁴, 26, 149², 4, 23, 154¹⁰.
- დავით, ძე კახ-ბატონის ალექსანდრესი 87²⁴, 107²², 28, 108⁸, 20, 109¹, 8, 15, 19, 20, 21, 23, 110¹¹.
- დავით ქართლის მეფის, კონსტანტინეს ძის, ძმები 51³, 15.
- დავით ასლანისშვილი იხ. ასლანისშვილი დავით.
- დავით კოზი 31¹⁹, შენ. 1, 32², 4.
- დავით კოზი 33¹⁰, 34²⁰, 37⁴, 42²⁰.
- დავით ქსნის ერისთავი 211¹⁷, 20.
- დავით წინასწარმეტყველი 134⁸.
- დათულია, ბიძა გიორგი დადიანისა 73⁷, 11, 14—15, 18, 22.
- დათუნა (დავით), ბატონის თეიმურაზის შვილი 178¹⁷, 184³⁰, 185⁴, 186², 3, 18—19, 23.
- დავით მეფე 31.
- დავით (ნარინის) მეფის შვილნი 51.
- დავით მეფე, გიორგი მეფის ძე 31³, 5. იხ. იქვე შენ. 1.
- დავით იხ. ჩოლაყაშვილი დათუნა, არაგვის ერისთავი 172⁸, 14, 23, 203¹⁵.
- დავრიშ (ავრ. დეურიშ)—მაჰმად, ძე შაქის მპყრობელის ასან-ბეგისა 74⁹—10, 13, 23, 25, 28, 30.
- დარეჯან, ასული თეიმურაზ ბატონისა, ზურაბ ერისთავის ცოლ-ყოფილი, შემდეგში იმერეთის მპყრობელის ალექსანდრე გიორგის ძის ცოლი 166³, 28—29, 167⁵—7.
- დარეჯან, ქეთევან ჭუჭუნაშვილის მამიდა 202²¹.
- დაუთხან იხ. დავით მეფე, — უნდილაძე.
- დაუთხან უნდილაძის ძმა 169³.
- დედისიმედი, აშოთან მუხრან-ბატონის ასული 66²³, 88¹⁴—15, 26, 109¹⁵—17, 197²⁵.
- დემეტრე, ძე დავით ქართლის მეფისა 56²¹.
- დეურიშ-მაჰმად იხ. დავრიშ-მაჰმად.
- დიასამიძე ეუდემოზ (ევდემოზ), კოზი 178¹², 16, 179⁹, 11, 15, 29, 183²⁵.
- დიასამიძე ელია 152¹⁸.
- დომენტი იხ. ტფილელი, მროველი.
- დომენტი კოზი, ქრისტეფორე კოზის ბიძაშვილი 209¹⁰.
- დორათეოზ კოზი 31¹¹.
- დოროთეოზ კოზი 50²².

2

- ეგნატანტაგანი 1313 და ეგნატაშვილი ბერი 1 შენ. 2, 47 შენ. 1.
 ედიშერ, ძე გიორგი არაგვის ერისთავისა 2036, 15.
 ედიშერ ქართლის მსაჯული 20718.
 ევდემოზ ანუ ეუდემოზ კოზი იხ. დიასამიძე.
 ელია იხ. დიასამიძე.
 ელიასბეგ მისკარბაში 612, 15—16.
 ელიმირზონ, ძე ლევან კახთა მეფისა ყარაამუსალის შაძნალის ასული-
 საგან 5618, 864, 10, 15.
 ელიოზ კათალიკოზი 614, 1523—24.
 ელიოზ კოზი 3117, 18.
 ელიოზ კოზი 324, 5.
 ელისბარ ქსნის ერისთავი 2065, 15, 21, 26—27.
 ერეკლე, მუხრანის მპყრობელის ბაგრატის ძე 6019.
 ერეკლე, კახ-ბატონის ალექსანდრეს ძე 8724, 28, 8926.
 ერეკლე შვილიშვილი თეიმურაზ მეფისა 19320, 21, 19619.
 ერეკლე, მუხრან-ბატონის ბაგრატის ძე 19726.
 ერეუნის ხანი 1468, 2128, 10, 24, 27.
 ესაია, თავადი სომხითისა, მარტიანად (sic) წოდებული ადგილის
 მმართველი 247, 2523, 264.

3

- ვამიყ დადიანი იხ. დადიანი ვამიყ.
 ვამიყ, ძმისწული ლეუან დადიანისა, იხ. დადიანი ვამიყ.
 ვარაზ იხ. შალიკაშვილი ვარაზ.
 ვაშაყისშვილი პაპუნა 15218.
 ვახტანგ, ძე ლუარსაბ მეფისა 7921.
 ვახტანგ, ძმა ბაგრატ იმერეთის მეფისა 6927, 701, 8, 15.
 ვახტანგ მეფე, ძმა გიორგი ბრწყინვალისა 14.
 ვახტანგ მეფე (გორგასალი) 1353.
 ვახტანგ, ძე მეფე ალექსანდრე დიდისა 334, 7.
 ვახტანგ მუხრანის ბატონი, ძე მუხრანის მპყრობელისა ბაგრატისა
 6019, 17919, 26, 1858, 19623, 1972, 6, 17, 23, 27.
 ვახტანგ გურიელი, ძე გიორგი გურიელისა 9727.
 ვახტანგ მუხრანის მპყრობელი, ძე თეიმურაზისა, ვახტანგის ძისა
 17015, 16, 1981—3, 7, (შაჰნავაზ, ჯანიშინი), 1994—5, 16, 17,
 21—23, (საქართველოს გამგებელი) იხ. აგრ. ვახტანგ მეფე.
 16. „ახალი ქართლის ცხოვრება“.

ვახტანგ-შანავაზ, მეფე ქართლისა 200⁴, 8, 17, 24.

ვახტანგ, ძე ლეუან კახ-ბატონისა და თინათინის 561².

ვახუშტი ბატონიშვილი 32 შენ. 2.

ზ

ზაალ არაგვის ერისთავი, ძმა დათუნა არაგვის ერისთავისა 172²³, 24, 26, 177⁸, 178¹¹, 179¹⁴, 180⁶, 25, 181¹, 3, 6, 185⁸⁻⁹, 198¹⁹, 22, 23, 199³, 15, 17, 18, 21, 200⁵⁻⁶, 201²⁹, 203³, 204⁹, 10, 11, 19, 21, 205¹⁴⁻¹⁵, 18, 22-23, 26, 28, 206¹⁰, 207¹².

ზაალ მელიქი, სპარსი, ხვარასნელი 31⁹.

ზაზა ციციშვილი იხ. ციციშვილი ზაზა.

ზაქარია მკარგრძელი იხ. მკარგრძელი.

ზაქირ ყიზილბაში 80²⁵, 29.

ზურაბ ერისთავი, ძე ნუგზარ ერისთავისა 151²², 25, 152², 5, 7-8, 11, 14, 15, 19, 23, 153⁷, 14, 30, 154¹⁶, 20, 22, 23, 155²¹, 30, 158², 5, 8, 16-17, 159²⁹⁻³⁰, 160¹⁴, 19, 161¹⁴⁻¹⁶, 18-19, 163¹⁴ - 15, 18-19, 20, 24, 27, 164⁶, 9, 29, 165¹⁶, 29-30, 166⁵, 9, 18-19, 20, 23, 167⁶.

ზურაბ, ზაალ ერისთავის ძე 199¹⁸, 203⁸, 11, 204²⁶, 206², 10-11.

ზურაბ იხ. ზურაბიშვილი.

ზურაბიშვილი ზურაბ 212³¹.

თ

თათარხანი 115²², 116², 117²¹.

თამაზ სარდალი 211¹, 18, 20.

თამარ მეფე 210²⁸.

თამარი, ვახტანგ-შანავაზისა და როდამის ასული 201²⁴⁻²⁵, 209¹⁵.

თეიმურაზ მეფე, ძე დავით კახის ბატონისა და ქეთევანისა 109²¹, 25, 30, 111¹³, 112¹⁻³, 11, 12, 16, 113⁸, 14, 15-16, 19, 24, 114³⁻⁴, 10, 12-13, 16, 126¹⁵⁻¹⁶, 17, 19, 127⁹, 12, 18, 21-22, 128¹, 4-5, 7, 8, 11-12, 129⁴⁻⁵, 27, 130⁶, 17, 131²², 141⁸, 10, 15, 17, 25, 142¹⁻², 4-5, 8, 10, 144²⁸, 145¹⁷, 19-20, 24-25, 146¹, 5, 9, 17, 26, 147⁵, 6, 8-9, 16-17, 19, 22, 23, 154⁶, 7, 21, 155³, 156², 12, 25-26, 157¹², 160¹⁶, 20, 161¹⁴, 17, 22-23, 163¹⁰, 15-16, 26, 164⁷, 9-10, 22, 27, 165¹, 5, 11, 14, 25, 26, 166⁴, 5, 22, 27-29, 167²¹, 25-26, 168²⁹, 169⁷, 27, 170⁶, 10, 15, 18, 172¹⁰⁻¹¹, 21-22, 26-27, 29-30, 173¹⁷, 29, 177⁹, 15, 18, 29, 178³, 5, 17-18, 179¹⁰⁻¹¹, 13-14, 24, 180⁹, 15, 18-20, 22, 184²⁷, 28, 29-30, 185³, 7, 15-16, 20, 21, 30, 186², 4-5, 14, 18, 191³⁻⁴, 5, 11, 23-24, 192², 5, 6, 16, 19-20, 193¹⁰, 25, 194², 5-6, 196¹⁶, 202¹³, 203¹¹⁻¹².

თეიმურაზ, მამა ვახტანგ მუხრანბატონისა 170¹⁵, 188¹⁵.
 თეიმურაზ, ძე ვახტანგ მუხრან-ბატონისა, მამა შანავაზისა 197²³⁻²⁷,
 1981-³.
 თეიმურაზის შვილიშვილი, რომელსაც ზრდიდა ალექსანდრე 192¹⁷.
 თეიმურაზ მუხრანის ბატონი იხ. მუხრანის ბატონი თეიმურაზ.
 თემურ იხ. ლანგთემურ.
 თემურ ხაჯა აღბუღა, თემურლენგის წარმოგლეწილი 22¹²
 თეუდორე მღვდელი 1167, 10-11, 21-22.
 თეუდორე კათალიკოზი 32⁵, 6.
 თექტურმანისძე, პატრონი კვეისა 125⁵.
 თინათინ, ასული გიორგი მეფისა, ლუარსაბ მეფის დაი, შაჰაბაზის
 ცოლი 113³, 5-6, 1314-7, 14-15, 1336-12.
 თინათინ, ასული გურიელისა, ცოლი ლევან კახთ მეფისა და დედა
 კახთა მეფის ალექსანდრესი და ვახტანგისა 55²⁹, 30, 567, 12,
 861⁸.
 თირ (თაირ), სულთანი ქვეყანისა ჯალაისა 19¹⁰, 13, 26.
 თურმანიძე 42².
 თურმანიძე იხ. ქაიხოსრო თურმანიძე.
 თურქისტანისშვილი 100¹⁴, 19, 21-22, 25, 101¹³.

0

იარალი 115²⁴, 30.
 იასონ, ძე არაგვის ერისთავის გიორგისა 203⁷, 15.
 იალუბეგ ყენი, ასანბეგის შვილი 36²⁴.
 იესე ერისთავი 158¹⁷.
 იესე ქსნის ერისთავი 207¹⁵, 19.
 ივანე ათაბაგი, აღბუღას ძე 20¹², 15, 24²⁵.
 ივჯუზ, იგივე ივჯუშ 77⁸, 9, 12.
 იმამყულიხან 143¹⁷, 20, 28-
 იოთამ ამილახორი 160²⁴, 178¹¹, 180⁶⁻⁷, 26.
 იორამ, ძე გიორგი სააკაძის, მოურავის 162¹, 163⁶⁻⁷.
 ისაკ ართუმელიძე იხ. ართუმელიძე.
 ისახან, ყორჩიბაში შაჰაბაზისა 154³², 155¹⁻², 13-15, 16-17, 19, 28-29,
 157¹⁰⁻¹¹, 158⁴⁻⁷, 12-13, 26, 159¹⁻², 22-26.
 ისკანდარ, ფაშა არზრუშისა 76²²⁻²³.
 ისპაილ, გიორგი მეფის მოციქული თემურლენგთან 19²⁴.
 ისმაილ-პირზა ყენი, შაჰთამაზ ყენის ძე 89³¹, 90²⁻³.
 იჯუ 76¹⁸.

კახაბერ გურიელი 588—9, 13—14, 16.

კახაბერი იხ ყორღანაშვილი.

კვისრის შვილი 2122, 2616—17.

კოსტანტინე მეფე ქართლისა, ძე გიორგი მეფისა 3612, 372—3, 15 და
შენ. 1, 392—3, 4013, 20, 23, 442, 461, 12—13, 16, 19717, 18, 19.

კოსტანტინე, კოსტანტილე 4225—26 და შენ. 2.

კოსტანტილე, ძე ალექსანდრე მეფისა 4924, 29.

კოსტანტინე, კოსტანტილე, ძე ალექსანდრე კახთა მეფისა 8724,
8924, 1106—19, 27—29, 1112—6, 9—16, 24, 25, 1124, 5.

კოსტანტინე, ძმა იმერეთის ბატონისა ლეუანისა 995.

კოსტანტინე, ძმა გიორგი მეფისა 254.

კოსტანტინე, ძე იმერეთის პატრონის გიორგისა 9714.

კოსტანტილე, ძე ბაგრატ მეფისა 372, იხ. იქვე შენ. 1, 4215, 17.

კოსტანტინე, ძე მუხრანის მფლობელის თეიმურაზისა და ძმა მე-
ფის ვახტანგ-შანავაზისა 1983.

ლ

ლალა-ფაშა 9015, 25, 9114.

ლანგ-თემურ, გვარად ჩინყიზი, იგივე თემურ 617, 18, 19, 20, 21, 22,
726, 81, 7, 12—13, 911, 22, 24, შენ. 1, 106, 12, 15—16, 1122—23, 30,
121, 17, 19, 135, 16, 27, 1410—11, 14, 24, 28, 159, 16, 161, 28—29, 171,
8—9, 12, 14, 15, 25, 27—28, 203, 14, 29—30, 216, 15—16, 19, 23, 227—8,
22, 23, 29, 30, 231, 3, 5—6, 9, 21, 30, 247, 9, 16, 17, 24, 27, 28, 256,
268, 27, 276, 13, 21, 24, 27, 29, 30, 282, 10, 16, 19, 24, 26, 291, 2—3,
5—6, 17, 22, 25, 303—4, 5, 19, 21, 22, 3212—13, 3314, 344, 351, 22,
შენ. 1, 5822, 593—4, 5, 6, 8, 15, 22.

ლევან, ძე მეფისა ვახტანგ-შანავაზისა 20115, 20917.

ლევან, ანუ ლეონ, იმერეთის ბატონი, ძე იმერეთის პატრონის გი-
ორგისა და ძმა იმერეთის ბატონის კოსტანტინესი 9713—16, 30,
986, 15—18, 23, 994.

ლელა ბატონიშვილი 15327, 28.

ლეონ დადიანი, ოდიშის ბატონი, ძე მანუჩარ დადიანისა და კახის
ბატონის ქალის ნესტანდარეჯანისა 9721, 26, 10613—21, 13119,
14111, 16718, 17323—24, 26, 30, და სხვაგანაც იხ. დადიანი
ლეუან.

ლუჟან (ლევან) კახთა მეფე, ძე ავ-გიორგისა, კახეთის პატრონისა
536, 22, 544, 7, 13, 24, 28—29, 5519, 20, 24, 28, 5615, 16, 572, 8, 646,
746, 16, 17, 20, 24, 758, 15, 16—17, 19, 20, 21, 8127—28, 8227—28,
834—5, 8531, 861—2.

ლუჟან იხ. აბაშიძე.

ლუჟანის, კახთა მეფის, ავ-გიორგის ძის, დედა 536—7, 10, 5424, 26, 28,
552, 5.

ლუჟან, ანუ ლეონ დადიანი 686, 8, 9, 11, 16, 26—27, 6919, 25, 29, 702,
10—11, 29, 711, 5, 8—12, 18, 20, 26, 27, 30.

ლუჟან ყრმა, ძე გიორგი დადიანისა 7323, 741.

ლუჟან, ძე თეიმურაზ მეფისა, კახბატონისა 11313, 12716, 14025—26,
14311—12, 14—15.

ლუჟან, ძე კახეთის მებატონის დავითისი 478

ლიპარიტ, ძმისწული ვამიყ დადიანისა 1958, 28.

ლომკაცი ჭილაძისეული და რეუაზისეული 733.

ლორის ხანი 1712.

ლუარსაბ დიდი, ძე ქართლის მეფის დავითის 5621, 6013—16, 20—21,
26, 30, 616, 621, 17, 21, 636—7, 10—14, 16—17, 19, 27, 6510—11, 12,
669—10, 7524, 27—30, 765, 16, 21, 7715—16, 25, 787, 10—11, 14, 20,
24, 793, 6—7, 16—17, 18, 20, 23, 805—6, 7—8, 11—12, 16—20, 23—24,
26—27, 835—12, 20—21, 16428.

ლუარსაბ „პატარა“, მეფე, ძე მეფე გიორგისა 11217—19, 1134—6, 30—31,
1142, 11—14, 1151, 7, 11, 18, 26, 29, 11612—13, 15, 20, 25, 26, 29—30,
1175, 19, 21—22, 11819, 11916, 18—19, 1211, 4, 11, 13, 17—18, 20,
25, 27, 12211, 15, 25, 1234, 6, 12, 14, 16, 27, 1244, 7, 8, 21, 1257, 20,
12615, 12724—25, 12814, 1294, 11, 26, 1303—4, 8, 12, 13—14, 15,
18, 24, 1314—5, 6, 10, 16, 30, 1323, 11—12, 21, 23, 28—29, 13313, 1341,
13, 13612—14, 15—17, 1378, 10, 1405—6, 7, 11, 15—19, 23—24, 1411.

ლუარსაბ, შვილიშვილი თეიმურაზ მეფისა 1949.

ლუარსაბ, ძე ვახტანგ-შანავაზ მეფისა 20118, 20917.

ლუარსაბ, ვახტანგის ძის თეიმურაზის შვილი, როსტომ მეფის შვი-
ლობილი 18815—22, 19221—28, 1936—7, 19621—22.

ლუარსაბის (დიდის) დედა 787—11, 14—16, 20, 24—25.

მ

მალაქია კოზი აფხაზეთისა 12914, 22, 1301, 1318.

მალუქ 44.

მამად სულთანი იხ. მაჰმად სულთანი.

მამია გურიელი, ძე ვახტანგ გურიელისა 13119—20, 14526.

მამია დადიანი, ძმა გიორგი დადიანისა 727, 11—12, 31, 733, 12, 24, 25.

მამუკა, ძე სარდლისა თამაზისა 21118.

მამუკა, ვამიყ დადიანის ძმისწული 1958, 10—12, 27.

მამუკა, ძე იმერეთის მპყრობელის გიორგის 1674, 1909, 16—22, 24—31, 19113—14, 24, 1921—4, 12—13.

მანუჩარ დადიანი იხ. დადიანი მანუჩარ.

მანუჩარ, ძე ქაიხოსრო ათაბაგისა და დედისიმედისა 8812, 14, 20, 9018, 19—24, 9615—17.

მანუჩარ ათაბაგი, ძე მანუჩარ ათაბაგისა, დისწული სვიმონ მეფისა 14529—31, 1557, 9—11, 1571—8, 16030, 1613—5.

მარიამ დედოფალი, ლევან დიდიანის და, ჯერ სვიმონ გურიელის, მერმე როსტომ მეფისა და ბოლოს ვახტანგ-შანავაზი მეფის ცოლი 1742—4, 8—11, 18—19, 21—24, 1752—4, 26—27, 1796—8, 19512—14, 19817—18, 20018—21, 21021—29.

მარიამ ლიპარტიანის ქალი, ლუარსაბ „პატარას“ დედა 1229—13, 17—19.

მაჩაბელი 453, 9, 12.

მაჩაბელი ცხრა 15525.

მაჰმადი 103—4, 1124, 31, 128, 2912, 3011, 8319, 1458, 1978, 20625.

მაჰმად (მამად) სულთანი 804, 7, 13—14, 15—16, 19, 29—30.

მაჰმად ფაშა, ხვანთქრის სარდალი 938—15.

მელქისედეკ მონაზონი, ძე კონსტანტინესი, კოლხი კათოლიკე მცხეთის საყდრისა 4924—29, 5627, 19720.

მერაბ ბარათაშვილი 4116.

მეფე თავრიზისა 604.

მეფე თურქთა 84.

მირზა-ისმაილ, ანუ ისმაილ-მირზა, ძე შაჰთამაზისა 7628, 29. იხ. აგრო-ისმაილ-მირზა ყეენი.

მიქელ კოლხი 3118, 19.

მიქელაძე 19525—26.

მოსე წინასწარმეტყუელი 11920.

მროველი გედევან 6022.

მროველი ავალიშვილი დომენტი 11514.

მურად იხ. ხონთქარი სულთან მურად.

მურთუხუციხან, მურთუხალყულიხან, მურთუხულიხან 193²¹, 22,
199¹⁴, 205¹⁰, 206⁸.

მუსაითი ყაენი, ძე ულჯათ სულტანისა 419—21, 26—27.

მუსტაფა ფაშა, ხვანტჭრის სპასპეტი 64²⁴, 31, 65¹.

მუხრანის ბატონი 117²³. იხ. აგრ. პაპუა მუხრანის ბატონი.

მუხრანის ბატონი ქაიხოსრო 154¹⁰, 156²², 159³¹.

მუხრანის ბატონი თეიმურაზ, ძმა ქაიხოსროსი 156²¹, 23—24.

მუხრანის ბატონის თეიმურაზის ძენი 1637—8.

მკარგრძელი ზაქარია 3²⁴, 4⁴.

მკარგრძელი შანშე 3²⁴, 4⁴, 24.

6

ნაბერალი, ძე ზაალ ერისთავისა 205^{29—30}, 206^{2—4}.

ნაბუქოდონოსორი 138¹⁹.

ნაზალ, ბურთუისის ციხისთავი 27^{9—10}, 29^{7—9}.

ნაზარალიხანი 211², 15, 23.

ნარინ დავითის შვილი 5⁹.

ნარინ დავითის ძენი 46 შენ. ვ.

ნესტანდარეჯან დედოფალი, ცოლი მეფისა სვიმონისა, ასული ქა-
ხის ბატონის ლევანისა შამხალის ქალისაგან, კახი ბატონის
ალექსანდრე'ს ნახევარდა 81^{26—31}, 86²⁴, 27, 30, 87².

ნესტანდარეჯან, ალექსანდრე კახი ბატონის ასული, მანუჩარ და-
დიანის ცოლი 87^{21—27}, 97^{17—19}.

ნიკოლოზ (კათალიკოზი) 42²¹.

ნიკოლოზ კ'ოზი 81^{24—25}.

ნიკოლოზ კ'ოზი 213²⁹.

ნოდარ ციციშვილი 178^{11—12}, 21—22, 24—25, 26—31, 179^{1—5}, 11—12.

ნოდარ, კახი სალთხუცესი თეიმურაზ მეფისა, ჯორჯაძე 141^{2—3},
7—9, 146², 30—31, 147^{1—4}.

ნოდარ ჯორჯაძე იხ. ნოდარ კახი სალთხუცესი ჯორჯაძე.

ნუგზარი, არაგვის ერისთავი 125^{3—9}, 10—14, 17—24, 151^{20—22}.

ო

ოთარი, ძე არაგვის ერისთავისა გიორგისა, ერისთავი 203⁶, 8, 14—15,
205²², 28, 207¹³, 18.

ოთარი იხ. შალიკაშვილი.

ოთარ შალიკაშვილის ქალი, შაჰნუდაბანდას დედა, შაჰთამაზ ყეენის
ცოლი 767—15, 9023—29.
ომან სამცხელი 777.
ორბელიანი 4320.
ოსმანის თესლი 3010.

3

პაატა, შვილი გიორგი სააკაძისა 15123—24, 1523—4.
პაატა იხ. წულუკიძე.
პაატა ხერხეულიძე 15217
პავლე მოციქული 11923—24.
პაპუა, ძე გიორგი არაგვის ერისთავისა 20315.
პაპუა მუხრანის ბატონი 21116—17, 19—20.
პაპუა ვაშაყის შვილი 15218.

6

რამაზ, ძე ქართლის მეფის დავითისა 5622.
რაქაელ 1374.
რეუაზ სალთხუცესი ჩოლოყაშვილი 18513—27.
როდამ, ასული ყაფლანისა, ცოლი ვახტანგ-შანავაზ მეფისა 20013—16,
22—23, 20912—17.
როსტომ გურიელი 6427—28, 6511, 6612, 6815, 29, 691, 7, 15, 18, 28, 29,
709, 19, 21, 24.
როსტომ (დადიანი?) 6919.
როსტომ, ძე კახბატონის ალექსანდრესი 8725.
როსტომ, ძმისწული იმერელი ბატონისა ლევანის, ძე კოსტანტინესი
994—9, 15—17, 21—23, 28, 1068—11.
როსტომ მეფე, იგივე ხოსრო-მირზა, დაუთხანისა და ხარჭისაგან ნა-
შობი 65, 14822, 1491—15, 19—27, 1604—6, 12—13, 16910—11,
17—22, 1703—5, 11—12, 24—26, 1711, 5—10, 11—16, 18—26, 31, 1721—7,
11—22, 1733—7, 11—12, 19, 22—23, 27—28, 17422—25, 1751—2, 8—9,
26—27, 1763—4, 9—11, 1775—6, 17814—15, 23—28, 30, 1793, 6—9, 20—
23, 29—31, 18011—14, 17, 20—21, 27—29, 1811—5, 11—12, 21—26,
1829—14, 1833—12, 26—31, 18411—12, 15—17, 21—27, 1851—2, 5—9,
1867—14, 21—25, 18811—16, 17, 19221—30, 1937—8, 14, 19512,
16—17, 19620—26, 1971—5, 13—17, 1984—6, 8—9, 13—15, 1991. იხ.
აგრ. ხოსრო-მირზა.

როსტომ სააკაძე, სპასალარი 169¹²⁻¹⁸, 20-22, 170²⁴.

როსტომ ფაშა, ათაბაგი, ძე უსუფ ფაშისა 186²⁸, 187⁴, 195¹², 18-19, 20²¹⁴.

რუსეთის ხელმწიფე 193²⁴, 27-28, 29, 194⁴, 13.

რუსთველი 111², 6-7.

ს

სააკაძე იხ. გიორგი მოურავი, პაატა, როსტომ (სააკაძე).

(სააკაძე) ავთანდილ, ძე გიორგის, მოურავისა 162²⁵.

სალიმ-ხან 169²³⁻²⁴, 170²⁷, 171³⁻⁴, 173⁹⁻¹¹, 12-13, 198 შენ. 2.

სარგის, ძე სამცხის მთავრის ბექასი 2²⁻³, 28, 3²⁶.

საფარ-ფაშა 160²⁹, 161¹⁻³, 5-13, 176⁷⁻⁸.

საჩინო ბარათაშვილი, სპასპეტი 87⁸⁻²¹.

სეიდ ხაჯა 22¹².

სვიმონ გურიელი 174³⁻⁴, 5-8, 10, 13-16, 17-19.

სვიმონ მეფე, ძე ლუარსაბისა 79²⁰⁻²¹, 23-25, 28-29, 81¹, 22-23, 27-

—31, 82¹⁻⁵, 13-14, 23-24, 26-27, 83¹, 7-8, 24-28, 31, 84¹, 3-4,

6-8, 13, 16-17, 18-26, 85³⁻⁴, 12-18, 19-20, 21-22, 24-30, 86⁵⁻⁶,

23-24, 87⁵⁻⁶, 11, 15-16, 90¹⁻², 20, 28-29, 91²⁻⁷, 9-10, 11, 18-22,

92⁷⁻⁸, 10-14, 18-19, 21-31, 93¹⁻⁶, 11-14, 17-26, 29-31, 94²⁻⁸,

10-11, 16-22, 25-28, 95¹, 6-10, 16-26, 30-31, 96¹⁻⁴, 7-14, 24-28,

97², 9-12, 29, 98¹⁻⁶, 7-13, 14-17, 26-28, 99¹¹⁻¹⁵, 17-25,

100¹⁻¹², 14-15, 16-19, 26-31, 101¹⁻³, 5-12, 14-25, 102²⁻¹¹,

14-15, 19-27, 29-30, 103¹⁻²¹, 23-25, 26-30, 104⁵⁻⁹, 17-19, 21-25,

26-29, 105², 10-11, 15-21, 24-26, 106⁴, 145³¹.

სვიმონ-ხანი „პატარა“, მეფე ქართლისა, ძე ბაგრატისა 148¹⁵, 149³⁰,

150²⁻⁶, 29-30, 159²²⁻²⁸, 163¹⁶⁻²⁵, 164³⁻⁵, 9-11, 24-29, 184¹³.

სვიმონ მეფის ცოლის და, ცოლი ანდრეაფარ ამილახორისა 153².

სოლალაშვილი ქავთარ იხ. ქავთარ.

სოლალაშვილნი 40³⁻⁴.

სულაიმან, ძმა გიორგი მეფისა 213²⁸.

სულეიმან, ძე ვახტანგ-შანავაზ მეფისა 201¹⁹, 209¹⁷.

სულთანი 71¹¹, 12, 16.

სულთანი შაქისა, ჩერქეზ-შამხალი 84²⁹⁻³⁰.

სულთან სულეიმან 67¹⁴⁻¹⁵, 24, 29, 74⁴, 10.

სულთან უსეინ, ძე ლანგთემურისა 22⁹.

სულთანი განძისა 83²¹.

სულთანი (სულტანი) წახეთისა 1658. 18, 21, 22. იხ. აგრ. წახეთის
სულთანი.

სულთან იბრაჰიმ ხონთქარი 1477—8, 14, 17, 19.

სულთან შავერდი განძისა 7913, 802.

სულტანი 20426.

სულტანი ოსმალისა 897, 11, 12.

სულხან ბარათასშვილი 3810, 417—8.

ტ

ტერტერა გორელი 11727—28, 1181, 4—8.

ტფილელი დომეტი 6021—22.

უ

უზუნ-ასან ყენი 341—3, 3525, 27—28, 362—7, 9, 18, 22.

ულჯათ სულტანი 318, 29—30, 419.

უნდილაძე დაუთხან 16822, 1693.

ურდუბეგაშვილი ქრისტეფორე, კოზი 18330—31, 1841—10, 2098—9.

უსეინბეგ სარდალი 8410, 12.

უსუფ-ფაშა, სამცხის ათაბაგი, ძე საფარ-ფაშისა 1764, 9, 18626—27.

ფ

ფალავანი, სვიმონ მეფის ცხენის სახელი 1004—5, 9.

ფავლენისშვილი გარასპი 12022.

ფარეშად გერმანოზისშვილი იხ. გერმანოზისშვილი.

ფარსმანისშვილი 330.

ფეიქარ-ხანი 1484—7, 15325, 26, 28, 1541—3.

ფირ მაჰმად ამირ შიხი, ლანგთემურის სარდალი 2210.

ფრანგის ელჩი 2122.

ქ

ქავთარ სოლალაშვილი 4123.

ქავთარის შვილი გიორგი 15914.

ქაიხოსრო ბარათიანთი 3919.

ქაიხოსრო გურიელი, სვიმონ გურიელის სახლისკაცი, მარიამ დე-
დოფლის დედით ძმა 17419, 20, 19520, 1967—12.

ქაიხოსრო თურმანის ძე 414—5, 22.

ქაიხოსრო მუხრანის ბატონი, დავით მეფის ძმის შვილისშვილი
15410, 15622, 15931.

ქაიხოსრო, შვილი ათაბაგის ყუარყუარესი 5820, 6413, 23, 654-5,
6620-23, 6826, 28-29, 767-9, 10-12, 15-16, 19-23, 26-28, 773, 12.
ქაიხოსრო, ძე ლევან კახთ-ბატონისა და ყარამუსალის შამხალის
ასულისა 5618.

ქაიხოსრო, ძმისწული ნაზარალიხანისა 21122, 2166.

ქაიხოსრო ციციშვილი 393-4.

ქაიხოსრო მოურავი, ქართლის გამგებელი, მუხრანის ბატონი
16020-22, 25-28, 16223, 1981.

ქაიხოსროს მუხრანის ბატონის ძენი 1638-10.

ქაიხოსრო გამგებლის ცოლი 16125-27.

ქალბალიხან 2116, 15-16, 2124, 8, 20.

ქეთევან დედოფალი, ასული აშოთან მუხრანის ბატონისა, ცოლი
დავით მეფისა და დედა კახბატონის თეიმურაზისა 10916, 28,
11112-13, 17-24, 1122-3, 12628-29, 1271-2, 10-11, 14025-27.
14316-26, 1441-5, 7-21, 26-28, 1451-2, 19724.

ქეთევან, შვილისშვილი ბატონის თეიმურაზისა, ქაიხოსრო გურიე-
ლის ცოლი 19611.

ქეთევან იხ. ჭუჭუნაშვილი.

ქრისტე (იესო ქრისტე) 5111, 1383, 18921, 20629, 2074.

ქრისტეფორე კოზი, ურდუბეგაშვილი 1841-10, 18612, 2093-9.

ქსნის ერისთავი 8626, 871, 9123, 25, 1779.

ქსნის ერისთავი იხ. დავით ქსნის ერისთავი, ელისბარ, იესე, შალვა.

ქულივიძენი 10128, 1021-13.

ყ

ყაზახის ხანი 1712.

ყარალათი, სარდალი ლანგთემურისა 166.

ყარა მუსალის შამხლის ასული, ლევან კახბატონის მეორე ცოლი
5616.

ყარაფირი, შაჰისმელის სარდალი 6031, 619.

ყარჩი-ხანი, შაჰაბაზის სარდალი 14814, 15020-24, 15112-16, 1526-13,
15317-18.

ყაფლანის ასული როდამ, დედოფალი, ვახტანგ-შანავაზ მეფის მე-
ულღე 20012-13.

ყენი 2123, 6, 12, 18, 21, 24, 25, 30, 31, 2133, 9, 27, 2144.

ყიზილბაშის ხანები 18425.

ყორღანაშვილი კახაბერი 855, 8, 18, 8713, 15, 19.

ყორღანაშვილის კახაბერის ცოლი 9128.

ყორჩიბაში კახბატონის ალექსანდრესი, რუსთველის ძმა 1112, 7.

ყორჩიბაში შაჰბაზისა 1503-6, 1591.

ყორჩიბაში იხ. ისახან ყორჩიბაში.

ყორჩიბაშისშვილი ავთანდილ 15319.

ყუარყუარე, ძე სამცხის მთავრის ბექასი 229, 326.

ყუარყუარე ათაბაგი 432-4, 7, 15-17, 448, 10-18, 28, 4515, 17 - 19,
20-22, 27-28.

ყუარყუარე ათაბაგი 585-6, 10-17, 19-20.

შ

შაბაზ ყენი, ყენი, ძე შახუდაბანდისა 9621--22, 10623-29, 107 3,
5-9, 11-12, 14-18, 10925, 29-30, 1101-4, 17-29, 11128, 1121-11,
1134-6, 18-30, 1141-4, 6-7, 11-12, 13, 12023-26, 12520, 29,
1263-4, 6-7, 9-10, 13-21, 1271-9, 18-20, 27-29, 1283-7, 15-30,
1298-12, 23-30, 13013-28, 1311-9, 12, 31, 1321-5, 7-17, 21-22,
1331-4, 19-24, 25-31, 1367, 11-14, 1401, 10-11, 28-29, 1412-3,
17-23, 1426-8, 11-12, 16-23, 1465-14, 1483, 8-9, 12-20, 26,
1502-5, 6, 15113-16, 15224-25, 1532-3, 15429-32, 15729-30,
1603, 7, 10, 1655-6, 16826-29.

შაბაზ ყენი, ძე შასეფისა 1988-12, 18, 19924, 27, 2002, 3, 4, 7, 17, 19,
20112, 13, 20, 29, 2021, 20421, 20516, 17, 2064, 9, 12, 21025.

შაბადა-ზან 1564-9.

შადიმან ბარათაშვილი, სუფრაჯი 1231-3, 13011 - 12, 22 - 26, 28,
1311, 13-14.

შალვა, ძე სამცხის მთავრისა ბექასი 229.

შალვა ქსნის ერისთავი 20422, 24-25, 2065, 15, 20, 26.

შალიკაშვილი, შალიკასშვილი 451-9, შენ. 1.

შალიკაშვილი ვარაზა 8818, 23, 30.

შალიკაშვილი ოთარი 5819, 6412-15, 21-23, 654-5, 6615-19, 25,
671-2, 16-17, 24-31, 681, 7610-11, 8830, 9028-29.

შამშადილუს ხანი 7830, 1712-3.

შამხალ-სულთანნი 851.

შაჰხლის ქალი, ყარამუსალის ასული, ლევან კახთ-ბატონის მეორე
ცოლი 5616-17, 8129, 864.

შამხალის ქალისაგან ნაშობი ლეუან კახთ-ბატონის ასული, სვიმონ მეფის ცოლი 8126—29.

შანავაზ-ვახტანგ მეფე 2004—5, 11—12, 17, 24—28, 2011—21, 28, 202 2, 6, 26—28, 2031—5, 7, 13—14, 16, 21—22, 20530, 2061—4, 5—7, 20713—19, 26—30, 2081—30, 2091—7, 9—10, 12, 21012—19. იხ. აგრ. ვახტანგ.

შანავაზ-ვახტანგ მეფის და, გიორგი არაგვის ერისთავის ცოლი 20313—14.

შანშე მკარგრძელი იხ. მკარგრძელი.

შარვაშიძე 496—8, იხ. შერვაშიძენი.

შარუხ, ძე ლანგ-თემურისა 2412, 16.

შა-სეფი ყვენი, შვილი შააბაზისა 16010—13, 1626, 16330, 1643—5, 10—11, 15—22, 1716—7, 9—11, 17215, 20, 18013, 1811—2, 4—5, 16, 18—20, 22—25, 18425—26, 18623—24, 19810.

შახუდაბანდა, ძე შაჰთამაზისა 907—10, 27 — 28, 9613—20.

შაჰთამაზ 6222—23, 634—6, 8—10, 14—15, 19—24, 25—26, 28—29, 641—5, 7—9, 14—20, 673—13, 22—25, 745, 8, 11—12, 14—18, 26, 29—30, 751—3, 7—9, 18—30, 766—8, 10—17, 20—22, 24—29, 771—6, 8—13, 14—24, 783—6, 9—13, 19, 27—31, 791—5, 15, 8314—21, 8428—31, 8524—27, 29—30, 8730—31, 882—3, 18—24, 31, 891—10, 17—22, 30—31.

შაჰისმაელი, ძე შიხისა 5821—22, 602—10, 23—25, 27, 29—31, 611—5, 21—27, 622—3, 6—15, 17, 20, 22, 23—31, 631, 5—6.

შაჰმლუ 605.

შერვაშიძენი 1773. იხ. შარვაშიძე.

შერმაზანი სამცხელი 7618, 777, 9—12.

შერმაზან იხ. ჩოლაყაშვილი.

შიო (კოზი) 326, 336.

შირვანის მკერობელი 5929.

შირვანშა 1423—25.

შირვანელი 11010.

შიხ ალისშვილი 2212.

შიხ ბაირამ, პატრონი შირვანისა 2517.

შიხი 5824, 593—6, 9—15, 20, 27, 29.

შიხის შვილისშვილი 5929.

შურდანი, სვიმონ მეფის ცხენის სახელი 1005, 10—12, 18—19, 20—21.

ჩ

ჩერქეზის ქალი 7217—20, 29—30.

ჩერქეზი-შამხალი, სულთანი შაქისა 8430.

ჩინ გიზ-ყენი 58.

ჩოლაყაშვილი, კახთ-ბატონის ალექსანდრეს სალთხუცესი 885, 16.

ჩოლაყაშვილი გარსევან, სალთხუცესი 538—10, 20—21, 542—3.

ჩოლაყაშვილი დავით 10818.

ჩოლაყაშვილი ბიძინა, სუფრაჯი ბატონის თეიმურაზისა 18429,
2066, 14—15, 19—20, 22—23, 25—26.

ჩოლაყაშვილი რეუაზ, სალთხუცესი იხ. რეუაზ ჩოლაყაშვილი.

ჩოლაყაშვილი შერმახან, თეიმურაზ I-ის გამზრდელი 10929.

ჩოფანი 19—10, 321, 41—3, 17—19, 28—31, 51—2

ჩხეიძე იხ. ხოფილანდრო ჩხეიძე.

ჩხეიძენი ძმანი 17831, 1791.

ც

ციციშვილი ბაადურ 15524.

ციციშვილი ზაზა 447—8

ციციშვილი ზაზა 11629, 1178, 13, 16.

ციციშვილი ნოდარ იხ. ნოდარ ციციშვილი.

ციციშვილი ქაიხოსრო იხ. ქაიხოსრო ციციშვილი.

ციციშვილები გაღმართელნი და გამოღმართელნი 447, 19517.

წ

წახეთის სულთანი 1654; იხ. აგრ. სულთანი წახეთისა.

წერეთელი 2138.

წულუკიძე პაატა, თანაგამზრახი ლევან დადიანისა 19116, 28.

ჭ

ჭილაძე 19526.

ჭილაძე ჯავახი 7123.

ჭუჭუნაშვილი ქეთევან 20221.

ხ

ხალიბეგ ყენი 3821—28, 3928.

ხერხეულიძე ავთანდილ, პაატას ძე 15217.

ხერხეულიძე ალათანგი 15522—23, 15618—19.

ხერხეულიძე ბააკა, ფარეშთხუცესი 1247, 8, 14.

ხერხეულიძე პაატა იხ. პაატა ხერხეულიძე.

ხვანთქრის ვეზირ-აზამი 21317.

ხვანთქრის ბაიაზითის ძენი 3315.

ხვაშაქი, ავაგის ასული 324.

ხონთქარი (ხვანთქარი) 4922, 502, 5629, 5726—31, 6413, 22—23, 29, 691—2, 9011—14, 15—17, 9116—17, 937—8, 9511—15, 1041—3, 10515—17, 23—24, 1076, 14520—25, 26—28, 1463—4, 5—6, 9—10, 16031, 16129, 30, 1623, 6, 7—11, 14—15, 1873, 20215.

ხონთქრის და 16217.

ხონთქარი სულთან მურად 11417, 19—20.

ხორაშან, ასული გიორგი მეფისა, დაჲ ლუარსაბ მეფისა, ცოლი თეიმურაზ I-ისა 1133, 31, 1149, 14—15, 14618—26, 1707—9, 1877—12, 19617—18.

ხოსრო-მირზა, ძე კახთ-ბატონის ლევანისა და შამხალის ქალისა 865, 10, 15.

ხოსრო-მირზა, ხარჭისაგან ნაშობი, ძე დავით მეფისა, ძმისა დიდისა სვიმონ მეფისა 14822—27, 1491—3, 5—10, 11—15, 18—20, 24—27, 15812—13, 22—23, 25—26, 1604—6, 9—13. იხ. აგრ. როსტომ მეფე.

ხოფილანდრო ჩხეიძე 6827—28.

ხოჯა შიხალი, ლანგთემურის სარდალი 1818.

ჯ

ჯავახი 3919—20, 4121—23. იხ. აგრ. ჭილაძე ჯავახ.

ჯავახისშვილი ჯავახი 393—4.

ჯანბანუმ, ცოლი სვიმონ მეფისა, ასული ყორჩიბაშისა, შვილისშვილი შაჰაბაზ ყენისა 1503—6, 15730.

ჯანიბეგ 186—7, 8—9, 14—16, 19—21.

ჯანშა, თავადი ლანგთემურისა 2211.

ჯაფარ ფაშა, სარდალი ხვანთქრისა 1042.

ჯორჯაძე ნოდარ იხ. ნოდარ კახი სალთხუცესი ჯორჯაძე.

ცოდნეცადცოდო შ. ჭ ო მ მ ო ო ო ო

* * *

წარმოებას გადაეცა ასაწყობად 1938 წ. 21. XI
ხელმოწ. დასაბეჭდ. უკ. ფორმა 1940 წ. 19. VII
ანაწყ. ზომა 5×8; ქალაქის ზომა 70×105 სმ
ბეჭდურ ფორმ. რაოდ. 9; საავტ. ფ. რაოდ. 15
შევვ. № 2190; მთავლიტის რწმუნ. № ხ—2112
ტირაჟი 1.000

სახელგამის ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი
ქ. თბილისი, ჟორესის ქუჩა № 5

947.922/093

3 161